

ȘTEFAN ANDREESCU

**VLAD ȚEPEȘ
(DRACULA)**

ÎNȚRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂR ISTORIC

ȘTEFAN ANDREESCU

VLAD ȚEPEȘ

(DRACULA)

ÎN TRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂR ISTORIC

ȘTEFAN ANDREESCU

VLAD ȚEPEȘ

(DRACULA)

ÎNTRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂR ISTORIC

EDITURA MINERVA
București, 1976

CUVINT INAINTE

Vlad Țepeș este unul dintre pușinii domni români a căror biografie nu se poate reconstitui în afară de legendă. Aceasta, pe de o parte, fiindcă documente de la el sau despre el s-au păstrat în număr redus, iar pe de alta, deoarece legenda i-a fost consemnată încă din timpul vieții și îndată după moarte, în două texte separate, reprezentînd tot atîtea versiuni asupra faptelor și personalității lui. Așa se face că povestirile care au circulat în secolul XV pe seama lui și care, luate la un loc, alcătuiesc nucleul legendei, sînt un izvor neprețuit pentru orice încercare de monografie menită să-i deslușească adevăratul chip.

Situația menționată a fost sesizată încă de mult, de la sfîrșitul secolului trecut, de cînd datează cea dintîi și — pînă astăzi — cea mai însemnată monografie științifică despre marele voievod. Autorul ei, Ioan Bogdan, a resimțit din capul locului nevoia să-și împartă analiza în două, prima secțiune a cărții sale dedicînd-o demersului istoric propriu-zis, iar cealaltă textelor literar-istorice medievale, care conservă imaginea lui Țepeș din perspectiva contemporanilor înșiși.¹ Ne-am conformat și noi în lucrarea de față aceluiași plan, învățînd totuși ceva din experiența ilustrului predecesor. Anume că nu este suficient a folosi legenda drept sursă istorică, ci, în aceeași măsură — printr-un proces reciproc —

¹ *Ioan Bogdan, Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui (Studiu critic), cu cinci portrete, București, 1896, XV + 170 p.*

legenda trebuie la rîndul ei să beneficieze de o strînsă circumscriere istorică, faptul de a fi fost înregistrată în scris atît de timpuriu nescutind-o de un riguros examen critic.

Intr-adevăr, prea ades în trecut, dar și în prezent — mai ales peste hotare —, una sau alta din cele două fețe ale legendei din secolul XV au influențat hotărîtor poziția exegeților personalității lui Vlad Țepeș. Chiar și Ioan Bogdan a căzut pînă la urmă pradă acestei ispite, în pofida impresionantului aparat documentar pus în joc. S-ar putea însă crede că el a procedat astfel în mod conștient, bipolaritatea legendei medievale despre Țepeș ajutîndu-l să reacționeze contra curentului istoriografiei romantice de la noi, care tindea să idealizeze simplist toate figurile trecutului, prin trecerea sub tăcere sau diminuarea oricăror aspecte aparent negative.

Textele de tot felul din secolul XV despre Vlad Țepeș — nu numai cele care i-au consemnat strict legenda — au comunicat două imagini diferite ale voievodului, una care-l înfățișează ca pe un tiran, cealaltă ca pe un conducător aspru, necruțător, dar iubitor de țară și viteaz, luptător înverșunat contra turcilor. A. D. Xenopol, în anul 1889, a sintetizat astfel viziunea istoriografiei romantice din secolul XIX, care a căutat să „împace” în favoarea domnului cele două imagini: „În orice caz figura lui Vlad Țepeș este, cu toată aureola de sînge ce o înconjură, una din cele mai interesante ale întregii noastre istorii. Crud pînă în măruntaie, străin de milă și de îndurare, el puse cumplita lui fire în slujba țării sale, și după ce o curățî de relele lăuntrice, tăind și acolo unde ar fi putut lecui, el puse piept contra înjosirii în care căzuse. Aici se arată celelalte ale sale însușiri, curagiul temerar și disprețul morței, care-l puseră în stare să înfrîngă pe unul din cei mai mari cuceritori ai lumii.”² Să nu uităm că aceste aprecieri au apărut în cea mai importantă interpretare generală a istoriei românilor ce ne-a lăsat-o moștenire veacul trecut, lucrare ce a încununat în planul culturii profesitismul național promovat de generația de la 1848, 1859 și 1877. Ea a precedat totodată îndeaproape înfăptuirea ultimului act al visului unității statale a tuturor românilor, Unirea Transilvaniei cu Țara.

² A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia traiană*, vol. II, Iași, 1889, p. 293.

Zorii noii ere, întrezăriți acum cu certitudine, îngăduiau însă firește și luări de poziție care să elimine unele exagerări și deformări romantice, pregătind terenul pentru o abordare nouă, perfect obiectivă, a istoriei naționale. Școala critică, pozitivistă, în istoriografia noastră s-a ivit tocmai de aceea în acest climat de sfârșit de secol XIX, prin eforturile conjugate ale lui Dimitrie Onciul, Nicolae Iorga și Ioan Bogdan. În 1896, când și-a publicat monografia în legătură cu Țepeș, Bogdan a pornit la drum propunându-și „a restabili adevărul istoric”,³ dar, lucru bizar, pînă la urmă a făcut tocmai contrariul.

Alegîndu-și drept model pentru experimentul său critic pe Vlad Țepeș, Ioan Bogdan a beneficiat, cum spuneam, în felul său de bipolaritatea legendei din secolul XV. Spre deosebire de înaintași, el a exploatat la maximum latura negativă a legendei. Că această perspectivă și acest „filtru” întunecat nu l-au dus în final la nici o concluzie generală valabilă, la nici o înlănțuire logică a evenimentelor al căror protagonist a fost Țepeș, se poate deduce lesne din următoarea frază: „Mărturisesc că oricît de mult m-am gîndit asupra faptelor lui Țepeș, ca să scot o idee conducătoare din ele, întru aceasta n-am izbutit”⁴. Eșecul istoricului s-a datorat în realitate nu metodei de cercetare — excelentă în reconstituirea detaliilor factologice —, ci excesului de zel polemic în abordarea globală a subiectului, care l-a făcut să refuze orice concesie rezultatelor istoriografiei romantice, de fapt și ele întemeiate în bună măsură pe documente și izvoare de primă mîină.

Curînd, la numai un an după tipărirea monografiei lui Ioan Bogdan, s-a iscat o contra-reacție istoriografică, în care au fost hotărît apărute punctele de vedere anterioare, concentrate în sinteza lui Xenopol. Această replică a fost alcătuită de Gh. Ghibănescu, care, deși nu a scos la iveală material documentar necunoscut — precum a făcut Ioan Bogdan —, a introdus în discuție cîteva observații și ipoteze deosebit de interesante.⁵ Între altele, a fost cel dintîi istoric

³ Ioan Bogdan, op. cit., p. VI, X și 3.

⁴ Ibidem, p. 41.

⁵ Gh. Ghibănescu, Vlad Țepeș (Studiu critic), în Arhiva — Organul Societății științifice și literare din Iași, an. VIII (1897), nr. 7—8, p. 373—417 și nr. 9—10, p. 497—520.

ce a bănuț cã înlăturarea lui Țepeș din scaunul domnesc în anul 1462 nu a pricinuit-o nici expediția turcească, nici intervenția lui Ștefan cel Mare în lupte, ci defectiunea boierilor, care au trecut de partea lui Radu cel Frumos.⁶ Ideea aceasta va fi apoi reluată și dezvoltată cu noi argumente de către Barbu T. Cămpina, impunându-se ca o concluzie definitivă în istoriografia recentă.

Dar meritul cel mare al lui Gh. Ghibănescu este acela de a fi restituit celor ce aveau a se mai ocupa de faptele lui Țepeș firul călăuzitor pe care nu-l văzuse — sau nu voise să-l vadă — Ioan Bogdan. El a arătat și subliniat că întreg contextul politic în care a acționat domnul explică perfect atitudinea sa în diverse împrejurări, că „viteaz fost-a Țepeș și vitejia lui stătut-a în curajul neasemuit ce avu de a ataca pe turci în cuibul lor noaptea. Viteaz și ingenios fost-a Țepeș, căci, ca orice mare general, folosit-a cu succes elementele naturii”⁷ etc. Cu alte cuvinte, ceea ce a făcut Gh. Ghibănescu a fost demonstrația că imaginea pozitivă făurită de istoriografia romantică rezistă totuși unei critici atente, științifice.

Părerile lui Ioan Bogdan despre Vlad Țepeș au rămas într-adevăr fără ecou durabil. Nicolae Iorga, care a întocmit o „micromonografie Țepeș” în cadrul cărții sale despre Ștefan cel Mare, publicată în 1904⁸, s-a lăsat oarecum înrîurit de ele⁹. Ulterior însă, în marea sa sinteză asupra istoriei neamului, angajat într-un efort de retrăire și înțelegere a trecutului în toate conexiunile și implicațiile, Iorga a considerat anul 1462 drept anul în care „se răpi românimii în Vlad Vodă unul dintre cei mai energici apărători ai ei”¹⁰. Și Constantin C. Giurescu, autorul celeilalte sinteze istorice majore redactate între cele două războaie mondiale, a ajuns la aprecieri în fond similare, socotind că faptele lui Țepeș „nu erau pornite dintr-un capriciu, ci aveau întotdeauna o rațiune și anume, foarte adesea, o rațiune de stat”¹¹. Istoriografia din ultimul

⁶ Ibidem, p. 503—507.

⁷ Ibidem, p. 416.

⁸ N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, ediția a II-a, E.P.L., București, 1966, p. 56—58, 68—87 și 151—152.

⁹ Ibidem, p. 68.

¹⁰ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, București, 1937, p. 139.

¹¹ Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea a II-a, București, 1937, p. 41.

sfert de secol a confirmat și păstrat această viziune favorabilă¹², introducându-l definitiv pe voievod în galeria marilor personalități din trecutul nostru.

În aceste condiții, poate că rostul acestei cărți nu ar fi fost acum, la împlinirea unei jumătăți de mileniu de la stingererea din viață a domnului, decât acela de a-l omagia, dacă în afara spațiului românesc chipul lui nu ar fi fost puternic deformat și subsumat unei prelungiri a legendei negative din a doua jumătate a secolului XV. Printr-o bizară coincidență, cam în același timp când Ioan Bogdan își publica la București monografia, mai precis în 1897, în Anglia, scriitorul irlandez Bram Stoker tipărea romanul *Dracula*, al cărui erou nu era altul decât voievodul nostru. El era însă denumit sub forma în care a devenit celebru în Europa medievală — *Dracula* — iar nu *Vlad Țepeș*, nume cu circulație mai restrânsă, folosit mai cu seamă de turci și de români.

Vlad Țepeș-Dracula. Două nume, același personaj. Care este temeiul legendei medievale? Cum se explică dubla ei înfățișare? Ce noimă are reluarea și propagarea ei în pragul secolului XX? Iată tot atâtea întrebări pe care cariera fantastică a romanului lui Bram Stoker le menține actuale, în poșida unor recente încercări de lămurire. Fiindcă odată cu acest roman, s-a produs un fenomen aidoma celui de acum cinci secole, când versiunea germană a legendei domnului român, răspîdită în centrul și apusul Europei, l-a contestat total, rezervându-i doar calitatea de simbol al răului. Dislocarea acestei imagini, întâmplată deja — cum s-a văzut — în istoriografia noastră, va mai întâmpina desigur mari dificultăți, dat fiind renumele dobândit de personajul scriitorului irlandez în rîndurile publicului larg occidental. Oricum însă, efortul merită făcut, mai ales dacă ne gândim o clipă că legenda lui *Dracula* voievod — acesta este numele ce trebuie utilizat mereu când ne referim la ipostaza legendară a lui *Vlad Țepeș* — constituie fenomenul de cultură românească

¹² *Vezi Istoria României*, vol. II, Editura Academiei, București, 1962, p. 465—477; *Istoria României — Compendiu*, Editura Didactică și pedagogică, București, 1969, p. 159—160; *Istoria poporului român, sub direcția Acad. Andrei Oșetea*, Editura Științifică, București, 1970, p. 143—144. *Vezi și, cu totul recent, Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, Istoria românilor, vol. II, Editura Științifică, București, 1976, p. 143—154.*

medievală cu cel mai mare ecou internațional și cea mai spectaculoasă persistență.

La recentul Congres al educației politice și al culturii socialiste (2—4 iunie 1976), tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, arăta următoarele în legătură cu rolul studierii istoriei: „În educarea socialistă a maselor, cunoașterea istoriei proprii constituie un factor important al dezvoltării conștiinței de sine a poporului, al cunoașterii a ceea ce a fost înaintat, cu adevărat revoluționar în trecutul său, precum și a ceea ce a fost retrograd și trebuie combătut. Totodată, studierea istoriei permite cunoașterea legăturilor tradiționale care au existat de-a lungul secolelor între popoare, în special între popoarele vecine, a relațiilor lor de solidaritate și întrajutorare în lupta pentru cauza libertății și independenței precum și a aspectelor legate de vechea politică de dominație și asuprire promovată de marile imperii din trecut, de învrăjbită între popoare cultivată de clasele exploatoare. Iată de ce înfățișarea profund obiectivă și interpretarea justă, corectă, principială a datelor și faptelor istorice au o importanță esențială pentru lichidarea surselor de neîncredere și animozitate create de-a lungul timpului între popoare. Tendințele de denaturare a datelor istorice, interpretarea lor subiectivă, eronată, în funcție de anumite conjuncturi sau potrivit unor interese unilaterale, nu slujesc cauzei prieteniei între popoare.” În lumina acestor considerații, rădăcinile confruntării de opinii în jurul personalității lui Vlad Țepeș, care formează subiectul lucrării de față, vor putea fi mai bine sesizate, ieșind la iveală tocmai interesele unilaterale care au condus la denaturarea esenței efortului politic și militar al marelui voievod. Ca și în multe alte probleme ale istoriei noastre, ceea ce caracterizează munca istoricilor români în ultimul deceniu este abordarea curajoasă, frontală, fără ocol sau ezitări, a tuturor aspectelor discutabile, care pentru unii specialiști străini ar părea să adumbrească sau să limiteze rolul și contribuția poporului nostru la făurirea civilizației europene. Asemenea puncte de vedere și teze se vădese invariabil pînă la urmă nefondate, dacă fac obiectul unei analize serioase, lucide, întemeiate pe argumente științifice. Mai mult, în cazul special al voievodului Vlad Țepeș, vom vedea cum imaginea sa, în contextul unei discuții nepărtinitoare, în care documentele și izvoarele provenind din

cele mai diferite medii și spații geografice, vor fi rînd pe rînd prezentate și confruntate, nu va avea decît de cîștigat, atît în amploare, cît și în luminozitate. El a fost un mare conducător, un neobosit luptător pentru libertate și dreptate, atît pentru țara și poporul său, cît și pentru toate popoarele din sud-estul Europei, care au așteptat de la el izbăvirea de robia străină. Pentru toate aceste popoare numele său a devenit repede și a rămas un simbol, dar nu al răului, ci al speranței curate, așa cum s-a întîmplat mai tîrziu și cu cel al lui Mihai Viteazul.

Nu putem să nu profităm de acest prilej pentru a mulțumi colegilor Dr. Șerban Papacostea și Dr. Adolf Armbruster, de la Institutul de Istorie „N. Iorga” din București, care cu deosebită amabilitate ne-au sprijinit pe parcursul pregătirii lucrării de față.

P a r t e a I

VLAD ȚEPEȘ-DRACULA. PERSONAJUL ISTORIC ȘI EPOCA SA

CAPITOLUL I

Lupta dintre Dănești și Drăculești În răstimpul 1418—1448, adică între momentul morții lui Mircea cel Bătrîn și cel în care — potrivit ultimelor cercetări — și-a făcut apariția pe scena istoriei Vlad Țepeș, s-au succedat în scaunul domnesc al Țării Românești Mihail I și Radu II Prasnaglava (amândoi fii ai lui Mircea cel Bătrîn), Dan II (fiul lui Dan I), Alexandru Aldea și Vlad Dracul (alți doi fii ai lui Mircea cel Bătrîn), Mircea II (fiu al lui Vlad Dracul), Basarab II (fiu al lui Dan II) și, în sfârșit, Vladislav II (tot un fiu al lui Dan II)¹. Cu alte cuvinte, un număr de opt domni în numai treizeci de ani. Și această simplă înșiruire de nume este încă departe de a oferi imaginea reală a agitației din perioada respectivă în legătură cu domnia din Țara Românească.

O primă constatare care se impune este de ordin genealogic: cei opt domni menționați sînt fie descendenți ai lui Dan I (aproximativ 1377—1386), fie ai lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418), amândoi fii ai lui Radu I. Faptul acesta trebuie confruntat numaidecît cu mărturia unui izvor de epocă, anume *Cosmografia* lui Aeneas Sylvius Piccolomini (1405—

¹ Datele cronologice, în *Istoria României în date*, elaborată de un colectiv sub conducerea acad. Constantin C. Giurescu, Editura Enciclopedică română, București, 1971, p. 454 și în nota lui Matei Cazacu, *Precizări privind cronologia domnilor munteni din deceniul 5 al secolului al XV-lea*, în *Studii* — revistă de istorie, t. 23 (1970), nr. 3, p. 608.

1464), cunoscut ca papă sub numele de Pius II (1458—1464): „Printre valahi în vremea noastră au fost două facțiuni, una a Danilor și cealaltă a Dragulilor, dar cum aceștia erau mai slabi decât Danii și erau asupriți de ei în tot felul, au chemat pe turci în ajutor și, ajutați de forțele acestora, au zdrobit pe Dani, aproape nimicindu-i. Iar Danii primind ajutor de la Ioan de Hunedoara, care cîrmuia Ungaria, acesta (prin acțiunea sa) nu i-a reinstalat într-atît pe aceia, cît a dobîndit pentru sine însuși glorie și bogății, ca unul care, smulgînd pămînturile Danilor de sub puterea turcilor, le-a ocupat el, reținîndu-le ca posesiuni perpetue pentru sine și pentru urmașii săi.”² Din capul locului se poate observa că pasajul se referă la stări de lucruri anterioare morții lui Iancu de Hunedoara, care s-a întîmplat la 11 august 1456. Iar, pe de altă parte, afirmațiile din cuprinsul lui provin de la o personalitate deosebit de bine informată³, cu atît mai mult cu cît papa Pius II a fost — cum se știe — și un însuflețit promotor al ideii de cruciadă antiotomană și, prin urmare, l-a preocupat intens situația politică de la Dunărea de Jos.

Ne aflăm deci în posesia unei mărturii de primă mînă, redactată către 1464 — Pius II moare la 15 august 1464 —, potrivit căreia deseale schimbări în scaunul domnesc al Țării Românești în perioada 1418—1456 s-au datorat confruntării interne dintre două grupări rivale, una a sprijinitorilor „Danilor” (Dăneștilor — urmașii lui Dan I), cealaltă a susținătorilor „Dragulilor” (Drăculeștilor — descendenții lui Mircea cel Bătrîn, desemnați după numele lui Vlad Dracul).

O confirmare de prestigiu a spuselor lui Aeneas Sylvius Piccolomini găsim în scrierea *Hungaria* (1536), de Nicolaus Olahus (1493—1568). Deși la începutul fragmentului care ne interesează, Olahus nu face decât să reia textul lui Aeneas Sylvius Piccolomini — „În această țară din vremurile strămoșilor noștri pînă în vremea noastră au fost două familii,

² Vezi *Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 472 și 474 (textul latin).

³ A întrebuițat știri transmise de misionarii dominicani și franciscani (Marin Popescu-Spineni, *Geograful Sylvius Aeneas și țările românești*, Cluj, 1938, p. 4). O recentă analiză a concepției lui Pius II asupra originii românilor, la Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Editura Academiei R. S. România, București, 1972, p. 48—51.

la început născute din aceeași spiță : una a Dăneștilor, de la Dan voievodul, cealaltă a Drăculeștilor, de la Dragul despre care amintește Aeneas Silviu în *Europa*, capitolul II⁴ —, totuși mărturia lui este departe de a fi o simplă repetare⁵ a celei transmise de umanistul italian. Într-adevăr, Nicolaus Olahus, fiind originar din Țara Românească și, mai mult, descinzând chiar din casa domnească a Basarabilor⁶, era nu numai în măsură să verifice afirmațiile papei Pius II, dar și să le illustreze — eventual — cu exemple din trecutul propriilor săi înaintași. Și, iată, tocmai acest lucru îl face îndată după rîndurile citate mai sus : „...Dintre aceștia se fac voievozii legiuți ba cu ajutorul regelui nostru⁷, ba cu al împăratului turcesc. În vremea lui Ioan Huniade, voievodul Transilvaniei, care mai pe urmă fu guvernator al Ungariei, voievodul Dracul, după ce a alungat o parte din Dănești, iar pe alții i-a ucis, a pus mîna pe tron. Mînzilă (*Manzilla*) din Argeș, care ținea de nevastă pe Marina, sora aceluiași Ioan voievodul (Huniade), avea, între alții, doi copii : unul pe nume Stanciul, care avea și el feciori pe Dan și pe Petru ; altul Stoian, adică Ștefan. Acesta a avut băieți pe mine și pe Matei, iar fete pe Ursula și pe Elena. Dracula, ajungînd pe tron, prinse în cursă pe unchiul meu, Stanciul, și-l ucise cu securea. Ștefan, băiat încă, ca să scape de tirania lui, cu ajutorul lui Dumnezeu, a fugit la regele Matiaș (Corvin), care — după cum am auzit chiar de la tatăl meu... — hotărîse

⁴ *Cosmografia* lui Aeneas Sylvius Piccolomini (*Historia rerum ubique gestarum locorumque descriptio*) a fost tipărită în ediție princeps în 1489, la Memmingen, sub titlul *In Europam* (vezi A. Armbruster, *Romanitatea românilor...*, p. 48).

⁵ Cum este însă, în mod evident, cea a lui Raffaello Maffei, zis Volterrano (1451—1522) (Vezi *Călători străini...*, vol. I, p. 478).

⁶ O încercare de reconstituire a înruderii dintre familiile Huniade, Olah și Basarab, în studiul lui Aurelian Sacerdoțeanu, *Sterna lui Dan al II-lea în legătură cu familiile Huniade și Olah*, în *Revista muzeelor*, an. V (1968), nr. 1, p. 5—16 (și în special tabela genealogică de la p. 14).

⁷ Regele Ungariei. În 1522 Nicolaus Olahus a fost numit secretar al regelui Ludovic II și al reginei Maria de Habsburg, pe aceasta din urmă slujind-o cu multă credință ani în șir după ce a rămas văduvă (1526), însoțind-o (1530) și la Bruxelles, în Țările de Jos, a căror guvernare a fost încredințată ei de împăratul Carol Quintul. În 1543 Nicolaus Olahus a ajuns episcop de Zagreb iar apoi, de la 7 mai 1553 ocupă treapta de arhiepiscop de Strigoniu și primat al Ungariei.

În dese rînduri să-l ducă cu oastea și să-l puie pe tron. Dar tatăl meu, văzînd că desele schimbări ce se fac acolo pentru a ajunge la tron sînt primejdioase, a preferat să se însoare în Transilvania cu mama mea, Barbara Hunszár, și să ducă o viață privată, decît să ajungă pe tron și expus la o mie de primejdii, să fie ucis, cum au fost uciși străbunii săi.“⁸

Fuga lui Stoian — Ștefan, „băiat încă“ — viitorul tată al lui Nicolaus Olahus —, din Țara Românească a avut loc după 1458, întrucît este amintită în legătură cu numele regelui Matiaș Corvin (1458—1490); este limpede așadar că ne aflăm în fața unei acțiuni de prigonire aparținînd lui Vlad Țepeș-*Dracula*, din a doua lui domnie (1456—1462), iar nu tatălui său Vlad *Dracul* (1436—1442; 1443—1447)⁹. Dar, ceea ce merită să ne rețină deocamdată atenția este, firește, confirmarea deplin autorizată pe care o aduce umanistul român afirmățiilor lui Aeneas Sylvius Piccolomini despre existența luptelor dintre Dănești și Drăculești, în Țara Românească, la mijlocul veacului XV.

Marele istoric A. D. Xenopol a crezut cu tărie în realitatea luptei dintre cele două ramuri ale familiei domnești a Țării Românești după 1418, în lumina acestei „cauzalități“ el încercînd să explice principalele evenimente și fenomene din evoluția statului de la sud de Carpați pînă la începutul celei de-a doua jumătăți a veacului XVI. Astfel, „lupta între

⁸ Cea mai recentă ediție a fragmentului, în românește, în antologia *Literatura română veche (1402—1647)*, îngrijită de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, vol. I, Editura Tineretului, București, 1969, p. 256—257. Menționăm că aceeași versiune asupra motivului părăsirii Țării Românești de către tatăl său o înfățișase Nicolaus Olahus și într-o scrisoare din Bruxelles, datată 7 martie 1533: „Oare nu știi cît de nesigură este situația voievozilor din Valahia? Imi aduc aminte că tatăl meu, care era născut din sîngele lui Dracula, voievodul Valahiei, mi-a povestit odată că a preferat să se mulțumească cu o situație modestă în Transilvania, unde s-a refugiat pe timpul regelui Matei, ca să nu fie ucis de Dracula însuși pentru domnie, decît să rămînă în patrie cu un rang înalt“. (Vezi Nicolaus Olahus, *Correspondență cu umaniștii batavi și flamanzi*, ediție de Corneliu Albu și Maria Capoianu, Editura Minerva, București, 1974, p. 259—260.)

⁹ Totuși, partea de început a fragmentului discutat pare să se refere la Vlad Dracul, deoarece este pomenit Iancu de Hunedoara ca voievod al Transilvaniei (1441—1445) (vezi și A. Sacerdoțeanu, *op. cit.*, p. 12). De fapt, atît tatăl, cît și fiul au luptat contra Dăneștilor, așa încît Olahus a putut lesne contamina și evoca în mod unitar politica celor doi.

Drăculești și Dănești“ a devenit una din celebrele sale *serii de dezvoltare*, care i-au constituit temelia gândirii teoretice cu aplicare la istorie.¹⁰ Teza lui A. D. Xenopol a fost însă aproape complet respinsă de către I. C. Filitti, care s-a străduit să demonstreze că nu rivalitatea dintre Dănești și Drăculești a pricinuit frământările din viața politică a Țării Românești în perioada amintită, ci lupta dintre toți descendenții primilor Basarabi, fără deosebire, pentru scaunul domnesc, luptă determinată — la rîndul ei — de absența unui sistem bine precizat de stabilire a succesiunii la tron.¹¹ Cu toate acestea, și I. C. Filitti admitea că *îndată* după moartea lui Mircea cel Bătrîn, în 1418, a existat un efort al urmașilor lui Dan I de a-i înlătura din domnie pe descendenții lui Mircea.¹² Ulterior, în istoriografia noastră discuția respectivă a trecut pe un plan secundar, în ultima vreme ea fiind în întregime părăsită.¹³

Dar se pot oare înlătura și da uitării spusele lui Aeneas Sylvius Piccolomini și Nicolaus Olahus? Să reflectăm o clipă asupra cîtorva aparent mărunte împrejurări:

— Voievodul Dan II (1420—1431, cu întreruperi) a răsplătit pe unul din vitejii săi, jupan Bodin, în urma luptei de la Cegov, cu un sat, Vlădești (Muscel). Acesta a cerut și a obținut, la 23 august 1437, o întărire de stăpînire, cu scutiri de slujbe și dăjdi, de la voievodul Vlad Dracul. Este interesant de observat că în textul hrisovului din 1437 nu apare consemnat nici un amănunt cu privire la condițiile în care jupan Bodin a primit satul și nici numele domnului care i l-a

Episodul concret al prigonirii unchiului și părintelui său îl privește însă, desigur, cum am spus, pe Vlad Țepeș și poate fi datat între 1458—1462.

¹⁰ Vezi A. D. Xenopol, *Lupta între Drăculești și Dănești*, în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii istorice*, Seria II, tom. XXX, București, 1907, p. 183—272.

¹¹ Vezi I. C. Filitti, *Craioveștii. Pretinsa luptă între Dănești și Drăculești*, în *Convorbiri literare*, an. LIV (1922), nr. 5, p. 398—404.

¹² *Ibidem*, p. 399.

¹³ Ea nu a fost deloc reținută nici măcar pentru evocarea perioadei 1418—1456 din istoria Țării Românești, în *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei, București, 1962, p. 385—388 și 426—432; *Istoria României. Compendiu*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969, p. 149; *Istoria poporului român*, sub redacția acad. Andrei Oșetea, Editura Științifică, București, 1970, p. 142.

dăruit.¹⁴ De ce acest boier, la numai câțiva ani după ce a dobândit Vlădeștii de la un „Dănesc“, a simțit nevoia unei confirmări de stăpânire de la un „Drăculesc“ ?

— Un examen atent al hrisoavelor mănăstirii Govora — ctitorie a lui Vlad Dracul —, datînd din veacul XV, a vădit faptul că, spre deosebire de urmașii acestuia, care au avut o grijă constantă față de mănăstire, descendenții lui Dan II nu sînt niciodată amintiți în ele.¹⁵

— În sfîrșit, deosebit de sugestivă pentru problema de care ne ocupăm poate fi și urmărirea relațiilor dintre familiile domnești ale Țării Românești și Moldovei, în perioada de după moartea lui Alexandru cel Bun (1432), cînd Moldova a căzut și ea pradă unor grave tulburări dinastice, ce au durat pînă la înscăunarea lui Ștefan cel Mare (1457). Îl vedem astfel, de pildă, pe unul din fiii lui Alexandru cel Bun, Ștefan, aflat în dușmănie cu fratele său Ilie (Iliaș), refugiindu-se în Țara Românească!¹⁶ Și nu numai atît. În aceeași vreme se încheagă unele alianțe matrimoniale, a căror semnificație poate fi mult mai ușor pătrunsă, dacă o privim prin prisma adversităților dintre grupările dinastice rivale, atît din Moldova¹⁷, cît și din Țara Românească. Așa, de pildă, Vlad Dracul a fost cumnat — prin căsătoria sa cu o fiică a lui Ilie voievod¹⁸ — cu Roman (1447 după 15 oct.—1448 febr. 23), care și-a disputat tronul Moldovei cu Petru II, la rîndul

¹⁴ Dan Pleșia și Ștefan Andreescu, *Un épisode inconnu des campagnes du voïevode Dan II, prince de Valachie*, în *Revue Roumaine d'histoire*, t. XIII (1974), nr. 3, p. 545—556; textul documentului din 23 august 1437, în *Documenta Romaniae Historica* (mai departe vom cita: *D.R.H.*), B, vol. I, București, 1966, nr. 87, p. 151—153.

¹⁵ Pavel Chihaiia, *Ctitorii ale voievozilor Drăculești*, în volumul său *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, Editura Meridiane, București, 1974, p. 74. Autorul menționat admite implicit realitatea luptei dintre Dănești și Drăculești (vezi și p. 71 din volumul citat).

¹⁶ Vezi Ilie Minea, *Informațiile românești ale cronicii lui Ian Dlugosz*, Vălenii de Munte, 1926, p. 22.

¹⁷ Pentru elemente cronologice legate de frămîntările din Moldova între 1432—1447, vezi recentul studiu al lui Leon Șimanschi, *Precizări cronologice privind istoria Moldovei între 1432—1447*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol»*, t. VII (1970), Iași, p. 59—81.

¹⁸ Ilie Minea, *Informațiile românești ale cronicii lui Ian Dlugosz...*, p. 37.

lui probabil înrudit cu Vladislav II, fiul lui Dan II, al Țării Românești¹⁹.

Este adevărat că, în Moldova și în Țara Românească, în tot cursul evului mediu, sistemul ereditar — electiv, prin care se asigura succesiunea în scaunul domnesc, a deschis un larg câmp luptelor pentru putere, toți descendenții domnești — legitimi sau nelegitimi — avînd posibilitatea să ridice pretenții la suprema demnitate. Faptul a fost deplîns chiar de contemporani, de la bizantinul Ducas, în a doua jumătate a veacului XV²⁰, pînă la un Nicolaus Olahus²¹ sau Antonius Verancsics și Georg Reicherstorffer²², care scriu către mijlo-

¹⁹ Această ultimă înrudire poate fi dedusă dintr-o știre înregistrată de Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1958, p. 158, care, vorbind despre înscăunarea voievodului „Dan” în Țara Românească (adică a lui Vladislav II, fiul lui Dan II), arată că acesta „printr-un sol trimis la domnul Bogdaniei Negre (Moldovei), a făcut pace și, înrudindu-se prin căsătorie cu dînsul, i-a stat într-ajutor în războiul ce l-a avut după aceea cu Dracul” (s.n., Șt. A.). În privința domnului Moldovei, menționat de Chalcocondil, el poate fi identificat cu Petru II (1447 iul. 13.—după sept. 15 ; 1448 după febr. 23—1449 înainte de mart. 23), întrucît izvorul bizantin se referă, cum am spus, la începutul domniei lui Vladislav II (1448).

²⁰ Ducas, *Istoria turco-bizantină* (1341—1462), ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1958, p. 252 : „Căci era neamul românilor iubitor de dezbinări și-și îndrepta cu ușurință gîndul la răsturnarea domnilor”.

²¹ Scrisoarea din 7 martie 1533 ; citată și mai înainte (nota 8) : „Căci voievozii valahi au obiceiul să-i omoare pe cei din os de domn pentru putere” (Nicolaus Olahus, *Correspondență cu umaniștii batavi și flamanzi...*, p. 259). Iar în *Hungaria* (1536) : „...Cel care este mai puternic, dacă bănuiește pe altul, nu numai din tabăra adversă, dar chiar din familia sa, că umblă după domnie, îl omoară sau îl prinde și adesea îi taie nările sau alte mădulare” (*Literatura română veche (1402—1647)*, ed. cit., vol. I, p. 258 ; s.n., Șt. A.).

²² Antonius Verancsics, *De situ Transylvaniae, Moldaviae et Transalpine* : „Ca și cînd ar fi cuprinși de o nebulie înăscută, ei (muntenii) obișnuiesc să-și omoare aproape pe toți domnii, fie în ascuns, fie pe față... și e cea mai mare minune ca cineva să ajungă să domnească măcar pînă la trei ani, ori să moară în scaun de moarte firească...” (*Călători străini...*, vol. I, p. 407 ; la p. 405, despre sistemul ereditar — electiv) ; G. Reicherstorffer, *Moldaviae quae olim Daciae pars Chorographia*, în Al. Papiu Ilarian, *Tesaur de monumente istorice pentru România*, t. III, București, 1864, p. 139 : „Și fiindcă așa se cuvine ca istoria să arate tot adevărul, caută să adăugăm și aceasta că fiii, legiuți sau nelegiuți, urmează în domnia (Moldovei), fără vreo deosebire... Pentru că atît este de nemăsurată pofta de domnie a acestei seminții de principii, încît nu se îndoiesc a cerca pururea toate chipurile și măiestriile de

cul veacului XVI. Dacă, însă, firește, sistemul menționat a făcut ca lupta pentru domnie să fie o permanență a vieții statale românești medievale, cu atât mai simplu ni se pare să admitem că, cel puțin pentru primele decenii de după dispariția lui Mircea cel Bătrîn, lupta dintre Dănești și Drăculești a fost ideea politică centrală, în funcție de care se pot tălmăci agitațiile interne din Țara Românească. Astfel, după părerea noastră, afirmațiile papei Pius II și ale lui Olahus²³ își păstrează întreaga valoare, iar, pe de altă parte — cum se va vedea — intervenția lui Vlad Țepeș în 1448 în Țara Românească, precum și atitudinea lui în acest moment își găsesc un deplin înțeles.

Bătălia de la Kossovopolje și prima domnie a lui Țepeș

Pasajul discutat din *Cosmografia* lui Aeneas Sylvius Piccolomini are — credem —, dincolo de orice tăgadă, o însemnătate excepțională ca sursă istorică. Să-l recitim deci, și să mai zăbovim o clipă asupra lui. Constatăm astfel că, în partea lui finală, mai este evocat un aspect politic de maxim interes și anume faptul că Iancu de Hunedoara, sprijinindu-i pe Dănești, „nu i-a reinstalat într-atât pe aceia, cât a dobândit pentru sine însuși glorie și bogății, ca unul care smulgînd pămînturile Danilor de sub puterea turcilor, le-a ocupat el, reținîndu-le ca posesiuni perpetue pentru sine și pentru urmașii săi“. Tot despre influența exercitată de Iancu de Hunedoara, de astă dată nu numai în legătură cu Țara Românească, dar și cu Moldova, ne vorbește și un document din 21 martie 1457, de la regele Ladislau V Postumul al Ungariei, care arată că Iancu „pe voievozii ... din Țara Românească și Moldova, ... pe unii i-a ucis, pe alții i-a alungat, și în locul lor pe alții a numit,

a se pierde și a se ucide unii pe alții pentru domnie. De aici se nasc dese și dăunătoare războaie între frați pentru domnie. Tot așa se face și în Țara Românească, și încă mai ades...”

²³ Olahus susținea, chiar, că și în 1536 — „Aceste două familii pînă în ziua de azi sînt în continuă dușmănie...” (s.n., Șt. A.) — conflictul dintre Dănești și Drăculești era o realitate, dar, fără îndoială, această „prelungire” a lui trebuie privită cu toată rezerva cînd ne aplecăm asupra ansamblului factorilor interni și externi ce au jucat un rol în evoluția

crezînd să-i facă sieși obligați”²⁴. În esență, cele două izvoare, datînd din 1457—1464, atestă deopotrivă efortul pe care l-a făcut românul Iancu de Hunedoara în vederea alinierii Țării Românești și Moldovei la politica antiotomană pe care o preconiza. Iar din perspectiva situației Țării Românești la mijlocul veacului XV, putem circumscrie încă un factor politic major, acum însă extern, care — pe lîngă lupta dintre Dănești și Drăculești — ne ajută să interpretăm o serie de acțiuni ale momentului.

Astfel, la sfîrșitul anului 1447 (23 noiembrie—16 decembrie), printr-o expediție în Țara Românească, Iancu de Hunedoara îl înlătură pe Vlad Dracul.²⁵ În textul unui hrisov tîrziu, din 3 aprilie 1534, pentru mănăstirea Snagov, este citată „...cartea marelui voievod *Vlad cel Bătrîn pe care l-a ajuns moartea în satul Bălteni*”²⁶ (s.n., Șt. A.). La 4 decembrie 1447, într-un act emis „în cetatea noastră Tîrgoviște” (*in civitate nostra Tergovisthya*), Iancu de Hunedoara se intitulează nu numai „gubernator al regatului Ungariei”, dar

Țării Românești în prima jumătate a secolului XVI. În contextul perioadei pomenite este limpede că el nu a putut funcționa decît ca idee politică secundară [frază lui Olahus, după *Literatura română veche (1402—1647)*... vol. I, p. 258; s.n., Șt. A.]. Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, extras din *Cercetări istorice*, IV, Iași, 1928, p. 15, a optat pentru aceeași interpretare, anume că „pînă în 1462 se poate vorbi despre rivalități între Drăculești și Dănești”.

²⁴ E. de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. II, partea 2, București, 1891, nr. LXXVI, p. 87 („...Ladislai de Hunyad Pater, Joannes, Vaivodas nostros, Transalpinensem et Moldaviensem nobis et regno nostro fideles alios occidi, alios expelli fecit, et eorum loco alios, quos sibi obligatos fieri putavit, superindexit”).

²⁵ Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara în Țara Românească și Moldova în anii 1447—1448*, în *Studii*, t. XVI (1963), nr. 5, p. 1049—1072.

²⁶ *Documente privind istoria României*, B, veac. XVI, vol. II, nr. 155, p. 156. Vlad cel Bătrîn cu siguranță este Vlad Dracul, întrucît în hrisovul respectiv sînt întărite mănăstirii Snagov ocine în Dobrușești în temeiul a două hrisoave mai vechi, primul de la „Vlad cel Bătrîn”, iar al doilea de la Basarab cel Tînăr. Or, aceste acte s-au păstrat pînă astăzi, ele fiind din 30 iunie 1441 (D.R.H., B, vol. I, nr. 95, p. 164—166) și 23 martie 1482 (*Ibidem*, nr. 179, p. 288—292). Cum emitentul hrisovului din 1441 a fost Vlad Dracul, identificarea lui cu Vlad cel Bătrîn nu constituie o problemă. (Aceeași identificare la Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, extras din *Cercetări istorice*, IV, Iași, 1928, p. 212—213.)

Satul Bălteni se află situat la nord de București, nu departe de Snagov (astăzi ține de com. Periș, jud. Ilfov).

și „voievod al Țării Românești“ (*parcium Transalpinarum wayuoda*²⁷). La 1 februarie 1448, Iancu — în textul unui alt act — subliniază meritele unui nobil în lupta contra turcilor „și necredinciosului voievod muntean Vlad, acum mort“²⁸ (s.n., Șt. A.).

Motivul expediției lui Iancu de Hunedoara a fost, negreșit, pacea pe care Vlad Dracul tocmai o restabilise cu turcii²⁹. Or, el nu putea accepta în nici un caz asemenea defecțiuni din partea Țării Românești, în ajunul aplicării proiectului său de revanșă pentru înfrângerea de la Varna (1444), care se va încheia prin bătălia de la Kossovopolje (Cîmpia Mierlei), din 17—19 octombrie 1448.³⁰ La fel va proceda de altfel și cu Moldova, în care va interveni îndată după expediția din Țara Românească, spre a-l înlocui și pe Roman II — cumnatul și protejatul lui Vlad Dracul. În legătură cu acest amestec a fost pusă — pe bună dreptate, credem — prezența lui Iancu de Hunedoara la Brașov, Sf. Gheorghe, Odorhei, Bistrița, adică în preajma hotarelor Moldovei, din a doua jumătate a lunii decembrie 1447, pînă la începutul lui februarie 1448.³¹ Și astfel, între 18—23 februarie, cu sprijinul unui corp expediționar trimis de guvernatorul Ungariei, în scaunul Moldovei a fost reinstalat

²⁷ Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara...*, p. 1067—1069 (și fig. 1 — fotocopia documentului).

²⁸ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. I, partea 2, București, 1890, nr. DCXXVI, p. 758. Vezi și Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 212.

²⁹ Ilie Minea, *Vlad Dracul...*, p. 209, o datează în 1446; Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara...*, p. 1054, crede că faptul a avut loc în vara anului 1447 și nu în 1446. Vezi și N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1901, p. XXVII (1446).

³⁰ Cel dintii care s-a ocupat, în istoriografia românească, de lupta de la Kossovopolje din octombrie 1448 a fost Nicolae Bălcescu, într-un articol redactat în 1844 și intitulat *Comentarii asupra bătăliei de la Cîmpia Rîgăi sau Cosova (17, 18, 19 octombrie 1448)*, pentru care vezi cea mai recentă reeditare, în N. Bălcescu, *Opere*, vol. I, ediția G. Zane și Elena G. Zane, Editura Academiei, București, 1974, p. 79—86 (notele editorilor, la p. 324—325); o excelentă reconstituire a bătăliei și a evenimentelor ce au precedat-o a publicat de curînd prof. univ. dr. docent Mihail P. Dan, în volumul său *Un stegar al luptei antiotomane. Iancu de Hunedoara*, Editura Militară, București, 1974, p. 124—137.

³¹ Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara...*, p. 1063.

Petru II — unchiul lui Roman —, căsătorit, la rîndul lui, cu o soră bătrînă a lui Iancu de Hunedoara.³² Rezultatul imediat al acțiunii din Moldova a fost cedarea Chilieii, cetate moldovenească de la gurile Dunării, care acum, la începutul lui 1448 trece sub controlul direct al lui Iancu³³. Linia Dunării, de la Belgrad pînă la Chilia, constituia astfel, în primăvara anului 1448, limita sudică a autorității marelui căpitan.

Dar, fără doar și poate, realinierea Țării Românești și Moldovei în cadrul sistemului politico-militar condus de el însemna înainte de toate o întărire a capacității ofensive, în vederea campaniei sud-dunărene ce o plănuia. Este interesant de amintit că Iancu de Hunedoara, intrînd încă de la începutul anului 1447 în legături și tratative cu regele Alfons de Aragon și Neapole, i-a solicitat și concursul pentru campania din 1448, comunicîndu-i între altele că, pentru scopurile sale, poate dispune fără nici o cheltuială de 10 000 de luptători din Țara Românească³⁴. Și, în adevăr, după istoricul bizantin Laonic Chalcocondil, care ne-a lăsat o deosebit de amănunțită descriere a bătăliei de la Kossovopolje din 17—19 octombrie 1448, întreaga aripă stîngă a dispozitivului de luptă al oștii creștine a fost acoperită cu români (Chalcocondil folosește denumirea arhaizantă „daci“), sub comanda voievodului „Dan“ : „Aripa stîngă i-o ținea Dan, care îi era mare prieten (lui Iancu de Hunedoara) și pe care-l adusese în țara Daciei (Țara Românească) din cauza dușmăniei ce o avea asupra lui Dracula ; și pe acela l-a scos din domnie și, supunîndu-și țara la voia sa, l-a pus pe Dan domn peste ea ; și avea cu el la opt mii de daci, veniți la acest război“³⁵. Un alt izvor de mîna întîi cu privire la expediția de la sudul Dunării din toamna anului 1448, anume scrisoarea redactată în 11 septembrie 1448 de raguzanul Pasquale de Sorgo, în chiar lagărul lui Iancu de la Suboțița pe Morava, îndată după trecerea Dunării, atestă prezența

³² *Ibidem*, p. 1062—1063.

³³ *Ibidem*, p. 1064 ; Vezi și Fr. Pall, *Stăpînirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chilieii și problema ajutorării Bizanțului*, în *Studii*, t. 18 (1965), nr. 3, p. 619—638.

³⁴ Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 211.

³⁵ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ediția Vasile Grecu, p. 210.

în oastea creștină a 3000 de călăreți moldoveni aleși și excelent înarmați și 4000 de arcași din Țara Românească, conduși de însuși domnul Țării Românești (*ipse Flaccorum princeps*)³⁶. Rezultă un total de 7000 ostași, ceea ce nu contrazice pe Chalcocondil, care însă — după cum se pare — în cei „opt mii de daci“ i-a grupat atît pe moldoveni, cît și pe munteni³⁷. Dacă ansamblul efectivelor pe care le-a comandat Iancu, în Serbia, la Kossovopolje, a fost într-adevăr de 24.000 de ostași, cum s-a apreciat recent³⁸, ar însemna că ponderea contingentului Țării Românești și Moldovei a fost considerabilă, el reprezentînd o treime din total. Oricum, bătălia s-a încheiat la 19 octombrie 1448 cu înfrîngerea oastei creștine de către forțele otomane ale sultanului Murad II, mult superioare ca număr (100 000—150 000 de oameni)³⁹.

Cine a fost domnul Țării Românești, care la Kossovopolje s-a aflat în fruntea celor opt mii de călăreți și arcași din Țara Românească și Moldova? Chalcocondil ne dă numele „Dan“, adăugînd că pe acesta îl pusese Iancu de Hunedoara în scaunul Țării Românești după înlăturarea lui Vlad Dracul. În schimb, dintr-un document intern, din 6 mai 1492, reiese că un anume Dan Oteșanul a fost răsplătit cu o ocină în satul Bălești, în urma luptei de la Kossovopolje, de către *Vladislav voievod*⁴⁰. Cel dintîi act original păstrat pînă astăzi de la

³⁶ Nicolae Iorga, *Du nouveau sur la campagne turque de Jean Hunyadi en 1448*, în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, an. III (1926), nr. 1—3, p. 15 și Aurel Decei, *Oastea lui Iancu Huniade înainte de bătălia de la Kosovo (1448). Scrisoarea lui Pasquale de Sorgo*, în *Revista istorică română*, vol. XVI (1946), fasc. I, p. 41.

³⁷ Mihail P. Dan, *op. cit.*, p. 129, afirmă că Iancu a avut lîngă el, la Kossovopolje, 8000 de călăreți din Țara Românească și 3000 din Moldova, adică în total 11.000 de oameni. Considerăm totuși că, prin coroborarea știrilor oferite de Chalcocondil și Pasquale de Sorgo, contingentul reunit al Moldovei și Țării Românești nu a depășit 8000 de ostași.

³⁸ *Ibidem*, p. 130; vezi însă și discuția lui Aurel Decei, *op. cit.*, p. 47: Pasquale de Sorgo dă cifra de 72.000, Chalcocondil — 47.000 (ediția Vasile Grecu, p. 209), Thurocz — 24.000 „*vel paulo plus*“, Bonfini — 22.000 „*accessisse Valachorum auxilia*“.

³⁹ Mihail P. Dan, *op. cit.*, p. 132 și nota 63, de la p. 153.

⁴⁰ Ștefan Andreescu, *Une information négligée sur la participation de la Valachie à la bataille de Kosovo (1448)*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, t. VI (1968), nr. 1, p. 85—92. Textul actului, în *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 229, p. 367—368.

acest domn, care nu poate fi decît Vladislav II (mort în 1456 și înmormîntat la mănăstirea Dealul de lîngă Tîrgoviște), poartă data 2 ianuarie 1450⁴¹. Așadar, știrea din 1492 ar dovedi că el a fost protejatul lui Iancu de Hunedoara, urcat pe tron la moartea lui Vlad Dracul și participant, cu 4.000 de arcași, la bătălia din 17—19 octombrie 1448 de la sudul Dunării. Cum rămîne însă cu numele „Dan” consemnat de Chalcocondil? La 15 aprilie 1456, într-un hrisov al său, Vladislav II își arată filiația: „...Io Vladislav voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Dan marele voievod”⁴². Astfel, cele două izvoare — Chalcocondil și actul din 6 mai 1492 — concordă dacă privim numele „Dan”, transmis de istoricul bizantin, doar ca o indicație genealogică — adică „(fiul lui) Dan” —, cu atît mai mult cu cît autorul respectiv era nevoit să facă, departe de Țara Românească, o distincție globală între concurenții la tronul de aici. De aceea onomasticul „Dan”, după părerea noastră, trebuie primit ca o denumire generică a lui Chalcocondil pentru „Dănești”, așa precum patronimul „Drăculea” va fi folosit de el, spre pildă, și pentru Radu cel Frumos, fratele lui Vlad Țepeș⁴³.

În sprijinul ideii că Vladislav, fiul lui Dan II, a fost pretendentul instalat de Iancu de Hunedoara în scaunul domnesc al țării Românești, în decembrie 1447, pot fi citate și izvoarele turcești. De exemplu, cronicarul Ruhî Çelebi Edernevî (mort în 1527) scria că „fiind ucis principele Țării Românești, necredinciosul Dracul, țara lui fusese dată lui Ladoglu”, iar Saadeddin (1536—1599), că „Iancu... punînd să-l ucidă pe domnul Țării Românești, Dracul, în locul lui l-a numit pe Lazoglu”. S-a arătat încă mai de mult că

⁴¹ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 101, p. 176—177.

⁴² *Ibidem*, nr. 113, p. 196—197.

⁴³ Soluția identificării „Dan” (Chalcocondil) — Vladislav, fiul lui Dan II, a fost pentru prima oară bănuită de N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. III („Se poate însă «fiul lui Dan», și acesta ar fi Vladislav, care nu uita să pomenească numele tatălui său”), București, 1901, p. XXIX, care însă ulterior a abandonat-o; a fost reluată recent și argumentată temeinic de către Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, t. IX (1971), nr. 1, p. 133—135.

Ladoglu poate fi citit Vlad(islav)⁴⁴. Acesta deci trebuie să fi fost „Ladislaus Wolachus“, numit de Iancu de Hunedoara „proximus noster“ (apropiat sau rudă), într-o scrisoare din 13 iulie 1447, prin care îi anunța pe brașoveni despre iminenta lui venire din Țara Românească⁴⁵. La data amintită, el se întorcea probabil dintr-o tentativă nereușită de a-l răsturna pe Vlad Dracul. Prin urmare, încă din vara anului 1447, Iancu de Hunedoara îl recunoscuse ca pretendent la tronul Țării Românești și îl susținea, contra lui Vlad Dracul, pe care dorea să-l elimine.

Tot despre Vladislav II, fiul lui Dan II, vorbește fără îndoială Iancu și într-o altă scrisoare, redactată la Rupea și adresată brașovenilor la 7 august 1448⁴⁶. Acum însă el nu mai este „Ladislaus Wolachus“, ci ilustrul principe domnul Vladislav (*Wladislaus*), voievodul transalpin“, iar Iancu de Hunedoara recomandă Brașovului să-l primească acordându-i cinstea cuvenită. El trebuia să sosească chiar atunci „pentru binele regatului și în interesul întregii creștinătăți“ sau, cu alte cuvinte, venea să se întâlnească cu Iancu, în vederea ultimelor pregătiri pentru campania împotriva turcilor, ce se va sfârși în octombrie, la Kossovopolje, în Serbia.⁴⁷

⁴⁴ Aurel Decei, *op. cit.*, p. 49, nota 1, Pasajul din Saadeddin și în volumul *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I (sec. XV — mijlocul sec. XVII), ediția Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, Editura Academiei, București, 1966, p. 315—316. Autorii acestei ediții au socotit însă, fără temei, că numele *Laz-oglu* este o „confuzie la cronicar“ (*Ibidem*, p. 316, nota 56).

Pe de altă parte, într-un mod cum nu se poate mai clar, cronicarul Orudj bin Adil (născut la Adrianopol pe la începutul secolului XV și deci contemporan cu evenimentele), istorisind expediția lui Iancu de Hunedoara în Țara Românească și uciderea lui Vlad Dracul, menționează că Iancu „dăduse Țara Românească necredinciosului *Dan oglu* (fiului lui Dan)“ (*Ibidem*, p. 57).

⁴⁵ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. LVIII, p. 34. Ultima ediție, la Gustav Gündisch, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. V (1438—1457), București, 1975, nr. 2593, p. 205 (mai departe citat: G. Gündisch, *Urkundenbuch...*). Comentarii la Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara...*, p. 1054, nota 2; Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)...*, p. 133.

⁴⁶ Document relevat de Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu...*, p. 1060. Editat de G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2653, p. 259—260.

⁴⁷ *Ibidem*; vezi și Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)...*, p. 134.

În sfârșit, într-o scrisoare a lui Vladislav II, databilă în toamna 1452, tot către pîrgarii din Brașov, el se plîngea de retragerea posesiunilor sale transilvănene Făgărașul și Amlașul, „cu toate slujbele ce am slujit și cu tot sîngele ce ne-am vărsat, eu și cu boierii mei și cu țara mea, pentru sfînta coroană și pentru țara ungurească și pentru creștini“⁴⁸ (s.n. Șt. A.). Cum Vladislav II acuză pe „Ionăș voievodul“ că „nu-i ajunge guvernătoria țării ungurești, ci trimete să-mi răpească ocina mea adevărată și țărișoara mea, Făgărașul și Amlașul“, este limpede că alcătuirea scrisorii a avut loc înainte de decembrie 1452, cînd Iancu a depus la Viena însemnele sale de guvernator, în prezența regelui Ladislau V Postumul.⁴⁹ La ce vărsare de sînge pentru Ungaria și creștinătate se putea referi Vladislav II, dacă nu la participarea în bătălia de la Kossovopolje? Dealtfel, dacă ar fi să confruntăm numai cele două izvoare *interne* de care dispunem, anume această scrisoare a lui Vladislav II anterioară lunii decembrie 1452 și hrisovul din 6 mai 1492, și tot am ajunge lesne la concluzia că în toamna anului 1448 domn al Țării Românești a fost Vladislav, fiul lui Dan II și că el a luptat, în fruntea unui corp de oaste, alături de Iancu de Hunedoara, în bătălia cu turcii din 17—19 octombrie 1448.

Am insistat atît de mult asupra împrejurărilor din 1447—1448, deoarece întreaga înlănțuire de știri înfățișată pînă aici se află în completă contrazicere cu textul unei scrisori domnești din Tîrgoviște, cu data 31 octombrie 1448, care, prin cuprinsul ei, i-a nedumerit mereu pe istorici. Dar mai bine să vedem ce conține propriu-zis scrisoarea, adresată și ea județului și pîrgarilor din Brașov ;

„Vă dăm de știre că dumnealui Nicolae din Ocna Sibiului ne scrie să facem bunătate a veni la dînsul, pînă ce măriia sa Ioan guvernatorul Crăiei ungurești se va întoarce din război. Noi de aceea nu putem s-o facem, pentru că marțea trecută (29 octombrie) fratele naibului din Nicopol a venit la noi și a spus cu cea mai mare siguranță cum că Murad,

⁴⁸ Textul scrisorii, la I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul în sec. XV și XVI*, vol. I (1413—1508), București, 1905, nr. LXIII, p. 85—87. Pasajul respectiv a fost valorificat, pentru problema în discuție, de Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)*..., p. 134.

⁴⁹ Datarea lui I. Bogdan, *op. cit.*, p. 87.

domnul turcilor, trei zile de-a rîndul fără conținere a avut luptă împotriva chiar a dumisale Ioan Guvernatorul și în ziua cea din urmă l-a închis între carele taberei, iar Împăratul însuși pe jos s-a coborît între ieniceri și pe toți cei ce erau afară și înăuntrul carelor taberei i-au lovit și i-au ucis. Dacă am veni acum la dînsul, turcii îndată și pe noi și pe voi ar putea să ne nimicească. Deci vă rugăm, stînd în pace, să aveți răbdare pînă vom vedea urmările dumisale lui Ioan însuși. E îndoială despre viața lui chiar. Dacă însă va ieși slobod din război, ne vom întîlni cu el și vom face pace bună. Însă, dacă acum ne veți fi potrivnici, de se va face ceva, să fie în paguba sufletelor noastre și de primejdie înaintea lui Dumnezeu să răspundeți. Dată în Tîrgoviște, în ajunul zilei tuturor Sfinților (31 octombrie), anul Domnului <14>48.“

Scrisoarea este semnată de „Vlad, voievodul muntean, fratele vostru în toate” și poartă, la sfîrșit, mențiunea: „Dumnealor județului și juraților din Brașov, frați și prieteni prea iubiți”⁵⁰. Nicolae Iorga, cînd a editat-o în 1911, în volumul XV al colecției Eudoxiu de Hurmuzaki, a completat semnătura, transformîndu-o, în rezumatul actului, în „Vladislav”. De aici s-a născut o întreagă confuzie, fiindcă tonul scrisorii, redactată la numai douăsprezece zile după finalul bătăliei de la Kossovopolje, este al unui prieten al turcilor, care primește vești despre soarta bătăliei și a lui Iancu de Hunedoara prin intermediul fratelui unui dregător (naib-adjunct, locțiitor al cadiului) turc din Nicopole. Autorul scrisorii cere Brașovului să aibă răbdare pînă se va vedea ce s-a ales de Iancu însuși și, dacă acesta „va ieși slobod din război, ne vom întîlni cu el și vom face pace bună” (s.n., Șt. A.). Acționînd pripit și mergînd „acum” la viceguvernatorul Nicolae din Ocna Sibiului, cînd urmările luptei și dimensiunile victoriei sultanului asupra oastei creștine nu erau deplin cunoscute, „turcii îndată și pe noi și pe voi ar putea să ne nimicească”. Este deci mai mult decît evident că voie-

⁵⁰ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. LX, p. 35 (textul latin); N. Iorga, *Scrisori de boieri — Scrisori de domni*, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 160—161 (traducerea românească). Ultima ediție a originalului, la G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2663, p. 265—266 (o atribuie tot lui Vladislav II).

vodul *Vlad*, care scria din Tîrgoviște la 31 octombrie 1448, nu a participat în nici un caz la bătălia de la Kossovopolje, se afla în relații bune cu dregătorii turci de pe Dunăre și dorea să facă „pace bună” cu autoritățile regatului Ungariei, solicitînd în acest scop cetății Brașovului un răgaz de neintervenție.

Încă mai de mult unii istorici au bănuit că, în privința paternității scrisorii din 31 octombrie 1448, ar putea fi vorba nu de Vladislav II, ci de Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul, care în absența domnului în funcție, plecat cu un contingent de oaste în Serbia, împreună cu Iancu de Hunedoara, a pătruns în Țara Românească sprijinit de turci și a ocupat un scurt răstimp scaunul domnesc⁵¹. Dar abia de curînd această ipoteză, care tinde să demonstreze că Vlad Țepeș — viitorul faimos personaj Dracula — a domnit întîia oară în Țara Românească în toamna anului 1448, a căpătat consistență și prin punerea la contribuție a înseși izvoarelor otomane.⁵²

Cronicile anonime turcești (*Tevarih-i al-i Osman*, adică *Istoriile dinastiei osmane*) plasează imediat înainte de o incursiune a sultanului Murad în Albania, din anul 853 al Hegirei (24 februarie 1449—13 februarie 1450), faptele de mai jos: „În anul următor (luptei de la Kossovopolje), pornind iarăși, a pus de a construit cetatea Giurgiu (*Ierkökü*). De aici, a făcut incursiuni în Țara Românească și punînd

⁵¹ Vezi Alexandru A. Vasilescu, în *Prefața la studiul Urmașii lui Mircea cel Bătrîn pînă la Vlad Țepeș (1418—1456)*, I, *De la moartea lui Mircea cel Bătrîn pînă la Vlad Dracul (1418—1437)*, București, 1915, p. 3 („...am părăsit apoi ideea că între anii 1428—1431 ar fi domnit un Dan, fiul lui Mircea cel Bătrîn. Dar am menținut domnia lui Basarab II în anii 1442—1443 și prima domnie a lui Vlad Țepeș în 1447—1448”); I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 215 („Nu era acest domn oare Vlad Țepeș instalat de turci prin begii dunăreni în contra lui Dan Vodă, plecat la expediție alături de Iancu guvernatorul?”); și în *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei, București, 1962, p. 465, s-a susținut că „în 1449” turcii „încearcă să-l înscăuneze” pe Vlad.

⁵² Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)*..., p. 137—138.

Meritul autorului este acela de a fi încercat, pentru prima oară, în cuprinsul lucrării citate, să concentreze argumentele ce susțin ideea unei domnii a lui Țepeș în toamna anului 1448. Din păcate, el este scăzut prin faptul că nu și-a menționat predecesorii, Alexandru A. Vasilescu și Ilie Minea (vezi nota anterioară), care, cei dintîi, au formulat această idee.

aici bei pe Țepeș (*Kazıklu*), fiul lui Dracul, i-a dat steag și *hilat*, făcându-i tot felul de favoruri. După aceea l-au trimis împreună cu acîngii, care s-au dus și l-au pus bei în locul părintelui său. Întorcîndu-se (*sultanul*), s-a așezat la Adrianopol⁵³. Un pasaj cu un conținut aproape identic regăsim în cronica lui Lütffi-pașa — mort pe la 1562 —, care tot după ce povestește bătălia de la Kossovopolje, afirmă textual: „În acel an n-a mai mers în expediție; a pus să se facă pentru a doua oară cetatea Giurgiu. De acolo, a dat învoire să se meargă în incursiune în Țara Românească și l-a pus ca domn în Țara Românească pe Dracula — oglu Kazıklu (Țepeș, fiul lui Dracul)⁵⁴. Și de aici, întorcîndu-se, s-a așezat la Adrianopol în anul 853 al Hegirei.”⁵⁵

Amîndouă aceste surse turcești coincid în a indica o domnie a lui Vlad Țepeș cu mult înainte de cele bine cunoscute (1456—1462 și 1476), către sau în anul 853 al Hegirei, care este reprezentat de intervalul 24 februarie 1449—13 ianuarie 1450. Deși incursiunea acîngiilor în Țara Românească, pentru instalarea lui Țepeș, este relatată după istorisirea biruinței sultanului Murad II la Kossovopolje, nimic nu ne împiedică — ținînd seama de scrisoarea datată în 31 octombrie 1448 și semnată „Vlad” (Țepeș) — să presupunem că acțiunea respectivă a avut loc în paralel cu operațiunile principale ale campaniei din septembrie-octombrie 1448. Dealtfel, scrisoarea din 11 septembrie 1448 a lui Pasquale de Sorgo atestă că încă din luna august s-au dat lupte în preajma hotarului Țării Românești, pe linia Dunării. S-a încercat o trecere a fluviului pe la Vidin, de către un corp de oaste „*ex Hungaria*” de 1000 de călăreți și 500 de pedestrași, care însă a fost respins, turcii pătrunzînd în Țara Românească (*in Flaccorum agrum*) și prădînd în cale. A trebuit intervenția hotărîită a lui Mihail Szilágyi („*Michael Niger*” — Mihail cel Negru, în scrisoare), cumnat al lui Iancu de Hunedoara, și a unor forțe din Țara Românească pentru ca situația să fie restabilită și turcii să fie

⁵³ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 185.

⁵⁴ Incurcați, editorii traducerii românești, au pus următoarea notă la această mențiune: „După nume pare a fi Vlad Țepeș; de fapt este vorba de Vladi Iav al II-lea (1446—1456)” (*Ibidem*, p. 244, nota 37).

⁵⁵ *Ibidem*, p. 243—244.

înfrinți. Se înregistrează chiar moartea comandantului turc din Vidin și se evaluează pierderile: 4 000 de turci uciși sau capturați, față de 130 de oșteni din Țara Românească morți pe câmpul de luptă.⁵⁶ Cu alte cuvinte, conform acestui document, o primă victorie creștină în condițiile înaintării grosului efectivelor lui Iancu, prin Banat, spre Dunăre și gurile Moravei.

În schimb, izvoarele otomane, care vorbesc și ele despre ciocnirile de pe Dunărea românească ce au precedat bătălia de la Kossovopolje, raportează o victorie categorică a turcilor, care l-ar fi bucurat mult pe sultan, aflat atunci la Sofia, unde-și aduna oștile. Această izbîndă a aparținut beilor de margine — Mehmed, fiul lui Firuz bei, Mustafa, fiul lui Hasan bei și Isa, fiul lui Özgür⁵⁷ —, care cu cîteva mii de acîngii, au atacat pe la spate „oastea Țării Românești“, ce trecuse la sudul Dunării și devasta în împrejurimile Nicopolului⁵⁸. Orudj bin Adil și Saadeddin precizează în plus că atacul turcesc s-a produs „peste noapte“ și că au fost trimiși sultanului, legați de mîini și de picioare, „nenumărați ghiauri în zale și călări“⁵⁹.

Cum pot fi împăcate cele două surse contradictorii? Credem că se poate propune următoarea soluție de reconstituire a evenimentelor: la 11 septembrie 1448, Pasquale de Sorgo a consemnat doar vești despre cea dintîi etapă a luptelor, anume despre cele de la Vidin și din Țara Românească, al căror rezultat pînă la urmă fericit tocmai fusese comunicat în tabăra lui Iancu. Este probabil ca apoi să se fi făcut o a doua tentativă de incursiune, pe la Nicopol, în „ținuturile islamice“, de către forțe din Țara Românească. Beii menționați⁶⁰, dobîndind victoria, poate chiar pe la mijlocul lui

⁵⁶ N. Iorga, *Du nouveau sur la campagne turque de Jean Hunyadi en 1448...*, p. 17 și 26; Aurel Decei, *Oastea lui Iancu Huniade înainte de bătălia de la Kosovo (1448)...*, p. 43 și 44—47.

⁵⁷ Pentru biografiile lor, vezi A. Decei, *op. cit.*, p. 46, notele 3, 4 și 5.

⁵⁸ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 57, 184, 242 și 316.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 57 și 316.

⁶⁰ Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)...*, p. 138, acordînd credit total izvoarelor turcești, a considerat că oastea rumeliotă, comandată de beilerbeiu Karadja-bei, care a reparat cetatea Giurgiu, a fost cea care l-a așezat în scaunul domnesc pe Vlad Țepeș.

septembrie 1448, l-au pus domn pe tînărul Vlad Țepeș, fiul domnului ucis cu aproape un an în urmă. Este limpede că lovitura a fost înlesnită de absența lui Vladislav II, care la începutul lui august se îndrepta spre Transilvania, desigur însoțit de contingentul său de 4000 de oșteni, spre a face joncțiunea cu Iancu de Hunedoara care, așa cum am spus, la 7 august se găsea la Rupea și-l aștepta.

Se mai poate pune, firește, întrebarea dacă Vlad Țepeș era, în toamna anului 1448, succesorul lui Vlad Dracul cel mai îndreptățit să răzbune moartea tatălui său și să ocupe tronul.

Numele lui Vlad (Țepeș) apare în documentele lui Vlad Dracul la 20 ianuarie 1437, cînd acesta din urmă, într-un hrisov dat în Tîrgoviște, amintește pe fiii săi „primi născuți, Mircea și Vladul”⁶¹. Ulterior, la 2 august 1439, vor fi citați „Mircea și Vlad și Radul”⁶², ceea ce dovedește că în răs-timpul 1437—1439, lui Vlad Dracul i s-a născut un al treilea fiu, viitorul domn Radu cel Frumos (1462—1474). Oricum, reținem că Vlad Țepeș nu a fost decît al doilea descendent legitim, printre urmașii lui Vlad Dracul. Ce s-a întîmplat însă cu Mircea? În primăvara anului 1442, Vlad Dracul, chemat la Poartă pentru „închinăciune”, a fost prins de turci și întemnițat la Gallipoli, fiind bănuțit de trădare.⁶³ El însă nu venise singur, ci, așa cum ne spune cronicarul turc Așık-pașa-Zade (1400—1481), însoțit de „cei doi fii ai săi”, care au fost și ei prinși și aruncați în fortăreața Eğri-göz, din vilaietul Ghermian (în Anatolia)⁶⁴. De fapt, nu a fost vorba decît de Vlad și Radu, fiindcă întîiul născut, Mircea, a rămas domn în Țara Românească, în absența ta-tălui său. Letopisețele sîrbești atestă că în „1442, au legat turcii pe Vlad voievod și l-au pus pe Mircea”⁶⁵, dar curînd,

⁶¹ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 80, p. 143.

⁶² *Ibidem*, nr. 89, p. 154 și, respectiv, p. 156.

⁶³ Ducas, *Istoria turco-bizantină...*, p. 262.

⁶⁴ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 88. Vezi și p. 118 și 121 (cronica lui Mehmed Neșri) și p. 169 (İdris Bitlisi).

⁶⁵ Anca Iancu, *Știri despre români în izvoare istoriografice sîrbești (secolele XV—XVII)*, în culegerea *Studii istorice sud-est europene*, vol. I, Editura Academiei R.S.R., București, 1974, p. 20—21.

probabil în vară, Iancu de Hunedoara, pe atunci numai voievod al Transilvaniei, a pătruns în Țara Românească și l-a înlocuit cu un reprezentant al Dăneștilor, Basarab, fiul lui Dan II, care se afla la Curtea de Argeș și emitea hrisoave în 9 ianuarie 1443⁶⁶.

După revenirea în 1443 a lui Vlad Dracul în scaunul domnesc — fiii lui, Vlad și Radu, „nevîrstnici”⁶⁷, rămînînd ostatici la turci —, Mircea a fost trimis de tatăl său în fruntea unui detașament de călăreți, care a participat la bătălia de la Varna (1444), iar apoi, în 1445, a luptat iarăși contra turcilor, alături de flota burgundă ce înainta pe Dunăre⁶⁸. El trăia încă la 7 august 1445, cînd numele îi este din nou pomenit într-un hrisov domnesc, împreună cu cele ale fraților săi⁶⁹, sfîrșitul întîmplîndu-i-se — așa cum vădesc izvoarele contemporane⁷⁰ — odată cu cel al tatălui său, Vlad Dracul, adică în decembrie 1447. Se pare că Mircea a pierit la Tîrgoviște — ulterior Vlad Țepeș i-a pedepsit pe tîrgovișteni, după ce a dovedit că aceștia, „i-au îngropat pă un frate al lui dă viu”⁷¹, în timp ce Vlad Dracul, cum am spus, a fost ajuns și ucis în satul Bălteni (Ilfov).

Prin urmare, în toamna anului 1448, Vlad, al doilea fiu legitim al lui Vlad Dracul, era candidatul firesc, de drept, la tronul Țării Românești din partea ramurei Drăculeștilor. Se pare că, după 1442, el nu a fost tot timpul ținut ostatic la turci, Ducas afirmînd că sultanul Murad II i-a restituit lui Vlad Dracul fiii în cursul „campaniei celei lungi” (septembrie 1443—ianuarie 1444), în Balcani, condusă tot de Iancu de Hunedoara⁷². Probabil însă că, în urma păcii pe

⁶⁶ D.R.H., B, vol. I, nr. 96, p. 167—168.

⁶⁷ Ducas, *op. cit.*, p. 262.

⁶⁸ Vezi evocarea lui Matei Cazacu, *Un viteaz frate al lui Vlad Țepeș*, în *Viața studențească*, nr. 36/1968, p. 6.

⁶⁹ Matei Cazacu, *Precizări privind cronologia domnilor munteni...*, p. 608. Documentul, în D.R.H., B, vol. I, nr. 99, p. 173 și 174.

⁷⁰ N. Iorga, *Studii și documente...*, vol. III, p. XXIX și LXXII; I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 213—214.

⁷¹ *Istoria Țării Românești (1290—1690). Letopiseșul Cantacuzinesc*, ediția C. Grecescu și D. Simonescu, Editura Academiei, București, 1960, p. 205.

⁷² Ducas, *op. cit.*, p. 274.

care Vlad Dracul a făcut-o cu turcii în 1447 sau, mai degrabă, încă din 1446⁷³, gest care i-a atras dușmănia lui Iancu de Hunedoara — „pentru că trecuse de partea turcilor“, ne spune Aeneas Sylvius Piccolomini⁷⁴ — el a trebuit să-i trimită iarăși pe cei doi băieți ca ostatici la sultan, unde ei au rămas și după cruntul sfârșit al părintelui și fratelui lor mai mare.

Deschidem aici o scurtă paranteză, impusă de publicarea recentă a unui studiu în care se încearcă, pe de o parte, să se revină la părerea mai veche din istoriografia noastră, ce plasa expediția lui Iancu de Hunedoara și înlăturarea lui Vlad Dracul mai devreme cu un an, la capătul lui 1446 sau la începutul anului următor, iar pe de alta, să demonstreze că prima domnie a lui Vlad Țepeș a avut o durată mult mai mare, din 1447 (înainte de 8 august) și pînă în primele luni ale anului 1450.⁷⁵ Unul din argumentele de bază pentru această extensie în timp l-a constituit un document intern, cu data de 8 august 1447, emis de un „Io Vladul voievod, domnul Țării Rumânești, feciorul marelui și prea bunului creștin Vladu voievod...“⁷⁶. Este într-adevăr vorba de formula de intitulare pe care o va folosi Vlad Țepeș în cursul celei de-a doua domnii (1456—1462) dar, așa cum s-a observat la ultima reeditare a actului, numele boierilor martori amintiți la sfârșitul textului corespund perioadei de început a domniei lui Vlad Dracul: 1437—1438!⁷⁷ În schimb însă, Vlad Dracul a fost fiul lui *Mircea* (cel Bătrîn) și nici nu se poate presupune o greșeală a traducătorului din veacul XVIII — hrisovul s-a păstrat doar într-o traducere din 1728 —,

⁷³ N. Iorga, *Studii și documente...*, p. XXVII, s-a oprit la data 1446, subliniind că în acest an „toți făcură pace cu turcii“.

⁷⁴ *Ibidem*, p. LXXII. Același autor, între alții, amintește și de uciderea lui Vlad Dracul „împreună cu un fiu al său“ (*Mircea*).

⁷⁵ Const. A. Stoide, *Contribuții la studiul istoriei Țării Românești între anii 1447 și 1450*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol»*, t. X (1973), Iași, p. 163—181. Este cu totul regretabil că autorul menționat nu a socotit nimerit să-și citeze predecesorii în studiul problemei primei domnii a lui Țepeș (Alexandru A. Vasilescu, I. Minea și Matei Cazacu), prezentându-și teza ca o contribuție absolut originală.

⁷⁶ P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești*, vol. I, *Documente interne (1369—1490)*, București, 1938, nr. 83, p. 210—211.

⁷⁷ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 84, p. 148.

care eventual ar fi descifrat „Vlad“ în loc de „Mircea“, atîta vreme cît știm că Vlad Dracul a utilizat un titlu deosebit de amplu, în care totuși *nu figura* numele tatălui: „Eu, cel în Hristos Dumnezeu, binecredinciosul și bine cinstitorul și de Hristos iubitorul și unsul lui Dumnezeu și singur stăpînitor, Io Vlad voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, stăpînind și pînă la Marea cea Mare și stăpînind și în părțile ungurești, herțeg al Amlășului și Făgărașului“ (16 septembrie 1440)⁷⁸.

Pe de altă parte, o comparație a numelor boierilor marmoriti din hrisovul discutat din 8 august 1447 (?), cu cele din hrisovul din 7 august 1445 — cel din urmă hrisov original și sigur datat de la Vlad Dracul — împiedică în mod categoric atribuirea sa lui Vlad Țepeș, care, la prima vedere, s-ar putea deduce din titlul domnesc. Numai cinci nume sînt comune (Nanul, Radul al lui Borcea, Dumitru spătar, Stoica vistier și Seman stolnic), în timp ce în primul act sînt menționate în total zece, iar în al doilea unsprezece⁷⁹. Astfel, dispunem de suficiente elemente spre a ne îndoii de însăși autenticitatea hrisovului din 8 august 1447⁸⁰ și, în aceste condiții, credem că în nici un caz nu ne putem lua îngăduința de a-l folosi în chestiunea primei domnii a lui Vlad Țepeș.

Cît despre problema prelungirii prezenței lui Vlad Țepeș în scaunul domnesc al Țării Românești în cursul anului 1449, s-a readus în discuție textul unei scrisori din ziua de 17 decembrie a aceluiași an, alcătuită în Pesta de Iancu de Hunedoara și destinată brașovenilor.⁸¹ În ea este vorba de trata-

⁷⁸ *Ibidem*, nr. 91, p. 157 și 158.

⁷⁹ Dimpotrivă, cele zece nume de boieri („Stoica vistier“ trebuie însă citit „Coica vistier“) ale actului din 8 august 1447 (?) se suprapun perfect pe structura sfatului domnesc din august 1437 (vezi documentele din 1 august, 10 august, 13 august și 23 august 1437, în *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 82, p. 145—146, nr. 83, p. 147, nr. 85, p. 149, nr. 86, p. 150—151, nr. 87, p. 152), cu observația că — în momentul respectiv — sînt prezenți constant în sfat și Voico vornic, Stanciul Honoi și Miclea paharnic.

⁸⁰ Hrisovul respectiv cuprinde o întărire de stăpînire pentru satul Coteana (jud. Olt), dată slugilor domnești Taeincoș, Stan și Colțea, care s-au „înfrățit pre ale lor bucate și dobitoace și pre ocine și pre țigani și pre toate ale lor“. Vezi o discuție în jurul lui și la I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 113, n. 3.

⁸¹ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. LXII, p. 36; G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2692, p. 289.

tivele de pace cu turcii mediate de „*Illustris Radozla Way(vo)da Transalpinus*“, și pentru care acesta putea invoca și voința guvernatorului Ungariei⁸². „Radozla“ a fost identificat de Nicolae Iorga, editorul actului, cu Vladislav II, dar autorul studiului de care ne ocupăm a văzut în el pe „Radu“ — viitorul Radu cel Frumos — care, la îndemnul fratelui său mai mare Vlad Țepeș, aflat încă pe tron deci (după părerea sa) către sfârșitul anului 1449, ar fi intervenit în pregătirea păcii turco-ungare⁸³. Numai că această identificare este o imposibilitate dacă ținem seamă de vârsta pe care o putea avea Radu cel Frumos în toamna anului 1449. Dacă pentru Mircea și Vlad, cei doi fii legitimi ai lui Vlad Dracul, lipsesc date în acest sens — despre Vlad Țepeș putem cel mult presupune că în 1448 era un adolescent de 15—17 ani — în schimb știm sigur că Radu cel Frumos nu era născut la 23 august 1437⁸⁴, abia din 2 august 1439 fiindu-i atestată existența⁸⁵. El nu va fi avut prin urmare în toamna anului 1449 decât cel mult 12 ani și nu putea să medieze nici o pace între Murad II și Iancu de Hunedoara... Atribuirea acestei acțiuni tot lui Vladislav II rămîne, fără îndoială, singura soluție valabilă.

Ar fi fost dealtfel și greu de crezut ca Iancu de Hunedoara, care în preajma campaniei din 1448 se afla la apogeul puterii sale⁸⁶, să fi tolerat în scaunul domnesc al Țării Românești vreme de trei ani (!) un potrivnic, cum îi era tînărul Vlad după uciderea lui Vlad Dracul și a lui Mircea; cea

⁸² „*Ea que vobis Illustris Redozla Way(vo)da Transalpinus in suis litteris vobis scripsit, ipse ad commodum et utilitatem regni huius, et non ad destructionem eiusdem fecit, ymmo precise ad voluntatem nostram egit, quoniam et nos apud vos in Brassovia imbrevi, duce Domino, constituemur, et ibi erunt nu(n)cii Imperatoris Turcorum, et sic concludemus factum trowge pacis inter nos et ipsum Imperatorem Turcorum*”.

⁸³ C. A. Stoide, *op. cit.*, p. 177.

⁸⁴ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 87, p. 152. Sînt încă citați la această dată, ca fii ai lui Vlad Dracul, doar Mircea și Vlad.

⁸⁵ Vezi mai sus nota 63.

⁸⁶ Vezi N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, București, 1937, p. 99; încă tîrziu, prin aprilie 1468, regele Matiaș Corvin, pentru a-și justifica pretențiile de suzeranitate față de Ștefan cel Mare, arăta că tatăl său, Iancu, pe vremea cînd era guvernator, a schimbat mai mulți voievozi (ai Moldovei) „după plac și fără contrazicere” (apud. Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara...*, p. 1065).

dintîi domnie a acestuia în Țara Românească a fost fără doar și poate scurtă, nedepășind un răstimp mai mare de două luni, în toamna anului 1448, în perioada expediției sud-dunărene la Kossovopolje.

Chipul în care Vlad Țepeș a fost nevoit să-și încheie efemera domnie este greu de deslușit. Normal ar fi fost ca, după biruința turcilor asupra oștii creștine, din 17—19 octombrie 1448, stăpînirea lui în Țara Românească să se consolideze. Și aceasta mai ales dacă ne gîndim că Iancu de Hunedoara, după bătălie, odată ajuns la Smederevo (Semen-dria), pe Dunăre, la 24 octombrie, a fost arestat și reținut de despotul Gheorghe Branković, abia la 20 decembrie el fiind eliberat, iar la 24 decembrie 1448 făcîndu-și intrarea în Seghedin.⁸⁷ Totuși, se pare că încă înainte de 7 decembrie 1448, în pofida faptului că Iancu nu avea cum acționa, Vlad Țepeș fusese înlăturat.⁸⁸ Un ecou al celor întîmplute poate fi întrezărit, credem, în scrierea lui Laonic Chalcocondil. Consemnînd „pacea“ dintre Vladislav II și domnul Moldovei, desigur Petru II, precum și alianța matrimonială perfectată cu acest prilej — evenimente ce pot fi plasate în primăvara sau prima parte a verii anului 1448 —, istoricul bizantin relatează că „după aceea“, domnul Moldovei „i-a stat într-ajutor (lui Vladislav II) în războiul ce l-a avut cu Dracul“⁸⁹. Este probabil o referire la împrejurările ce au urmat înfrîngerii de la Kossovopolje, cînd Vladislav II, întorcîndu-se în țară cu rămășițele contingentului său a găsit tronul ocupat de tînărul Vlad, dar, ajutat de moldoveni — poate chiar de corpul de oaste din Moldova ce luptase la sudul Dunării —, a izbutit să recucerească scaunul domnesc al Țării Românești.

Acțiunea respectivă este databilă în cursul lunii noiembrie 1448, avînd în vedere că la 31 octombrie Vlad Țepeș

⁸⁷ Mihail P. Dan, *op. cit.*, p. 137.

⁸⁸ N. Iorga, *Les aventures „sarrazines“ des français de Bourgogne au XVe siècle*, în *Mélanges d'Histoire Générale*, publicate de C. Marinescu, vol. I, Cluj, 1927, p. 44—45; Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)*..., p. 136—137.

⁸⁹ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ediția Vasile Grecu, p. 158 (vezi și mai sus nota 19).

se mai afla la Tîrgoviște, iar la 7 decembrie, la Constantinopol se știa că pretendentul impus de turci căzuse.⁹⁰

În rezumat deci, viitorul Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul, apare pentru prima oară citat în documente la 20 ianuarie 1437, iar primul act cunoscut de la el este scrisoarea din 31 octombrie 1448. În 1442—1443 și 1446—1448 a fost ostatic la turci⁹¹, iar în lunile septembrie-noiembrie 1448 a ocupat scaunul domnesc al Țării Românești cu sprijin turcesc, în momentul în care Vladislav II, fiul lui Dan II și aliat al lui Iancu de Hunedoara, părăsise țara și participa la bătălia de la Kossovopolje.

Sud-estul european în preajma căderii Constantinopolului

Cea dintâi domnie a lui Vlad Țepeș poate fi interpretată în primul rînd ca un episod al luptei dintre Dănești și Drăculești. Tînărul vlăstar domnesc nu a pregetat să profite de primul ivit pentru a dobîndi tronul părintesc și a înlătura pe dușmanul familiei sale, Vladislav II, fiul lui Dan II. Insuccesul tentativei sale din toamna anului 1448 s-a datorat desigur, în parte, eficienței blocului politic constituit de Iancu de Hunedoara, în care intrau atît Vladislav II al Țării Românești, cît și Petru II al Moldovei. Dar el nu poate fi deplin înțeles și fără o atentă analiză a statutului internațional al Țării Românești la mijlocul veacului XV; numai astfel avem posibilitatea să găsim o explicație pentru atitudinea turcilor, care, după victoria categorică obținută la Kossovopolje, au acceptat totuși reinstalarea în scaunul domnesc al Țării Românești a lui Vladislav II.

După primele două zile ale înfruntării de la Kossovopolje, ne spune bizantinul Chalcocondil, românii din oastea lui Iancu, „cînd au văzut pe turci luptîndu-se mult peste așteptarea lor și că *pe ei îi amenință cele mai rele primejdii și că abia de vor scăpa de nenorocire, chiar dacă ar ajunge să rămînă teferi*, că pentru *jurămînt* nu e nici un mijloc să nu-și primească pedeapsa de la împăratul pentru cîte i le-au

⁹⁰ Păreră expusă în studiul *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)*..., p. 139, că Vlad Țepeș, după izgonirea sa de pe tron, s-ar fi refugiat — „se pare” — în Moldova nu-și află nici un temei documentar.

⁹¹ Pentru peripecțiile lui Radu (cel Frumos) ca ostatic la curtea sultanului Mehmet II, vezi Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 282—283.

făcut, ducînd război cu el și pentru că s-au aliat în luptă cu peonii (= unгурii), s-au hotărît în această mare învăl-mășeală să trimită un sol la împăratul Amurat, ca să se împace și ca, predînd armele, să reia legăturile cu împăratul și să-i fie prieteni”⁹² (s.n., St. A.). Referirea este limpede: Țara Românească în acel moment era legată prin „jurămînt” de Imperiul otoman sau, cu alte cuvinte, se afla în raporturi de vasalitate față de sultan. Încălcarea acestor raporturi, în perspectiva biruinței păgînilor, putea avea consecințe deosebit de grave pentru statul dintre Carpați și Dunăre și de aceea voievodul Vladislav II a încercat, încă pe cîmpul de luptă, cînd rezultatul nefavorabil a devenit evident, să domolească mînia sultanului, invocînd, prin solul său — potrivit aceluiași Chalcocondil —, presiunea regatului maghiar, care i-a „poruncit” să se răzvrătească împotriva stăpînirii turcești, împingîndu-l „cu puterea la aceasta”⁹³.

Statutul Țării Românești este însă cu deosebire pus în lumină de textul armistițiului turco-ungar, încheiat pe trei ani, la Adrianopol, în 20 noiembrie 1451, între sultanul Mehmet II (1451—1481) și Iancu de Hunedoara, în calitate de guvernator al Ungariei, împreună cu „domnii” (baronii și prelații) acestui regat.⁹⁴ În el sînt cuprinse în mod separat, pe lîngă Raguza (Dubrovnic) și Serbia despotului Gheorghe Branković — principalul mijlocitor al armistițiului —, Chilia „și ce se ține de dînsa”, „cetățile, începînd de la Severin, cea dintîi, lîngă Dunăre”, aflate fie sub stăpînirea turcească, fie ungurească — se prevedea posibilitatea de a fi întărite, dar se interzicea ridicarea de noi cetăți —, precum și Țara Românească: „Încă și Vladislav, voievodul românilor, să plătească și să facă domniei mele ce e dator domniei mele⁹⁵, ori cu tribut ori cu altă slujbă, și tot așa ce e dator regatului Ungariei sau guvernatorului, ascultare, supunere și îndatorire (*audiencia, obediencia et obligacio*) sau

⁹² *Ibidem*, p. 214.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ Textul tratatului, la N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1897, p. 23—27. Pentru data actului, vezi Fr. Pall, *Stăpînirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chiliei și problema ajutorării Bizanțului*, în *Studii*, t. 18 (1965), nr. 3, p. 623, nota 21.

⁹⁵ Adică sultanului Mehmet II.

și alte slujbe“. În continuare, actul precizează : „Și dacă va satisface în acestea ambele părți, să rămâie în pace ; iar, dacă nu ar plăti ce datorește mie sau dumisale guvernatorului și chiar domnilor Ungariei, fiecare parte să aibă voie a-l tulbura și a-l sili la pace, și cu aceasta să nu se socoată că pacea a fost călcată“. Se recunoaște totuși, și faptul merită a fi subliniat, dreptul țării de a-și alege domnul : „și Vladislav acesta, care e acum domn peste români, el să fie domn pînă se va isprăvi acest armistițiu, și, dacă s-ar întîmpla ca, în timpul păcii, el, Vladislav, să moară, nici o parte să n-aibă puterea de a face domn în Țara Românească decît pe cel pe care-l va fi iubit țara. Și acela care ar fi atunci domn peste români să rămâie în această stare pînă la so-rocul mai sus arătat.“⁹⁶

Constatăm deci că Țara Românească se găsea sub o dublă suzeranitate, otomano-ungară — definită de N. Iorga : „o ciudată atîrnare și de un suzeran și de altul“⁹⁷ —, care reflecta, în realitate, incapacitatea fiecăreia dintre cele două puteri de a o domina, în acel moment, în exclusivitate⁹⁸. Țara Românească a început să plătească tribut turcilor și să trimită ostateci din familia domnească la Poartă, ca preț al răscum-părării păcii, încă din vremea lui Mircea cel Bătrîn (1415 și 1417)⁹⁹. Din punct de vedere al dreptului musulman, ea, ca dealtfel ceva mai tîrziu Moldova, a intrat la începutul veacului XV în categoria „teritoriilor legămîntului“ (*dār-al-'ahd*), o categorie intermediară între „țara, teritoriul războiului“ (*dār al-harb*) și „țara, teritoriul păcii“ (*dār-al-islām*)¹⁰⁰. Principala obligație a unui stat supus acestui regim era de a

⁹⁶ Vezi aceste pasaje, comentate, și la N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 106—107.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 106.

⁹⁸ Aceeași dublă dependență a Țării Românești reiese și din pacea turco-ungară ratificată la Seghedin, în iulie 1444 (Fr. Pall, *Stăpînirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chiliei...*, p. 627—628).

⁹⁹ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 51, 85, 116, 160, 181.

¹⁰⁰ Aurel Decei, *Tratatul de pace — Sulhnâme — încheiat între sultanul Mehmed II și Ștefan cel Mare, la 1479*, în *Revista istorică ro ână*, vol. XV (1945), fasc. IV, p. 489—494. Cronicarul turc Idris Bitlisi (mort în 1520) afirma despre Vlad Dracul că „era tributatar și avea legămînt cu sultanul“ [*Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 167].

plăti tribut (*harağ*) și de a sprijini cu armele pe turci în război, în schimbul păcii cât și — în cazul țărilor române — al recunoașterii voievodului și autorităților autohtone¹⁰¹. Totodată însă, în raporturile politice dintre Țara Românească și Imperiul otoman trebuie distinse două etape, istoricii aplicând noțiunea de *dominație turcească* abia de la mijlocul veacului XVI, când — din pricina unei noi modificări radicale a echilibrului de forțe în sud-estul european (prăbușirea regatului Ungariei în 1526, după lupta de la Mohács, transformarea Transilvaniei în principat tributar turcilor în 1541 etc.) — capacitatea de manevră diplomatică și de reacție militară a Țării Românești a fost sensibil redusă, ea intrând aproape complet sub controlul Porții¹⁰².

Deocamdată, acum, la mijlocul veacului XV, Țara Românească, aflată — în afara unui tribut anual de 10.000 de galbeni¹⁰³ — într-o dependență mai mult nominală și mereu contestată față de Imperiul otoman, asistă — odată cu întreaga Europă creștină — la un eveniment de maximă însemnătate universală, și anume cucerirea Constantinopolului, la 29 mai 1453, de către sultanul Mehmet II, acțiune care a pus capăt milenarei existențe a Imperiului bizantin¹⁰⁴. Până la această dată, legăturile oficiale dintre Bizanț și Țara Românească s-au limitat aproape numai la sfera bisericească. Gestul voievodului Nicolae Alexandru, care, în 1359, în perioada de început a organizării tînărului stat de la nord de Dunăre, a făcut apel și a obținut de la Patriarhia din Constantinopol înființarea unui scaun mitropolitan pentru Țara Românească, precum și numirea unui titular, nu a fost însă deloc lipsit de semnificație politică. Așa cum s-a arătat, Bizanțul reprezenta unica sursă de legitimitate pentru Orien-

¹⁰¹ Vezi și discuția lui I. Matei, *Quelques problèmes concernant le régime de la domination ottomane dans les pays roumains (concernant particulièrement la Valachie)*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, t. X (1972), nr. 1, p. 65—81.

¹⁰² Ștefan Andreescu, *Limitele cronologice ale dominației otomane în țările române*, în *Revista de istorie*, t. 27 (1974), nr. 3, p. 399—412.

¹⁰³ M. Berza, *Haraciul Moldovei și Țării Românești în sec. XV—XIX*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, București, 1957, p. 27—28 (vezi în special nota 4, p. 27).

¹⁰⁴ Cea mai recentă monografie în această problemă aparține lui Steven Runciman, *Căderea Constantinopolului — 1453*, ediția românească de Alexandru Elian, Editura Științifică, București, 1971, 334 p.

tul ortodox și numai el a putut, prin intermediul autorității supreme care era Patriarhia ecumenică din Constantinopol, consacra — în fața celorlalte state ortodoxe și, în general, în conștiința politică a lumii medievale — noua formațiune politică românească, definitiv încheșată la începutul veacului XIV.¹⁰⁵ Dincolo de orice raport de vasalitate — real sau nominal — Bizanțul s-a bucurat, chiar în vremea sa de declin, dinaintea prăbușirii, de un prestigiu uriaș, de ordin spiritual și politic, în ochii unui grup întreg de state, printre care și Țara Românească. Așa se explică de ce, de pildă, nu mai puțin de doi pretendenți la scaunul domnesc al Țării Românești în prima jumătate a secolului XV — Dan II și Vlad Dracul —, care apoi, cum se știe, s-au ilustrat în mod deosebit în lupta antiotomană, au trecut mai întâi pe la curtea imperială bizantină, de unde, se pare — este cazul lui Dan II — au primit și ajutor.¹⁰⁶ În afară de aceasta, pînă în 1453, mitropoliții din Țara Românească, dar și din Moldova (după 1401), au fost numiți direct de Bizanț. Faptul a înlesnit mult, desigur, influența imperiului dincolo de hotarele sale restrînse, într-o vreme în care, slăbit de loviturile turcilor, el privea cu interes mereu crescînd politica antiotomană a Ungariei și reacțiile Țării Românești, ultima situată chiar în plină zonă a confruntării dintre Imperiul otoman în expansiune și lumea creștină.¹⁰⁷

Expansiunea turcilor otomani în Europa, realizată concomitent cu extinderea teritoriului lor în Asia, a început puțin după mijlocul veacului XIV, în 1354, odată cu ocuparea fortăreței Gallipoli. Ea a fost înlesnită de fragmentarea politică a statelor din Balcani, care după victoria sultanului Murad I (1362—1389), la Cirmen (Chermanon), pe valea Marișei, în 26 septembrie 1371, împotriva prinților sîrbi Vukașin și Uglješa — sprijiniți de un contingent bulgăresc — au acceptat rînd pe rînd suzeranitatea otomană. Încă din 1361 turcii cuceriseră Adrianopole și apoi întreaga Tracie, stabilindu-și aici baza pentru viitoarele operații. În 1393

¹⁰⁵ Al. Elian, *Les rapports byzantino-roumains. Phases principales et traits caractéristiques*, în *Byzantinoslavica*, Praga, XIX (1958), nr. 2, p. 217—218.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 219; mai nou, Al. Elian, *Români despre bizantini — bizantini despre români*, în *Magazin istoric*, an. V (1971), nr. 9, p. 14—15.

¹⁰⁷ Al. Elian, *Les rapports byzantino-roumains...*, p. 217 și 219.

este desființat și anexat țaratul bulgar de la Tîrnovo, iar în 1395, după execuția în 3 iunie a țarului Ioan Sișman, dispare și țaratul bulgar de la Vidin. Astfel, odată cu eliminarea Bulgariei, statul otoman a preluat direct supravegherea Dunării de Jos. Serbia, după o ultimă încercare de rezistență, la 15 iunie 1389, pe aceeași câmpie de la Kossovo, unde se va da și bătălia din 1448, rămîne în vasalitatea turcilor, fiind prima oară ocupată și declarată provincie otomană în 1439. Despotatul sîrbesc a fost restabilit în 1444, ca urmare a păcii turco-ungare de la Seghedin, dar nu a mai supraviețuit decît pînă în 1459.¹⁰⁸

Bizanțul, care după 1371 devenise și el un vasal otoman, se limita în preajma căderii sale la o îngustă fîșie de pămînt, pe malul european al Bosforului, avînd în centru Constantinopolul și întinzîndu-se pe coasta Mării Negre, pînă la Mesembria (astăzi Nesebăr), iar pe coasta Propontidei, pînă la Heracleea, la care se adăuga și principatul Moreei.¹⁰⁹ Practic, în această perioadă, singurul efort masiv de stăvilire a înaintării otomane în sud-estul Europei a fost făcut de Iancu de Hunedoara și de Gheorghe Kastriotul-Skanderbeg, vestitul prinț al Albaniei¹¹⁰. Relațiile dintre cei doi conducători, atestate începînd din 1446, urmau să se concretizeze chiar, în 1448, potrivit mărturiei lui Antonio Bonfini, cronicarul de curte al lui Matiaș Corvin, printr-un atac simultan asupra turcilor, Iancu trebuind să lovească frontal, prin Serbia și Bulgaria, în timp ce Skanderbeg urma să atace pe la spate, din părțile „Illyricum“-ului (Alba-

¹⁰⁸ Pentru etapele înaintării turcești în Balcani, vezi Halil Inalcik, *The Ottoman Empire. The Classical Age (1300—1600)*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1973, p. 9—34. Vezi și N. Iorga, *Histoire de la vie byzantine, Empire et civilisation*, III, *L'empire de pénétration Latine (1081—1453)*, București, 1934, p. 157—397; Georges Ostrogorsky, *Histoire de l'État Byzantin*, Paris, 1969, p. 555—595, dar mai ales N. Iorga, *Condițiile căderii statelor creștine din Balcani sub stăpînirea turcească*, în *Scrieri istorice*, vol. II, Editura Albatros, București, 1971, p. 244—257.

¹⁰⁹ A. Bakalopoulos, *Les limites de l'empire byzantine depuis la fin du XIVe siècle jusqu'à sa chute (1453)*, în *Byzantinische Zeitschrift*, t. 55 (1962), nr. 1, p. 64.

¹¹⁰ Vezi monografia *Gheorghe Kastriotul Skanderbeg și lupta albanezo-turcă în secolul al XV-lea*, alcătuită sub egida Universității de Stat din Tirana, Editura Științifică, București, 1972, 184 p.

niei).¹¹¹ Deși planul nu a fost pus decît parțial în aplicare, Skanderbeg nereușind să intre la momentul oportun în luptă — la 17—19 octombrie 1448 el se găsea în marș spre Kossovopolje —, nu este mai puțin adevărat că angajamentul total al acestor doi conducători a întîrziat cel puțin dez-nodămîntul Bizanțului cu cîțiva ani.

Kossovopolje a reprezentat finalul ultimei mari campanii ofensive din seria celor începute în 1443 de „cruciatul de sînge român”¹¹² Iancu de Hunedoara pentru eliberarea Balcanilor și, implicit, salvarea Bizanțului. Totuși marele căpitan nu a renunțat la ideea ajutorării Constantinopolului, în toamna anului 1452, solii săi propunînd împăratului Constantin XII Paleologul un proiect ce avea în vedere trimiterea de trupe prin Chilia — atunci în stăpînirea lui Iancu — și Mesembria, port bizantin pe care-l solicita ca posesiune personală¹¹³. Aceasta în pofida faptului că Iancu era confruntat cu grave dificultăți interne, cauzate de dușmănia unei puternice grupări de mari feudali, în frunte cu Ulrich de Cilli și Ladislau Garai, care în decembrie 1452 l-au adus pe tron, sub tutela lor, pe tînărul rege Ladislau V Postumul.¹¹⁴

Îndată după instalarea sa în Constatinopol, sultanul Mehmet II „Cuceritorul”, preluînd tradiția imperială bizantină, a purces la reconstituirea teritorială a fostei împărății. Cea dintîi măsură a fost adresarea unui ultimatum tuturor formațiunilor politice care altădată fuseseră integrate în hotarele Bizanțului sau fuseseră numai dependente de el. La capătul a cîțiva ani, puterile pontice au sfîrșit prin a se pleca, recunoscînd noul stăpîn și plătind tributul ce le fusese cerut. Între acestea s-a numărat și Moldova, care a primit ultimatumul Porții înainte de 10 septembrie 1453¹¹⁵ și a început să plătească un tribut de 2000 de ducați în

¹¹¹ Fr. Pall, *Skanderbeg et Ianco de Hunedoara*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, t. VI (1968), nr. 1, p. 11—12 (și *passim*).

¹¹² Expresia aparține lui N. Iorga, care a folosit-o în titlul capitolului IV (partea I) a vol. IV al sintezei sale *Istoria românilor* (București, 1937, p. 64—120).

¹¹³ Fr. Pall, *Byzance a la veille de sa chute et Janco de Hunedoara (Hunyadi)*, în *Byzantinoslavica*, an. XXX (1969), p. 119—126.

¹¹⁴ Pentru poziția politică a lui Iancu în răstimpul 1449—1453, vezi Camil Mureșan, *Iancu de Hunedoara*, ediția a II-a, Editura Științifică, București, 1968, p. 169—181.

¹¹⁵ Șerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l'Empire ottoman au XVe siècle: le cadre international des rapports établis en*

vara anului 1456, intrînd astfel și ea într-o primă etapă a dependenței față de turci, care cîteva decenii mai tîrziu avea să ia forma suzeranității¹¹⁶. Închinarea Moldovei a fost urmată îndată, în 9 iunie 1456, de un important privilegiu acordat de sultanul Mehmet II negustorilor din Cetatea Albă, în temeiul căruia aceștia erau liberi să facă comerț cu principalele centre economice ale Imperiului otoman: Constantinopol, Adrianopol și Brusa¹¹⁷.

În paralel, la 1 octombrie 1455 și 29 iunie 1456¹¹⁸, voievodul Petru Aron al Moldovei reînnoia legăturile tradiționale de vasalitate cu Polonia regelui Casimir IV Jagello, legături ce datau încă din 1387¹¹⁹. Astfel, prin această serie de acte, așa cum s-a arătat¹²⁰, Moldova se înscria din nou în linia de forță creată în Europa orientală încă înainte de căderea Constantinopolului, de compromisul polono-turc, care a permis celor două puteri ca, menținînd pacea dintre ele, să-și orienteze efortul în direcții diferite, unde interesele lor erau prioritare. De pildă, Polonia se afla, din 22 ianuarie 1454, în război cu Ordinul teutonic, incorporînd la 6 martie 1454 teritorii aparținînd Prusiei, și ca atare centrul politicii ei externe suferise o deplasare către Marea Baltică, în timp ce Imperiul otoman era preocupat să prevină o contraofensivă a Europei creștine, posibilă din direcția nord-vestului peninsulei Balcanice și în Marea Egee.

Situația sus-menționată, care s-a prelungit în tot cursul celei de-a doua domnii a lui Vlad Țepeș (1456—1462), a făcut ca Țara Românească, împreună cu Ungaria, să alcătuiască singura grupare de forțe activă în rivalitatea cu Imperiul otoman la Dunărea de Jos, spre ea îndreptîndu-și toată atenția — cum se va vedea — papalitatea și Veneția.

1455—1456, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIII (1974), nr. 3, p. 445—446.

¹¹⁶ Textul documentelor în legătură cu închinarea Moldovei și plata tributului, la Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Iași, 1932, nr. 233, p. 797—800 și p. 801. Actul din 5 iunie 1456, întocmit la Vaslui, a fost de curînd reeditat critic în *D.R.H.*, A, vol. II, București, 1976, nr. 58, p. 85—87.

¹¹⁷ N. Iorga, *Actul lui Mohamed al II-lea pentru negustorii din Cetatea Albă; 1456*, în *Revista istorică*, t. X (1924), nr. 4—6, p. 105.

¹¹⁸ Mihai Costăchescu, *op. cit.*, vol. II, nr. 228, p. 773—776 și nr. 230, p. 779—787.

¹¹⁹ *Ibidem*, nr. 162, p. 599—600 și nr. 163, p. 601—602.

¹²⁰ Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 456.

CAPITOLUL II

Începutul celei de-a doua domnii

Reparația lui Vlad Țepeș pe tronul Țării Românești, în prima jumătate a anului 1456, într-o domnie ce va dura pînă în 1462 și îi va aduce celebritatea, s-a petrecut în contextul pregătirilor unei alte grele înfruntări turco-creștine a veacului XV: asediul Belgradului — apărat de Iancu de Hunedoara — de către sultanul Mehmet II (4 iulie — 23 iulie 1456).

Despre evoluția lui Vlad Țepeș în intervalul 1448—1456 știm prea puține lucruri. Putem presupune, cu suficient temei, că după tentativa nereușită din toamna anului 1448 el s-a refugiat la turci. În acest sens ar pleda și informațiile, destul de vagi totuși, oferite de Critobul din Imbros¹ cu privire la soarta lui Vlad Țepeș și Radu cel Frumos după uciderea tatălui lor în 1447: „...cînd acesta (Vlad) și fratele său au fost alungați de Ioan Getul (Iancu de Hunedoara), domnul peonilor (ungurilor) și al dacilor (românilor din Transilvania)², care cu puteri a venit asupra lor și a ucis

¹ Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea (anii 1451—1467)*, ediție de Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1963, p. 290.

² Editorul versiunii românești a textului, Vasile Grecu, observă: „Critobul, ungurilor le spune peoni, românilor din Transilvania daci, iar celor din Țara Românească geți. E interesant că lui Ioan de Hunedoara nu-i spune dac, ci get, indicînd astfel originea acestuia din Țara Românească”. (*Ibidem*, p. 290, nota 2.)

pe tatăl lor și a dat altuia domnia, părintele împăratului (sultanului, adică Murad II (1421—1451)) i-a primit pe aceștia fiind fugari, când s-au refugiat la el; și fiind copii încă, i-a crescut în palatele împărătești cu multă cinste și generozitate; și când a murit i-a lăsat în seama împăratului (sultanului Mehmet II (1451—1481)), fiul său. Iar acesta i-a ținut și i-a crescut cu multă grijă și cu cinste pe lângă sine, făcându-i părtași de venituri împărătești³. Evident, fragmentul acesta cuprinde unele inexactități. Vlad și Radu s-au aflat încă dinainte de pieirea tatălui și fratelui lor mai mare — ca ostateci — la turci, altfel nici ei probabil nu ar fi scăpat cu viață⁴. În al doilea rând, textul citat pare să oglindească mai curînd situația lui Radu cel Frumos, care a rămas într-adevăr tot timpul la curtea sultanului⁵. Pentru Vlad nu putem reține decît eventuala confirmare a unei reveniri temporare la turci, după izgonirea lui din Țara Românească în noiembrie 1448.

Cert este însă că nu peste multă vreme tînărul pretendent, văzînd probabil că turcii nu se grăbesc să-l înlătore pe Vladislav II, ba chiar poartă tratative cu el, și convingîndu-se, în același timp, după experiența încercată, că nu se va putea impune fără încuviințarea preaputernicului guvernator al Ungariei, a trecut în Moldova lui Bogdan II (12 octombrie 1449—16 octombrie 1451). Aici, după dispariția lui Petru II, cumnatul și protejatul lui Iancu de Hunedoara, întîmplată prin martie 1449, Moldova a reintrat pentru cîteva luni, prin persoana nevîrstnicului Alexăndrel voievod, fiul lui Ilie voievod, în stricta obediență a Poloniei. Dar, odată cu Bogdan II, fiu natural al lui Alexandru cel Bun, biruitor contra lui Alexăndrel în lupta de la Tămășani, lângă tîrgul Romanului, în 12 octombrie 1449, ea a fost integrată din nou sferei de influență a lui Iancu de Hunedoara. Bogdan II, tatăl lui Ștefan cel Mare, în două rînduri, la 11 februarie și 5 iulie 1450, a prestat jurămînt de vasalitate față

³ Ultimele cuvinte, textual traduse: „în feudă împărătească” (nota lui Vasile Grecu).

⁴ Aceași opinie la N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român*, reeditare în E.P.L. (prima ediție 1904), București, 1966, p. 39.

⁵ Vezi și Laonic Chalcocondii, *op. cit.*, ed. cit., p. 282—283.

de Iancu, iar în 6 septembrie același an, s-a bătut cu polonii în codrii de la Crasna.⁶

Pe această cale ocolită a Moldovei a ajuns, în sfârșit, Vlad în Transilvania, poate chiar în urma asasinării lui Bogdan II la Răuseni, în 16 octombrie 1451, de către Petru Aron, și el un fiu nelegitim al lui Alexandru cel Bun. În orice caz, la 6 februarie 1452 el se găsea în Transilvania, unde pîndea prilejul spre a-l răsturna pe Vladislav II, în ochii lui desigur un netrebnic „uzurpator”. La această dată, Iancu de Hunedoara scria brașovenilor despre pacea pe trei ani încheiată cu turcii — în cadrul căreia Vladislav II era recunoscut domn al Țării Românești de ambele puteri — și arăta că, în virtutea acestui act, îi revine obligația „să nu permită a se ridica nimeni cu puterea contra numitului Vladislav și să-l atace”. De aceea, el făcea cunoscut autorităților din cetatea Brașovului că Vlad, fiul lui Vlad Dracul („*Illustris princeps Wlad filius quondam Drakwl Waywode*”), „fără știrea și voința” lui se pregătește să-l înlăture pe Vladislav II. Ei trebuiau deci să-l prindă și să-l îndepărteze din ținutul lor în acea Moldovă, de unde venise.⁷ Poate la același moment se va fi referit însuși Țepeș într-o scrisoare din 14 martie 1457, în care reproșa frunțașilor Sibiului, de astă dată, că pe vremea cînd era pribeag și umbla în mijlocul lor, printr-o dispoziție a sfatului cetății, Ioan Gebre de Vingard și Nicolae de Ocna Sibiului au vrut să-l aresteze la Geoagiul de Sus și să-l piardă, din dragoste pentru Vladislav II.⁸ Curînd, la 30 martie 1452, Iancu îi

⁶ Vasile Pârvan, *Alexăndrel Vodă și Bogdan Vodă. Șapte ani din istoria Moldovei (1449—1455)*, București, 1904, p. 33—53; I. Bogdan, *Contribuții la istoria Moldovei între anii 1448—1458*, extras din *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii istorice, Seria II, t. XXIX*, București, 1907, p. 5—7.

⁷ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. LXIV, p. 37; G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2767, p. 337—338 („*Et quia praejatus Wlad de partibus Moldawyae ad fidem nostram erga nos venit, ob hoc eundem per viam eandem sub fide praenotata per certos homines nostros salve conduci faciemus*”). Vezi și I. Minea, *Din trecutul stăpînirii românești asupra Ardealului. Pierderea Amlășului și Făgărașului*, București, 1914 (extras din *Convorbiri literare, an. XLVIII*), p. 32.

⁸ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu țara ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I (1413—1508), București, 1905, nr. CCLIX, p. 319; G. Gündisch, *Urkundenbuch...*,

anunța pe brașoveni că Vlad Țepeș plecase în Moldova⁹, unde o altă răsturnare de situație, probabil din februarie 1452, îl făcuse din nou domn pe Alexandrel, omul Poloniei¹⁰.

Poate ca o mărturie a prezenței lui Vlad în Moldova vom afla lângă el mai târziu, în primii ani de domnie, un credincios dregător, „*Moldovean*” spătarul — amintit în sfatul domnesc la 16 aprilie 1457 și 20 septembrie 1459 — al cărui nume, sau mai bine zis poreclă, îi indică limpede originea.¹¹ Cît despre ipoteza trecerii lui mai întîi pe la curtea lui Bogdan II, ea pare a fi întărită de un fapt petrecut iarăși peste cîtiva ani, și anume sprijinul armat pe care l-a dat în primăvara anului 1457 pretendentului Ștefan, fiul acestuia, pentru ocuparea scaunului domnesc al Moldovei. Alegerea Moldovei lui Bogdan II de către pribeagul Vlad drept prim loc de popas și adăpost la nordul Dunării — după părăsirea ținuturilor islamice — nu va fi fost desigur întâmplătoare: Bogdan II, la rîndul lui, pare a fi găsit în vremea dinaintea domniei azil în Țara Românească a lui Vlad Dracul, unde s-a și căsătorit cu Maria (Oltea), mama lui Ștefan cel Mare¹².

vol. V, nr. 3070, p. 566—567 („*Recordamini de his dum vagus fui et in medio vestrorum ambulavimus non permisistis vestris in consiliis, disposueratis per egregios dominos Johannem Gereb de Vingarth et Nicolaum de Wizaccona nos captivare in Gyod et perdere ob amorem spectabilis domini Wladislav harum partium vaivodae facere voluistis*”).

⁹ G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2769, p. 338—339 („*Praeterea quia illustris princeps Wlad vaivoda, filius Drakwl vaivodae, apud nos ad nostram stetit fidem, ipseque ad nostra non placuit per amplius servitia, ideo nos eundem abire fecimus et non illas partes, sed per terram Moldawie, quoniam nolumus quod aliqua nocumenta a vestris partibus ad terram Transalpinarum committantur*”). Vezi și Camil Mureșan, *Iancu de Hunedoara*, ed. cit., p. 191, nota 1.

¹⁰ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 65—66 și 68.

¹¹ Ștefan Andreescu, *Un moldovean printre dregătorii lui Țepeș*, în *Magazin istoric*, an. VI (1972), nr. 6, p. 84.

¹² Vezi N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, ed. cit., p. 42 și nota 16 de la p. 254; Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 37; mai nou, despre doamna Oltea, vezi Aurelian Sacerdoțeanu, *Descălecători de țară, dătători de legi și datini*, în *Magazin istoric*, an. II (1968), nr. 12, p. 8—9.

Dar mai poate exista o explicație a primirii lui Vlad la curtea lui Bogdan II, dacă admitem ipoteza înruderii directe între ei. Așa cum menționăm și în capitolul anterior, pe temeiul mărturiei cronicarului polon Dlugosz știm că, la un moment dat, Vlad Dracul a fost căsătorit cu

Încheierea armistițiului turco-ungar din 20 noiembrie 1451, care a consolidat mult poziția internațională a lui Vladislav II, a zădărnicit încă o dată, deci, concomitent, speranțele tânărului Vlad de a-și recăpăta tronul. Nu știm cât va fi rămas el în Moldova. Evenimentele ce s-au succedat însă în răstimpul 1452—1456 au dus, pe de o parte, la deteriorarea rapidă a relațiilor turco-ungare, cât și, pe de alta, la modificarea atitudinii lui Iancu față de Vladislav II, ceea ce, în final, i-a înlesnit lui Vlad atingerea țelului.

Sultanul Mehmet II a profitat de răgazul obținut pe frontul de la Dunăre pentru a da, în primăvara anului 1453, asaltul contra Constantinopolului.¹³ Iancu de Hunedoara, îndată după începerea asediului, adică prin luna aprilie 1453, intenționa se pare să denunțe convenția de armistițiu, invocând faptul că nu mai era guvernator al Ungariei și deci el, personal, nu mai era ținut să respecte obligațiile contractate¹⁴. Totuși, așa cum s-a arătat, armistițiul respectiv a

o moldoveancă, fiică a lui Ilie voievod și soră cu Roman. S-a pus încă mai de mult întrebarea dacă nu cumva a fost vorba în realitate de o soră a lui Ilie voievod, numai în acest fel fiind posibil ca ea să fi fost mama celor trei frați Mircea, Vlad și Radu (Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 74, nota 1). Dacă lucrurile au stat într-adevăr așa, ar însemna că Vlad Țepeș a fost nepot de soră lui Bogdan II și deci văr primar cu Ștefan cel Mare (pentru această soluție a optat Constantin C. Giurescu, în conferința *Viața și faptele lui Vlad Țepeș sau Drăculea*, publicată în anexele volumului său *Jurnal de călătorie*, Editura Cartea românească, București, 1971, p. 253).

Monahia Eupraxia, despre care s-a presupus că ar fi mama lui Vlad Țepeș (I. Minea, *op. cit.*, loc. cit.), nu a fost decît o legătură nelegitimă a lui Vlad Dracul, din care a rezultat Vlad Călugărul (1482—1495). Vezi mențiuni în legătură cu ea, în *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 202, p. 324 și 326, nr. 231, p. 371 și nr. 263, p. 425 și 427 (documente de la sfîrșitul secolului XV).

¹³ La 11 aprilie 1453 (G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2838, p. 390—391), Vladislav II cerea Brașovului să-i fie trimise la Țirgoviște, în taină, „niște arme”, pe care „domnul și părintele său” Iancu de Hunedoara vroia să le facă să ajungă la Chilia. De la Țirgoviște, Vladislav se obliga să le trimită, tot pe ascuns, de teama turcilor, prin Brăila, pînă la Chilia. El preciza că nu dorea ca turcii să afle că acest transport s-a făcut „cu voia” sa. (Comentarii la Fr. Pall, *Stăpînirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chiliei...*, p. 625—626.)

¹⁴ El era, în schimb, la începutul anului 1453, căpitan suprem al oștilor regatului Ungariei și comite perpetuu de Bistrița (acest din urmă titlu l-a primit la 1 febr. 1453 — vezi regestul actului la G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2816, p. 373).

rămas în vigoare pînă în preajma expirării, în 1454.¹⁵ Inițiativa ruperii lui a aparținut lui Mehmet II, ale cărui oști în vara anului 1454 au pătruns în Serbia, asediind Semendria și intenționînd să atace și Belgradul, poarta spre Ungaria¹⁶. În același timp, o flotă turcă pătrundea în nordul Mării Negre, făcînd o demonstrație de forță, menită să vădească autoritatea noului stăpîn al strîmtorilor.¹⁷ Ca urmare, Caffa, principala colonie genoveză de pe litoralul nord-ponctic s-a decis în 1455 să plătească sultanului un tribut anual de 3 000 de ducați, iar Moldova s-a văzut curînd nevoită să-i imite exemplul, în primăvara anului 1456 acceptînd tributul de 2 000 de ducați, ce-i fusese solicitat.

Replica Europei creștine la lichidarea Bizanțului se lăsa mereu așteptată, în pofida propagandei papale și a repetatelor convocări în acest scop a dietelor Imperiului romano-german, la Ratisbona (Regensburg), în aprilie-mai 1454, la Frankfurt, în septembrie 1454 și Wiener-Neustadt — februarie 1455. În ultimă instanță, împăratul Frederic III, folosind pretextul morții papei Nicolae V (24 martie 1455), a amînat realizarea proiectatei cruciade antiotomane pentru încă un an, adică pentru primăvara anului 1456.

De fapt, greul rezistenței va apăsa în continuare tot pe umerii lui Iancu de Hunedoara, care, după ce la 1 octombrie 1454 a surprins și zdrobit la Kruševac ariergarda otomană de sub comanda lui Feriz bei, pustiind apoi împrejurimile Vidinului, în toamna anului următor a început să primească vești despre marile pregătiri turcești în vederea campaniei anului 1456. În luna martie 1456 se știa deja că sultanul va porni asupra Semendriei și Belgradului.¹⁸ Datorită însă unei apărări eroice, sub conducerea lui Iancu, Belgradul n-a putut fi cucerit în iulie 1456, sultanul Mehmet II încheind cu un răsunător eșec această campanie, cea mai

¹⁵ Fr. Pall, *Stăpînirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chilieii...*, p. 633. În primăvara anului 1454 bătrînul despot Gheorghe Branković încerca reînnoirea lui — din însărcinarea lui Iancu —, fără însă ca această acțiune diplomatică să mai reușească.

¹⁶ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, 1937, p. 111.

¹⁷ N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe*, București, 1899, p. 113—114; G. I. Brătianu, *La Mer Noire. Des origines à la conquête ottomane*, München, 1969, p. 314.

¹⁸ Camil Mureșanu, *op. cit.*, p. 187.

importantă după cucerirea Constantinopolului. Îndată după victorie, la 11 august, Iancu de Hunedoara s-a stins din viață, atins de molima ciumei, în tabăra de lângă Zemun.

Cît privește pe Vladislav II și raporturile lui cu Iancu de Hunedoara, datele de care dispunem vădesc o treptată îndepărtare politică a celor doi, dusă uneori pînă la conflict deschis. Termenul *post quem* al începutului înrăutățirii relațiilor dintre ei pare a fi 24 septembrie 1452, cînd Vladislav II, voievodul Țării Românești și stăpînul Amlășului și Făgărașului („*et dominus terrarum de Omlas et Fogaras*“), scria brașovenilor că deși nu de mult încheiaseră pace, totuși ei încă îngăduiau printre ei pe dușmanii săi cu slugile lor. Îi roagă deci să procedeze așa precum sașii, adică să-i păstreze credință, confiscînd bunurile dușmanilor, iar pe aceștia predîndu-i. În acel moment, la Codlea, în țara Bîrsei, se afla un anume Cernica din țara Făgărașului („*Chernik Valachus et infidelis de terra Fagaras*“), care furase 1000 de oi ale oștii Țării Românești; brașovenii trebuiau să-l prindă și să-l dea pe mîna voievodului, iar oile să le restituie.¹⁹ Exact după un an, din Lipova, la 24 septembrie 1453, Iancu de Hunedoara scrie Sibiului că a făcut pace cu voievodul Țării Românești („*bonam et optimam cum vaivoda partium Transalpinarum fecimus pacem*“) și că cetatea poate să trimită un sol la numitul voievod spre a cere daune pentru pagubele suferite de ținuturile sașilor.²⁰

Din acest răstimp, mai probabil din toamna anului 1452 — firește, după 24 septembrie —, pare a data protestul lui Vladislav II contra lui Iancu de Hunedoara, căruia, „nu-i ajunge gubernătoaria țării ungurești, ci trimete să-mi răpească ocina mea adevărată și țărișoara mea, Făgărașul și Amlășul, și umblă cu gînd rău“²¹. Într-adevăr, la 3 februarie 1453, regele Ungariei Ladislav V Postumul dăruia sașilor

¹⁹ G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2795, p. 357—358. Rezumat la I. Bogdan, *Vlad Tepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui. Studiu critic*, București, 1896, p. 63.

²⁰ G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2882, p. 424—425. Îndată după această scrisoare datează importante instrucțiuni, de curînd publicate (*Ibidem*, nr. 2883, p. 425—426), pentru solul sașilor care trebuia să trateze în Țara Românească.

²¹ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. LXIII, p. 85—87.

din cele Șapte Scaune castelele Tălmaciu, Cetatea Lotrului și Turnu Roșu, cu posesiunile aferente²², ceea ce însemna, de fapt, deposedarea domnului Țării Românești de ducatul Amlașului²³. Totuși, abia la 11 mai 1453 capitlul (for de conducere bisericesc în aria catolică) din Alba Iulia confirma că cele Șapte Scaune intraseră în stăpînirea domeniului Tălmaciu²⁴, lucru care explică de ce la 11 aprilie, deci cu o lună înainte, Vladislav II încă se mai afla în relații cu Iancu, pentru care aproviziona discret cu arme Chilia, la gurile Dunării²⁵. Rezultă astfel că primul conflict dintre Vladislav II și Iancu de Hunedoara, împreună cu sașii, pentru Amlaș, a avut loc în răstimpul 11 aprilie — 24 septembrie 1453.

Motivele care l-au îndemnat pe Iancu de Hunedoara să purceadă la retragerea feudelor transilvănene ale domnului Țării Românești nu au fost pînă astăzi îndeajuns deslușite.²⁶ O ipoteză recentă, deosebit de seducătoare, pune această intenție în legătură cu noua politică economică inaugurată de Vladislav II, care ar fi înțeles să alinieze moneda Țării Românești la sistemul asprului turcesc, îndată după ce și-a văzut

²² G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2818, p. 374—376.

²³ Asupra originii și evoluției stăpînirii domnilor Țării Românești în Amlaș și Făgăraș, vezi D. Onciul, *Titlul lui Mircea cel Bătrîn și posesiunile lui*, în *Scieri istorice*, vol. II, ediția A. Sacerdoțeanu, Editura Științifică, București, 1968, p. 78—142.

²⁴ G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2842, p. 394; dispoziția regelui Ladislav către capitlul din Alba Iulia pentru a participa la punerea sașilor în posesia Tălmaciului datează din 2 martie 1453 (*Ibidem*, nr. 2829, p. 384—385).

²⁵ Vezi mai sus nota 13. Discuția amănunțită asupra documentului din 11 aprilie 1453, cît și asupra celui din 30 aprilie 1454 — tot o scrisoare către brașoveni, de astă dată însă de la Iancu, prin care le cerea să procure anume cantități de arme, pe care să le transporte pînă la Brăila (de unde urmau să treacă la Chilia) — la Fr. Pall, *Stăpînirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chilie...*, p. 625—629.

²⁶ Nicolae Iorga aprecia că ele au fost retrase încă prin 1449, gestul lui Iancu fiind interpretat ca „pedeapsă pentru nehotărîrea” lui Vladislav II, care — după cum credea marele istoric — nu ar fi participat la bătălia de la Kossovopolje (N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 100). Dar, firește, în perspectiva a ceea ce știm acum (vezi mai sus, capitolul I), această explicație nu-și mai găsește rostul.

asigurată domnia prin pacea turco-ungară din 1451.²⁷ Dar, desigur, reforma monetară nu a fost decît unul din semnele apropierei lui Vladislav II de turci. Știri confuze, înregistrate în 1601 după izvodul unui anume Murgul — trimisul lui (Vladislav) Dan la turci —, de către cronicarul raguzan Giacomo di Pietro Luccari, par să ateste încheierea unei „păci“ separate (poate încă în 1449) — care a precedat-o pe cea generală, din 1451 — între Țara Românească și Imperiul otoman.²⁸ Va fi fost și acesta unul din acele „tratatate“ dintre români și turci, menționate către sfârșitul veacului XV de umanistul italian Filippo Buonaccorsi-Callimachus,²⁹ care au contribuit — în ansamblu — la menținerea statutului de autonomie al Țării Românești și Moldovei, în vreme ce toate formațiunile politice din Balcani erau necruțător strivite și desființate de înaintarea otomană.

Iată însă și un alt element de care trebuie neapărat ținut seamă: în vara anului 1453 Vladislav II primea vești amănunțite despre prăpădul întâmplat la Constantinopol, la curtea lui gășind adăpost temporar un episcop fugar, Samuil, care la 6 august 1453 scria Sibiului — prin intermediul cancelariei domnului Țării Românești — o lungă epistolă³⁰, ce zugrăvea în cuvinte impresionante dezastrul împresurării și căderii cetății împărătești. La un moment dat, autorul scrisorii avertiza: „Turcii vor să supună toată creștinătatea și Dumnezeu îi lasă. Noi știm că ei vor să pornească la cucerirea țării despotului (Gheorghe Branković) al Serbiei și Rasciei... Ei spun de asemeni că orașul Sibiu, care se ridică în calea lor trebuie nimicit“³¹. La fel, la 15 mai 1454, Oswald Wenzel, primarul Sibiului, mărturisea într-o scrisoare

²⁷ Matei Cazacu, *L'impact ottoman sur les Pays Roumains et ses incidences monétaires (1452—1504)*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XII (1973), nr. 1, p. 170—172 și 175—177.

²⁸ N. Iorga, *Studii și documente...*, vol. III, p. LX și LXIII—LXIV.

²⁹ Așertiune pusă în lumină de Șerban Papacostea, *Politica externă a lui Ștefan cel Mare: puncte de reper*, în *Revista de istorie*, t. 28 (1975), nr. 1, p. 26.

³⁰ Textul scrisorii, la G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2869, p. 414—416. Discutat pe larg de Petre Ș. Năsturel, *Urmările căderii Țarigradului pentru Biserica românească*, în *Mitropolia Olteniei*, an. XI (1959), nr. 1—2, p. 48—49 și 55—58.

³¹ G. Gündisch, *op. cit.*, p. 416; P. Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 56.

către primarul și sfatul Vienei teama pentru orașul său, căci turcilor, tineri și bătrâni, le place să strige tare și adesea „Cibin! Cibin! acesta este Hermanstat! Hermanstat“, arătând totodată că prin cucerirea acestei cetăți, care este ca o pavăză, va avea de suferit nu numai Ungaria, dar și întreaga lume creștină. Este prin urmare evident că Țara Românească a lui Vladislav II nu mai era considerată un obstacol în calea turcilor. Ba mai mult, același Oswald Wenczel înștiința că, potrivit uneia din iscoadele sale, care sosise de numai patru zile din Țara Românească, orașele și târgurile acesteia sînt pline de turci care fac negoț.³²

Sensul retragerii Amlășului în 1453 ne apare a fi deci în primul rînd explicabil prin dorința lui Iancu de Hunedoara de a consolida hotarul sudic al Transilvaniei în fața pericolului de invazie turcesc. Dealtfel, în chiar diploma din 3 februarie 1453, prin care castelele Tălmăciu, Cetatea Lotrului și Turnu Roșu erau cedate sașilor, se menționa că ele urmau a fi întărite spre a proteja Sibiul de turcii care pătrund din Țara Românească pe valea Oltului³³.

Nu cunoaștem termenii înțelegerii dintre Iancu de Hunedoara și Vladislav II, amintite la 24 septembrie 1453, în privința Amlășului. Un nou conflict cu Țara Românească va izbucni însă în toamna anului 1455. Este momentul în care Iancu de Hunedoara a încercat din nou să refacă sistemul politico-militar din ajunul expediției din 1448. Și, ca și în 1447, prima lovitură o va îndrepta spre Țara Românească, unde Vladislav II urma să fie silit a se realinia Ungariei. La 14 septembrie 1455 Iancu se găsea la Hunedoara, amintind că peste trei zile va pleca în direcția Brașovului, iar de acolo către Moldova sau Țara Românească.³⁴ În

³² G. Gündisch, *op. cit.*, nr. 2911, p. 447; P. Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 61—62. Se aduce astfel o confirmare vrednică de luare-amînte noii orientări economice studiate de Matei Cazacu (vezi mai sus nota 27).

³³ G. Gündisch, *op. cit.*, p. 375. La 13 aprilie 1454, din Praga, regele Ladislav V Postumul poruncea lui Iancu de Hunedoara să sprijine fortificarea Sibiului, tot din cauza pericolului de invazie turcesc (*Ibidem*, nr. 2905, p. 442). Vezi și Gustav Gündisch, *Siebenbürgen in der Türkenabwehr, 1395—1526*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIII (1974), nr. 3, p. 431.

³⁴ Vezi *L'impact ottoman...*, p. 185, nota 84 bis.

25 septembrie, îl vom afla la Roșia, în preajma Sibiului³⁵, iar la 8 noiembrie 1455, în Brașov, dăruind mănăstirii Sf. Petru și Pavel a dominicanilor zece mărci de argint din censul orașului.³⁶ La această din urmă dată Iancu de fapt se înapoiase din expediția în Țara Românească — care a avut deci loc în cursul lunii octombrie 1455 — fiindcă, la 15 noiembrie, tot din Brașov, el dădea asigurări de protecție negustorilor din Țara Românească în drumul lor spre Ungaria, iar celor din Brașov, în drumul lor spre Țara Românească.³⁷

Probabil că expediția a fost precedată de ocuparea Făgărașului, celălalt *feud* transilvănean al voievodului Țării Românești. Nu putem decât bănui că Iancu îi va fi promis domnului restituirea lui după victoria asupra turcilor, ceea ce ar însemna că retragerea posesiunilor transilvănene, cel puțin în toamna anului 1455, a îmbrăcat un pronunțat caracter de presiune politică, ele fiind reținute ca garanții pentru fidelitatea lui Vladislav II.³⁸ Oricum, la 23 decembrie 1455, din Bistrița, Iancu de Hunedoara vorbea de „pacea și înțelegerea“ („*pax et concordia*“) pe care o semnase cu Vladislav, dar care fusese călcată de valahii transalpini. Aceștia, împreună cu turcii, atacaseră cetatea „*Saam*“ (Bran?), iar brașovenii — cărora li se adresa Iancu — trebuiau să judece ei înșiși dacă, în aceste condiții, pacea le folosește la ceva

³⁵ G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2988, p. 506.

³⁶ *Ibidem*, nr. 2990, p. 509.

³⁷ *Ibidem*, nr. 2993, p. 509—510. Pentru expediția din Țara Românească, vezi și știrile raguzane culese de Matei Cazacu, *L'impact ottoman...*, p. 185, n. 85.

³⁸ Această supoziție este perfect susținută de explicația cu care Matiaș Corvin, în 1467, însoțea hotărîrea luată cu prelații, baronii și nobilii Ungariei în privința provinciilor Făgăraș, Amlaș și Rodna: ele trebuiau să se găsească totdeauna numai în miinile regelui, pentru ca, după nevoie („*siquando opportunum fuerit*“), să fie atribuite voievodului din Țara Românească sau celui din Moldova, spre „îngrozirea sau recuperarea“ acelor părți („*ad partium scilicet illarum terorem seu recuperationem assignari possint pro descensu...*“). Vezi Hurmuzaki, *Documente...*, vol. II, partea 2, București, 1891, nr. CLIX, p. 179. Așa cum observa încă din 1898 Gr. C. Conduratu, acesta a fost de multe ori „singurul mijloc întrebuintat de predecesorii lui Matei Corvin pentru a avea sub a lor suzeranitate pe voievozii Țării Românești“ (Gr. C. Conduratu, *Încercări istorice. Relațiunile Țării Românești și Moldovei cu Ungaria pînă la anul 1526*, București, 1898, p. 158).

sau nu, și dacă era cazul să trimită soli la Vladislav II.³⁹ Expediția din octombrie s-a vădit așadar pînă la urmă a fi fost un eșec politic. Departe de a se lăsa intimidat, Vladislav II era, dimpotrivă, înclinat să rămînă de partea turcilor, refuzînd să repete experiența din 1448. Și aceasta tocmai în toiul pregătirilor pentru campania anului 1456, care se va concretiza prin asediul Belgradului.

La 6 aprilie 1456 îl vom vedea pe regele Ladislav V Postumul cerînd din Buda sașilor să apere hotarele Transilvaniei și posesiunile lui Iancu de Hunedoara de Vladislav II, care „invadase domeniile comitelui Ioan (Iancu de Hunedoara) și mai multe sate ale sașilor, arzînd cîteva din acele sate și pregătindu-se să atace din nou pe comite cu război, răzmeriță, prădăciuni și nedreptăți“⁴⁰. O zi mai tîrziu, tot din Buda, Iancu îi ruga pe brașoveni să îngăduie exportul de arme către cetatea Făgărașului („*fortalitum nostrum Fogaras*“), grav amenințată de „necredincioșii valahi“⁴¹. Nu mai exista decît o singură soluție: răsturnarea și înlocuirea lui Vladislav II.

Și faptul se va produce curînd după 15 aprilie 1456, data ultimului hrisov ce s-a păstrat de la Vladislav II, redactat în „orașul de scaun“ Tîrgoviște.⁴² Dar înainte de 3 iulie 1456, cînd Iancu de Hunedoara aflat la Kubin, în drum spre Belgrad, soma pe sașii din cele Șapte Scaune să-i trimită cît mai curînd în ajutor contingentul lor, întrucît a „însărcinat pe Vlad voievod să îngrijească totdeauna de apărarea“ lor.⁴³

³⁹ G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 2998, p. 513.

⁴⁰ *Ibidem*, nr. 3004, p. 519; rezumat la I. Bogdan, *Vlad Tepeș...*, p. 65.

⁴¹ *Ibidem*, nr. 3005, p. 520.

⁴² *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 113, p. 196—197. Lîngă Vladislav II se aflau hoierii: Dragomir Udriște, Stanciul vornic, Mihail logofăt, Stan al lui Negre, Coica al lui Utmeș, Cazan al lui Sahac, Cazan Crețul, Dimitru și Stoian spătari, Pahulea vistier, Balea paharnic, Cîrstea stolnic, Manea comis și Radu stratornic (postelnic). Interesant de observat că în titlul domnesc din acest hrisov nu mai figurează Amlașul și Făgărașul.

⁴³ Textul scrisorii, la G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 3029, p. 537 („*Ecce enim commisimus Vlad vaivodae, ut pro defensione vestra semper inviliget et intendat*“). Pasaj relevant și pus în valoare pentru prima oară de I. Bogdan, *Vlad Tepeș...*, p. 11.

În ce chip s-a produs însă schimbarea la tron din răstimpul 15 aprilie—3 iulie 1456? Așa cum vedește cronica lui Ioan de Thurocz, în martie Vlad Țepeș se găsea în suita lui Iancu de Hunedoara.⁴⁴ *Cronica Țării Românești*, a cărei primă parte — pînă la 1508 — a fost alcătuită probabil în a doua jumătate a secolului XVI⁴⁵, consemnează că Vladislav II „au făcut biserica domnească din Tîrgșor. Și au perit de sabie, în mijlocul Tîrgșorului.“⁴⁶ Dacă biserica din Tîrgșor nu a fost zidită de Vladislav, ci de Vlad Țepeș, în 1461,⁴⁷ poate ca o „răscumpărare“ pentru păcatul săvîrșit acolo,⁴⁸ nu rămîne mai puțin faptul că Vladislav II și-a găsit sfîrșitul „de sabie“ în marginea Ploieștiului de astăzi. Tot atît de clare sînt și povestirile germane contemporane, care afirmă că cel dintîi act al noului domn a fost porunca pentru omorîrea predecesorului său „Laßlaw“, „Lasla“ sau „Laszla“ voievod (Vladislav).⁴⁹

Cîtăva vreme după moartea lui Vlad Țepeș, mai exact în 1479, Basarab cel Tînăr voievod (1477—1482), după ce acuza, într-o scrisoare destinată județului și pîrgarilor din Brașov, o grupare de boieri filoturci refugiați peste munți — care erau nu numai vrăjmașii săi și ai Brașovului, dar și ai „întregii creștinătăți“ —, așeza în fruntea listei învinuirilor: „căci mai întîi ei au adus pe Vlad voievod împotriva

⁴⁴ Apud Gustav Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456—1458*, în *Studii*, t. XVI (1963), nr. 3, p. 683.

⁴⁵ Ștefan Andreescu, *Considérations sur la date de la première chronique de Valachie*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XII (1973), nr. 2, p. 371—373.

⁴⁶ *Istoria Țării Românești (1290—1690)*. *Letopisețul Cantacuzinesc*, ediția C. Grecescu și D. Simonescu, Editura Academiei, București, 1960, p. 4.

⁴⁷ Constantin C. Giurescu, *O biserică a lui Vlad Țepeș la Tîrgșor* în *Buletinul Comisiei monumentelor istorice*, an. XVII (1924), p. 74—75.

⁴⁸ Pavel Chihaiia, *Ctitorii ale voievozilor Drăculești*, în volumul său *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, ed. cit., p. 74, care însă mai adaugă și alte două motive posibile pentru acest gest de pietate: „noile evenimente sîngeroase din anii 1459—1460, precum și dărîmarea ctitoriei tatălui său de la Govora“.

⁴⁹ I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 90 și Constantin I. Karadja, *Incunabulele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș*, în volumul *Închinare lui Nicolae Iorga*, Cluj, 1931, p. 202. Tot așa este înregistrat evenimentul venirii la tron a lui Vlad Țepeș și în memoriile lui Aeneas Sylvius Piccolomini (N. Iorga, *Studii și documente...*, vol. III, p. LXXIII).

lui Vladislav voievod și l-au tăiat ; apoi au fugit de la Vlad voievod la turci și-au adus pe împăratul (sultanul) în Țara Românească și-au călcat-o, precum știți...“⁵⁰. Putem deduce, în consecință, că venirea tânărului pretendent Vlad a fost susținută de o parte a mării boierimi, care, ulterior, s-a îndreptat către turci. Această bază internă a loviturii din 1456 pare a fi confirmată și de o afirmație a lui Vlad însuși, care la 14 martie 1457 scria mîndru din Tîrgoviște sibienilor că și-a cucerit domnia fără ajutorul nimănui („*regno nostro sine adiutorio alter<ius> obtento...*“)⁵¹.

În schimb însă, la 17 decembrie 1456, Ladislau de Hunedoara, comite de Bistrița și căpitan general al regatului Ungariei — fiul lui Iancu —, ruga Brașovul și Țara Bîrsei, în numele regelui Ladislau, să-l ajute pe pretendentul Dan contra lui Vlad Țepeș, care nu se ținuse de multele făgăduieli pe care le făcuse regelui pe cînd încă nu era domn.⁵² Într-un cuvînt, este limpede că Vlad a trecut în Țara Românească din Transilvania⁵³, probabil însoțit de o mică trupă, între 15 aprilie—3 iulie 1456, cu acordul regelui Ladislau și al lui Iancu de Hunedoara. Eliminarea lui Vladislav II și înlocuirea lui prin fiul lui Vlad Dracul s-a încadrat în planul de întărire a flancului stîng al frontului creștin, în preajma atacului turcesc asupra Belgradului. Să ne reîntoarcem numai o clipă la spusele lui Iancu de Hunedoara din 3 iulie 1456, în chiar preziua confruntării cu Mehmet II : „am însărcinat pe Vlad voievod să îngrijească totdeauna de apărarea“ sudului Transilvaniei ! Vrednic de observat este totuși faptul că,

⁵⁰ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. CXXI, p. 150—151.

⁵¹ Vezi mai sus nota 8 a acestui capitol. Afirmație semnalată — odată cu documentul respectiv — de I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 12—13 ; re-luată de Grigore C. Conduratu, *Incercări istorice. Relațiunile Țării Românești și Moldovei cu Ungaria...*, p. 151.

⁵² G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 3056, p. 555. Comentarii la I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 9—10 ; Gr. C. Conduratu, *op. cit.*, p. 159. Fragmentul din scrisoare : „*Non ignoratis, quanta incomoda dampnaque et molestiae regno et parti Transsilvano per infidelem Drakwlam vaivodam illata sunt et quatenus Wlad vaivoda partium Transalpinarum cum extra regnum suum esset mediante fide sua nobis et domino nostro regi multa promiserit*“.

⁵³ Meritul de a fi relevat cel dintîi acest fapt îi revine lui I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 11.

dacă în 1447—1448 Iancu de Hunedoara constituia din țările române un bloc politico-militar în vederea ofensivei împotriva Imperiului otoman, recuperarea politică a Țării Românești, către sfârșitul primăverii anului 1456, a avut numai un caracter defensiv....⁵⁴

Intervenția în Moldova — Criza relațiilor cu Sibiul și Brașovul

Noul voievod își începe domnia declarându-și răspicat vocația pentru autoritate: „Și să vă gândiți că, atunci când un om ori domn e puternic și tare, atunci poate face pacea cum vrea — spunea el, la 10 septembrie 1456 — ; dar, când e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu el ce va voi”⁵⁵. Este chintesența unui adevărat program politic, pe care tânărul de numai vreo 23—25 ani îl va sluji consecvent în tot restul domniei și vieții lui.

Deocamdată acum, la 6 septembrie 1456, în primul act cunoscut de la el — din această a doua domnie —, Vlad confirmă din Țirgoviste înnoirea legământului de credință față de regele Ungariei (își „închină capul și capetele tuturor alor săi în sînul și sub ocrotirea regelui”). Totodată dă asigurări brașovenilor pentru libertatea comerțului în Țara Românească, făgăduind cetății de peste munți și Țării Bîrsei că le va apăra din toate puterile de turci și de oricare primejdie. Faptul că insistă să aibă în schimb, „de teama turcilor” („prae timore Turcorum”), garanții de azil în Transilvania, pare să ateste indirect că pînă la această dată nu fusese recunoscut de sultan.⁵⁶ Solul de peste Dunăre nu va întîrzia

⁵⁴ Vladislav II a fost înmormîntat în biserica mănăstirii Dealul, de la Țirgoviste. În inscripția de pe piatra lui de mormînt, pusă în timpul domniei lui Neagoe Basarab (1512—1521) de frații Barbul banul și Pîrvul vornicul — în semn de recunoștință pentru că Vladislav II îl înălțase „vlasel” (mare boier) pe tatăl lor, Neagoe de la Craiova — se menționează eronat că ar fi murit la 22 august 1456. (Textul inscripției, interpretat critic, la Ștefan Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, Editura Științifică, București, 1965, p. 64.)

⁵⁵ Textul latin al documentului, la G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 3040, p. 542—543. O traducere românească, la N. Iorga, *Scrisori de boieri — Scrisori de domni*, ediția a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 161—163 (fragmentul citat de noi, la p. 162).

⁵⁶ Actul respectiv, la G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 3038, p. 540—541.

Însă : la 10 septembrie, Vlad îi anunța pe brașoveni că „acum“ el a venit și că „sarcini mari, aproape cu neputință de purtat, vor să le puie turcii pe umerii noștri și să ne îngreue“⁵⁷. Desigur, era vorba de condițiile pe care sultanul le avea în vedere pentru ca noul domn să fie recunoscut de Poartă. Printre acestea se afla și înlesnirea accesului, prin Țara Românească, al oștilor turcești în Transilvania : „ei caută să iasă și să prade la voi prin țara noastră“. Dar Vlad, „voind, cum am spus și v-am jurat, să fiu frate credincios și prieten al vostru“, l-a reținut pe solul turcilor și a cerut „fără zăbavă“ Brașovului să-i fie trimiși „200 ori 100 ori 50 de oameni aleși“ (războinici), pentru ca, prin această demonstrație — „le vom spune că vin și mai mulți“ —, turcii să devină „mai moi“, adică să-și reducă pretențiile.⁵⁸

Firește, era doar o iluzie. Într-una din lunile următoare, octombrie sau noiembrie 1456, Vlad a trebuit să se închine sultanului. Deși atacul de la Belgrad fusese respins, puterea împărăției păgâne, cu care Țara Românească se învecina pe tot hotarul sudic, nu fusese nicidecum scăzută, iar tânărul voievod era îndreptățit să o cunoască prea bine din vremea petrecută la turci ca zălog. Pe de altă parte, situația politică din Ungaria și Transilvania, după moartea lui Iancu de Hunedoara, luase o întorsătură neliniștitoare, ce nu mai îngăduia nici pe departe nădejdea unui sprijin activ și eficient. În sfârșit, Vlad avea nevoie de un răgaz de liniște, în care să-și consolideze autoritatea.

În privința închinării și confirmării lui de către turci, izvoarele de care dispunem concordă și sînt categorice. Unele dintre ele merg chiar pînă acolo încît susțin că Vlad ar fi căpătat domnia cu ajutorul turcilor. Iată de pildă, ce scrie Critobul din Imbros : „împăratul <sultanul> cu multă oaste și cheltuială l-a adus pe acesta <Vlad>, predîndu-i toată domnia asupra geților <muntenilor> și legîndu-l prin tratate și jurăminte că într-adevăr va păstra față de împărat <sultan> dragoste curată și fără gînduri dușmane și are să-i

⁵⁷ N. Iorga, *Scrisori de boieri — Scrisori de domni*, ed. cit., p. 161—162.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 162.

fie într-adevăr cu priință și cu credință în legăturile încheiate”⁵⁹. Sau Laonic Chalcocondil: „Lui Vlad... împăratul <sultanul> i-a încredințat domnia Daciei <Țării Românești>; și cu ajutorul împăratului Vlad, feciorul lui Dracula, a năvălit și a luat domnia”⁶⁰. În același sens se pronunță și cronicarii turci Tursun-bei și Şemseddin Ahmed bin Suleiman Kemal-paşa-Zade (Ibn Kemal).⁶¹ Fără îndoială însă, aceste informații nu corespund realității. Sigur este numai faptul că a avut loc o închinare, probabil — cum am spus — încă din toamna anului 1456. Un ienicer de origine sîrbă care a participat în 1462 la expediția sultanului în Țara Românească și care apoi, între 1496 și 1501, în Polonia, și-a redactat amintirile, a consemnat că Vlad „a venit doi ani de-a rîndul la curtea împăratului de a adus tributul, potrivit înțelegerii”⁶². Va fi fost și aceasta — prezența personală la Poartă, odată cu tributul anual — una din condițiile ce presupunem că i-au fost impuse prin solia de la începutul lunii septembrie 1456.

În orice caz, credem că numai reluarea legăturilor cu Imperiul otoman a putut declanșa reacția atît de vehementă a curții din Buda, care, cum aminteam și mai înainte, la 17 decembrie 1456, se adresa — prin intermediul fiului mai mare al lui Iancu, Ladislau — cetățenilor Brașovului și Țării Bîrsei, cerîndu-le să-l sprijine pe pretendentul Dan, fiul lui

⁵⁹ Critobul din Imbros, *op. cit.*, ed. cit., p. 290.

⁶⁰ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 283. Ducas, prezentînd motivul care a declanșat conflictul din 1462 dintre Vlad Țepeș și sultanul Mehmet II, ne spune doar că acesta din urmă a trimis „la voievodul Țării Românești un sol, anunțîndu-i să vină în grabă la închinăciune și să aducă neapărat cu sine 500 de băieți și tributul ce-l dă în fiecare an, adică zece mii de galbeni aur” (Ducas, *op. cit.*, ed. cit., p. 430).

⁶¹ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 67—68 („Fiindcă el fusese pus în domnie de către Înalta Poartă...”) și p. 198 („Murind tatăl său, Dracula, padișahul cel dătător de coroane îi acordase vilaietul Țării Românești...”).

⁶² *Călători străini despre țările române*, vol. I, ed. cit., p. 126. Totuși și el, în pofida acestei informații precise, afirmă — reluînd probabil zvonuri culese din auzite în tabăra turcească — că „împăratul turcesc... a dăruit pe fiul mai mare <Vlad> cu bani, cai, podoabe, corturi, cum se cade unui domn și l-a trimis cu cinste în Țara Românească” (*Ibidem*, p. 125—126).

Vladislav II ⁶³, contra lui Vlad Țepeș, întrucât acesta nu se ținuse de promisiunile făcute regelui încă dinainte de a deveni domn ⁶⁴.

La capătul anului 1456, „echilibrul“ diplomatic, sancționat și prin pacea din 1451, era deci reconstituit: Vlad recunoscuse, separat, suzeranitatea celor două puteri rivale, Ungaria și Imperiul otoman. Dar, în perspectivă, această situație, pe care în fond o moștenise, el va înțelege să o folosească în beneficiul Țării Românești, acționând treptat în spiritul și direcția unei autonomii totale. Primii care au descifrat sensul politicii sale au fost înșiși cronicarii timpului. Iată, de pildă, mărturia lui Tursun-bei, care în 1462 era secretar de divan (*divan kiatibi*): „...În felul acesta, încrezându-se în Înalta Poartă, el (adică Vlad) i-a biruit pe unguri, omorînd pe mulți dintre ei“ ⁶⁵. Și iată ce știa, pe de altă parte, Chalcocondil, alt contemporan al domniei lui Țepeș, despre cauza izbucnirii conflictului cu Imperiul otoman, în iarna 1461—1462: „Și atuncea, iarna aceea, cînd împăratului (sultanului) i s-a dat de știre că acesta (Vlad) umblă cu gînduri vrăjmașe de răzvrătire și că, îndreptîndu-se către peoni (unguri), face cu ei învoieli și alianță, a socotit că e un lucru grozav...“ ⁶⁶.

Cel dintîi gest de independență al lui Vlad Țepeș, cu consecințe neașteptate, de o însemnătate capitală pentru întreaga istorie a românilor, a fost intervenția în Moldova, din primăvara anului 1457, care l-a adus pe tron pe Ștefan cel Mare (1457—1504). *Cronica moldo-germană*, preluînd date din cronica oficială, de curte, din veacul XV, notează că acesta „a venit cu putere mică, cu muntenii, cu țările de jos, ca la 6 mii de oameni“, l-a bătut și alungat pe Petru Aron lîngă Dolhești, și și-a început domnia în ziua de marți 12

⁶³ Pentru filiația lui Dan, vezi N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare*, în *Convorbiri literare*, an. XXXVIII (1904), nr. 4, p. 382.

⁶⁴ Vezi mai sus nota 52. Cităm și acest pasaj important al actului respectiv, din care reiese că regele Ungariei dorea să „păstreze“ Țara Românească: „...quod dominus noster rex volens partes illas illaesas praeservare misit hunc Daan vaivodam contra praefatum Wlad vaivodam...“.

⁶⁵ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 68.

⁶⁶ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 283.

aprilie 1457, în săptămîna mare a Paștilor⁶⁷. S-a bănuț încă mai de mult că instalarea pretendentului Ștefan în Moldova, în locul lui Petru Aron, omul turcilor și al polonilor, a făcut și ea parte din planul inițial al lui Iancu de Hunedoara de recuperare a statelor românești extracarpătice. În preția așediului Belgradului, el nu ar mai fi apucat însă să pună în aplicare decît prima etapă a acestui plan, prin concursul dat lui Vlad Țepeș.⁶⁸ Chiar dacă lucrurile au stat așa, chiar dacă ideea a aparținut marelui cruciat, nu este însă mai puțin adevărat că împlinirea ei în faptă se datorează în întregime lui Vlad Țepeș, care prin această acțiune a făcut o primă mișcare politică și strategică menită să-l desprindă din poziția de simplu vasal disputat al Ungariei și Imperiului otoman.

La expediția din Moldova el nu a participat.⁶⁹ În 16 aprilie 1457, în sîmbăta mare a Paștilor, Vlad se găsea în Țîrgoviște, unde întărea vechiului lăcaș sfînt al Coziei satul Troianești, pe ambele maluri ale Oltului. Din cuprinsul hrisovului respectiv aflăm pentru prima oară numele boierilor care alcătuiau sfatul domnesc : Manea Udriște, Codrea vornic, Dragomir Țacal, Voico Dobrița, Stan al lui Negre, jupan Duca, Cazan al lui Sahac, Oprea logofăt, Moldovean spătar,

⁶⁷ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI publicate de Ion Bogdan*, ediție revăzută și completată de..., Editura Academiei, București, 1959, p. 28 (vezi și pp. 49, 61 și 178). Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediția P. P. Panaitescu, ediția a II-a revăzută, București, 1958, p. 90 : „...Acest domn, Ștefan vodă... rădicatu-s-au de la Țara Muntenească cu multă mulțime de oaste muntenească și din țară adunați și au intrat în țară”. A urmat și o a doua luptă, la Orbic, în ținutul Neamțului, după care Ștefan s-a impus definitiv (vezi reconstituirea succesiunii faptelor, la N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român*, ed. cit., p. 56—59 ; mai nou, N. Grigoraș, *Inceputurile domniei lui Ștefan cel Mare (1457—1459)*, în *Studii și cercetări științifice, Istorie*, an. VIII (1957), fasc. 1, Iași, p. 35—60.

⁶⁸ S-a ajuns chiar la formularea ipotezei că intrarea lui Ștefan în Moldova s-ar fi produs încă din a doua jumătate a anului 1456, în primăvara anului următor el izbutind doar să-l elimine și să-l izgonească pe Petru Aron (Vezi discuția la Șerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l'Empire ottoman au XVe siècle...*, loc. cit., p. 458—459).

⁶⁹ Modul cum a pătruns Ștefan în Moldova pare a fi o repetare identică a loviturii lui Țepeș, de la sfîrșitul primăverii precedente. Cu un ajutor redus, însoțit de o mină de credincioși, el și-a completat și întărit forțele pe parcursul drumului, cu oșteni din Țara de Jos.

Buda stolnic, Milea paharnic și Iova comis.⁷⁰ Dintre aceștia, pe câțiva îi cunoaștem încă din domniile anterioare, ei fiind reprezentanții unor puternice neamuri feudale. Manea Udriște, de pildă, care figurează în fruntea listei boierilor din preajma lui Țepeș, era paharnic la 20 ianuarie 1437, iar apoi, sub Vlad Dracul și Vladislav II, între 1439—1451, apare în documente ca mare vornic, continuînd să rămînă și după acest ultim an printre membrii sfatului, însă fără titlu (pînă la 4 octombrie 1453).⁷¹ Un alt important personaj a fost jupanul Cazan al lui Sahac, și el un fost boier al lui Vladislav II, în al cărui divan este atestat, fără titlu, în răstimpul 1 august 1451—15 aprilie 1456 și care își va prelungi activitatea politică pînă în 1482.⁷² Tot foști boieri ai predecesorului lui Țepeș sînt însă și Stan al lui Negre și Duca (din Greci)⁷³, ceea ce confirmă că, cel puțin la început, noul domn a fost primit și susținut de o bună parte a mării boierimi a Țării Românești⁷⁴.

Reușita loviturii din Moldova, înscăunarea lui Ștefan, l-a îndemnat pe Vlad să treacă rapid la acțiune într-o altă direcție, aceea a Transilvaniei. Încă din 14 martie 1457, într-o epistolă pomenită și mai înainte⁷⁵, el dădea de fapt un avertisment Sibiului, în legătură cu un pretendent — „*sacerdos Wolachorum*“, adică „popă“ sau „călugăr“ român (al românilor), identificat îndeobște cu viitorul domn Vlad Călugărul (1482—1495), un frate vitreg al lui Țepeș⁷⁶ —,

⁷⁰ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 115, p. 198—200.

⁷¹ Vezi, pentru el și familia lui, N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVII)*, Editura Enciclopedică, București, 1971, p. 20 și 22.

⁷² *Ibidem*, p. 16.

⁷³ Vezi *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 101, p. 177 ; nr. 102, p. 179 ; nr. 103, p. 181 etc.

⁷⁴ Practic, așadar, Țepeș a „preluat“ nu mai puțin de patru membri ai sfatului domnesc al lui Vladislav II — Manea Udriște, Cazan al lui Sahac, Stan al lui Negre și Duca din Greci —, din care doi au fost consemnați chiar în ultimul hrisov al acestuia, cel din 15 aprilie 1456 (vezi mai sus nota 42).

⁷⁵ Vezi notele 8 și 51.

⁷⁶ Alexandru Lapedatu, *Vlad Vodă Călugărul, 1482—1496. Monografie istorică*, București, 1963 (extras din *Convorbiri literare*, an. XXXVIII), p. 12.

care „se numea fiu de voievod“ („*qui se nominat filium vaivodae*“) și se adăpostea în Amlaș („*ad Omlas*“), fosta posesiune a domnilor Țării Românești⁷⁷. Din document reiese că Vlad Țepeș încheiase și cu Sibiul și ținutul său (cele Șapte Scaune) — la fel precum cu Brașovul și Țara Bîrsei — o înțelegere, un tratat, încă de la începutul domniei sale. Sașii sibiieni l-au încălcat, prin îngăduirea pretendentului amintit în Amlaș, lângă hotarul Țării Românești. Ba mai mult, acesta din urmă, arogându-și drepturi de voievod, concedase „pe veci“ unor mari negustori din Sibiu, Petermann și Petru Gereb de Roșia, cu siguranță principalii săi susținători, venitul însemnatelor vămi de la Rucăr și Brăila.

Puternica cetate transilvăneană nu a ținut seamă de aver-tismentul dat în 14 martie 1457. Urmarea ne-o dezvăluie povestirile germane despre Dracula voievod. Oastea domnului Țării Românești a pătruns prin pasul Turnu-Roșu în sudul Transilvaniei, înaintînd pe cursul inferior al Hîrtibaciului — unde se aflau moșiile și reședințele lui Petru Gereb (Greavul) și Petermann —, atacînd și incendiind satele Cașolt, Hosman și Satul Nou (Nou sau Noul Român)⁷⁸. Credem că această acțiune poate fi datată îndată după sărbătoarea Paștelui, pe la sfîrșitul lunii aprilie, sau prin mai 1457.

Episodul de mai sus, care a inaugurat în mod deschis criza relațiilor lui Vlad Țepeș cu Sibiul și Brașovul, lasă să se întrevadă existența unui alt aspect al politicii domnului Țării Românești. Cum am văzut, cei doi influenți cetățeni ai Sibiului încercau să-și asigure, prin intermediul pretendentului ce-l adăposteau în Amlaș, monopolul asupra veniturilor drumului comercial dintre Rucăr și Dunăre. Sîntem îndreptățiți astfel să bănuim că aceasta era o replică la unele măsuri

⁷⁷ Se pare că lui Vlad, cînd a ocupat tronul în 1456, îi fusese restituit doar Făgărașul. Deducția aceasta se bazează pe modul cum a semnat scrisoarea din 10 septembrie 1456: „*Vlad partium Transalpinarum vaivoda et dominus terrae de Fogaras*“ (G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, p. 543. Observația aparține lui I. Minea, *Din trecutul stăpînirii românești asupra Ardealului...*, p. 49). În schimb, în actul din 6 septembrie 1456, titlul lui cuprinde, pe lângă Țara Românească, atît Făgărașul, cît și Amlașul (*Ibidem*, p. 541). Ar însemna deci că, în acest caz, în privința ultimului „*fief*“ a fost vorba numai de o formulă de pretenție.

⁷⁸ Episodul a fost temeinic reconstituit de Pavel Binder, *Itinerarul transilvănean al lui Vlad Țepeș*, în *Revista de istorie*, t. 27 (1974), nr. 10, p. 1538—1540.

ale lui Vlad Țepeș care stînjeneau mult activitatea comercială a Sibiului. Și se pare că, într-adevăr, în iarna 1456—1457, el a procedat la unele dispoziții protecționiste în privința comerțului desfășurat pe teritoriul Țării Românești. Numai așa se explică de ce, la nici un an după încheierea convențiilor separate, cu Brașovul și Sibiul, domnul era silit să-și trimită oștile în sudul Transilvaniei.⁷⁹

În ce au constat măsurile instituite de Vlad Țepeș? Cheia înțelegerii acestei probleme pare s-o ofere un document pe care el l-a alcătuit în Brașov, în 7 octombrie 1476, în ajunul ocupării pentru a treia oară a tronului Țării Românești.⁸⁰ Așa cum s-a observat⁸¹, de astă dată, avînd absolută nevoie de tot concursul Brașovului și Țării Bîrsei în vederea luptei ce avea s-o dea în curînd, Vlad a reînnoit „vechiul așezămînt“, sau altfel spus privilegiu, de care s-au bucurat brașovenii și bîrșenii „încă din vremea marelui Mircea voievod și pînă în zilele părintelui domniei mele, ale marelui Vlad voievod, și apoi și în zilele domniei mele...“⁸². Documentul menționat cuprinde această prevedere, de mare însemnătate, din moment ce figurează în chiar prima parte a textului: „de acum înainte *scala* ce a fost să nu mai fie nicăieri în țara domniei mele, ci să fie slobod și volnic fiecă om să facă negoț și să cumpere și să vînză, fără *scală*“ (s.n., Șt. A.). Trebuia deci ca în viitor negoțul să se desfășoare numai „după acel vechiu așezămînt“ al foștilor voievozi, fără

⁷⁹ Vezi G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456—1458...*, p. 684—687; Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (Secolele XIV—XVI)*, Editura Științifică, București, 1965, p. 54—58, consideră însă că abia „din primele luni ale anului 1459“ a instituit Vlad Țepeș cele dintîi măsuri protecționiste. Preferăm însă datarea lui G. Gündisch, care s-a oprit la iarna anului 1456—1457.

⁸⁰ Vezi textul la I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. LXXIV, p. 95—97.

⁸¹ G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456—1458...*, p. 685.

⁸² Desigur, în aceste ultime cuvinte din fragmentul citat, el se referea numai la privilegiul pe care-l acordase la începutul celei de-a doua domnii, în 1456, dar pe care apoi nu-l mai respectase. O discuție recentă asupra vechimii și conținutului privilegiilor comerciale ale Brașovului, la Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV—XV*, Editura Științifică, București, 1973, p. 173—182.

„scală“, care fără nici o îndoială îi dezavantaja pe brașoveni. Renunțarea expresă la dreptul de „scală“, la care a fost obligat Țepeș, pare să ateste indirect că el fusese autorul acestei măsuri, în cursul celei de a doua domnii în Țara Românească.

Termenul acesta a fost tălmăcit prin punerea în legătură cu noțiunile de „*depositorium*“, „*ius stapulae*“ și „*ius emporii*“, în circulație în Europa apuseană a vremii.⁸³ Este vorba de dreptul unui oraș de a obliga pe neguțătorii în trecere să-și desfacă mărfurile un anume răstimp în orașul respectiv, comercianții autohtoni avînd prioritatea în cumpărarea lor (dreptul de preempțiune). Acest drept de depozit și de etapă (*Stapelrecht*), de care au beneficiat înseși cetățile Brașov și Sibiu în relațiile comerciale cu Țara Românească și Moldova, a stat în mare măsură la temelia înfloririi lor economice în veacurile XIV—XVI.⁸⁴

După ce Țepeș a recurs la o asemenea măsură, acordînd probabil tîrgurilor Cîmpulung, Tîrgoviște și Tîrgșor dreptul de „scală“⁸⁵, nu mai putea fi vorba de nici o preponderență comercială a Brașovului și Sibiului la sud de Carpați. Neguțătorii munteni preluau sarcina plasării mărfurilor provenite din Transilvania în întreaga Țară Românească, precum și aceea de mijlocitori în comerțul Transilvaniei cu peninsula Balcanică. Practic, neguțătorilor sași nu le mai rămînea decît posibilitatea unui comerț „*en gros*“, în locurile dinainte fixate de domnie, fapt care era de natură să le scadă sensibil veniturile.

În același sens, funcționarea unor „iarmaroace“, în care neguțătorii sași erau siliți să-și desfacă mărfurile, apare clar reflectată într-o variantă germană a aceluiași povestiri despre Dracula voievod. Ni se înfățișează astfel o anecdotă, potrivit căreia aceștia s-au plîns domnului că nu-și pot vinde mărfurile, iar el ar fi luat hotărîrea să le cumpere tot stocul. Însă neguțătorii nu s-au mulțumit cu respectiva afacere, ci s-au întors repede acasă încercînd să aducă alte mărfuri înainte ca tîrgul să se închidă. Atunci Dracula i-ar fi acuzat că sînt răi și tîlhari, că deși se plîng că nu pot vinde nimic, îndată ce

⁸³ G. Gündisch, *op. cit.*, loc. cit.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 686 ; Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 63.

au vîndut ceva, aduc alte mărfuri pe piață. Urmarea : „Și i-a tras pe toți în țeapă !“⁸⁶. Avem de-a face în mod evident cu un ecou al măsurilor comerciale restrictive luate de Țepeș.⁸⁷

Problema schimburilor comerciale a constituit neîndoielnic fundalul în funcție de care s-au desfășurat relațiile dintre domnul Țării Românești și Transilvania în răstimpul 1457—1460.⁸⁸ Se pare că, odată cu atacul în direcția ținutului Sibiu, la sfîrșitul primăverii anului 1457 a avut loc și o incursiune în Țara Bîrsei, cu arderea Bodului, înregistrată și ea la începutul povestirilor germane, îndată după mențiunea incendierii Cașolțului. Satului Nou și a Hosmanului⁸⁹. Dar această stare de război concomitentă cu cele două cetăți de peste munți nu trebuie desigur privită izolat de contextul politic din Transilvania și Ungaria, după moartea lui Iancu de Hunedoara.

Din toamna anului 1456, în fruntea grupării partizanilor familiei lui Iancu, cu baza în Transilvania, s-a aflat Mihail Szilágyi, cumnatul său. La polul opus, în jurul tînărului rege Ladislau V Postumul, se găsea aceeași oligarhie nobiliară maghiară, condusă acum de palatinul Ladislau Garai și Nicolae Ujlaki, voievodul Transilvaniei, cu care fusese confruntat ani în șir însuși Iancu de Hunedoara. Execuția lui Ladislau, fiul său, la 16 martie 1457, ai cărei autori morali au fost adversarii politici ai familiei, a dus la izbucnirea unui conflict deschis între Mihail Szilágyi și sora sa Elisabeta, văduva lui Iancu, pe de o parte, și gruparea feudalilor maghiari din jurul regelui, pe de alta.

Mai întîi, în vara anului 1457, Mihail Szilágyi înăbușă o revoltă a orașului Bistrița, ce-i fusese donat, împreună cu

⁸⁶ C. I. Karadja, *Incunabulele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș...*, p. 205.

⁸⁷ Vezi și *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei, București, 1962, p. 468—469.

⁸⁸ Vezi Gustav Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. VIII (1969), p. 984.

⁸⁹ I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 91 ; C. I. Karadja, *op. cit.*, p. 202. G. Gündisch crede că tot în expediția contra Sibiului a fost devastată și localitatea Tălmăciu, acțiune care este însă consemnată ceva mai departe în textul povestirilor germane (I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 95 ; G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania...*, p. 687).

districtul său, la 1 februarie 1452, lui Iancu de Hunedoara. Împotriva lui se ridică însă, în numele regelui, Oswald de Rozgony, comite al secuilor și căpitan al trupelor regale transilvane, sprijinit atât de Brașov, cât și, mai ales, de Sibiu. În acest conflict, Vlad Țepeș s-a situat de partea grupării familiei de Hunedoara, Sibiu și Brașovul, care adăposteau și ajutau pe pretendenții Vlad Călugărul și Dan, plasându-se deci și din perspectiva desfășurărilor politice din Ungaria și Transilvania, în tabăra dușmană.

Anarhia feudală continuă și în prima parte a toamnei anului 1457. La 9 octombrie, Mihail Szilágyi asedia Sibiu. Apoi, ridicând asediul, și-a stabilit baza în orașul Sighișoara. În 21 octombrie 1457, regele Ladislau, din Praga, cerea Brașovului să acorde tot sprijinul lui Oswald de Rozgony, comitele secuilor, în lupta sa contra rebelului Szilágyi.⁹⁰ De abia la 23 noiembrie 1457 s-a reușit încheierea unui armistițiu, la Sighișoara, negociat cu Mihail Szilágyi de Albert, vicecancelar regal și preposit al episcopiei de Eger. La tratative a fost invitat și un delegat al Brașovului și Țării Bîrsei, în persoana preotului Johannes Reudel, precum și o solie a lui Vlad Țepeș, compusă din boierii Stoica paharnicul, Stan al lui Negrea și Dan.⁹¹ Astfel s-a ajuns și la o convenție paralelă între Brașov și domnul Țării Românești, în temeiul căreia cetatea își asuma obligația de a îndepărta pe pretendentul Dan și de a respecta armistițiul încheiat, pînă la noi dispoziții din partea regelui.⁹² Iar Vlad Țepeș, la rîndul său, era informat la 1 decembrie 1457, la Rucăr, de termenii convenției și armistițiului, el adresîndu-se în aceeași zi pîrgarilor din Brașov și tuturor bîrsenilor cu cuvintele: „...de toate cîte mi-a poruncit stăpînul și fratele meu mai mare Mihai Siladi (Szilágyi) vreau să mă țin; și iau pe credința și pe

⁹⁰ G. Gündisch, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 3088, p. 577.

⁹¹ Pentru toate aceste împrejurări, vezi G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania...*, p. 682—683 și 688—689.

⁹² Vezi textul actului din 23 noiembrie 1457, prin care Mihail Szilágyi, ban de Machov și căpitan al Belgradului, confirmă acordul încheiat între reprezentanții lui Vlad Țepeș și orașul și districtul Brașov, la G. Gündisch, *op. cit.*, p. 693—694; reprodus și în Idem, *Urkundenbuch...*, vol. V, nr. 3091, p. 579—580.

sufletul domniei mele să țin pace bună cu voi”⁹³. Confirma prin urmare înțelegerile de la Sighișoara și dădea totodată asigurări cu privire la restabilirea libertății comerțului brașovenilor în Țara Românească („...și să fie slobode toate drumurile, și să umble oamenii voștri la noi să cumpere și să vîndă slobози, fără nici o grijă și pagubă ca și cum ar umbla prin țara voastră. Așijderea și oamenii noștri să meargă slobози la voi, fără nici o pagubă...”). Atitudinea lui Țepeș era și ea, firește, condiționată de durata respectării armistițiului cu Szilágyi de către brașoveni.

Relațiile Țării Românești cu Brașovul au fost într-adevăr restabilite, judecînd după scrisorile pe care Vlad vodă le-a trimis acestei cetăți la 25 mai 1458, din Gherghița și la 13 iunie 1458, de „lîngă Dîmbovița”⁹⁴. Cele cu Sibiul, în schimb, par să fi rămas în continuare încordate, la 3 și 6 martie 1458 curtea din Buda insistînd pe lîngă fruntașii sibieni să înceteze provocările și să facă pace cu domnul Țării Românești⁹⁵.

Între timp, situația politică din Ungaria a suferit noi modificări după moartea regelui Ladislau V Postumul, la Praga, în 23 noiembrie 1457. A urmat un interregnum, în cadrul căruia Mihail Szilágyi a pregătit înălțarea pe tronul Ungariei a nepotului său, Matiaș de Hunedoara, eveniment ce a avut loc la 24 ianuarie 1458.

Tutela politică excesiv exercitată de Mihail Szilágyi asupra tînărului fiu al lui Iancu, l-a determinat însă în final pe acesta, încă în cursul verii aceluiași an, să-l destituie din funcția de guvernator, pe care o primise, pe timp de cinci ani, odată cu ridicarea lui Matiaș la tron. Trecut acum în tabăra vechilor dușmani ai familiei de Hunedoara și uneltind contra regelui, Mihail Szilágyi a fost arestat de nepotul său în pragul lunii octombrie 1458. Răcirea treptată a relațiilor dintre Matiaș Corvin și Vlad Țepeș în aceeași perioadă a

⁹³ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. LXXI, p. 93. Pentru datarea actului, vezi G. Gündisch, *op. cit.*, p. 689—690.

⁹⁴ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. LXXXVI și LXXXVII, p. 49.

⁹⁵ *Ibidem*, nr. LXXXIV și LXXXV, p. 48—49; vezi și Gustav Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens...*, p. 685.

fost explicată prin însăși ivirea și creșterea tensiunii dintre rege și unchiul său. Paralel, pe măsura clarificării poziției lui Țepeș de partea lui Mihail Szilágyi, Brașovul și Sibiul par a fi optat pentru apropierea de rege, care le-a confirmat vechile privilegii.⁹⁶

Matiaș Corvin, la 10 septembrie 1458, a făcut o încercare de a limpezi situația relațiilor sale cu voievodul muntean, prin solul Benedict de Boithor, dar această misiune a eșuat, Vlad Țepeș recurgând din nou la măsuri comerciale protecționiste și la represali crâncene contra Brașovului și Sibiului.⁹⁷ Răspunsul lui Matiaș Corvin a fost instalarea din nou a pretendentului Dan în ținutul Brașovului, lucru recunoscut și proclamat de altfel de însuși Dan, într-un act din 5 aprilie 1459 ; „(Să se știe) că m-a trimis craiul Matiaș și am venit în Țara Bîrsei...”⁹⁸

Același act al pretendentului Dan face bilanțul nedrept și vădit părtinitor al isprăvilor lui Țepeș din iarna 1458—1459, după rezbucnirea conflictului cu Brașovul : „Și pe toți neguțătorii din Brașov, din Țara Bîrsei, cîți s-au fost dus cu pace în Țara Românească, pe acei oameni pe toți i-a prins și le-a luat avutul ; dar nu s-a putut sătura numai cu avutul acelor oameni, ci i-a prins pe acei oameni și i-a tras în țeapă, pe 41 de inși. Nu i-a fost destul cu acei oameni, ci s-a îndrăcit și mai tare și-a adunat 300 de băieți din Brașov și din Țara Bîrsei, care se aflau la Tîrgoviște și prin toate tîrgurile din Țara Românească ; pe aceștia deci i-a adunat și pe unii i-a pus în țeapă, iar pe alții pe foc. Și pe oamenii săi ce erau din Brașov, el i-a chemat pe ascuns (la sine).”⁹⁹ Toate faptele amintite vor fi reluate și evocate în povestirile germane asupra lui Dracula, dar lipsesc în varianta slavă.

Atrage atenție, în actul din 5 aprilie 1459, principala acuzație politică pe care județul și pîrgarii din Brașov, împreună cu „oamenii bătrîni din Țara Bîrsei“, ar fi rostit-o în fața pretendentului Dan, în legătură cu Vlad Țepeș : „Dra-

⁹⁶ G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania...*, p. 691—692.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 692.

⁹⁸ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. LXXIX, p. 101.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 102.

cula, vrăjmașul nostru, ...n-a ținut credință stăpînului nostru craiului <și> s-a dat turcilor“¹⁰⁰. Pare a fi aici — mai curînd — punctul de vedere al curții din Buda, care l-a trimis pe Dan la hotarul Țării Românești în speranța readucerii acesteia în situația de vasală fidelă a coroanei maghiare. Vlad Țepeș, prin acțiunile sale din iarna 1458—1459, practic s-a detașat complet de sub suzeranitatea Ungariei, totodată — în 1459 — încetînd și plata tributului către sultan. Vom reveni ceva mai tîrziu asupra semnificației acestui moment din perspectiva situației internaționale.¹⁰¹

Dan, fiul lui Vladislav II, s-a așinut în preajma hotarului Țării Românești vreme de un an de zile, pînă în primăvara lui 1460. În acest răstimp el invoca „slujba ce a făcut Dan <Vladislav II> voievod, părintele și domnul nostru, creștinilor“¹⁰², pentru cererile de bani făcute Brașovului, precum și porunca „craiului“ Matiaș Corvin, care „mi-a dat... țara Ardealului și Bîrsa și Săcuimea, ca să mergă cu mine, să-mi dobîndesc țara“, în legătură cu alte cereri, adresate tot Brașovului, de astă dată însă privind arme și haine pentru oaste, „căci gloata mi-e goală...“.¹⁰³

La 2 martie 1460 „Noi Dan voievod al Țării Românești și domn al țării Amlașului și a Făgărașului“ dădea din nou de știre tuturor că a fost trimis de „măria sa craiul Matei al țării ungurești și din porunca lui, din părțile de sus în părțile Ardealului, și în Brașov și în Țara Bîrsei pentru slujba măriei sale“. În cetatea Brașovului găsinde „unele lu-

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ La 2 aprilie 1459 pretendentul Dan se afla la Feldioara, în drum spre Brașov, acolo el punîndu-și pecetea pe un act similar celui din 5 aprilie, redactat însă în limba latină (*Ibidem*, nr. CCLXVIII, p. 324—325). Obiectul celor două acte este același: confiscarea pe seama brașovenilor a averilor neguțătorilor din Țara Românească rămasă în Brașov.

¹⁰² *Ibidem*, nr. LXXVIII, p. 100. În actul respectiv, Dan solicita banii pentru solia ce vroia s-o trimită „iarăși“ la „chesarul-craiul“. Remarcînd acest titlu, I. Bogdan a considerat că Dan, la un moment dat, a fost susținut de împăratul Frederic III, care la rîndul lui, după moartea lui Ladislav V, era un candidat la tronul Ungariei (vezi Wilhelm Fraknoi, *Mathias Corvinus, König von Ungarn (1458—1490)*; Freiburg im Breisgau, 1891, p. 40, 58 și 75). S-ar putea deci ca acest document să fie totuși databil în cursul anului 1458, cînd familia de Hunedoara renunțase la serviciile pretendentului muntean.

¹⁰³ *Ibidem*, nr. LXXX, p. 102—103.

cruri și averi lăsate... de locuitorii necredincioși ai părților noastre muntene“, le-a cheltuit „împreună și cu multe averi ce ni s-au dat timp de un an întreg de către orașenii și locuitorii cetății Brașovului“. Sfătuindu-se cu boierii care-l înconjurau și „socotind în inimile noastre nenumăratele batjocuri, pagubele ce nu se mai pot pune la loc, omorurile jalnice, schingiuirile, supărările cu care înțelepții și cinstiții locuitori ai cetății Brașovului și ai Țării Bîrsei și tot târgul lor au fost supărați...“, el a confirmat confiscarea de către brașoveni a tuturor bunurilor oamenilor din Țara Românească găsite în cetate după reizbucnirea ostilităților.¹⁰⁴

Cîteva săptămîni mai târziu, Dan a trecut în sfîrșit la acțiune, pătrunzînd în Țara Românească și încercînd să-l răstoarne pe Țepeș. La 22 aprilie 1460, la Pesta, se știa că el fusese înfrînt și își pierduse capul sub securea călăului lui „Drăculea“. Iată cum era consemnată știrea: „E adevărat și aceea că voievodul căruia îi zic Drăculea a avut chiar în zilele acestea o luptă cu voievodul ce-i zic Dan. Și adică astfel încît, dintre oamenii voievodului Dan, numai șapte au scăpat de cea mai ticăloasă moarte și, Dan însuși căzînd în robie, Drăculea acela a pus să-i taie capul. De asemenea, pentru grozăvia lui, Drăculea acela a pus îndată să tragă în țepă pe oamenii lui Dan voievod care căzuseră în luptă. Pe urmă, pe cîte femei le-a putut prinde, le-a tras și pe ele în țepă, legîndu-le copiii la sîn. Și acestea pentru strașnicia lui...“¹⁰⁵

Povestirile germane despre Dracula adaugă amănuntul zguduitor că tînărul pretendent — după ce a fost prins de Țepeș — a fost pus să-și sape singur groapa, i s-a slujit de viu prohodul și numai după aceea călăul i-a retezat capul.¹⁰⁶ În acest mod dramatic s-a încheiat, în primăvara anului 1460, încă un episod al luptei dintre Dănești și Drăculești.

Se pare că, la aflarea veștii înfrîngerii lui Dan, brașovenii au trimis de îndată o mare solie la domnul Țării Românești,

¹⁰⁴ Vezi N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în *Convorbiri literare*, an. XXXV (1901), nr. 2, p. 149—150 și 158—160. Textul latin retipărit de I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. CCLXIX, p. 325—327.

¹⁰⁵ N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș...*, p. 152 și 159.

¹⁰⁶ I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 92—93; C. I. Karadja, *Incunabulele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș...*, p. 203.

care să preîntâmpine represaliile acestuia (povestirile germane ne spun chiar că era compusă din 55 de oameni)¹⁰⁷. Vlad vodă nu a renunțat însă la răzbunare, ci — reținând solia — și-a pregătit oastea. La 28 aprilie 1460 se știa dincolo de munți că el este gata de năvală în Transilvania.¹⁰⁸ Probabil că incursiunea de pedeapsă în Țara Bîrsei a avut loc în cursul lunii mai. Cu acest prilej au fost prădate și arse nu numai satele întâlnite în cale, dar a fost atacată însăși cetatea Brașovului, fiind incendiată suburbia Brașovului Vechi, cu biserica Sf. Bartolomeu. Tabăra lui Țepeș s-a aflat în afara cetății, pe dealul Șprengghi (Gesprengberg), în preajma capelei Sf. Iacob, astăzi dispărută, unde cei prinși au fost trași în țepă.¹⁰⁹ Tot acum a fost atacată — de către un căpitan al lui Țepeș — și Codlea, însă fără succes, datorită puternicei rezistențe întâmpinate. Nenorocosului căpitan care n-a putut împlini porunca domnească i s-a hărăzit aceeași soartă ca și prinșilor bîrșeni și brașoveni!¹¹⁰ Abia după această cumplită expediție de pedeapsă, înregistrată pe larg în povestirile germane — care nu uită să amintească pînă și faptul că au fost arse bucatele de pe cîmpii —, Vlad vodă a primit să restabilească pacea cu Brașovul. La 4 iunie 1460, din cetatea Dîmboviței, el însărcina pe boierul său Voicu Dobrița să meargă la Brașov, iar acolo, în prezența lui, pribegii ce se mai aflau în cetate să fie izgoniți sau dați pe mîna lui¹¹¹.

A doua mare acțiune militară din cursul anului 1460 a domnului Țării Românești a fost îndreptată contra feudelor sale transilvănene, Amlașul și Făgărașul. Această acțiune urmărea desigur pedepsirea nesupunerii posesiunilor sale, care, în contextul crizei relațiilor cu Sibiul și Brașovul, îi ieșiseră complet de sub ascultare, adăpostind cutare pretendent¹¹² și

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. XCIII, p. 54.

¹⁰⁹ I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 14—15; N. Iorga, în nota 1, p. 55 a volumului citat din colecția Hurmuzaki; Pavel Binder, *op. cit.*, p. 1540—1541.

¹¹⁰ I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 93—95; C. I. Karadja, *Incunabilele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș...*, p. 203.

¹¹¹ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. XCVI, p. 56.

¹¹² Reamintim că în primăvara anului 1457, în Amlaș găsea azil pretendentul desemnat sub forma „*sacerdos Wolachorum*“.

refuzînd — foarte probabil — să mai achite datoriile față de vistieria domnească. La 26 iulie 1460 Vlad Țepeș îi liniștea pe brașoveni, asigurându-i că el are de lucru numai cu făgărășenii. Și într-adevăr, la 24 august 1460, de Sf. Bartolomeu — așa cum consemnează atît povestirile germane, cît și *Cronica murală a Brașovului* — oștile domnești luau din nou calea pasurilor spre Transilvania, prădînd satele românești care alcătuiau ducatul Amlășului, precum și cele din Țara Oltului (ducatul Făgărașului).¹¹³ Printre satele complet nimicite s-au numărat Șercaia și Mica, pentru care, la 3 decembrie 1462, regele Matiaș Corvin dădea lui Gheorghe Biró (Birăul) un privilegiu de colonizare¹¹⁴. Astfel, la capătul verii anului 1460 autoritatea lui Vlad Țepeș se făcuse simțită asupra majorității forțelor care, într-un fel sau altul, i se opuseseră din Transilvania în lungul anilor anteriori. Cele două incursiuni, din mai și august 1460, au „pacificat” în întregime vecinătățile hotarului nordic al Țării Românești.

Documente relativ recent publicate, datînd din luna octombrie 1460¹¹⁵, atestă că în toamna aceluia an s-au purtat tratative pentru o pace generală între Vlad Țepeș pe de o parte, și sașii din Brașov și Sibiu, cu ținuturile lor, precum și cu secuii, pe de alta. Era vorba în fapt de asigurarea spatelui Țării Românești, în preziua confruntării cu turcii, pentru care Vlad Țepeș, prin neplata repetată a tributului, dăduse semnalul. Domnul condiționa înțelegerea cu sașii și secuii din Transilvania de două puncte, între care cel mai important era acela ca, în cazul unui atac otoman sau moldovenesc, să beneficieze de sprijinul a patru mii de oameni înarmați. Concomitent, el reînnoia făgăduiala că va rezista atît turcilor, cît și altor inamici care vor încerca să treacă prin Țara Românească spre Transilvania¹¹⁶. Revenea astfel, din proprie iniția-

¹¹³ I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 16; N. Iorga, în nota 1, p. 57 a vol. citat din colecția Hurmuzaki (consideră că acum, și nu în 1457, a fost ars Tălmaciul); Pavel Binder, *op. cit.*, p. 1541—1542.

¹¹⁴ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. C, p. 58.

¹¹⁵ G. Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens...*, p. 991—992 (comentarii, pe 987—991).

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 992. Probabil că încă dinainte, în cadrul păcii separate cu Brașovul, ale cărei clauze le va fi dictat pe la sfîrșitul lunii mai 1460, Vlad Țepeș ceruse ca despăgubire pentru mărfurile neguțătorilor din Țara Românească, ce fuseseră confiscate pe seama cetății, suma

tivă, la misiunea ce i-o încredințase Iancu de Hunedoara înaintea campaniei din 1456 !

Prevederea în legătură cu eventualitatea unui atac moldovenesc a fost interpretată în legătură cu noua orientare politică pe care a adoptat-o Ștefan cel Mare în aprilie 1459, prin încheierea păcii cu Polonia. În acest fel, Moldova se integra, deocamdată, liniei de forță constituite din acordul polono-otoman, așa cum se întâmplase și pe vremea lui Petru Aron. Era deci normal ca Vlad Țepeș să nu-l mai considere pe Ștefan drept aliat, în perspectiva războiului cu turcii, ba chiar să se teamă de un posibil atac din partea Moldovei¹¹⁷.

Din toamna anului 1460 efortul lui Vlad Țepeș s-a concentrat exclusiv asupra pregătirii înfruntării cu turcii. Nu se mai constată nici un incident cu Transilvania. Țara Românească, alături de regatul Ungariei, se constituia iarăși într-un avanpost al Europei creștine, „pe linia primă a istoriei...”¹¹⁸.

Vlad Țepeș și boierii Semnificația relațiilor lui Vlad Țepeș cu Transilvania în răstimpul 1457—1460 ne apare strâns împletită și cu un alt aspect deosebit de important al politicii domnești : întărirea autorității interne în raporturile cu marea boierime, celălalt factor de conducere al statului feudal.

de 15.500 florini. Iată ce se spune într-o scrisoare a lui Radu cel Frumos pentru Brașov, din 19 februarie 1463 sau 1464, cu privire la această despăgubire, la care succesorul lui Țepeș la domnie nu renunțase : „Dar voi știți bine că se află la voi bani de-ai săracilor mei, florini 15.000 și 500 și ați plătit în zilele lui Vlad voievod 4000, iar pentru ceilalți v-ați fost legat să-i plătiți într-un an și în trei rînduri. Lucrul s-a făcut cum s-a făcut, dar voi într-aceea ați amuțit. Știți însă că v-a fost dat și domnul craiul (bani) ca să plătiți. Voi ziceți că a luat craiul (Matiaș Corvin) acei bani, noi am aflat însă cu adevărat că craiul nu i-a luat, ci v-a cerut craiul să-i dați dajdea ; voi ați dat banii săracilor mei, iar din banii voștri n-ați dat nimica...” (I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, nr. LXXXII, p. 106—107. Vezi și *Istoria României*, vol. II, ed. cit., p. 469).

Faptul că mai departe, în aceeași scrisoare, există motivarea : „să dați îndărăt banii săracilor mei, ca să nu-i asuprească turcii...” (s.n., Șt. A.), pare să arate că erau în cauză mărfuri tranzitate din Imperiul otoman de neguțătorii din Țara Românească.

¹¹⁷ Șerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l'Empire ottoman au XVe siècle...*, p. 459.

¹¹⁸ N. Iorța, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 130.

Este o realitate incontestabilă faptul că Transilvania a fost, în acești ani, „rampa de lansare“ a tuturor pretendenților care rîvneau scaunul domnesc al Țării Românești. În jurul acestora se adunau toți boierii pribegi, nemulțumiți de măsurile lui Vlad — luate neîndoielnic fără consimțămîntul lor —, și care, prin însăși prezența lor, recunoșteau și legitimau drepturile la tron ale vlăstarelor domnești ce rătăceau dincolo de munți.

Sudul Transilvaniei a găzduit, în primii ani de domnie ai lui Țepeș, nu mai puțin de trei pretendenți. Despre doi dintre ei am vorbit și înainte: acel „călugăr român, ce-și zice fiu de voievod“, poate viitorul Vlad Călugăru, semnalat în Amlaș la 14 martie 1457 și — cel mai reductabil dintre toți — Dan, fiul lui Vladislav II, atestat în Brașov în 1456—1457 și 1459—1460. Cel de-al treilea a fost Basarab, tot un membru al ramurei Dăneștilor, probabil fiu al lui Dan II, care ca domn a devenit cunoscut sub numele de Basarab cel Bătrîn sau Laiotă (1473—1477, cu întreruperi). La 21 ianuarie 1460 el se afla la Sighișoara, de unde promitea să-i apere pe brașovenii „prădați și chinuiți“ de oamenii voievodului Țării Românești, trimițîndu-le pînă la 500—600 de ostași¹¹⁹.

Din pricina primejdiei neconținute pe care o reprezentau acești pretendenți, gestul lui Vlad Țepeș, care la un moment dat a ajuns să stîrpească pînă și rudele sale apropiate ce se aflau în țară, sub mîna lui — cum au fost, de pildă, înaintașii lui Nicolaus Olahus, menționați la începutul primului capitol — nu mai poate apărea nimănui pus exclusiv sub semnul unei cruzimi gratuite. Era singurul chip în care, retezînd vîrfurile unor potențiale contestări ale tronului, avea posibilitatea — în fond — să prevină din capul locului gruparea opoziției din rîndul mării boierimi în puternice nuclee.

Să nu uităm că el cunoștea prea bine consecințele nefaste ale sistemului de alegere a domnilor, de pe urma căruia întreaga sa familie avusese nu puțin de suferit în deceniile anterioare. De aceea, cea dintîi grijă a lui — așa cum reiese clar din actul cu data 10 septembrie 1456, citat mai sus — a fost să devină un domn „puternic și tare“ sau, cu alte

¹¹⁹ Textul scrisorii latinești, la I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, nr. CCLXXIV, p. 330—331.

cuvinte, să întărească stabilitatea tronului, a autorității instituției domniei în raport cu forța politică a marii boierimi, care căpătase o tot mai sporită autonomie după dispariția lui Mircea cel Bătrîn. Era pasul de început obligatoriu spre a putea apoi trece la acțiuni politice și militare de anvergură, vizînd țeluri mai înalte.

Nici expediția de pedeapsă din Amlaș și Făgăraș, din august 1460, nu-și vedește întregul rost politic, decît dacă încercăm să trecem în revistă cîteva din numele personajelor din preajma pretendenților amintiți. Astfel, solul lui Basarab Laiotă la Brașov era, în 21 ianuarie 1460, un „*Zlaw de Fagaras*“ (Slav din Făgăraș)¹²⁰. La fel, în lista boierilor din preajma lui Dan, la Brașov, în 2 martie 1460, pe lîngă numele unor pribegi din Țara Românească, figurează mai mulți reprezentanți ai nobilimii românești din posesiunile transilvănene ale domniei muntenești. Iată, dealtfel, cuprinsul complet al listei, în lectura și restituirea lui Nicolae Iorga : Bogdan Dobăca vornicul, Albu vistierul, Radu logofătul, Berivoiu, Constantin Coman, Șerban stratornicul, „Kure“, Dragomir „Brostus“, Ioan spătarul, alt Dragomir — paharnicul, Bîrlăbaș („Barabas“) — acesta cu titlul „*magister agazonum*“, poate agă — Micu clucerul, Radu Șoplea, Apostol postelnicul, Bejan Roșul, „Pugul“ (Pahulea ?), Bran, Stan Aldeș și Ioan Fotea¹²¹. Însuși boierul din fruntea listei, vornicul Bogdan Dobăca (Dobîca, Dăbîca), este făgărășean, membru al familiei care stăpînea Șercaia încă din 1372 și se înrudea cu dinastia Țării Românești.¹²²

Cît privește, în mod concret, atitudinea boierimii din Țara Românească, constatăm că, nu mult după apucarea tronului de către Vlad, un număr de foști credincioși ai lui Vladislav II, care nu s-au împăcat cu schimbarea produsă, au ales calea refugiului în Transilvania, împreună cu familiile și averile lor. Cel mai însemnat dintre ei a fost marele logofăt Mihail, prezent în documentele emise de Vladislav II în perioada 1450—1456, în legătură cu care, la 28 martie 1458, din Lipova, guvernatorul Mihail Szilágyi ordona

¹²⁰ *Ibidem*, p. 331.

¹²¹ N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Tepeș...*, p. 149 ; rectificări, *Idem, Istoria românilor*, vol. IV, p. 133.

¹²² *Vezi D.R.H.*, B, vol. I, nr. 5, p. 14—17.

„sașilor, secuilor, nobililor și oamenilor celorlalte stări și condiții din orașele Sibiu și Brașov, precum și celor așezați în alte părți ale Transilvaniei“ să-l primească în mijlocul lor.¹²³ Din răstimpul 28 martie—12 septembrie 1458, deci dintr-o vreme în care relațiile lui Vlad Țepeș cu Brașovul erau bune, datează o scrisoare a voievodului în care el arăta că: „se află acolo printre voi Mihail logofătul și Pardoii, vrăjmașii mei. Eu pe toți i-am iertat, dar pe aceștia nu-i iert; și cum eu nu vreau să-i iert, tot așa și voi să-i depărtați de la voi, dacă-mi sînteți prieteni domniei mele. Și să nu petreacă în ținutul vostru.“¹²⁴ La 12 septembrie 1458 Mihail logofătul era mort, Matiaș Corvin cerînd la acea dată consiliului comunal al Brașovului să-i fie predată averea (numai în bani rămăsese de pe urma boierului muntean suma de 10 000 florini aur)¹²⁵.

Părerea tînărului voievod asupra marii boierimi a Țării Românești se desprinde limpede din două izvoare narrative contemporane care, deși redactate la mare distanță unul de celălalt, consună perfect. Astfel, una din variantele versiunii germane ale povestirilor despre Dracula voievod relatează următoarea anecdotă: „El (Vlad Țepeș), a invitat pe toți jupanii și boierii din țara sa la un ospăț. După ce masa s-a isprăvit, el a început a întreba pe cel mai în vîrstă de cîți voievozi își aduce el aminte că ar fi fost domni în țară. Și astfel el a întrebat pe fiecare la rînd. Și ei au răspuns fiecare cît au știut ei să-și aducă aminte. Unul a spus 50, altul 30; și astfel n-a fost nici unul dintre ei (care) să fi spus de 7. După aceea, el (Vlad Țepeș) a pus să fie cu toții trași în țepă. Și au fost cinci sute.“¹²⁶ Se pare deci că răspunsul corect la întrebarea pusă de Vlad Țepeș era: *șapte domni*.

¹²³ G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456—1458...*, p. 692.

¹²⁴ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. LXVII, p. 90; pentru datare, vezi G. Gündisch, *op. cit.*, p. 693.

¹²⁵ G. Gündisch, *op. cit.*, p. 693.

¹²⁶ Constantin I. Karadia, *Incunabilele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș...*, p. 204; a'lte variante, la I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 98—99. Folosindu-se varianta lui Michael Beheim, anecdota a fost analizată și în *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei, București, 1962, p. 470.

Ori, această cifră corespunde întocmai cu ascendența lui directă : Vlad Țepeș — Vlad Dracul — Mircea cel Bătrîn — Radu I — Vladislav I (frate cu precedentul) — Nicolae Alexandru — Basarab I. Această linie a dinastiei Țării Românești era firește considerată de Vlad ca fiind unica legitimă, boierii făcându-se așadar vinovați în ochii lui de a fi recunoscut și pe ceilalți domni. Și — desigur —, printre ei, în primul rînd descendenții lui Dan I — „Dăneștii“ !¹²⁷

Celălalt izvor, textul despre Vlad Țepeș din lucrarea de istorie redactată de bizantinul Laonic Chalcocondil, adaugă și el o foarte explicită interpretare a sensului ostilității domnului față de marea boierime : „...după aceea <Vlad Țepeș> chemînd cîte unul din boierii săi, *despre care putea crede că ar fi în stare să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor*, îi slucea și trăgea în țeapă cu toată casa, pe el, pe copii, femeie și slujitori“¹²⁸ (s.n., Șt. A.).

Replica mării boierimi la atitudinea autoritară și neîncrezătoare față de ea a voievodului nu s-a lăsat îndelung așteptată. Fuga peste munți, în Transilvania, și sprijinirea pretenzenților de acolo, cu concursul Brașovului și Sibiului, nu a reprezentat decît o formă a opoziției. Un hrisov din 1 aprilie 1551, cu privire la unele stăpîniri ale mănăstirii Govora, consemnează : „Iar cînd a fost în zilele lui Vlad voievod Țepeș, a fost un boier ce se chema Albul cel Mare. Astfel, a luat mai sus-numitele sate <Glodul și Hința> cu sila și încă a pustiit și sfînta mănăstire <Govora>... Și după aceea, atunci, în zilele lui Vlad voievod Țepeș, *acest boier, Albul cel Mare s-a ridicat domn peste capul lui Vlad voievod Țepeș*, iar Vlad voievod a ieșit cu oaste împotriva lui și l-a prins și l-a tăiat pe el și pe tot neamul lui. Astfel, a văzut Vlad voievod sfînta mănăstire pustie, de aceea a miluit cu acele sate, Glodul și Hința, pe niște slugi ale sale.“¹²⁹ (s.n., Șt. A.)

Ne întrebăm dacă nu cumva acest pasaj nu poate fi pus în legătură cu o altă mențiune, inserată în versiunea germană

¹²⁷ Iată deci încă o confirmare implicită a realității ideii luptei dintre Dănești și Drăculești, ca idee politică centrală în perioada imediat următoare morții lui Mircea cel Bătrîn.

¹²⁸ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice...*, ed. cit., p. 283.

¹²⁹ *Documente privind istoria României*, B, veac. XVI, vol. III, nr. 3, p. 4.

a anecdotelor despre Dracula voievod : „De asemenea el <Vlad Țepeș> a poruncit să fie nimicit un neam mare, de la cel mai mărunț pînă la cel mai însemnat, copii, prieteni, frați, surori ; și a pus să fie trași cu toții în țeapă”¹³⁰.

Pustiirea Govorei, fundație a lui Vlad Dracul, părintele lui Vlad Țepeș, în timpul răzcoalei boierului Albu „cel Mare”, pare a fi fost un act de răzbunare pentru deposedarea familiei de satele Glodul și Hința, dăruite apoi mănăstirii de către Vlad Dracul. Aceste stăpîniri fuseseră probabil confiscate de la Albul Toxabă, tatăl lui Albu „cel Mare”, prim sfetnic domnesc și adevăratul conducător politic al țării în vremea lui Alexandru Aldea (1431—1436), predecesorul și dușmanul lui Vlad Dracul.¹³¹ Răscoala a avut loc după 1457, deoarece în acest an mănăstirea Govora mai ființa¹³², însă înainte de 2 martie 1460, cînd Albu vistierul, identificat cu fratele mai mic al rebelului¹³³, se găsea refugiat la Brașov, în preajma pretendentului Dan. Faptul că boierul Albu cel Mare „s-a ridicat domn”, cum ne spune documentul din 1 aprilie 1551, presupune o înrudire a înaintașilor săi cu casa domnească a Țării Românești, numai așa avînd temeii juridic pretenția sa.

Bănuim că momentul acestei răzcoale poate fi legat de reizbucnirea crizei cu Brașovul, în iarna 1458—1459, și reapariția lui Dan la hotar. Atunci pare să fi luat Vlad Țepeș hotărîrea să lichideze pe candidații potențiali la tron ce se găseau în țară, printre care s-a numărat și Stanciul, unchiul lui Nicolaus Olahus, „prins în cursă” de „Dracula” și ucis cu securea. Unii dintre cei vizați, cum a fost Ștefan (Stoian), tatăl lui Olahus, au scăpat cu fuga, alții — este cazul lui Albu „cel Mare” — au apucat armele. Nu este deloc exclus ca în același moment să fi poruncit Vlad și masacrul de boieri al cărui ecou ni l-au păstrat povestirile germane (în anecdota cu ospățul și întrebarea pusă de Țepeș asupra numărului dom-

¹³⁰ I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 91 și 92 ; C. I. Karadja, *Incunabilele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș...*, p. 203.

¹³¹ Vezi Pavel Chihaiia, *Ctitorii ale voievozilor Drăculești*, în vol. *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, ed. cit., p. 73—74.

¹³² În 1457 Vlad Țepeș îi dăruie un clopot (*Ibidem*, p. 68 și 72).

¹³³ Epitetul „cel Mare” ar fi avut numai funcția de a-i diferenția pe cei doi frați, ambii fii ai jupanului Albu Toxabă. (*Ibidem*, p. 73.)

nilor pe care i-a avut Țara Românească). Către această concluzie îndrumă o scrisoare din 23 aprilie 1459, din care reiese că „răposatul Koldra“, boier din Țara Românească, tăiat de Vlad Țepeș, avea în Brașov lucruri în valoare de 3000 florini aur¹³⁴. „Răposatul Koldra“ este desigur vornicul Codrea, prezent în sfatul domnesc al lui Țepeș la 16 aprilie 1457, când ocupa locul al doilea în ierarhia personajelor din preajma voievodului.¹³⁵ El nu mai figurează însă în divanul din 5 martie 1458, ceea ce atestă că, probabil, la această dată era deja căzut în dizgrație.¹³⁶

Cît de înverșunat a fost Vlad Țepeș contra tuturor celor care în lungul timpului nu păstrasera credință Drăculeștilor, raliindu-se Dăneștilor, ne-o vedește și *Cronica Țării Românești*, care a înregistrat următorul episod: „Vlad vodă Țepeș... Mai făcut-au un lucru cu orășanii den Tîrgoviște, pentru o vină mare ce au fost făcut unui frate al Vladului vodă. Cînd au fost în ziua Paștilor, fiind toți orășenii la ospețe, iar cei tineri la hore, așa fără veste, pre toți i-au cuprins. Deci cîți au fost oameni mari, bătrîni, pre toți i-au întepat de au ocolit cu ei tot tîrgul, iar cîți au fost tineri cu nevestele lor și cu fete mari, așa cum au fost împodobiti în ziua Paștilor, pre toți i-au dus la Poenari de au tot lucrat la cetate, pînă s-au spart toate hainele duple ei și au rămas toți dezvăscuți în pieile goale...“¹³⁷ Credem că episodul acesta poate fi datat în ziua de duminică 17 aprilie 1457, deoarece știm sigur că o zi mai înainte, adică în 16 aprilie, sîmbăta mare a Paștilor, Vlad se afla într-adevăr la Tîrgoviște¹³⁸, iar, pe de altă parte, fără îndoială că el nu va fi așteptat prea mult — după ocuparea scaunului dom-

¹³⁴ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. XCI, p. 52. Lucrurile erau reclamate de regele Matiaș Corvin.

¹³⁵ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 115, p. 199 și 200. Pentru identificare, precum și pentru datarea răscoalei lui Albu „cel Mare“ în 1459, vezi și Pavel Chihaiia, *op. cit.*, p. 72.

¹³⁶ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 117, p. 202. Vezi și Pavel Chihaiia, *op. cit.*, loc. cit.

¹³⁷ *Istoria Țării Românești (1290—1690)*. *Letopisețul Cantacuzinesc*, ediție critică de C. Grecescu și Dan Simonescu, Editura Academiei, București, 1960, p. 4. Vezi și varianta de la p. 205.

¹³⁸ Vezi mai sus nota 70 a acestui capitol.

nesc —, pentru a pedepsi pe vinovații de prinderea și uciderea fratelui său mai mare, Mircea, în 1447.

La capătul a trei ani de domnie deci, în primăvara anului 1459, voievodul nimicise toate focarele de posibilă opoziție sau trădare din interiorul țării, lovind greu în acele rînduri ale mării boierimi pe care le bănuia ostile. Ultimii adepți a Dăneștilor, care se vor mai fi aflat în țară și au scăpat de masacrul poruncit de Țepeș, au trecut munții în Transilvania, împreună cu toți cei care, dintr-un motiv sau altul, aveau a-și teme capul.¹³⁹ „Grîul a fost ales de neghină“ și, în aceste condiții, cu autoritatea puternic consolidată înăuntru, domnul a putut în sfîrșit pași mai departe, luînd decizia să nu mai trimită tributul sultanului și anulînd astfel contractul vasalic ce-l lega de Imperiul otoman.¹⁴⁰ Conexiunea politicii sale interne cu această inițiativă capitală pe plan extern a fost de altfel cît se poate de bine înțeleasă de contemporani: „Căci ca să-și întărească domnia, să fi ucis în puțin timp la douăzeci de mii de bărbați, femei și copiii...¹⁴¹ încît peste puțin timp s-a ajuns la o schimbare radicală și omul acesta a prefăcut cu totul organizația Daciei (Țării Românești)... Cînd așadar a crezut că-și are domnia Daciei pe deplin consolidată, se purta cu gîndul să se lepede de împăratul (sultanul)“¹⁴² (s.n., Șt. A.). Anul 1459

¹³⁹ Să mai revenim un moment la lista boierilor din suita lui Dan (2 martie 1460), pentru a discuta identificarea altor cîtorva personaje. *Berivoiu* este fără îndoială „jupanul Berivoiu“ din sfatul domnesc al lui Vladislav II la 28 martie 1451 (*D.R.H.*, B, vol. I, nr. 102, p. 178 și 179. Pavel Chihaiia, *op. cit.*, p. 71). „*Pugul*“, despre care N. Iorga presupune că este o deformare a numelui Pahulea, pare mai curînd a ascunde pe boierul „*Puiul*“, ce figurează și el între apropiații lui Vladislav II, la 4 octombrie 1453 (*D.R.H.*, B, vol. I, nr. 111, p. 194 și 195). În sfîrșit, ne apare justificată legătura stabilită de Pavel Chihaiia (*op. cit.*, loc. cit.), între *Dragomir „Brostus“*, *Dragomir paharnicul* și *Micu clucerul* și trei din cei cinci boieri — *Dragomir Ruhat*, *Dragomir*, *Tarul*, *Micul* și *Bora* — care, în iulie 1451, au fost beneficiarii unui hrisov al lui Vladislav II pentru sate și munți din nordul Țării Românești (*D.R.H.*, B, vol. I, nr. 103, p. 179—181). Adăugăm că *Ioan spătarul*, care apare în lista din 2 martie 1460 imediat după *Dragomir „Brostus“*, pare a fi același cu Ion, fiul mai mare al lui *Dragomir Ruhat*, din hrisovul citat.

¹⁴⁰ Reamintim că, în 5 aprilie 1459, Vlad Țepeș încă era acuzat din Brașov că „s-a dat turcilor“ (vezi mai sus notele 98 și 101).

¹⁴¹ Numărul reprezintă evident o exagerare.

¹⁴² Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 283.

a fost, într-adevăr, așa cum pe drept cuvînt s-a remarcat, „placa turnantă“ a domniei lui Vlad Țepeș¹⁴³. Chiar dacă nu încapе îndoială că numărul celor uciși reprezintă o vădită exagerare, această trăsătură fundamentală a gîndirii politice a tînărului voievod, care nu s-a hazardat în a înfrunta puterea otomană înainte de a întări autoritatea internă a domniei, este sigură și nu poate fi contestată. Reflectînd asupra ei, putem constata cu ușurință cît de inconsistente se vădesc unele interpretări recente din străinătate, care au subsumat personalitatea voievodului ideii de cruzime fără noimă. Ambiția lui Țepeș urmărea consolidarea puterii centrale a statului, el nu vroia să fie un simplu om de paie, la cheremul unuia sau altuia din clanurile boierești.

Ar fi nedrept să nu vorbim, în acest context, de sfetnicii credincioși ai voievodului, de cei ce au rămas lîngă el și au optat pentru linia politică adoptată în 1459. Un hrisov din 20 septembrie 1459, care cuprinde prima mențiune certă a „cetății București“ — adevărat act de naștere al Capitalei de astăzi¹⁴⁴ —, păstrează penultima listă cunoscută a componenților sfatului domnesc al lui Țepeș: „Jupan Dragomir Țacal, jupan Voico Dobrița, jupan Stan vornic, jupan Stepan Turcul, jupan Oprea, jupan... și Bratul de la Milcov și Moldovean spătar și Iova vistier și... spătar și Tocsaba stolnic, Stoica paharnic, Gherghina comis...“¹⁴⁵. Cei mai de nădejde colaboratori ai domnului în prima parte a domniei par a fi fost Dragomir Țacal, Voicu Dobrița, vornicul Stan al lui Negre, jupanul Oprea (mai întîi logofăt, apoi fără titlu), spătarul Moldovean, de care ne-am ocupat ceva mai înainte, și Iova comis (ulterior, vistier), ale căror nume le întîlnim în sfatul domnesc nu numai la 20 septembrie 1459, dar și mai devreme, la 16 aprilie 1457 sau 5 martie 1458.¹⁴⁶ După 20 septembrie 1459 s-au mai operat cîteva schimbări în divan, probabil și datorită luptelor duse în sudul Transilvaniei

¹⁴³ Pavel Chihaiia, *op. cit.*, p. 72.

¹⁴⁴ Vezi, cu privire la acest act, H. Chircă, *Comentariu istorico-filologic asupra hrisovului din 20 septembrie 1459*, în *Studii*, t. XII (1959), nr. 5, p. 5—7.

¹⁴⁵ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 118, p. 203—204. Din cauza deteriorării pergamentului s-au pierdut cel puțin trei nume.

¹⁴⁶ *Ibidem*, nr. 115, p. 199 și 200; nr. 117, p. 202.

în 1460¹⁴⁷, așa încât cea din urmă listă a sfatului domnesc păstrată, datînd din 10 februarie 1461, are această configurație: jupan Voico Dobrița, jupan Galeș vornic, jupan Stepan Turcul, jupan Cazan logofăt¹⁴⁸, Buriu spătar, Iova vistier, Oprișa paharnic, Linart stolnic, Gherghina comis și Radul stratornic¹⁴⁹.

În afara unei grupări fidele din sînul mării boierimi, domnul a căutat să strîngă în jurul său o sumă de „viteji”, categorie socială ridicată de el în rîndul boierimii pentru merite militare. Laonic Chalcocondil atrage cel dintîi atenția asupra faptului că Vlad Țepeș „înconjurîndu-se cu un număr de ostași și trabanți aleși și devotați, acestora le dăruia banii și averea și cealaltă bunăstare și situație a celor uciși”. Și tot el afirmă că: „Dar cum a ajuns la domnie (Vlad), mai întîi și-a făcut o gardă personală nedespărțită de el”¹⁵⁰. Ieșind în întîmpinarea acestor informații, versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* consemnează, în contextul unei anecdote asupra războiului cu turcii, următoarele: „...Și pe cei care au venit cu dînsul din lupta aceea, a început să-i cerceteze el însuși. Celui care era rănit din față îi dădea cinste mare și-l făcea «viteaz» al său”¹⁵¹.

Pătura „vitejilor” nu a apărut în Țara Românească odată cu Vlad Țepeș. Încă din 1372 Vladislav I îl răsplătea pe

¹⁴⁷ Ne întrebăm dacă nu cumva căpitanul lui Țepeș care și-a pierdut viața fiindcă nu a reușit să ocupe Codlea la începutul lui mai 1460 nu a fost vornicul Stan al lui Negre sau spătarul Moldovean, care dispar acum din preajma voievodului?

¹⁴⁸ Poate fi unul și același cu boierul Cazan al lui Sahac, prezent în sfat la 16 aprilie 1457.

¹⁴⁹ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 120, p. 205 și 206.

¹⁵⁰ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 283. După același izvor, uciderea boierilor (desigur, pînă în 1459) s-a făcut cu știrea sultanului: „...îi pedepsea cu știrea împăratului, că doar și-ar întări domnia, ca să nu aibă necazuri, cînd bărbații de frunte ai Daciei s-ar răscula iarăși și i-ar aduce pe peoni (unguri) aliați într-ajutor” (*Ibidem*).

¹⁵¹ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI...*, ed. cit., p. 200—201 (text slav) și p. 207—208 (traducere); Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, Editura Academiei, București, 1961, p. 356 (text slav și trad.). În legătură cu cuvîntul „viteaz”, P. P. Panaitescu a notat explicația: „...oștean scutit, devenit slujitor domnesc, cavaler” (*Ibidem*, p. 207, n. 2). Considerații și bibliografie asupra „vitejilor”, mai ales din Moldova, la Nicolae Stoicescu, *Curteni și slujitori*, Editura Militară, București, 1968, p. 21—24.

Vladislav de Dobca (Dobăca), „trup și sînge și neam al nostru“, cu domeniul alcătuit din tîrgul Șercaia și satele Veneția, Cuciulata, Apele Calde și Dobca din Țara Făgărașului, pentru că „s-a luptat vitejește împotriva preacruziilor și necredincioșilor turci și a împăratului de la Tîrnova“¹⁵². Dan II a dat hrisoave similare boierului Șerban „pentru că mi-a slujit în toate războaiele cu dreaptă credință“¹⁵³, cît și jupanului Bodin — pentru merite cîștigate în lupta de la Cegov¹⁵⁴. La fel, cum s-a văzut, după lupta de la Kossovopolje, Vladislav II l-a dăruit cu o ocină în Bălești pe credinciosul său Dan Oteșanul¹⁵⁵. Probabil însă că Vlad Țepeș a dezvoltat foarte mult această categorie de mici boieri, pe care s-a bizuit în tot cursul celei de-a doua domnii.¹⁵⁶

O altă direcție în care domnul a acționat în vederea lărgirii și întăririi bazei interne a autorității sale a fost aceea a tîrgurilor, pe lîngă care existau încă din veacul XIV principalele reședințe domnești. Firește că măsurile protecționiste în comerțul cu Brașovul și Sibiul nu puteau decît să-i aducă simpatia și sprijinul neguțătorilor din Țara Românească. Importanța crescîndă a unor centre comerciale — cum a fost de pildă cazul Bucureștilor după antrenarea tot mai pronunțată a Țării Românești în contactele economice cu piața Imperiului otoman la mijlocul secolului XV — a trezit interesul lui Vlad Țepeș, care a înțeles să sporească, concomitent, numărul curților domnești întărite¹⁵⁷. Astfel a luat

¹⁵² Vezi mai sus nota 123.

¹⁵³ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 63, p. 122—123. Primește satul Voinigești pe Ratina.

¹⁵⁴ Dan Pleșia și Ștefan Andreescu, *Un épisode inconnu des campagnes du voievode Dan II prince de Valachie*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIII (1974), nr. 3, p. 545—557 (mai ales p. 554—556). Jupan Bodin a căpătat astfel satul Vlădești din Muscel, care a reprezentat, în decursul secolelor următoare, *singura stăpînire a familiei*.

¹⁵⁵ Vezi mai sus nota 40 a capitolului I.

¹⁵⁶ Chiar satele Glodul și Hința, după distrugerea mănăstirii Govora au fost dăruite unor „slugi ale sale“, fără îndoială membri ai aceleiași categorii a „vitejilor“.

¹⁵⁷ Fără doar și poate că reședința din București avea și o însemnată strategică, înlesnind domnului supravegherea situației militare pe linia Dunării, în absența cetății Giurgiu, ocupată de turci. Vezi și explicațiile lui Gh. I. Cantacuzino, *Probleme ale raporturilor dintre începuturile așe-*

ființă ansamblul de la Curtea Veche din București, a cărei etapă de construcție din timpul lui Țepeș a fost pusă în lumină prin recente cercetări arheologice¹⁵⁸. Probabil că lucrările de aici erau isprăvite la 20 septembrie 1459, când domnul a emis din „cetatea” București cunoscutul său hrisov¹⁵⁹. Totodată au fost angajate lucrări de întărire și extindere a mai vechii reședințe domnești de la Tîrgoviște. Acum pare să fi fost înălțat celebrul turn al Chindiei și tot acum, poate, a fost zidită și biserica Domnească Mică (Sf. Vineri) de pe latura de sud-est a curții domnești.¹⁶⁰ În fond, o bună parte din veniturile domniei proveneau din perceperea vămile. Sprijinul acordat de Țepeș acelei păтури sociale — a neguțătorilor — care contribuia masiv la asigurarea bazei materiale a politicii sale nu a constituit deci decît un reflex firesc al efortului de emancipare de sub tutela mării boierimi. Prezența curților domnești întărite în vecinătatea centrelor comerciale forma și ea un simbol al colaborării dintre cele două forțe.

Cetatea Poienari, de pe cursul superior al Argeșului, așezată pe un vîrf de munte aproape inaccesibil, a fost întărită începînd cu primăvara anului 1457, ea constituind un loc de refugiu ideal în vremuri de restriște¹⁶¹. Priveliștea pe care o oferă și astăzi este aceea a unei fortărețe inexpugnabile, pe măsura semețelor idealuri ale domnului. Cu asemenea puncte de reazem, el putea desfide orice tentativă dușmănoasă a boierilor, care și în acest fel erau aduși să măsoare distanța — de mult uitată — între ei și puterea centrală.

zărilor urbane medievale și curțile domnești din Țara Românească, în Studia Valachica, Tîrgoviște, 1970, p. 104—105.

¹⁵⁸ Vezi P. I. Panait, *Cetatea Bucureștilor în secolele XIV și XV*, în *Revista muzeelor*, 1969, nr. 4, p. 316. A fost identificat însă și un nucleu preexistent datînd din veacul XIV (vezi discuția cu privire la funcția lui, la Gh. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 103).

¹⁵⁹ G. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 104, nota 44.

¹⁶⁰ Vezi N. Constantinescu și Cristian Moisescu, *Curtea Domnească din Tîrgoviște*, Editura Meridiane, București, 1969, p. 27 și 34.

¹⁶¹ Și la Poenari a existat mai înainte un turn pătrat, „în orice caz anterior celei de-a doua jumătăți a secolului al XIV-lea”. (Gh. I. Cantacuzino, *Cetatea Poienari*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, t. 22 (1971), nr. 2, p. 284.)

Nu putem încheia această succintă trecere în revistă a situației interne din Țara Românească, în anii 1456—1462, fără a ne opri o clipă și asupra relațiilor lui Vlad Țepeș cu Biserica, cu clerul. Chiar dacă versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* arată că domnul „așa de mult ura răul în țara sa”, încît nimeni din cei vinovați de hoții, tâlhării, minciuni și nedreptăți nu scăpa de la moarte, „fie că era boier mare, sau preot ori călugăr, sau om de rînd...”¹⁶² (s.n., Șt. A.), avem toate motivele să credem că mitropolitul și întreg clerul ortodox din Țara Românească au privit în mod cît se poate de favorabil întorsătura politică din 1459, care angaja din nou statul dintre Carpați și Dunăre în lupta împotriva păgînilor turci. Aceasta cu atît mai mult cu cît nu trecuseră decît cîtiva ani de cînd creștinătatea sud-est europeană — și împreună cu ea toată lumea ortodoxă — fusese profund zguduită de căderea capitalei sale spirituale, Constantinopolul.

Există însă și alte repere care sugerează cu prisosință bunele raporturi întreținute tot timpul de Vlad Țepeș cu Biserica. La 16 aprilie 1457 și 5 martie 1458 el dăruia hrisoave vechilor ctitorii domnești de la Cozia și Tismana.¹⁶³ Ultimul din cele două acte a fost redactat chiar în mănăstirea Tismana, ceea ce înseamnă că domnul venise să se închine atunci în lăcașul unde altădată se ruga Sf. Nicodim, organizatorul vieții monastice din Țara Românească. *Cronica Țării Românești* atribuie lui Vlad Țepeș zidirea mănăstirii Snagov, deși este vorba în realitate de o fundație a veacului XIV¹⁶⁴. Sînt unele indicii care par să arate că el a întemeiat — probabil în 1461 — așezămîntul mănăstiresc de la Comana, la sud de București.¹⁶⁵ Sigură este înălțarea de către Vlad a bisericii Sf. Nicolae din Tîrgșor, gata la

¹⁶² P. P. Panaitescu, *Cronicle slavo-române din sec. XV—XVI*, ed. cit., p. 201—202 și 208—209; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, ed. cit., p. 358.

¹⁶³ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 115, p. 198—200 și nr. 117, p. 201—202.

¹⁶⁴ *Istoria Țării Românești (1290—1690). Letopiseșul Cantacuzinesc*, ed. cit., p. 4. Poate că în timpul lui Vlad Țepeș s-au executat doar lucrări de refacere sau extindere a complexului monastic.

¹⁶⁵ Alex. Lapedatu, *Mănăstirea Comana, I, Note istorice*, în *Buletinul Comisiunii monumentelor istorice*, an. I (1908), p. 10—11. Vezi și *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 121, p. 206—207 (registul unui act din 27 septembrie 1461, prin care Vlad Țepeș înzestra mănăstirea Comana cu satul Călugăreni).

24 iunie 1461, când i se punea pisania („Cu mila lui Dumnezeu, Io Vlad voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui Vlad voievod, a zidit și a săvârșit această biserică, iunie 24, în anul 6969 (1461) indictionul 9“) ¹⁶⁶.

Pe de altă parte, nu e deloc lipsită de importanță în această problemă nici mențiunea unui act de la Vlad Țepeș prin care el acordă un ajutor de patru mii de aspri mănăstirii Filoteu de la Muntele Athos ¹⁶⁷. Îl vedem astfel acționând în cea mai bună tradiție a domnilor Țării Românești, care au înțeles să sprijine în mod permanent, în secolele XIV—XVI, puternicul focar de viață spirituală ortodoxă reprezentat de „republica“ monastică a Athosului ¹⁶⁸. Cu această donație, de fapt, voievodul s-a înscris totodată și printre primii susținători ai supraviețuirii străvechii civilizații bizantine, supraviețuire genial definită de Nicolae Iorga în expresia „Bizanț după Bizanț“.

Bibliografie pentru mănăstirile Snagov și Comana, la N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I — Țara Românească*, vol. 1 și 2, Craiova, 1970, s.v. Adăugăm că săpăturile arheologice de la Comana efectuate în 1971—1972, au scos la lumină urmele unei biserici de lemn și ale unor chilii pe tălpi de lemn, care par a fi fost ctitoria lui Vlad Țepeș (*Buletinul Monumentelor istorice*, an. XLII (1973), nr. 1, p. 74; pe larg, Lia Bătrîna și Adrian Bătrîna, *Evoluția ansamblului fostei mănăstiri Comana în lumina cercetărilor arheologice*, în *Revista muzeelor și monumentelor*, seria *Monumente istorice și de artă*, an. LXIII (1974), nr. 1, p. 16—32.)

¹⁶⁶ Vezi mai sus nota 47. Atrage atenția preferința lui Vlad Țepeș pentru hramul Sf. Nicolae, care pare să fi fost patronul lui. Într-adevăr, atît Comana cît și biserica din Tîrgșor sînt închinat acestui sfînt (vezi și Pavel Chihaia, *op. cit.*, p. 75; pentru cultul Sf. Nicolae la români, vezi Petre Ș. Năsturel, *Notes sur le culte de Saint Nicolas en Roumanie*, în culegerea *La Chiesa greca in Italia dall' VIII al XVI secolo*, Padova, 1973, p. 1271—1278). Observăm, în sfîrșit, că mănăstirile Snagov și Comana se află nu departe de București. Ținînd seamă de lucrurile inițiate de Vlad Țepeș la „cetatea“ de aici, ipoteza rolului lui în viața acestor așezăminte capătă un temei în plus.

¹⁶⁷ *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 119, p. 205. Actul pentru m-rea Filoteu a fost alcătuit în răsîmpul 1 septembrie 1460—31 august 1461. Regestul publicat în *D.R.H.*, B, vol. I, sub nr. 116, la p. 201, îl privește însă nu pe Vlad Țepeș, ci pe Vlad Călugărul, data lui trebuind corectată din 12 iunie 1457 în 12 iunie 1487 (vezi Petre Ș. Năsturel, *Aperçu critique des rapports de la Valachie et du Mont Athos des origines au début du XVIe siècle*, în *Revue des études sud-est européennes*, t. II (1964), nr. 1—2, p. 106—107).

¹⁶⁸ Vezi Petre Ș. Năsturel, *Aperçu critique des rapports de la Valachie et du Mont Athos...*, p. 93—126.

CAPITOLUL III

Incursiunea la sudul Dunării

La progenia della casa de 'Otomani, un fel de cronică a turcilor otomani pînă la 1500, de un autor creștin anonim, plasează în anul 1458 primul conflict al lui Vlad Țepeș cu turcii. Se povestește astfel că sultanul Mehmet II, înainte de a pleca de la Adrianopol în Moreea, în mai 1458, a trimis pe vizirul său Mahmud pașa Grecul, un reneșat creștin, cu 30 000 de turci, la vadul Dunării, ca să-l păzească de o eventuală încercare de trecere a unșurilor. Acesta a înaintat dincolo de Dunăre, în Țara Românească, unde a ocupat și pustiit o cetate („*un castello*“), luînd robi 5000 de creștini. Dar la întoarcere nu a mai apucat să treacă peste apă decît jumătate din oastea sa. Cealaltă jumătate, cu prada și robii, a fost surprinsă pe mal de „*Dracula*“, care avea cu el circa 5000 de valahi și unșuri. „Din 18 000 de turci, n-au scăpat decît 8000, restul fiind tăiați sau înecați“, iar robii au fost eliberați. Mahmud pașa, închipuindu-și că forțele creștine sînt mai numeroase, a fugit cu rămășițele contingentului său la Sofia și l-a înștiințat îndată pe sultan, care în aceeași zi cînd a aflat vestea a părăsit asediul Corintului, revenind furios la Adrianopol.

Autorul anonim al relatării afirmă că „pe vremea aceea mă aflam la Constantinopol“ (*in quel tempo me ritrovai in Constantinopoli*). Panica stîrnită de zvonurile despre inșuccesul vizirului ar fi provocat începutul deplasării popu-

lației în Asia Mică : „Cetatea aceea și Pera erau goale de turci, care fugiseră pe malul celălalt, al Anatoliei. Să fi fost zece galere ale noastre acolo, am fi recîștigat Pera și Constantinopolul într-o clipă. Dar Dumnezeu n-a îngăduit pentru păcatele noastre atîta glorie creștinilor !”¹

Nicolae Iorga a acordat un credit desăvîrșit datei din izvorul amintit². Totuși, după părerea noastră, nu avem a face decît cu un moment din faza inițială a războiului din anul 1462. Și iată de ce : autorul textului discutat povestește cele de mai sus *după* consemnarea ultimatumului sultanului pentru tributul restant, despre care știm din alte izvoare că s-a produs în iarna 1461—1462 și a declanșat, de fapt, ostilitățile cu Țara Românească. Iar, pe de altă parte, același text pune, în mod vizibil greșit, retragerea lui Vlad Țepeș în Transilvania și înlocuirea lui cu fratele său Radu cel Frumos în anul... 1459, în loc de 1462 („*el signor Dracula se fugito in Ongaria e'l fratello de Dracula se resto signor l'ano 1459*”).³ Odată cu eliminarea din discuție a cronologiei eronate din sursa menționată, nu mai dispunem de nici un alt indiciu care să vădească vreun conflict armat între domnul Țării Românești și turci anterior primelor luni din 1462.

În schimb, sursele existente concordă în a arăta că, în iarna 1461—1462, Vlad Țepeș datora sultanului haraciul pe trei ani⁴, adică suma de treizeci de mii de galbeni. Cum

¹ N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1897, p. 13. Folosind acest izvor, Donado da Lezze, *Historia turchesca (1300—1514)*, ediția I. Ursu, București, 1909, p. 24—25, a așezat tot în 1458 episodul.

² N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, București, 1937, p. 130—131.

³ N. Iorga, *Acte și fragmente...*, vol. III, p. 12 și 14. Pentru imprecizia izvorului, vezi și observațiile lui I. Ursu (Donado da Lezze, *op. cit.*, ed. cit., p. XLI), care comentează un alt fragment preluat de Donado da Lezze (p. 27) din *La progenia della cassa de'Octomani* (N. Iorga, *op. cit.*, p. 14).

⁴ N. Iorga, *Acte și fragmente...*, vol. III, p. 12 („*In questo tempo dicto signor turco mandò doi soi scavi a Draculla, signor dela Valachia, per domandarlli el carazà de 3 ani e 50 garzoni con altranti cavalli*”). Vezi și Donado da Lezze, *Historia turchesca...*, p. 23.

Reamintim că în *Memoriile ienicerului sîrb* se menționează că „acest fiu al lui Dracula a venit doi ani de-a rîndul la curtea împăratului de a adus tributul, potrivit înțelegerii” (vezi mai sus, cap. II, nota 62).

se explică pasivitatea Porții un răstimp atît de mare ? Sînt unele elemente, nefolosite pînă acum, oferite de cronicile otomane, care par să ateste că voievodul a căutat să întîrzie cît mai mult reacția puterii suzerane. Astfel, contactele diplomatice au continuat și după cotelura politică din 1459. Un schimb de solii a avut loc, de pildă, în a doua jumătate a anului 1460, cînd Vlad Țepeș „a spus că n-are putere să plătească haraciul, deoarece dușmanul de ungur este puternic și-i stă în cale ca o piedică. De asemenea a zis că, fiind departe de Poarta Fericirii nu poate veni și că și-a cheltuit în acest an în lupte tot ce a avut pentru a împiedica victoriile dușmanilor săi.”⁵ Evident, domnul se referea la lupta cu pretendentul Dan și la expedițiile din sudul Transilvaniei din primăvara și vara anului 1460. Probabil că, din acest motiv, a fost obținută o amîinare de încă un an.

A urmat campania din 1461 a sultanului Mehmet II, încheiată cu sfărîmarea împărăției Trapezuntului, vestigiu încă neocupat al dispărutului Bizanț.⁶ După înapoierea lui Mehmet în Constantinopol — devenit acum Istanbul — „din împrejurimi au început să sosească solii. A venit un sol și din partea beifului Țării Românești. La întoarcerea solului său, i-au dat un sol prin care îl chemau pe beiful Țării Românești la Poartă.” Solul turc, care aducea ultimul apel al sultanului, odată ajuns la curtea voievodului, ar fi primit următorul răspuns, de astă dată însă, cel puțin în partea a doua, complet neverosimil : „Cei din vilaietul meu

Confruntate, cele două știri dau următorul rezultat : pînă în 1458, inclusiv, Vlad Țepeș a plătit tributul ; din 1459 pînă în 1461 nu l-a mai trimis.

⁵ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 68. Același Tursun-bei, căruia îi aparține pasajul citat, aduce indirect mărturia că și pentru intervenția din Moldova, din primăvara anului 1457, Vlad a obținut consimțămîntul turcilor (probabil ulterior acțiunii propriu-zise). Numai așa credem că poate fi interpretată continuarea afirmației : „încercîndu-se în Inalta Poartă, el i-a biruit pe unguri, omorînd pe mulți dintre ei. În chip asemănător se purta și cu ceilalți domni de seama lui” (*Ibidem* ; s.n., Șt.A.).

⁶ Trebizonda sau Trabzon. Raporturile acestei cetăți — part de pe coasta Mării Negre cu românii au fost studiate recent de Constantin C. Giurescu, *Les relations des pays roumains avec Trébizonde aux XIVe—XIXe siècles*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIII (1974), nr. 2. p. 239—246.

nu-mi sînt credincioși și dacă eu, ieșind din țara mea, voi pleca acolo, ei îl vor aduce pe ungur și vor da acest ținut aceluia. Eu nădăjduiesc ca pađișahul să trimită numaidecît încoace, spre malul apei Dunărea, pe unul dintre beii de margine. Acel bei de margine, care va veni, să păzească acest vilaiet și atunci eu voi pleca să mă închir la pragul norocos al sultanului meu“ (! ?). Sultanul — uimitor de bun și nebănuielnic ! — iarăși „a dat crezare vorbelor acestui necredincios și l-a trimis pe beiful Hamza Ceakîrdjîbași (= căpetenie de șoimari ; era beg de Nicopole). Acesta s-a dus și s-a așezat pe malul Dunării, care pe atunci înghețase“⁷. Ne aflăm deci, cu cel din urmă schimb de ambasade — faptul acesta este sigur —, la sfîrșitul anului 1461.

Cum se vede, de fiecare dată Vlad Țepeș a invocat pentru nerespectarea obligațiilor față de Poartă primejdia unei lovituri din Transilvania și nesiguranța internă cauzată de opoziția boierilor. Cronicarul Tursun-bei a rezumat cît se poate de bine sensul diplomației sale față de turci, în anii 1460—1461, în cuvintele : „și-a scos capul din cercul su-punerii, născocind diferite pretexte și scuze“⁸. Numai că iscoadele sultanului au prins de veste din timp despre alianța lui cu regele Matiaș Corvin — perfectată încă din toamna anului 1460 — lucru pe care izvoarele... otomane omit să-l spună.⁹ Domnul însuși, la 11 februarie 1462, arăta că „turcii, dușmanii cei prea cruzi ai Crucii lui Hristos, trimiseră la noi solii lor cei mari ca să nu mai ținem pacea și legătura făcută și întocmită între măriia ta (regele Matiaș Corvin) și noi..., ci să ne alipim numai de dînșii și să mergem la Poarta Împăratului aceluia al turcilor, adică la Curtea lui, iar dacă nu... nu vor ținea pacea cu noi“¹⁰. Hamza beg din Nicopole a primit în taină porunca să-l prindă pe voievod, în cazul în care el ar fi refuzat din nou să se înfățișeze sultanului, ceea ce dovedește că, oricum, Vlad

⁷ *Cronici turcești...*, pp. 92—93, 125—126, 200—201.

⁸ *Ibidem*, p. 68.

⁹ Laonic Chalcocondil : „Și atuncea, iarna aceea, cînd împăratului i s-a dat de știre, că acesta (Vlad) umblă cu gînduri vrăjmașe de răzvrătire și că, îndreptîndu-se către peoni (unguri), face cu ei învoieli și alianță, a socotit că e lucru grozav“ (*op. cit.*, ed. cit., p. 283).

¹⁰ N. Iorga, *Scrisori de boieri — Scrisori de domni*, ed. cit., p. 164.

pierduse complet încrederea turcilor.¹¹ În însăși așa-zisa cerere a lui Vlad Țepeș de a fi „înlocuit“, pe timpul absenței din țară, de unul din beii turci de margine — relatată doar de sursele otomane — se întrevede partea a doua a misiunii reale a dregătorului din Nicopole: luarea în administrație directă a Țării Românești de către autoritățile turcești, desigur în vederea transformării ei în provincie a Imperiului, în pașalic! Că lucrurile au stat într-adevăr așa, o demonstrează scrisoarea lui Vlad Țepeș către Matiaș Corvin, de la 11 februarie 1462, din care reiese că misiunea oficială, declarată — sau mai bine zis pretextul — sub care Hamza beg a pășit în Țara Românească a fost: „ca să hotărască granița la Dunăre“¹² (s.n., Șt. A.), adică să fixeze limitele raielii Giurgiului, nicidecum să „păzească“ țara de „ungur“ după îndepărtarea domnului... Diferența este cum nu se poate mai grăitoare pentru descifrarea intențiilor adevărate ale sultanului Mehmet II.

Considerațiile de istorie generală vin și ele să întărească interpretarea de mai sus. Mehmet II, care „ținea să-și însemne orice an cu o nouă cucerire“ (N. Iorga), era permanent preocupat, după mutarea capitalei sale în Constantinopol, de stabilizarea și asigurarea frontierelor europene ale Imperiului. De o însemnătate majoră, nu numai pentru acest aspect, ci și pentru consolidarea în ansamblu a dominației otomane asupra Mării Negre, era problema controlului Dunării de Jos. Una din direcțiile de bază prin care se putea realiza era dobândirea puternicelor cetăți creștine care o protejau. Așa se explică atacul împotriva Belgradului din 1456. Dar tot atât de importante din punct de vedere strategic erau și Chilia și Cetatea Albă. Rolul tuturor acestor puncte pentru siguranța zonei europene a Imperiului, în perioada imediat ulterioară cuceririi Constantinopolului, este excelent sintetizat în următorul dialog, ce s-ar fi purtat la Poartă — potrivit *Memoriilor ienicerului sîrb* — nu mult după încheierea campaniei în Țara Românească din 1462: „mai târziu turcii spuneau împăratului cum că mai înainte, de multe ori, au fost biruiți românii de turci, dar de atâtea ori acolo au pierit mulți turci «și de aceea și tu, fericite stăpîn, trebuie să te

¹¹ *Ibidem*, p. 164—165; Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 283—284.

¹² N. Iorga, *Scrisori de boieri — Scrisori de domni*, ed. cit., p. 164.

gîndești la aceasta». Și a spus către dînșii împăratul : «Atîta vreme cît Chilia și Cetatea Albă le țin și le stăpînesc românii, iar unghiul Belgradul sîrbesc, noi nu vom putea avea nici o biruință».¹³

Cealaltă direcție de acțiune — fundamentală — era obișnuitul „război sfînt“, de cucerire a unor noi teritorii, pentru colonizare. Rezultatul fiecăreia din aceste două direcții era însă condiționat de succesul celeilalte. De aceea, în Europa, înfrîngerea de la Belgrad, din 1456, l-a determinat pe Mehmet II să încerce cîtiva ani mai tîrziu o altă lovitură, care să o compenseze — transformarea Țării Românești, situată la miază-noapte de fluviul mult rîvnit, în pašalic. Totodată, însă, campania din 1462 poate fi definită și ca o operație combinată, fiindcă s-a încercat, în paralel, cucerirea cetății Chilia, care domina strategic gurile Dunării.

Să vedem acum atmosfera din Europa creștină a vremii, mereu în căutarea unei soluții eficiente pentru stăvilirea expansiunii tînarului Imperiu otoman. În 1459, în primul său an de pontificat, papa Pius II a convocat reprezentanții puterilor creștine la Mantova, în Italia, în vederea deliberării cruciadei contra turcilor. Se cunoaște defecțiunea regelui Cazimir al Poloniei, care, prin reprezentantul său, a refuzat hotărît să participe la proiectul papal, cel puțin pînă la terminarea conflictului cu Ordinul teutonic. La rîndul ei, Republica Veneției privea cu deosebită circumspecție inițiativa de la Mantova, în pofida faptului că își știa direct amenințate posesiunile din Marea Egee meridională („Ceea ce vroia ea — remarca ironic istoricul R. Cessi — nu era cruciada, ci războiul“ !). Chiar și scriitorii veacului XVI și-au exprimat mari rezerve asupra rezultatelor congresului.¹⁴

Oricum, pilonii proiectului de cruciadă antiotomană al papei Pius II erau Ungaria — la Dunăre, Veneția — pe mare

¹³ *Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 128. Cea mai recentă ediție critică a izvorului, *Memoiren eines Janitscharen oder Türkische Chronik*, Graz Wien, Köln, Verlag Styria (*Slavische Geschichtsschreiber*, VIII), 1975, 233 p. (Recenzia lui Șerban Papacostea, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIX, 1975, nr. 4.) După ultimele cercetări, identificarea *ienicerului sîrb* cu Constantin Mihailović de Ostrovița nu se mai poate susține, textul scrierii avînd caracterul unui amalgam, din cel puțin trei secțiuni diferite ca subiect.

¹⁴ Donado da Lezze, *op. cit.*, ed. cit., p. 27 („niente fu concluso“).

și albanezii lui Skanderbeg — în sud-vestul Peninsulei Balcanice. În scopul angajării sultanului Mehmet II pe cât mai multe fronturi, s-au stabilit contacte diplomatice cu vrăjmașii Imperiului din zona lui asiatică: Uzun Hassan, principele Turkmeniei și principii Karamaniei.

Totuși, în acel moment, regele Matiaș Corvin avea în primul rînd atenția și grija concentrate în reacția contra împăratului Frederic III de Habsburg, care-i contesta legitimitatea pe tronul Ungariei¹⁵. Skanderbeg, văzînd că pregătirile pentru cruciadă întîrzie, în 1460 a încheiat un armistițiu pe trei ani cu sultanul, iar în august 1461 a debarcat în Italia în fruntea unei mici armate (2500 de oameni), spre a veni în sprijinul lui Ferdinand, fiul vechiului său aliat regele Alfons V de Neapole și Aragon, al cărui tron era și el amenințat.¹⁶ Veneția nu va intra în luptă decît în 1463, după atacul otoman asupra Argosului.¹⁷

În contextul politic creat de Congresul de la Mantova, alianța lui Vlad Țepeș cu Matiaș Corvin și, mai ales, războiul purtat de el în 1462 contra Imperiului otoman au constituit neîndoielnic cele dintîi acțiuni de extremă însemnătate diplomatică și militară ale coaliției creștine. Cît de mari erau speranțele ce se puneau în acest nou front de la Dunărea de Jos se vede și din faptul că ambasadorul Veneției la Buda a urmărit pas cu pas campania, trimițînd dese rapoarte, pe care Senatul Republicii se grăbea să le facă să parvină la Roma. Așa de pildă, primul raport, care însoțea copia scrisorii — adevărat buletin de război — a lui Vlad Țepeș din 11 februarie 1462, a fost expedit din Veneția la Roma în 20 martie 1462, subliniindu-se totodată urgența acordării unui

¹⁵ În privința caracterului acestei lupte, vezi Karl Nehring, *Herrschaftstradition und Herrschaftslegitimität. Zur ungarischen Aussenpolitik in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIII (1974), nr. 3, p. 463 și urm. Conflictul dintre cei doi suverani s-a încheiat abia în 1463 (W. Fraknói, *Mathias Corvinus, König von Ungarn 1458—1490*, Budapesta, 1891, p. 95).

¹⁶ Vezi *Gheorghe Kastriotul Skanderbeg și lupta albanezo-turcă în secolul al XV-lea*, Editura Științifică, București, 1972, p. 124—125.

¹⁷ Pentru o prezentare succintă a războiului turco-venețian din 1463—1479, vezi Freddy Thiriet, *Histoire de Venise*, P.U.F., Paris, 1969, p. 63—64.

ajutor bănesc imediat regelui Ungariei, în vederea stimulării luptei din această zonă, de care răspundea.¹⁸

Din păcate Moldova a rămas, în momentul respectiv, în afara coaliției creștine. Alăturându-se Poloniei în 1459 — în spiritul tradiției politicii externe a țării sale (tratatul de la Overhelăuți, din aprilie 1459) —, Ștefan cel Mare era preocupat, la rîndul său, în primii săi ani de domnie, să-și consolideze autoritatea pe plan intern. El va intra în lupta anti-otomană, cum se știe, abia după 1470. Deocamdată, alinierea sa diplomatică cu regatul Poloniei i-a atras dușmănia regelui Matiaș Corvin, care nu a întîrziat să ofere adăpost, la curtea sa, pretendentului Petru Aron. La 5 iunie 1461, Ștefan vodă pătrundea în Transilvania, în secuime, încercînd să-l prindă pe Petru Aron, iar un an mai tîrziu, în iunie 1462, ataca cetatea Chilia, apărată de o garnizoană ungaro-munteană.¹⁹ Ar fi deosebit de interesant de cunoscut, pentru relațiile dintre Țara Românească și Moldova, din acest moment, mandatul ce a îndeplinit pe lîngă Vlad Țepeș, în primăvara anului 1461, solul polonez Muzilo de Buczacz, castelan de Camenița și căpitan al Snyatinului și Colomeei.²⁰ Poate că arhivele din Polonia vor dezvălui cîndva conținutul soliei. În prezent putem doar presupune fie că s-a încercat obținerea neutralității lui Vlad Țepeș în ajunul expediției în Transilvania, pe care Ștefan cel Mare tocmai o pregătea (a avut loc, cum am spus, la începutul lunii iunie 1461)²¹, fie că — mai curînd — s-a formulat, prin intermediul Poloniei, o primă revendicare

¹⁸ Atitudinea Veneției față de evenimentele din Țara Românească, care puteau înriuri însăși propria ei situație, a fost studiată de Șerban Papacostea, *Venise et les Pays Roumains au Moyen Age*, extras din volumul *Venezia e il Levante fino al sec. XV*, Casa Editrice Leo S. Olschki, Florența, 1973, p. 608—611.

¹⁹ Pentru implicațiile politicii externe a lui Ștefan cel Mare din acești ani, vezi Șerban Papacostea, *Un épisode de la rivalité polono-hongroise au XVe siècle : la campagne de Mathias Corvin en Moldavie (1467)*, à la lumière d'une source inédite, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. VIII (1969), nr. 6, p. 968—969.

²⁰ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. II, partea 2, București, 1891, nr. CXV, p. 135 și nr. CXVI, p. 136.

²¹ Aceasta este opinia avansată de Gr. C. Conduratu, *Încercări istorice, Relațiunile Țării Românești și Moldovei cu Ungaria pînă la anul 1526*, București, 1898, p. 153.

oficială asupra Chilieii, pe care Moldova o pierduse în 1448 și pe care o va recuceri abia în 1465.

În sfârșit, pentru a încheia această sumară privire asupra condițiilor în care Țara Românească a lui Vlad Țepeș s-a desprins de sub suzeranitatea turcească, să zăbovim încă o clipă la semnificația anului 1459, în care s-a oprit, cum am văzut, plata tributului. Care a fost oare motivul imediat care a determinat acest gest, chiar înainte de restabilirea legăturilor cu Transilvania și Ungaria? După părerea noastră a fost tot unul de natură externă: în 1459 a dispărut ultima formațiune politică sîrbească, prin cucerirea cetății Smederevo (Semendria) de către turci. Ocuparea completă a despotatului Serbiei și integrarea lui în hotarele Imperiului otoman — cu excepția Belgradului, rămas în seama Ungariei — a influențat neîndoielnic situația de la nordul Dunării.²² Bănuim deci că Vlad Țepeș a acționat sub impulsul acestui eveniment, bizuindu-se numai pe succesul din interior, unde izbutise să înfrîngă opoziția boierească.²³ Această concluzie este întărită de însuși faptul că, în același moment, Moldova se îndepărtase de Țara Românească, Ștefan cel Mare reînnoind contractul vasalic față de Polonia și plătind totodată, în continuare, tributul convenit sultanului.²⁴ Iar, pe de altă parte, alianța lui Vlad Țepeș cu regele Matiaș Corvin a fost posibilă numai de la sfârșitul anului 1460 (ea urmînd a fi pecetluită după obiceiul

²² Asupra ecoului faptelor din Peninsula Balcanică în Țara Românească dispunem de documente revelatoare. De pildă, în 1478, căderea fortărețelor lui Skanderbeg — Kroja, Drivasto, Lješ și Žabijak —, ca și asediul cetății Scutari, erau comunicate Brașovului de Basarab cel Tânăr voievod (I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, nr. CXIII, p. 140—141).

²³ În timpul lui Radu cel Frumos (1462—1474) sînt semnalăți primii emigranți sîrbi în drum spre Țara Românească (P. P. Panaitescu, *Documente slavo-române din Sibiu (1470—1653)*, București, 1938, nr. I, p. 9—10). Ei vor fi venit însă și mai înainte, îndată după 1459. Asupra feudalilor sîrbi refugiați în Țara Românească în a doua jumătate a secolului XV, vezi mai nou Ștefan Ștefănescu, *Éléments nobiliaires balkaniques établis en Valachie à la fin du XVe siècle*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. VIII (1969), nr. 5, p. 891—897.

²⁴ Ștefan vodă a plătit tributul pînă în 1473 (vezi discuția la Constantin C. Giurescu, *O nouă sinteză a trecutului nostru*, extras din *Revista istorică română*, t. I—II (1931—1932), p. 66—67).

feudal, printr-o alianță matrimonială, o căsătorie a domnului cu o soră a regelui Ungariei)²⁵.

Dar să reluăm, acum, firul evenimentelor din iarna 1461—1462. Vlad Țepeș, „pe deplin inițiat în rosturile turcești“ (N. Iorga), a aflat, cum ne spune el însuși, „despre șiretenia și vicleșugul lor, și noi am fost aceia care am pus mîna pe acel Hamza beg, în ținutul și în țara turcească, sub o cetate ce i se zice Giurgiul : deschizînd turcii cetatea la strigătele oamenilor noștri, cu gîndul ca să intre numai ai lor, ai noștri, amestecîndu-se cu dînșii, au intrat și au dobîndit cetatea. Pe care am și ars-o îndată.“²⁶

Laonic Chalcocondil adaugă alte amănunte asupra episodului. Astfel, numele solului care a plecat de lîngă Hamza beg spre a-l atrage în cursă pe domn a fost Catavolinos (Katabolinos), „un diac elin“ în slujba turcilor. Cei doi s-au sfătuit în prealabil cum să procedeze. Catavolinos trebuia, „cînd Vlad îl va însoți la întoarcere“ către marginea raielii Giurgiului, să anunțe pe ascuns ora plecării în ultima etapă a drumului. În acest moment și loc, oamenii lui Hamza beg, aflați „de mai înainte la pîndă“, aveau a-și îndeplini misiunea. Vlad însă, cu oștenii lui, „s-a luptat în chip remarcabil“ cînd Hamza beg a atacat. Pe turcii ce nu au pierit în luptă „i-a prins, i-a dus cu toții și i-a tras în țeapă, după ce i-a ciuntit mai întîi“. Lui Hamza beg, luat și el prizonier, „i-a făcut o țeapă mai înaltă“!²⁷

În sfîrșit, cucerirea Giurgiului este înfățișată și de narațiunea anonimă italiană ceva mai devreme discutată. Dînd o versiune fantezistă a răspunsului lui Țepeș la cererea sultanului în legătură cu haraciul pe trei ani, „și cincizeci de copii

²⁵ Despre această căsătorie se vorbește atît în scrisoarea din 11 februarie 1462 (N. Iorga, *Scrisori de boieri — Scrisori de domni*, ed. cit., p. 164), cît și în versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* (P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI...*, ed. cit., p. 212). Ea a avut într-adevăr loc în 1462 (*Columna lui Traian*, 1883, p. 35).

²⁶ Scrisoarea din 11 februarie 1462, în ed. cit., p. 165.

²⁷ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 283—284. Autarul bizantin îl prezintă în mod greșit pe Hamza beg drept „guvernator al Vidinului“.

cu tot atîția cai“²⁸, făcută prin intermediul solilor „căpitanului din Nicopole“ — cităm: „vreau să stau în tovărășia voastră, căci voi face să vină mulți copii²⁹ și cai, și voi veți alege ce vi se va părea, așa încît împăratul turcesc să nu poată să mă mustre că nu l-am servit bine, și după care voi număra din nou banii haraciului, după ce voi fi isprăvit cu darurile“ — textul pomenit arată că acel „căpitan din Nicopole“, odată sosit la întîlnire, a fost capturat și „pus în fundul unui turn“³⁰. Apoi „Dracula îndată călări cu ostașii săi și la miezul nopții se înfățișă la Nicopole (de fapt e vorba de Giurgiu)³¹ și cu dibăcie înșelă pe cei dinăuntru, arătînd că el este căpitanul lor. I se deschiseră porțile și

²⁸ Ducas oferă asupra acestui aspect încă o variantă: solul turcilor i-ar fi transmis voievodului „să vină în grabă la închinăciune — și să aducă cu sine 500 de băieți și tributul ce-l dă în fiecare an, adică zece mii de galbeni aur. Voievodul i-a răspuns însă: galbenii îi are gata să-i dea, băieții însă nu poate; cît despre sine să vină însuși la închinăciune, și aceasta e mai cu neputință“ (Ducas, *Istoria turco-bizantină (1341—1462)*, ed. cit., p. 430, s.n., Șt. A.).

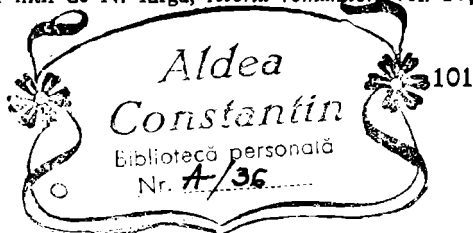
²⁹ Copiii erau destinați, după trecerea la legea islamului, corpului ieniceresc.

³⁰ Este locul să reproducem aici, pentru ca cititorul să aibă de pe acum posibilitatea să constate cum s-a format legenda lui Vlad Țepeș în veacul XV, varianta episodului respectiv din versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*: „Împăratul a trimis o dată la el un sol ca să-i dea birul. Dracula a cinstit foarte mult pe solul acela și i-a arătat toată averea sa și i-a spus: «Eu nu numai că vreau să-i dau împăratului dania, dar vreau să merg la el în slujbă cu toată oastea mea și cu toată vistieria. Cum îmi va porunci, așa îi voi sluji.

Și tu vestește pe împăratul tău, ca atunci cînd mă voi duce la el, să dea poruncă împăratul, în toată țara sa, ca să nu mi se facă nici un rău nici mie și nici oamenilor mei. Iar eu voi veni la împărat repede după tine și îi voi aduce birul și eu însumi voi veni la dînsul.»

Împăratul, auzind aceasta de la solul său că Dracula vrea să vină la el în slujbă, pe acel sol al său l-a cinstit și l-a încărcat cu daruri și a fost foarte bucuros, pentru că atunci se războia cu împărații și cu țările din răsărit. Și îndată a trimis prin toate cetățile și prin țară, ca atunci cînd va veni Dracula, nimeni să nu-i facă nici un rău lui Dracula, ba încă să-i dea și cinste mare. Dracula a pornit și a strîns toată oastea sa. Erau cu el și pristavii împăratului și-i dădeau cinste mare... Iar el a străbătut prin țara lui (turcească) vreo 5 zile...” (P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 201 și 208; Pandele Olteanu, *op. cit.*, p. 356—357.)

³¹ Remarcă făcută mai întîi de N. Iarga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 135.

intră Dracula cu oamenii săi, prădă cetatea și luă cu sine ceva aur, argint, pietre scumpe și bani și suflete turcești și, ajungînd la castelul său, făcu să se taie urechile și nasul la doi sclavi și retrimise împăratului turcesc pe căpitan nevătămat.“³² (!?) Firește, din toată această relație nu se poate reține decît confirmarea surprinderii prin vicleșug a garnizoanei din Giurgiu.

Prin cucerirea Giurgiului, pe care Vlad Dracul îl recîștigase în 1445 cu ajutorul cavalerilor burgunzi, dar trebuise să-l cedeze probabil un an mai tîrziu, în împrejurările refacerii legăturilor cu Imperiul otoman, cel mai însemnat cap de pod turcesc spre interiorul Țării Românești era eliminat. Cît de mare era rolul strategic al acestei cetăți pentru libertatea de mișcare în raport cu turcii a domnilor Țării Românești se vede limpede și din următoarea afirmație, pe care cavalerul burgund Walerand de Wavrin ar fi auzit-o în timpul expediției de pe Dunăre, în 1445, din gura lui Vlad Dracul: „Dacă îmi pot redobîndi întreagă cetatea mea, pe care tatăl meu (Mircea cel Bătrîn) a pus să o ridice, atunci chiar și femeile din Țara Românească, cu furcile lor de tors, vor fi în stare să recucerească Grecia!“³³

Imediat după această lovitură încununată de succes, care se va fi întîmplat pe la sfîrșitul lunii ianuarie 1462, Vlad Țepeș a poruncit căpitanilor săi să pustiască întreg malul sudic al Dunării, din dreptul Orșovei, pînă „unde se varsă Dunărea în Mare“. Vadul de la Nicopole „a fost ars cu totul și nimicit“, iar subașa de Nicopole, fiul lui Firuz beg, „el a fost prins și i-au tăiat capul; și cîți turci erau, ce se țineau de Nicopole, toți cei mai de frunte au pierit cu el“. Printre localitățile mai importante ocupate și trecute prin foc și sabie s-au numărat Oblucița, Novoselo, Dîrstor, Turtucaia, Marotin, „cetatea de peste Dunăre“ de la Giurgiu — cu omorîrea subașei și cu precizarea că „Hamza beg acolo a fost prins“ —, Rusciuc (Novigrad — „Cetatea Nouă“), Siștov, Samovit, Ghighiu și Rahova (la Rahova „a fost pus căpitan, de domnul Vlad, Neagoe“!). Iar pe malul românesc au fost distruse alte două puncte controlate de turci: Orșova și Turnu. Toate aceste date sînt extrase dintr-un foarte impre-

³² Vezi N. Iorga, *Acte și fragmente...*, vol. III, p. 12—13.

³³ *Călători străini despre țările române*, vol. I, ed. cit., p. 109.

sionant „catastif în cîte locuri, cîți oameni, bărbați și femei... au fost uciși... în țara turcească de dumnealui Vlad al Țării Românești“, anexat buletinului de război expediat de Vlad Țepeș din Giurgiu, la 11 februarie 1462. În scrisoare se dă cifra totală de 23884 de oameni uciși în timpul incursiunii la sudul Dunării, iar în „catastif“ se indică în detaliu socoteala victimelor pe fiecare localitate în parte, adăugîndu-se în încheiere : „Iar cele de mai sus sînt numai numele morților ale căror capete și semne au fost aduse dregătorilor noștri așezați în toate părțile ; cei care altfel n-au fost arătați, ori au ars prin case, al acelora număr nu-l știm, că au pierit foarte mulți...“³⁴. Se pare că, potrivit versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod*, incursiunea a fost acompaniată de o strămutare a populației bulgărești în Țara Românească, la adăpost de vijelia ce avea să vină.³⁵

Gestul acesta poate fi mai bine înțeles dacă luăm în considerare felul cum a procedat anterior, tot în privința populației creștine bulgare din vecinătatea țărmului sudic al Dunării, Vlad Dracul, părintele lui Vlad Țepeș. În timpul aceleiași expediții pe Dunăre din 1445, menționată mai sus, condusă de cavalerul burgund Walerand de Wawrin și sprijinită de voievodul Vlad Dracul, „creștinii care trăiau în Bulgaria ca tributari, trezindu-se, s-au sfătuit împreună și au spus că nu mai vor să rămîna sub stăpînirea turcilor“. Ei au trimis soli la domnul Țării Românești, rugîndu-l „smerit“ să-i primească în țara sa. Vlad Dracul le-a încuviințat „cu dragă inimă“ cererea și astfel nu mai puțin de 12000 de bărbați, femei și copii, cu tot avutul lor au trecut pe malul românesc al Dunării. În urma acestei strămutări, care a durat „trei zile și trei nopți încheiate“, tatăl lui Vlad Țepeș ar fi declarat cavalerilor cruciați că dacă ei nu ar fi făcut altceva în expediția lor decît să dea ajutor la mîntuirea celor „11 sau

³⁴ N. Iorga, *Scrisori de boieri — Scrisori de domni*, ed. cit., p. 165 și 166—167. Scrisoarea, împreună cu anexa ei, a fost copiată într-un manuscris latin, un miscelaneu, ce se păstrează la München. Nicolae Iorga a fost cel ce a descoperit această copie, iar I. Bogdan (*Vlad Țepeș...*, p. 77—81) a fost primul ei editor (textul latin) și comentator.

³⁵ „...Dar pe alții, care sînt creștini, i-a mînat și i-a așezat în țara sa“ (P. P. Panaitescu, op. cit., p. 201 și 208 ; Pandelescu Olteanu, op. cit., p. 357). Pentru incursiunea la sudul Dunării, vezi și P. Ș. Năsturel, *Vlad l'Empaleur libérateur de Hirşova et de Ruse* (1462), în *Studia Balcanica*, Sofia, 1970, nr. 1, p. 126—128.

12 mii de suflete de creștini, scoțînd trupurile <lor> din robie și din mîinile turcilor, și <încă> i se părea că acest lucru este o mare ispravă“³⁶.

Este limpede că incursiunea lui Vlad Țepeș din 1462 a provocat o „trezire“ similară în Balcani, așa cum se va întîmpla și mai tîrziu, la sfîrșitul secolului următor, în zilele glorioase ale lui Mihai Viteazul. De fapt întotdeauna, începînd din veacul XV lupta antiotomană a domnilor români a iscat scînteia de speranță într-o posibilă redobîndire a libertății pentru popoarele sud-dunărene. Cum se va vedea, însuși Vlad Țepeș, după acest prim ajutor și după înfruntarea cu succes a Semilunei, a vrut să lupte pînă la capăt, crezînd cu încăpăținare într-o biruință completă și în izgonirea turcilor de pe teritoriile recent crotopite de ei în sud-estul Europei.

Ecoul intrării în luptă a voievodului Țării Românești și al celor dintii isprăvi ale oștilor sale la marginea dunăreană a împărăției turcești a fost extraordinar. La 4 martie 1462 ambasadorul venețian la Buda, Petrus de Thomasiis, raporta entuziasmat evenimentele dogelui, insistînd pentru subsidii bănești acordate regelui Ungariei, care promitea să coboare în Transilvania și să se alătore efortului lui Vlad Țepeș^{36 bis}. Înainte de a ajunge la Buda, iar de acolo la Veneția și Roma, vestea a trecut mai întîi prin cetățile transilvănene, ea pătrunzînd astfel în unele din variantele narațiunii germane despre Dracula voievod³⁷. Numărul de 23000 de turci uciși figurează și în cronica vestitei abații Melk din Austria (*Chronicon Mellicense*).³⁸ Fără mențiunea numărului morților, incursiunea de la sudul Dunării este de asemenea relatată în *Memoriile ienicerului sîrb*.³⁹ La fel și în versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*.⁴⁰ O cunosc toți autorii bizantini :

³⁶ Călători străini despre țările române, vol. I, p. 111—113.

^{36 bis} I. Bianu, Ștefan cel Mare. Cîteva documente din arhivele de stat de la Milan, în *Columna lui Traian*, 1883, nr. 1, p. 34—35.

³⁷ C. I. Karadja, *Incunabilele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș...*, p. 204; comentarii la Pavel Binder, *Itinerarul transilvănean al lui Vlad Țepeș...*, p. 1542.

³⁸ N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare*, în *Convorbiri literare*, an. XXXVIII (1904), nr. 4, p. 382.

³⁹ Călători străini despre țările române, vol. I, p. 126.

⁴⁰ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 201 și 208; P. Olteanu, *op. cit.*, p. 357.

Laonic Chalcocondil, Ducas și Critobul din Imbros.⁴¹ În sfârșit, ea este menționată și în câteva din cronicile turcești, mai înclinate să povestească biruințele decât înfrîngerile.⁴²

Războiul cu turcii Încă din 11 februarie 1462, în aceeași atît de importantă scrisoare în care comunica regelui Ungariei circumstanțele intrării sale în luptă și distrugerile provocate în chiar teritoriul otoman, Vlad Țepeș făcea un insistent apel la ajutor. El arăta că nu a călcat pacea cu turcii pentru vreun folos al său, ci „pentru păstrarea Creștinătății întregi”. Se aștepta — „cum se va deschide vremea, adică primăvara” — la venirea sultanului, cu toată puterea lui. S-a pregătit cum a putut, încercînd să împiedice trecerea Dunării: „însă vaduri n-au, căci și vadurile lor la Dunăre, afară de Vidin, am pus să le ardă, să le nimicească și să le facă pustii”. Accesul în Țara Românească era totuși posibil și altfel, în această direcție fiind pericolul de surprindere mai mare: „ei ar voi — spunea voievodul — să-și aducă vasele de la Țarigrad și Galipole, pe Marea, în Dunăre”.

Vlad Țepeș, în fața groaznicei amenințări a invaziei turcești pe apă și uscat, în pofida alianței cu regele Ungariei, era profund îngrijorat și destul de sceptic cu privire la intențiile lui Matiaș Corvin. Cităm din nou din scrisoare: „Ci, dacă măria ta voiești să dai vreun ajutor, atunci măria ta să fii bun a nu ne zăbovi, și să ne spui cu adevărat gîndul măriei tale”. El propunea regelui, dacă dorința lui era într-adevăr să se lupte cu turcii, să-și strîngă „toată țara și tot poporul de oaste” și să vină „în această Țară Românească a noastră”, unde să se bată. Dacă Matiaș Corvin însuși nu vroia să se pună în fruntea luptei, ar fi fost bine să-și trimită totuși „oastea întregă în părțile ardelene”. Iar dacă nici această soluție nu-i convenea, să dea ajutor cît îi era voia, „măcar Ardealul și Secuimea”, reazimul cel mai apropiat al Țării Românești. Orice ajutor trebuia să sosească pînă la

⁴¹ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 284; Ducas, *op. cit.*, p. 430; Critobul din Imbros, *op. cit.*, p. 290.

⁴² *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 93, 126 etc.

Sf. Gheorghe (23 aprilie), când începeau de obicei campaniile otomane.

Apelul domnului lua sfârșit într-un chip zguduitor : „Iar, dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un capăt rău, și va pieri țărișoara noastră aceasta, nici măria ta nu vei avea folos și înlesnire de așa ceva, pentru că va fi spre paguba Creștinătății întregi“. Este o idee pe care o regăsim la toți marii voievozi ai românilor — un Ștefan cel Mare, un Radu de la Afumați, un Mihai Viteazul — care în veacurile XV—XVI au înfruntat Imperiul otoman. În impactul dintre cele două lumi, islamică și creștină, odată intrați în luptă, absolut toți se prevalau de rolul de bastioane înaintate ale Europei creștine pe care îl îndeplineau atît Moldova, cît și Țara Românească. În același timp. Vlad Țepeș să vădește conștient de faptul că viitorul conflict (chiar fără sprijin el anunța că „nu voim să fugim înaintea sălbăticiiei lor, ci să avem, în orice chip, luptă cu dînșii“) avea să fie pe viață și pe moarte, „capătul rău“ însemnînd desființarea statală a Țării Românești.⁴³

În mod similar rezumă conținutul soliilor lui Țepeș la Buda — fiindcă vor fi fost mai multe, în așteptarea zadarnică a ajutorului, făgăduit probabil încă de prin martie — și Chalcocondil : „voi știți doar că țara noastră e vecină cu a voastră și că amîndouă popoarele ne avem țara așezată la Istru <Dunăre>. Ați auzit acuma, cred și voi, că împăratul turcilor pornește cu oaste mare la război asupra noastră. Și dacă Dacia aceasta <Țara Românească>, își va supune-o și o va subjuga, înțelegeți bine și voi, că ei nu vor sta în pace și liniștiți locului, ci îndată vor năvăli cu război asupra voastră și locuitorii țării voastre vor avea de suferit nenorociri foarte grele din partea lor. Acuma e deci vremea ca, ajutîndu-ne pe noi, să vă apărați și voi, oprind cît mai departe de țară armata aceasta ; și să nu lăsați să ne strice țara și să ne nenorocească și să ne subjuge neamul nostru...“⁴⁴ Stindardul luptei comune flutura deci din nou, dar, ca mai totdeauna în asemenea împrejurări, și de astă dată mai mult spre paguba finală a celui ce l-a înălțat !

⁴³ Vezi mai sus, pentru textul scrisorii, nota 34.

⁴⁴ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 286—287.

Al doilea episod din succesiunea celor ce au precedat confruntarea directă dintre Vlad Țepeș și sultanul Mehmet II „Cuceritorul“, a fost cel relatat la începutul acestui capitol. Vizirul Mahmud pașa Grecul a avut misiunea ca, împreună cu 30000 de ostași, să vegheze la „vadul Dunării“ sau, cu alte cuvinte, să împiedice o eventuală nouă incursiune devastatoare a domnului Țării Românești la sud de Dunăre, în preziua sosirii grosului armatei sultanului. El însă și-a depășit însărcinarea, pătrunzând pe teritoriul Țării Românești și luând pradă și robi. La întoarcere, pe când corpul său de oaste trecea Dunărea, 18000 de turci au fost atacați prin surprindere de oastea lui Vlad Țepeș și complet înfrinți (ar mai fi rămas în viață doar 8000). Izvorul discutat așează corect această victorie românească pe la sfârșitul lunii mai. O altă sursă, însemnările pelerinului William Wey, care confirmă existența menționatei operații militare turcești, cu participarea a 30000 de oameni sub comanda unui dregător — nenumit — al sultanului, plasează însă lupta și biruința românilor la sărbătoarea ce cade în joia de după Sf. Treime („*in die corporis Christi*“), adică în 17 iunie 1462! ? Se susține chiar, desigur în mod exagerat, că ar fi fost uciși toți turcii.⁴⁵

Lupta va fi fost dată în preajma Brăilei. Numai așa ne explicăm de ce în *Memoriile ienicerului sîrb*, care în prima parte a relatării despre Vlad Țepeș și campania din 1462 sînt destul de confuze, întîlnirea dintre domn și Hamza beg este fixată „într-un oraș care se numește Ibrail“⁴⁶. Și Chalcocondil povestește, dar într-un alt context, că turcii „au ars Brăila, oraș... în care ⟨românii⟩ fac un comerț mai mare decît în toate orașele țării“. El știe, de asemenea, că „Machmut vizirul“ s-a făcut vinovat de panica din rîndul turcilor, fapt

⁴⁵ E. D. Tappe, *Documents concerning Rumanian History (1427—1601)*, collected from British Archives, Mouton & Co, London, The Hague, Paris, 1964, nr. 2, p. 17—18; comentarii asupra izvorului, la Francisc Pall, *Notes du pèlerin William Wey à propos des opérations militaires des Turcs en 1462*, în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, t. XXII (1945), p. 264—266.

⁴⁶ *Călătări străini despre țările române*, vol. I, p. 126. Incursiunea la sudul Dunării din februarie 1462 s-ar fi produs în timp ce solul sultanului, cu 30 de slujitori, era reținut la Brăila și „nu știa ce se întîmplase“. Abia după întoarcerea domnului, acesta ar fi poruncit „să-i bage într-un turn oarecare“, iar după trei zile să fie trași cu toții în țepă (cf. și narațiunea anonimă italiană mai sus citată).

care l-a mîniat într-atîta pe sultan, încît „i-a dat omului și bătaie“. Panica o pune însă în legătură cu răspîndirea zvonului despre cele pățite de Hamza beg din Nicopole și nu cu propria înfrîngere a vizirului⁴⁷. Acum însă, în mai 1462, s-a petrecut cu siguranță dislocarea populației din Constantinopol, cuprinsă de spaimă la auzul veștilor despre nimicirea contingentului lui Mahmud pașa Grecul.⁴⁸

Un aspect distinct al campaniei din 1462, care necesită o prezentare separată, îl constituie atacul moldovenesc asupra Chilieii, în luna iunie, în plină ofensivă turcească. În 28 iulie 1462 bailul venețian din Constantinopol, Domenico Balbi — care la rîndul lui a supravegheat și informat permanent Senatul Republicii despre desfășurările de la Dunărea de Jos — scrie că „flota sultanului, împreună cu domnul Valahiei Inferioare (Moldovei), merse să lovească cetatea Lycostomo (Chilia), în jurul căreia stătu opt zile, și n-au putut face nimic, ci au murit mulți azapi și s-au întors cu rușine și învinși“⁴⁹ (s.n., Șt. A.). Chalcocondil este și el formal în privința conlucrării lui Ștefan cel Mare cu turcii la asediul Chilieii.⁵⁰ Acesta poate fi datat precis pe baza unei mențiuni din variantele cronicii lui Ștefan cel Mare, redactată încă din secolul XV. Absolut toate înregistrează sub data de 22 iunie 1462 faptul că „au lovit cu tunul pe Ștefan voievod la

⁴⁷ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285.

⁴⁸ Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea 1, București, 1937, p. 45, înclină să dateze altfel acest aspect, mai de vreme, imediat după prima acțiune militară izbutită a lui Vlad Țepeș din februarie 1462. Vezi și Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, Editura Albatros, București, 1971, p. 303 (opinie identică).

⁴⁹ *Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera*, vol. IV, partea 1, Budapesta, 1875, nr. 105, p. 168. Raportul acesta din Constantinopol este o sursă de primă mînă pentru războiul lui Vlad Țepeș cu turcii din 1462.

⁵⁰ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 286. Izvorul afirmă că „domnul acestei Bogdaniei Negre (Moldava), avînd o neînțelegere, era, dintr-o astfel de cauză, în război cu Vlad“ (s.n., Șt. A.). Cauza neînțelegerii trebuie să fi fost însăși Chilia, pe care Vlad Țepeș, deși a fost somat probabil încă din anul precedent — solia lui Muzilo de Buczacz —, n-a vrut s-o restituie Moldovei de bună voie. Și Chalcocondil, la fel cu raportul lui Domenico Balbi, constată eșecul tentativei de cucerire a cetății de la gurile Dunării (*Ibidem*).

cetatea Chiliei⁵¹. Dintre ele cea mai explicită este *Cronica moldo-germană*: „În luna iunie în ziua 22, atunci a venit Ștefan voievod în fața Chiliei și nu a putut s-o dobândească, ci a fost împușcat de o bombardă la glezna stîngă, apoi a plecat de la Chilia⁵². După nereușita acestei încercări, domnul Moldovei ar fi vrut chiar să intre cu armată în Țara Românească dar și acum n-a izbutit nimic, fiind oprit de cei 7000 de ostași trimiși de Țepeș să apere colțul nord-estic al țării⁵³.

Cum am văzut, Vlad Țepeș se aștepta încă din februarie la atacul flotei otomane pe Dunăre, din direcția Mării Negre. El a încercat să găsească ajutor în Crimeea, un sol al său fiind atestat la 17 și 20 mai 1462 în socotelile Caffei, principala colonie geneveză de pe litoralul pontic.⁵⁴ Caffa era un aliat firesc al Țării Românești, acolo apreciindu-se că războiul dus de Vlad la Dunăre a deturnat atenția sultanului de la propria ei existență, ușurîndu-i astfel pentru moment situația. La 2 aprilie 1462 conducerea coloniei scria regelui Casimir al Poloniei că „dacă Vlad voievod nu ar fi declarat

⁵¹ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI...*, ed. cit., p. 16, 49, 61, 70, 178.

⁵² *Ibidem*, p. 29.

⁵³ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, loc. cit. Pentru efectivele corpului de oaste, vezi *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, ed. cit., p. 69 („voievodul Țării Românești pusese în acea margine (de țară) pe beilerbeiuul său (vornicul lui Țepeș?) împreună cu 7000 de ostași aleși pentru a-și apăra țara de dușmanul din Moldova”). Remarcăm totodată că numărul acesta este apropiat de cel indicat de narațiunea *La progenia della casa de'Octomani* pentru lupta cu vizirul Mahmud pașa Grecul (5000 de ostași). Se confirmă credem astfel presupunerea că lupta amintită s-a dat la vadul din dreptul Brăilei. În plus, narațiunea italiană spune că în corpul de oaste respectiv se găseau „unguri și valahi”, ceea ce constituie încă un argument în același sens (ungurii nu puteau fi decît din garnizoana Chiliei). Adăugăm că și Ducas a știut de incursiunea lui Mahmud pașa Grecul, din mai 1462, dar a prezentat-o deformat, suprapunînd-o operației eșuate a lui Hamza beg din Nicopole: „Un comandant din marginile acelea, al tiranului, voină să se arate cu o faptă de mare vitejie, a trecut în Țara Românească cu zece mii de turci, românul ciocnindu-se cu ei, pe care i-a ucis în război, i-a ucis, pe care însă i-a prins de vii, pe toți amarnic i-a osîndit la moarte și pe comandantul lor Chamza, trași fiind în țeapă” (Ducas, *Istoria turco-bizantină...*, ed. cit., p. 430).

⁵⁴ Vezi N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*, București, 1899, p. 124.

război pe față sultanului, ceea ce le-a stricat și tulburat planurile, își pusese în minte să trimeată contra noastră 300 de corăbii cu multă putere și pregătiri de război, cu care a cucerit pe alții, mai mari decât noi, și înpăimintă și regi mari... Am înțeles apoi că Ștefan voievod, domnul Moldovei sau Valahiei Mici, se luptă cu Vlad voievod, care poartă război fericit cu turcii⁵⁵. Cearta acestora nu numai ajută pe sultan, dar, ce e mai primejdios, printr-înșă turcii capătă oarecum intrarea în aceste două Valahii, ceea ce ar fi un foarte mare pericol, atât pentru noi cât și pentru alte țări vecine⁵⁶. Deci Vlad Țepeș nu a fost luat prin surprindere nici de atacul moldovenesc asupra Chilieii⁵⁷, după cum nu a fost nici de cel al flotei otomane, care, după mărturia lui Chalcocondil, era compusă din vreo „douăzeci și cinci de trireme și la o sută cincizeci de vase”⁵⁸. El a avut, în consecință, posibilitatea să organizeze din timp protecția acestui front, cu rezultatele excelente descrise mai sus. Istoricii moderni s-au întrebat asupra sensului acțiunii lui Ștefan, mai ales în perspectiva politicii lui antiotomane de mai târziu, care i-a făurit un nepieritor renume.⁵⁹ Pare cel mai îndreptățit răspunsul lui Nicolae Iorga : „Cînd se află că flota Sultanului e înaintea Chilieii, Domnul Moldovei avea neapărată datorie de a fi acolo pentru ca, întrebuintînd orice mijloc, să împiedice instalarea, catastrofală pentru dînsul, a turcilor la Dunărea-de-Jos”⁶⁰. Într-adevăr, la 15 mai 1462, prezența lui Ștefan cel Mare e atestată la Bacău, unde venise să supra-

⁵⁵ Este încă o referire la succesul incursiunii la sudul Dunării, din luna februarie, vestită desigur și Caffei de domnul Țării Românești.

⁵⁶ N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe...*, p. 125—126.

⁵⁷ Observația lui N. Iorga (*Ibidem*, p. 125).

⁵⁸ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285.

⁵⁹ N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe...*, p. 127—128.

⁶⁰ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 138. Vezi însă și părerea lui P. P. Panaitescu, *Legăturile moldo-polone în secolul XV și problema Chilieii*, în *Romanoslavica*, vol. III, București, 1958, p. 106—111, care consideră că atacul lui Ștefan împotriva Chilieii s-a făcut din îndemnul Poloniei, care în 1462 desfășura o acțiune de expansiune a zonei sale de influență spre Marea Neagră (la 2 iulie 1462 regele Casimir primea orașul Caffa din Crimeea în rîndul vasalilor săi).

vegeze situația de la hotarul de pe Dunăre.⁶¹ Profitând de relațiile bune atât cu turcii, cât și cu Polonia — la 2 martie 1462, prin două acte deosebite, Ștefan reînnoiește legătura de vasalitate dintre Moldova și Polonia⁶² —, dacă Chilia ar fi fost cucerită, el o putea revendica juridic ca veche posesiune a Moldovei. Dar, firește, pentru aceasta era necesară și o participare directă a oștilor moldovenești la asediul cetății. În nici un caz, în lumina a tot ceea ce știm despre Ștefan cel Mare, nu ne putem gândi că el a luptat pentru a lăsa Chilia pe seama turcilor. Era vorba, în 1462, în condițiile dificile ale uriașului efort militar al sultanului Mehmet II „Cuceritorul“, cu șanse absolute de a izbîndi pe toate fronturile, tocmai de a împiedica acest lucru.

Dacă ar fi să rezumăm cele trei episoade ale campaniei din 1462 discutate pînă acum — cucerirea Giurgiului și incursiunea la sudul Dunării, atacul prin surprindere al contingentului vizirului Mahmud pașa Grecul, asediul Chilie —, constatăm că ele s-au încheiat cu tot atîtea succese militare ale forțelor conduse de Vlad Țepeș. Dar lovitura principală, din partea grosului armatei lui Mehmet II, avea să fie copleșitoare. Deși a făcut toate pregătirile de care era în stare pentru a apăra din răzputeri linia Dunării, domnul Țării Românești a prevăzut și posibilitatea retragerii în interior. Mai ales dacă nu-i sosea ajutorul promis din Ungaria și Transilvania. Despre aceste măsuri, cronicarul bizantin Ducas povestește: „românul <Vlad>... i-a mutat pe toți supușii lui în locuri strîmte de munte și în locuri acoperite de păduri, și cîmpurile le-a lăsat pustii și vitele de tot felul le-a mînat mai înăuntrul hotarelor... ; iar însuși cu armata de sub el se aținea toată ziua în locuri scutite de sihle și păduri dese. Tiranul <Mehmet II>, a străbătut loc mai bine de 7 zile și n-a găsit nimic, nici om, nici cel mai neînsemnat animal și nici ceva de mîncare sau de băut“⁶³. Chalcocondil confirmă totul, arătînd că femeile și copiii au fost adăpostiți „în muntele Brașov“, într-un „loc mlăștinos... foarte întărit din fire“,

⁶¹ *Documente privind istoria României*, A, vol. I, nr. 384, p. 319; N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe...*, p. 126.

⁶² I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, p. 291—294.

⁶³ Ducas, *Istoria turco-bizantină...*, p. 432.

care poate fi identificat cu Snagovul⁶⁴ și în „pădurile de stejar, greu de străbătut pentru un om nou venit și care nu e localnic“⁶⁵.

În privința oștii sultanului, adunată de la sfârșitul iernii și în tot cursul primăverii anului 1462, izvoarele ne spun că a fost „foarte mare, a doua după năvala acestui împărat asupra Bizanțului“.⁶⁶ S-ar fi ridicat ca număr la 250000 de oameni⁶⁷ sau chiar, după estimarea surselor otomane, la 300000.⁶⁸ Dar sînt vădite exagerări, mult mai demn de crezut fiind ambasadorul venețian din Buda, care nu avansează decît suma de 60000 de oșteni turci.⁶⁹ Este adevărat însă că el vorbea la 14 iunie 1462 numai despre trupele ce forțaseră Dunărea — dintre care 25000 de ieniceri izbutiseră deja să pătrundă în Țara Românească —, restul, cu sultanul însuși, nefiind incluși în socoteală. Putem aprecia că totalul aproximativ al efectivelor turcești a fost de 100—120000 de oameni. În fața lor, Vlad Țepeș nu dispunea decît de un număr de 22000 de oșteni.⁷⁰ Dacă adăugăm pe cei 7000 trimiși la hotarul nord-estic, înseamnă că oastea Țării Românești a avut în ansamblu, în 1462, circa 30000 de războinici.⁷¹ Proporția în luptă a fost prin urmare cam de 1 la 3 sau de 1 la 4!

Armata de uscat a pornit spre Dunăre din Filipopole (Plovdivul de astăzi)⁷² și a forțat trecerea cursului fluviului

⁶⁴ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 137.

⁶⁵ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285—286; Vezi și știrile din Buda, identice, în *Columna lui Traian*, 1883, p. 37; la fel și cele din relația pelerinului William Wey (E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 18).

⁶⁶ *Ibidem*, p. 285.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, vol. I, p. 68 (Tursun-bei).

⁶⁹ I. Bianu, *op. cit.*, nr. 2, p. 37. Altă ediție a documentului, în *Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera*, vol. IV, partea 1, nr. 91, p. 145—146.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Unul din manuscrisele versiunii slave ale *Povestirii despre Dracula voievod* indică exact aceeași cifră: 30900 (P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI...*, p. 200 și 207; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 356). Adăugăm că în 1520, Neagoe Basarab declara că, la nevoie, poate să ridice pentru creștinătate 40000 de călăreți și pedestri (N. Iorga, *Scrisori de bairi — Scrisori de domni*, ed. cit., p. 181).

⁷² Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285.

la Nicopole⁷³. Pe celălalt mal însă veghea „voievodul Dracul cu oastea sa“. Ienicerii au fost cei care au primit însărcinarea de a crea un cap de pod în teritoriul inamic. La vreme de noapte, 70 de luntre cu oșteni și 120 de bombarde s-au lăsat pe firul apei, „la câteva stadii mai jos de locul unde stătea oastea voievodului“. Odată debarcată pe malul românesc, această trupă de ieniceri s-a întărit cu șanțuri, sub protecția tunurilor, pentru a putea rezista unui atac al călărimii lui Vlad Țepeș. Operația de traversare a turcilor a continuat apoi, pînă cînd „toată oastea pedestră trecuse“. După aceea ienicerii s-au apropiat încet, cu toate tunurile, de oastea Țării Românești. În timp ce așezau din nou bombardele, s-a produs însă un atac rapid și violent al oastei lui Țepeș, în care au fost uciși 300 de ieniceri. Sultanul privea neputincios de pe malul celălalt „o mare bătalie“ și „se temea foarte mult să nu-i fie uciși toți ienicerii“. Întețindu-se lupta și văzînd că pierd teren („văzînd că partea noastră slăbește foarte mult“), turcii debarcați au izbutit totuși să pună în funcție toate cele 120 de bombarde. Focul lor des a respins pînă la sfîrșit oastea voievodului și le-a îngăduit să-și întărească poziția. A urmat trecerea azapilor — corp echivalent trabanților europeni —, iar Vlad Țepeș a fost nevoit să se retragă.⁷⁴ Lupta din fața Nicopolului și pătrunderea armatei sultanului în Țara Românească s-au petrecut în prima săptămîină din iunie 1462, deoarece la 14 ale lunii la Buda se știa că trecerea corpului expediționar nu se încheiase și încă se zvonea că sultanul însuși ar intenționa de fapt să se îndrepte contra... Belgradului⁷⁵.

Abia acum și-a dovedit eficiența tactica străveche a pămîntului pîrjolit și a retragerii populației în codru și la munte. Avangărzile oastei musulmane, oaste comandată de Turhanbeiglu Omer bei, Alibeiglu Ahmed bei, Mihaloglu

⁷³ *Memoriile ienicerului sîrb, în Călători străini despre țările române*, vol. I, p. 127.

⁷⁴ Anonimul ienicer de origine sîrbă, după care am luat aceste amănunte, a participat direct la forțarea trecerii Dunării (*Ibidem*, p. 127). Lupta este confirmată și de celelalte narațiuni otomane (vezi de pildă, Așik-pașa-Zade, în *Cronici turcești...*, ed. cit., p. 92).

⁷⁵ I. Bianu, *op. cit.*, p. 37. Cronicarul Enveri indică pentru trecerea Dunării, „a șasea zi de post“, adică 4 iunie 1462 (*Cronici turcești...*, p. 42).

Ali bei, Malkocioglu Bali bei, Nesuh bei — bei de Albania —, Delioglu Umur bei — bei de Ianina —, Mihaloglu Iskender bei și Evrenosbeioglu Ali bei, anunțau mereu că nu găsesc „nici o picătură de apă pentru potolirea setei“, iar „arșița soarelui era așa de puternică, încît pe veșmintele de zale ale gaziilor se putea face chebap“⁷⁶. Expediția sultanului în Țara Românească a durat aproape treizeci de zile, adică pînă la începutul lunii iulie 1462⁷⁷. La 11 iulie 1462, Mehmet II și oastea sa erau din nou la Adriănopole, „în dezordine și fără nici o demonstrație de victorie“. Cea mai mare parte a uriașei armate a revenit pe jos, deoarece, din cauza lipsei de hrană și de apă, caii „au crăpat de foame și de sete“⁷⁸.

Practic, în tot cursul acestei luni nu s-a ajuns la nici o luptă în cîmp deschis, care să decidă în mod limpede soarta războiului. Inferioritatea numerică a oastei sale l-a obligat pe Vlad Țepeș la o tactică de hărțuială, ce a uzat neconținut moralul turcilor. În acest sens, un episod celebru, înregistrat de marea majoritate a izvoarelor asupra campaniei din 1462, l-a reprezentat atacul de noapte al voievodului contra taberei sultanului. Temerara acțiune a fost realizată cu șapte pînă la zece mii de călăreți valahi, la lumina făcliilor. Năvala, avînd în frunte pe însuși Vlad Țepeș, s-a izbit mai întîi de contingentul asiatic, din Anatolia, al sultanului, care a luptat foarte puțin, fiind pus pe fugă. Intenția voievodului a fost de a surprinde și ucide chiar pe Mehmet II, ceea ce, după gîndul său, i-ar fi adus îndată biruința. Dar războinicii săi nu au nimerit din primul moment în sectorul de tabără unde se afla sultanul. Înaintînd „în ordine desăvîrșită și bine încheată“, au căzut doar în dreptul corturilor vizirilor Mahmud și Isaac. S-a dat încă o mare luptă, în timpul căreia au pierit multe cămile, catîri și alte animale de povară, însă aceasta a permis corpului de elită al ienicerilor din preajma cortului sultanului să se pregătească și să se așeze în ordine

⁷⁶ *Cronici turcești...*, p. 69—70.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 71.

⁷⁸ I. Bianu, *op. cit.*, nr. IV, p. 39 și 40 (documente din 3 și 12 august 1462); vezi și N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe...*, p. 123 și 124; Idem, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 140, care limitează însă interpretarea acestor izvoare numai în sensul că ar consemna înfrîngerea flotei ce luptase la Chilia.

de bătaie. Ciocnirea care a urmat aici nu a mai durat mult fiindcă se apropiau zorile. Domnul a poruncit retragerea, care s-a făcut prin centrul („piața”) taberei, cu uciderea tuturor celor ce ieșeau în calea oștenilor săi.⁷⁹ Se pare că atacul acesta s-a dat în noaptea de joi spre vineri, 17—18 iunie 1462. Cronicarul turc Enveri afirmă că a avut loc „într-o noapte de vineri”, iar, pe de altă parte, relația pelerinului William Wey consemnează o mare victorie românească pentru data de joi 17 iunie, identificînd-o și confundînd-o însă cu cealaltă, obținută probabil pe la sfîrșitul lunii mai, contra contingentului lui Mahmud pașa Grecul.⁸⁰

În dimineața de după atac, sultanul a poruncit lui Ali bei Mihaloglu să pornească în urmărirea voievodului, cu oastea din Rumelia. Se pare că acesta a reușit să-l ajungă și s-a mai dat o luptă, în care războinicii lui Vlad au fost răzbiți. O mie dintre ei au fost încercuiți și prinși, iar apoi au fost cu toții uciși. Chiar și Tepeș ar fi scăpat cu greu, rănit.⁸¹

Atacul de noapte nu a produs mari pierderi oștii sultanului Mehmet II, dar a stîrnit mare panică, demoralizînd și mai mult pe turci. Locul lui exact nu-l știm. S-a întîmplat undeva pe drumul dintre Nicopole și Tîrgoviște. De acum încolo sultanul și-a înconjurat tabăra cu palisade și a poruncit ca „oștile să-i fie zi și noapte sub arme”. Ajuns la reședința domnească din Tîrgoviște, Mehmet II a înaintat pînă dincolo de oraș, „ca la douăzeci și șapte de stadii” (aproape 5 km.), unde a întîlnit o întinsă cîmpie, acoperită în întregime cu turci și alți osîndiți ai domnului trași în țepi: „spectacol pentru turci și pentru însuși împăratul! Chiar și împăratul, cuprins de uimire, spunea într-una că nu poate să ia țara unui bărbat care face lucruri așa de mari și, mai presus de fire, știe să se folosească așa de domnia și de supușii lui. Mai spunea că acest bărbat, care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult. Și ceilalți turci, văzînd

⁷⁹ Descrierea atacului de noapte, după Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 287—288, care este cel mai complet și veridic izvor asupra episodului. Pentru acest episod, vezi însă și mai jos, p. 214—215 și 217—218.

⁸⁰ *Cronici turcești...*, p. 42; E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 17—18 (vezi și mai sus, nota 44).

⁸¹ *Cronici turcești...*, p. 42—43 și 72; Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 288—289.

mulțimea de oameni trași în țeapă, s-au înspăimântat foarte.“⁸² Și cronicarul turc Enveri mărturisește că după atacul de noapte al lui Vlad Țepeș, „plecînd de acolo, am văzut multe schelete trase în țeapă, unele mai dinainte, iar altele mai de curînd“⁸³. În tot acest timp, domnul Țării Românești, „țînîndu-se pe aproape de urma oștilor împăratului, a ucis într-una orice se desprindea, fie călăreț de pradă, fie ostaș pedestru...“⁸⁴

În preajma zilei de 20 iunie 1462 însă, Vlad Țepeș a lăsat un corp de oaste cam de 6000 de oameni, cu misiunea „să se țină prin păduri de urma împăratului și, dacă cineva s-ar desprinde, îndată să năvălească asupra acestuia și să-l strivească“, iar el, cu restul luptătorilor săi, s-a grăbit spre celălalt front, unde Chilia era împresurată și asaltată.⁸⁵ El încerca astfel, cu puținele efective de care dispunea, să fie pretutindeni și să facă față pe cît posibil dublei lovituri, în așteptarea oștilor regelui Matiaș Corvin.

Se pare că la Chilia nu a mai ajuns, dar a sosit la vreme spre a întâmpina incursiunea răzbuñătoare a domnului Moldovei și s-o oprească, împreună cu corpul de oaste pe care-l lăsase în aceste părți. Mai mult, potrivit unei interpretări recente a relației contemporane a englezului William Wey, în ceasul al doisprezecelea între cei doi voievozi a intervenit o înțelegere, Vlad Țepeș „s-a împăcat cu acel duce (Ștefan cel Mare), în care avea mare încredere“, iar ulterior a colaborat cu el împotriva domnului lăsat lîngă țară de turci, Radu cel Frumos⁸⁶.

Între timp, cei 6000 de oșteni ce supravegheau grosul armatei sultanului s-au grăbit să dea un atac, cînd a început retragerea de la Tîrgoviște. Dregătorul turc „Iosuf“, care comanda probabil ariergarda, a fost bătut, dar i-a venit în sprijin Turhanbeiglu Omer bei, care a înclinat de partea turcilor sortii luptei, omorînd aproximativ 2000 de războinici

⁸² Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 289.

⁸³ *Cronici turcești...*, p. 43.

⁸⁴ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 290.

⁸⁵ *Ibidem.*

⁸⁶ E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 19 („*concordavit cum illo duce, in quo multum confidebat*“). Vezi inter retarea știrii, la P. P. Panaitescu, *Legăturile moldo-polone în secolul XV și prablema Chiliei...*, p. 110—111.

de-ai lui Țepeș. Pentru isprava lui, Turhanbeioğlu Omer bei a fost numit de sultan guvernator al Tesaliei.⁸⁷

După această ciocnire, Mehmet II și oastea sa și-au continuat drumul spre Buzău, unde s-a mai dat o luptă, de astă dată însă cu Vlad Țepeș, care avea la dispoziție în momentul respectiv — se pare — 15000 de oameni⁸⁸. Inițiativa a aparținut tot românilor, care au fost cei ce au pornit la atac. „Acolo a ieșit ghiaurul!” — ne spune atât de prețioasa cronică *Düsturname* a lui Enveri, redactată pe la 1465.⁸⁹ Deoarece la 29 iunie 1462 sultanul Mehmet II se afla la Brăila⁹⁰, înseamnă că această ultimă luptă a avut loc cu două-trei zile mai înainte. Ea este relatată în amănunt, însă vădit tendențios, de un alt cronicar turc, Tursun-bei.⁹¹ Mehmet II, informat de existența unui corp de oaste al lui Vlad Țepeș în părțile răsăritene ale Țării Românești, a decis la un moment dat — probabil după părăsirea Tîrgoviștei, pentru a-și proteja retragerea — să trimită în acea direcție pe Evrenosbeioğlu Ali bei, cu o grupare de acîngii. Vlad Țepeș, care preluase comanda și întărise corpul de oaste din dreptul hotarului Moldovei, ar fi încercat să surprindă pe acîngiii lui Evrenosbeioğlu. În acest scop, el își împărțise oastea în zece cete și le ascunsese, „în fața” unei „trecători” nenumite, dar care trebuie localizată nu departe de Buzău. Domnul nu ar fi știut că, de fapt, din pricina lipsei de apă, grosul oștirii sultanului părăsise mai timpuriu și în grabă popasul din urmă, iar „din cauza pădurilor și a bălăriilor înalte... nu aflase de sosirea în acel loc a oștii purtătoare de victorie”. S-ar fi trezit deci deodată, „ieșind din ascunzișul pădurii”, în luptă cu însuși sultanul Mehmet II și nu cu Evrenosbeioğlu Ali bei. Atacul a fost dat în partea oștii de Rumelia, în timp ce „oastea de Poartă” (ienicerii) și oastea de Anatolia „n-au făcut nici o mișcare, ci au stat gata pregătite pe locurile

⁸⁷ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 290.

⁸⁸ *Cronici turcești...*, p. 43. Enveri spune că „ghiaurul avea 15 sangeacuri în cap”, ceea ce aici, așa cum comentează editorii români ai textului, are sensul de unități militare (*Ibidem*, nota 52).

⁸⁹ *Ibidem*, p. 43 și 33 (pentru datarea cronicii, „unul dintre cele mai vechi izvoare privind istoria otomană”).

⁹⁰ *Ibidem*, p. 43.

⁹¹ *Ibidem*, p. 69—70.

lor". Chiar dacă nu primim părerea lui Tursun bei cu privire la confuzia făcută de Țepeș — ea este desigur o pură invenție pătinitoare a unui autor din tabăra adversă —, sistemului de iscoade al voievodului neputînd să-i scape o deplasare de forțe atît de importantă, descrierea luptei rămîne și are caracterul unui document. Cronicarul turc indică pînă și numele comandanților celor două aripi ale dispozitivului de luptă al oastei sultanului. Deși susține că la sfîrșit „ghiaurul a fugit, fiind nimicît”, acesta nu este însă decît un *leitmotiv* al tuturor izvoarelor otomane, care nu trebuie luat în considerație. De fapt, Vlad Țepeș, consecvent tacticii sale de a măcina permanent forța și moralul corpului expediționar, a executat încă un atac fulger — precum a fost cel de noapte, împotriva taberei turcești —, contra unei oștiri obosite, însetate și fără prăzi, după care s-a retras din nou în adîncul codrilor. La întoarcere, o parte din cetele sale s-au ciocnit cu trupa de acîngii a lui Evrenosbeiglu, care revenea lîngă sultan, după ce nu găsise picior de războinic valah, în direcția în care căutase. Comandantul turc și oamenii lui „au socotit că nu se vor putea împotrivi”. Totuși au luptat, evident cu mari pierderi, o parte din ei reușind în final să răzbată pînă la străjile sultanului.⁹²

Cum am spus, la 29 iunie sultanul Mehmet II se găsea la Brăila, unde a făcut joncțiunea cu vasele flotei sale care asediaseră Chilia⁹³, iar la 11 iulie era la Adrianopole, în oraș intrînd noaptea („*intravit civitatem per noctem*”), spre a evita murmurul populației în legătură cu moartea rudelor și apropiaților lor. Nemulțumirea acesteia l-ar fi nevoit chiar să se mute rapid în Istanbul.⁹⁴ Alte știri din același an arată că „turcii au pus la cale unele manifestări de veselie, pentru a face pe supușii săi să creadă că stăpînul lor s-a întors victorios”⁹⁵.

⁹² *Ibidem*, p. 70.

⁹³ Se explică astfel de ce o mare parte din armata sultanului a sosit la Adrianopole pe apă („*per la via de mare magiore...*” — *Columna lui Traian*, 1883, p. 40) și se înlătură complet ipoteza lui N. Iorga, potrivit căreia ar fi fost vorba numai de membrii corpului expediționar ce atacaseră Chilia (vezi mai sus nota 77).

⁹⁴ E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 18 (relația lui William Wey).

⁹⁵ I. Bianu, *op. cit.*, p. 41 (scrisoarea din 12 august 1462, în care sînt cuprinse spusele unui albanez fugit din Adrianopole).

În concluzie, itinerarul lui Mehmet II în campania din iunie 1462 în Țara Românească a fost următorul: Nicopole — Turnu (punctul de trecere a Dunării, în jurul datei de 4 iunie 1462); Tîrgoviște (puțin după 17 iunie); Buzău (două-trei zile înainte de 29 iunie) și Brăila (29 iunie). La capătul acestui drum, Vlad Țepeș nu fusese înlăturat din scaunul domnesc. Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* rezumă în felul de mai jos încheierea campaniei: „Și atunci cînd <Vlad> s-a dus contra turcilor, a vorbit astfel către întreaga oștire: «Cine vrea să se gîndească la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămîna aci!». Iar împăratul, auzind aceasta, a plecat înapoi cu mare rușine: a pierdut oștire nenumărată.”⁹⁶

Care a fost rezultatul militar al războiului din 1462? Se poate spune că polemica în această privință a început încă din veacul XV, între contemporanii celor doi protagoniști, Vlad Țepeș și Mehmet II, și continuă pînă astăzi.⁹⁷ Toți cronicarii turci folosesc invariabil clișeuul victoriei sultanului Mehmet II. Lor li se adaugă Critobul din Imbros, cunoscut însă pentru poziția net filootomană, ce se vedește în întreaga sa scriere. La polul opus se situează o serie de izvoare creștine, care, dimpotrivă, vorbesc la unison de o biruință categorică a voievodului Țării Românești. Așa de pildă, o cronică venețiană pînă la anul 1481 consemna, sub anul 1462, că „turcii plecați împotriva lui Dracula în Valahia au fost bătuti și fugăriti”⁹⁸. Alta, pentru anii 1457—1500, că „turcul a trecut în Valahia întru sprijinirea fratelui domnului Vracula (sic!), care frate stătea adăpostit în palatul său; dar că ducîndu-și oștirea în cea țară, a găsit pe domnul Vracula care

⁹⁶ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI...*, p. 201 și 208; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 356.

⁹⁷ Vezi Barbu T. Cîmpina, *Victoria oștii lui Țepeș asupra sultanului Mehmed al II-lea (Cu prilejul împlinirii a 500 de ani)*, în *Studii*, tom. XV (1962), nr. 3, p. 533—555. Critica tezei din articolul citat, la Constantin C. Giurescu, în conferința *Viața și faptele lui Vlad Țepeș sau Drăculea*, ținută în toamna anului 1968 la mai multe Universități din Statele Unite ale Americii și publicată în anexele valumului *Jurnal de călătorie*, Editura Cartea românească, București, 1971, p. 260—261. Vezi, de asemenea, și Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 148.

⁹⁸ N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1897, p. 39.

i s-a opus cu o puternică armată și l-a bătut cumplit, și văzînd că nu poate izbuti în scopul său, a trecut în Bosnia⁹⁹. În sfîrșit, *Analele venețiene* (1433—1477) ale lui Stefano Magno scriu că în 1462 Mehmet, „împărat al turcilor și grecilor“, a trimis „o puternică armată în Valahia ; dar sculîndu-se valahii împotriva ei, a fost bătută ; au fost tăiați în bucăți 30—40 de mii de turci și a fost prins de valahi un nepot al Valahului (Vlad Țepeș), care părăsise lagărul lui și se duse la turci ; și acesta fu tras în țepă“. Era o știre difuzată din Veneția la 1 septembrie 1462. În continuare, aceeași cronică, sub mențiunea „*turcorum facta*“, precizează din nou că în 1462 „în Valahia au fost bătuți...“¹⁰⁰.

În afară de textele italiene, mai amintim aici și analele sîrbești, care se pronunță în același sens, arătînd în dreptul anului 1462 că „a mers țarul Mehmet în Vlahia și împotriva lui Vlad voievod și nimic nu a izbutit“ iar, în altă variantă, că „a mers în Vlahia și l-a bătut Dracula în timpul nopții“¹⁰¹. În 1475, solul ducelui de Ferrara la Buda, Fl. Roverella, pe temeiul unor informații culese la curtea regală, scria : „Se speră că zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut și altădată, cînd le-a dat o strașnică bătaie în părțile Țării Românești, înainte de a fi fost prizonierul măriei sale (regele Matiaș Corvin)“¹⁰² (s.n., Șt. A.). În 1502, cronicarul raguzan Felix Petancius, în tratatul *De aggrediendo Turcos*, așternea aceste rînduri : „Dracula, cu puțini dar aleși războinici, atacă pe Mehmet, împăratul turcilor (care pusese mîna pe Valahia cea Mare și se pregătea să ocupe pe cea Mică), în timp de noapte și-l sili să apuce fuga către Dunăre, cu mari pierderi de oameni și cu rușinea de a fi dat dosul“¹⁰³.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 83—84.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 86.

¹⁰¹ *Stari srpski rodoslovi i letopisi*, ed. Lj. Stojanović, Karlovitz, 1927, p. 245 (*apud* B. T. Cîmpina, *op. cit.*, p. 540). Vezi și Anca Iancu, *Știri despre români în izvoarele istoriografice sîrbești* (sec. XV—XVII), în *Studii istorice sud-est europene*, vol. I, Editura Academiei, București, 1974, p. 22—23.

¹⁰² A. Veress, *Fontes rerum Transylvanicarum*, vol. IV, p. 15 (B. T. Cîmpina, *op. cit.*, loc. cit.).

¹⁰³ N. Iorga, *Acte și fragmente...*, vol. III, p. 62 ; Schwandtner, *Scriptores rerum Hungaricarum*, I, Viena, 1746, p. 371 (citată utilizată de B. T. Cîmpina, *op. cit.*, loc. cit.).

Cum ar putea fi împăcate cele două poziții? Trebuie oare să ne raliem și noi, astăzi, din perspectiva extrem de largă a mai bine de jumătate de mileniu de la evenimentele în cauză, unuia din cei doi termeni antinomici: *victorie* sau *înfrângere*, pentru Vlad Țepeș? Credem, în ce ne privește, că problema este de nuanțat altfel, spre a izbuti să ajungem într-adevăr la o înțelegere justă a tuturor desfășurărilor din cursul anului 1462, inclusiv a problemei înlăturării lui Vlad Țepeș din scaunul domnesc al Țării Românești.

La 14 iunie 1462, solul venețian la Buda semnala că Vlad și-a înjghebat oștirea adunând pînă și copii „de la 12 ani în sus”¹⁰⁴! Și tot el sublinia că această oștire era compusă din „țărani”, în timp ce aceea a turcilor era „din oameni aleși și deprinși cu armele”¹⁰⁵. Chiar așa, Țepeș nu a reușit să strîngă, cum spuneam și mai înainte, mult peste 30000 de luptători. Într-o scrisoare a regelui Matiaș Corvin din 29 ianuarie 1476 se consemna că atunci domnul Țării Românești avea „opt mii de călăreți și treizeci de mii de pedestrași, care au stat întotdeauna și stau și acum la hotarele turcilor. Și sînt o sută de ani de cînd turcii se bat cu acea țară, și pînă acum nu i-au stricat deloc, și numai Dunărea-i desparte”¹⁰⁶. Deci cifra de 30000 de războinici pentru efectivul oștirii Țării Românești în 1462 poate fi considerată absolut sigură. Vlad Țepeș a căutat să compenseze puținătatea forțelor sale prin pustiirea teritoriului din calea vrăjmașilor și prin folosirea în cursul luptelor a tuturor avantajelor terenului. Cea mai mare parte a drumului parcurs de oastea sultanului Mehmet II în iunie 1462 a trecut prin zone accidentate, acoperite de întinse păduri — mai ales în spațiul dintre Tîrgoviște și Buzău —, fapt care nu a îngăduit niciodată desfășurarea forțelor otomane. Domnul Țării Românești, în afara împrejurării de la Dunăre, cînd s-a aflat în defensivă, pe o poziție fixă, a avut permanent inițiativa, oastea lui atacînd de trei ori rapid, uneori prin surprindere totală, concentrarea turcească din jurul sultanului. Se poate aprecia, în concluzie, după părerea noastră, că la sfîrșitul expediției otomane în Țara

¹⁰⁴ I. Bianu, *op. cit.*, p. 36.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 38.

¹⁰⁶ N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș...*, p. 154 (vezi și mai sus, nota 71).

Românească ambele părți pierduseră un sfert pînă la o treime din efective. La 28 iulie 1462, raportul din Constantinopol al ambasadorului venețian Domenico Balbi, oferea exact aceeași proporție în privința pierderilor din unele lupte, ca și cea rezultată din confruntarea în ansamblu a efectivelor românești și turcești (30000 de români față de aproximativ 100000 de turci). Cităm din nou: „trecînd sultanul în Valahia, găsi țara deșartă de oameni, cît și de orice fel de provizii, fiind toți locuitorii retrași la munte și la locuri tari. Turcii înaintau cu mare teamă și băgare de seamă, ferindu-se de Dracula <Dracuglia>; dar nu se putură păzi pînă într-atît, încît valahii să nu le facă mari daune... Cînd turcii se apropiară de munți, Dracul cu aproape 30000 de oameni atacă tabăra în două rînduri, pricinuindu-i mari pagube; și a doua oară dacă turcii nu ar fi fost înștiințați, se ține drept sigur că le-ar fi produs o grozavă panică... *Dintre valahi pieiră 5000, dintre turci 15000*, ceea ce văzînd sultanul, ridică în grabă tabăra și trecu fluviul îndărăt și ajunse în 11 al prezentei luni <iulie 1462> în Adrianopole. El lăasă la hotarul Valahiei pe fratele lui Dracula, cu oaste turcească, pentru a ademini cugetul valahilor, dacă ar voi să părăsească pe Dracula și să se dea de partea celuilalt. Acum se zice că 4000 de turci au fost prinși și puși în țepă...“¹⁰⁷ (s.n., Șt. A.) Așadar, a fost vorba de un război de uzură, fără nici o bătălie decisivă, evitată cu grijă de Țepeș. Așa se face că la ieșirea sultanului din țară raportul de forțe rămăsese practic același ca la început: 1 la 3 sau la 4! Vlad Țepeș mai dispunea probabil de vreo 20000 de oameni iar Mehmet II de aproximativ 70—80000. În consecință, din punct de vedere strict militar, putem considera că expediția sultanului din iulie 1462 s-a terminat nedecis. Oboseala și descurajarea trupelor sale, condițiile terenului și tactica utilizată de Vlad Țepeș, împreună cu teama de o intervenție a regelui Ungariei¹⁰⁸, care risca să-i aducă o

¹⁰⁷ *Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera*, vol. IV, partea 1, nr. 105, p. 167—168.

¹⁰⁸ Episcopul Nicolae de Modrussa, legat papal la Buda în 1463, nota că sultanul „cînd a văzut înfrîngerea și gravele pagube ale săi, mai aflînd încă și de aceea că ungerii vin în ajutor lui Țepeș, s-a grăbit să se întoarcă de unde a venit” (Nicolae de Modrussa, *Opere minori*, vol. IV, ed. G. Mercati, Vatican, 1937, p. 249; citat apud B. T. Cîmpina, *op. cit.*, p. 540); la fel, albanezul anonim fugit din Adrianopole, afirma, potrivit scrisorii din 12 august 1462, că sultanul

înfrîngere categorică, toate aceste elemente l-au determinat în final pe sultan să ordone retragerea, renunțînd la o confruntare hotărîtoare cu domnul român.

Fără nici o îndoială, din unghiul de vedere al situației politice a Țării Românești, acest rezultat militar nedecis îmbracă imaginea unui mare succes. Mehmet II, cuceritorul Constantinopolului, nu a izbutit în campania din iunie 1462 să transforme Țara Românească în provincie otomană! Să nu uităm nici o clipă care a fost soarta Serbiei în 1459, a despotatului Moreei după 1458 și 1460, a împărăției Trapezuntului în 1461, precum și a Bosniei, după 1463. Toate aceste formațiuni politice au dispărut una după alta, în anii care au încadrat îndeaproape expediția din Țara Românească, fiind încorporate direct statului turcilor otomani. Dar mai mult, Mehmet II în acțiunea sa nu a reușit să-și realizeze nici măcar „programul minimal” în privința Țării Românești, acela de a-l înlocui pe Vlad Țepeș cu protejatul său, Radu cel Frumos, care l-a însoțit de la începutul expediției!¹⁰⁹ Așa cum arăta venețianul Domenico Balbi, el, cînd a plecat din Țara Românească, l-a lăsat pe fratele lui Vlad Țepeș, cu un contingent de oaste turcesc, numai la „hotarul Valahiei”¹¹⁰.. Totul s-a datorat cutezanței extraordinare și inteligenței strategice a domnului Țării Românești, precum și vitejiei și disciplinei micii sale oștiri. Fapta din iunie 1462 a încununat existența lui Vlad Țepeș, făcînd din el unul dintre marii voievozi ai românilor, unul dintre cei care în ceasuri de cea mai grea cumpănă, printr-o luptă pe viață și pe moarte, au salvat ființa statelor românești.

Cavaler al cruciadei tîrzii Ce s-a întîmplat cu Vlad Țepeș — de aici înainte vestitul „Dracula” al Europei de est și de sud-est — după părăsirea de către sultanul Mehmet II a Țării Românești? Înlocuirea lui cu fratele său Radu cel Frumos

„văzînd că nu poate răpune pe domnul valah... și temîndu-se și de armata unghurească care venea spre a da ajutor românilor, se întoarse pe mare, cu o mare lipsă de hrană pentru armată și caii ei” (I. Bianu, *op. cit.*, p. 40—41). Subl. ne aparțin — Șt. A.

¹⁰⁹ *Vezi Călători străini despre țările române*, vol. I, p. 127.

¹¹⁰ *Asupra acestui aspect a insistat cu observații valabile B. T. Cămpina, op. cit.*, p. 548—554.

(1462—1474), în vara aceluiași an, constituie una din marile enigme ale istoriei noastre, care nici pînă în ziua de astăzi nu și-a găsit dezlegarea definitivă.¹¹¹ Cum se face că acesta din urmă, doar cu o trupă redusă de oșteni turci, a izbutit totuși să se impună în fața celui ce stăvilise avîntul războinic al însuși sultanului și să-i ia pînă la urmă tronul? Fiindcă la 15 august 1462 constatăm că Radu cel Frumos ocupa scaunul domnesc al Țării Românești, iar în Transilvania, Albert de Istenmezö, vicecomite al secuilor, recomanda Brașovului și Branului să respecte pacea încheiată cu noul domn!¹¹²

Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* istorisește astfel sfîrșitul celei de-a doua domnii a lui Vlad Țepeș: „Odată craiul unguresc, Mateiaș, a pornit cu oaste asupra lui. El a pornit împotriva craiului și s-a întîlnit cu dînsul și s-au ciocnit amîndoi și au prins pe Dracula viu, pentru că a fost predat de ai săi, din cauza răscoalei. Și a fost adus Dracula la crai, care a poruncit să-l arunce în temniță”¹¹³ (s.n., Șt.A.). Alt izvor al celor întîmplate în Țara Românească în vara lui 1462 este scrisoarea din 29 iunie 1524 a raguzanului Michael Bocignoli, care și-a cules informațiile deosebit de prețioase despre Țepeș în Țara Românească, probabil încă înainte de 1512.¹¹⁴ Iată ce ni se spune în acest text: „De aceea Mahomed, cum nu avea nici aprovizionare pentru armată și cum nici nu voia să-și primejduiască ostașii atacîndu-l pe Dragul (Dracula — Vlad Țepeș) ce stătea închis în desișurile pădurilor, a fost silit să se întoarcă pe unde venise, fără pradă, fără izbîndă și după ce a pierdut pe mulți dintre ai săi. Iar boierii românilor, scăpați de teama dușmanului, uitînd de tot binele avut de la Dragul, au început să urzească lucruri dușmănoase întru răpunerea lui Dragul, să se dea în lături de la slujba ostășească, să-i laude pe turci, să ponegrească isprăvile lui Dragul, să declare că izbînda va ajunge odată mai dău-

¹¹¹ Printre ultimele contribuții în această direcție, vezi Barbu T. Cămpina, *Complotul boierilor și „răscoala” din Țara Românească din iulie-noiembrie 1462*, în *Studii și referate privind istoria României*, partea I, București, 1954, p. 599—624.

¹¹² Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. XCIX, p. 58.

¹¹³ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, p. 205 și 212; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 363.

¹¹⁴ *Călătoria străini despre țările române...*, vol. I, p. 171.

nătoare învingătorilor decât învinșilor și să susțină că ei nu pot răbda să-i aibă pe turci de dușmani, și să-și dea părerea că trebuie încheiată o alianță cu ei chiar cu stabilirea unui tribut — în timp ce Dragul dimpotrivă se străduia să-i îndemne să nu ceară pace de la învinși, să se apere cu armele (apărându-și) și toate ale lor și să-i convingă să trăiască în libertate și în sfârșit să spună (răspicat) că nu va îngădui niciodată, cât va trăi, ca Țara Românească să ajungă tributară turcilor”¹¹⁵ (s.n., Șt. A.).

Dacă vom corobora știrile din cele două surse abia menționate, reiese limpede că autorii înlăturării lui Vlad Țepeș în 1462 din scaunul domnesc al Țării Românești n-au fost nici turcii, nici Radu cel Frumos, ci boierii, care s-au răsculat din pricina dezacordului intervenit între ei și domn în problema politicii de urmat în continuare în raporturile cu Imperiul otoman. În timp ce voievodul dorea să reia lupta cu turcii, pentru recâștigarea completă a independenței, marea boierime a decis că această perpetuare a conflictului nu-și are rostul, neexistînd sorți de izbîndă finală în fața uriașei puteri cu care Țara Românească se învecina direct, pe tot hotarul său sudic. Evident, la această defecțiune a boierimii în legătură cu linia politică a lui Vlad Țepeș au contribuit și promisiunile lui Radu cel Frumos, făcute în numele sultanului Mehmet II. Am citat mai sus afirmația lui Domenico Balbi, din 28 iulie 1462, potrivit căreia sultanul l-a lăsat pe Radu cel Frumos la hotarul Țării Românești cu oaste turcească, pentru a „ademeni cugetul valahilor, dacă ar voi să părăsească pe Dracul și să se dea de partea celuiilalt”. Dar și mai explicit este Laonic Chalcocondil, care, după ce arată și el că Radu cel Frumos a fost lăsat, „ca să trateze cu dacii (românii) și să aducă țara sub ascultarea sultanului”, reproduce textul demersului fratelui mai mic al lui Vlad Țepeș: „ce credeți că o să mai vină asupra voastră în viitor?! Au nu știți împăratul ce putere mare are și că foarte curînd vor veni asupra voastră oștile împăratului, pustiind țara, și o să fim despoiați de orice ne-a mai rămas?”¹¹⁶... Pe temeiul acestui izvor constatăm din nou că într-o primă fază Radu cel Frumos s-a aflat în afara Țării Românești. El își trimitea

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 177.

¹¹⁶ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 291.

mesajele către boieri prin cei care „treceau să-și răscumpere pe cei robiți dintre ai lor”¹¹⁷ (s.n., Șt.A.). Boierii „întrunindu-se, au cunoscut că tînărul e de preferat pentru ei față de domnul Vlad și, trecînd de partea aceluia, se adunau puțini cîte puțini”¹¹⁸. Cu alte cuvinte, a fost vorba de o părăsire treptată a lui Țepeș, după cum se pare că, pe de altă parte, în paralel, s-au dat mai multe lupte în tot cursul verii și la începutul toamnei anului 1462, cu sorți schimbători.¹¹⁹

De bună seamă, propunerea sultanului Mehmet II, făcută prin mijlocirea lui Radu cel Frumos, a fost aceea de a restabili statutul Țării Românești de „teritoriu al legămîntului, tributar” (*dār-al-‘ahd*), cu care Islamul a încheiat un tratat și care este lăsat în seama vechilor stăpîni. El renunța astfel la intenția de a o transforma în *dār al-islām*, adică în „teritoriu al păcii, al Islamului” — cu care pornise în expediție —, aceasta însă numai cu condiția înlocuirii lui Vlad Țepeș prin domnul numit de Poartă.¹²⁰ Că lucrurile au stat într-adevăr așa ne-o dovedește o împrejurare similară, în care s-a aflat Țara Românească în primul sfert al secolului XVI și pentru care dispunem de date concrete ceva mai numeroase. În anul 1522, îndată după urcarea pe tron a sultanului Süleyman II „Kanunî” (Legislatorul) sau „Magnificul” (1520—1566) și cucerirea Belgradului (1521) a existat o altă tentativă de desființare a Țării Românești și de înglobare a ei în hotarele propriu-zise ale Imperiului otoman. Mehmet beg, pașă de Nicopole, a fost numit „domn” în Țara Românească și a procedat chiar la introducerea administrației otomane în ora-

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ O încercare de reconstituire a succesiunii luptelor, la B. T. Cîmpina, *Complotul boierilor...*, p. 618—624. Nu se poate admite în nici un fel afirmația acestui autor că „boierii au stat în rezervă în timpul expediției lui Mehmed al II-lea”, ieșind din pasivitate numai spre a-l răsturna pe Vlad Țepeș (p. 617). Dealtfel, întreaga viziune a lui B. T. Cîmpina asupra cauzelor îndepărtate și momentane ale conflictului dintre Vlad Țepeș și boieri, în vara 1462, nu corespunde realității. Meritul său este acela de a fi stabilit o cronologie a evenimentelor care, deși susceptibilă de corectări și îmbunătățiri, poate fi încă utilizată cu folos.

¹²⁰ Pentru terminologia juridică islamică, vezi mai nou discuția lui Ion Matei, *Quelques problèmes concernant le régime de la domination ottomane dans les pays roumains (concernant particulièrement la Valachie)*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, t. X (1972), nr. 1, p. 68—70.

șele din țară. Reacția boierimii a fost deosebit de viguroasă : l-a ales în paralel domn pe viteazul Radu de la Afumați, alături de care a luptat, într-un spirit de remarcabilă solidaritate, vreme de mai bine de un an. În primăvara anului 1523 s-a ajuns la un compromis : sultanul, datorită rezistenței întîmpinate și de teamă ca regatul Ungariei să nu profite de pe urma acestui conflict, „a început să trateze pacea cu românii, după vechile condiții oferite mai înainte”, iar boierii au acceptat, în schimb, să primească pe voievodul „trimis de turci” (Vladislav III), îndepărtîndu-l pentru moment pe Radu de la Afumați.¹²¹ Justificarea marilor boieri pentru reînchinarea țării sultanului a fost aceeași ca și în 1462 : „nu vor putea să se bată, ei fiind puțini și țara mică, cu un împărat care au luat și au cuprins atîtea țări și are mulțime de oameni”¹²². S-au mulțumit deci, atît în 1462, cît și în 1523, în secolul de maximă expansiune a Imperiului otoman, marcat de domniile celor mai mari sultani pe care acesta i-a avut — Mehmet „Cuceritorul” și Süleyman „Legislatorul” —, cu o victorie limitată : recîstigarea statutului de stat autonom tributar pentru Țara Românească, în ființă încă de la sfîrșitul vieții lui Mircea cel Bătrîn. În lumina desfășurărilor istorice ulterioare, puse și ele sub semnul efortului permanent de conservare a existenței Țării Românești, această viziune și concepție a boierimii s-au vădit a fi fost deosebit de realiste și eficiente, creînd premisele unui succes politic major de durată, și anume o situație privilegiată pentru statul lor, de care nu s-a bucurat nici unul din statele sud-dunărene. Dealtfel, spre o asemenea concluzie tind în timpul din urmă cele mai multe încercări din istoriografia noastră de a explica cum de nu au reușit turcii în lungul atîtor secole să cucerească țările române.¹²³

¹²¹ *Călători străini despre țările române*, vol. I, p. 178—179 (releația lui Michael Bociognoli, din 29 iunie 1524); cea mai bună reconstituire a semnificației închinării din primăvara anului 1523, la Dan Pleșia, *Neagae Basarab — originea, familia și o scurtă privire asupra politicii Țării Românești la începutul secolului al XVI-lea (II)*, în *Studia Valachica*, Tîrgoviște, 1970, p. 134—135.

¹²² Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. C. Grecescu, Editura Academiei, București, 1963, p. 40.

¹²³ Vezi, de pildă, I. Matei, *op. cit.*, p. 77—81; Florin Constantiniu, *De la Mihai Viteazul la fanarioți: observații asupra politicii ex-*

Alternarea dintre politica de rezistență și cea de conciliere s-a concretizat în repetate rînduri în așa-numitele „capitulații” cu Poarta otomană, reactualizate în secolele XVIII—XIX în vederea dobîndirii vechilor drepturi ale țărilor române, recunoscute mai întîi, dar apoi încălcate de turci. S-a arătat nu de mult că textele acestor „capitulații”, deși s-au păstrat într-o formă coruptă, au la bază un fond istoric real.¹²⁴ În consecință, trebuie să ținem seamă și de conținutul „capitulației de la 1460” (sic !), care, de fapt, probabil reflectă stipulațiile păcii intervenite între Țara Românească și Imperiul otoman către sfîrșitul anului 1462, odată cu înscăunarea lui Radu cel Frumos : sultanul se angajează să ocrotească Țara Românească împotriva oricărui inamic, cu prețul acceptării suzeranității lui și al unui tribut de 10000 de galbeni pe an ; Poarta nu se va amesteca în nici un fel în administrația internă a țării ; domnii Țării Românești vor continua să fie aleși de arhiepiscop, episcopi și boieri, iar alegerea va fi recunoscută de Poartă ; locuitorii țării vor continua să păstreze propriile lor legi, iar domnii vor avea drept de viață și de moarte asupra supușilor lor etc., etc.¹²⁵

Dar să revenim la Vlad Țepeș și la întîmplările din vara anului 1462. Recitind încă o dată fragmentul din importanta mărturie a lui Domenico Balbi din 28 iulie, vedem că, după fraza în care relatează rămînerea lui Radu cel Frumos la marginea Țării Românești — probabil în Dobrogea —, el adăuga : „Acum se zice că 4000 de turci au fost prinși și puși în țeapă...” Este un prim reper despre luptele lui Vlad cu contingentul turcesc de care dispunea rivalul său. Lupta respectivă a avut loc desigur în prima jumătate sau pe la mijlocul lunii iulie 1462.

Relația din Rhodos a pelerinului William Wey, datînd din octombrie, afirmă că s-au dat nu mai puțin de „patru răz-

terne românești, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. VIII, București, 1975, p. 103—104.

¹²⁴ Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Intemeietorul” pînă la Mihai Viteazul*, Editura Academiei, București, 1970, p. 103—141 ; M. A. Mehmed, *Istoria turcilor*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 128—129.

¹²⁵ „Capitulația de la 1460” a fost reeditată recent, necritic, de N. Copoiu, în *Magazin istoric*, an. IX (1975), nr. 3, p. 35—36.

boaie“ (*quarto bello*) între Vlad Țepeș și turci între 17 iunie—8 septembrie 1462. Izvorul susține, potrivit zvonului ajuns în această insulă din Mediterana orientală, că în ultimul din aceste „războaie“ însuși Radu cel Frumos ar fi fost prins și tras în țeapă. Se proclama așadar o biruință desăvârșită a lui Țepeș și, drept urmare, cavalerii din Rhodos au poruncit să se tragă clopotele și au organizat un *Te Deum* de mulțumire pentru victoria creștină¹²⁶. Din acest text putem reține, credem, doar confirmarea indirectă a unei a doua lupte dintre cei doi frați, ce a avut loc pe la 8 septembrie și s-a încheiat din nou cu respingerea lui Radu cel Frumos. Oricum însă, la începutul lunii august Radu cel Frumos reușise totuși să atragă de partea sa un grup de mari boieri, fiindcă în 15 august — cum am spus mai sus — în Transilvania se discuta recunoașterea lui în scaunul domnesc al Țării Românești. Așa se explică probabil și de ce la 21 august, în socotelile Caffei se înregistra darul de 80 de aspri făcut unui ostaș din Cimbalo (Crimeea), care adusese vestea despre „*dispersione Velladi*“, ce pare a se referi la ruina autorității lui Țepeș¹²⁷.

Biruința din jurul datei de 8 septembrie 1462 reprezintă ultimul succes militar al lui Țepeș despre care avem cunoștință.¹²⁸ El a fost poate obținut cu sprijinul moldovenilor lui Ștefan cel Mare¹²⁹, dar s-a dovedit a fi fost pînă la urmă fără consecință pentru situația voievodului. Acum, în septembrie 1462, Vlad a fost complet părăsit de boieri, care s-au regrupat cu toții sau în cea mai mare majoritate în jurul lui Radu cel Frumos.¹³⁰ O tradiție locală în legătură cu cetatea

¹²⁶ E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 19. Asupra acestei informații a atras atenția B. T. Cămpina, *Victoria oștii lui Țepeș...*, p. 551, care însă fixează sărbătoarea „*corparis Christi*“, greșit, în 26 iulie ?!

¹²⁷ N. Iorga, *Acte și fragmente...*, p. 39. Știre folosită și de B. T. Cămpina, *Victoria oștii lui Țepeș...*, loc. cit.

¹²⁸ În Veneția cele din urmă știri asupra luptelor victorioase ale lui Țepeș cu Mehmet II și apoi cu fratele său Radu soseau la 1 septembrie (N. Iorga, *Acte și fragmente*, vol. III, p. 86; vezi și mai sus, nota 99).

¹²⁹ B. T. Cămpina, *Complotul boierilor...*, p. 621—622. Autorul menționat este cel care a pus în lumină primul informația lui William Wey despre această biruință a lui Vlad Țepeș cîștigată pe la începutul lunii septembrie 1462.

¹³⁰ Pentru ideologia boierimii în veacul XV, vezi și Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV—XV...*, p. 384—389 (respinge

Poenari, înregistrată în anul 1747 de mitropolitul Neofit, pare să ateste că cel din urmă popas al lui Țepeș pe pământul Țării Românești a fost această semeață fortăreață, pe care el însuși o înălțase. Acolo domnul ar fi fost chiar asediat de „tătari“ (!) și turci, scăpând numai printr-un inteligent subterfugiu: „Și în zilele acestui domn, Vlad Vodă, au fost venit tătarii cu turcii și au bătut cetatea cu tunuri dintr-alt munte despre răsărit, unde păzesc plăiașii, ce se cheamă posadă, și după ce au bătut cetatea, pe nimeni n-au găsit într-înșea că domnul și-au potcovit caii îndărăt și au fugit pe alt plai în Țara Ungurească...”¹³¹.

Există însă alte indicii, potrivit cărora Vlad Țepeș a trecut în Transilvania însoțit de un corp de oaste destul de numeros. Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* înseamnă, de pildă, că domnul s-a „ciocnit“ cu oastea lui Matiaș Corvin, după care a fost prins viu, ceea ce ar presupune că dispunea încă de o forță destul de însemnată¹³². Similar sună și mărturia lui Michael Beheim, care arată că domnul a ieșit în întâmpinarea regelui Matiaș Corvin, în sudul Transilvaniei, „cu multă oaste“¹³³.

Cronicarul oficial al curții din Buda, italianul Antonio Bonfini, care și-a redactat scrierea către sfârșitul secolului XV, susține că regele Matiaș Corvin, când a venit în Transilvania,

teoria „fărămițării feudale“, subliniind „alcătuirea stabilă a aparatului de stat, a instituțiilor Țării Românești“).

Cel dintii hrisov păstrat din domnia lui Radu cel Frumos, cu data 12 noiembrie 1463 (București), înfățișează următoarea listă a membrilor sfatului dămnesc: „jupan Dragomir vornic, jupan Duca, jupan Cazan al lui Sahac, jupan Stoica al lui Vintilă, jupan Dumitru logofăt, Lal vistier, Deatco stolnic, Ivan paharnic, Neagoe comis și Brata Supt Coastă și Dan și Brata de la Cojoni și Dadul și Mihai din Padeș și Dadul din Racoți“ (*D.R.H., B*, vol. I, nr. 122, p. 207—208). Reamintim că jupanii Cazan al lui Sahac și Duca au figurat în unele din sfaturile lui Vlad Țepeș, ceea ce ne arată că ei au fost desigur direct implicați în făurirea „păcii“ din 1462, cu înlăturarea lui Țepeș.

¹³¹ Mitropolitul Neofit, *Insemnarea călătoriei ce am făcut în eparhia noastră, tat în zilele preainălțatului Constantin voievod Mavrocordat*, publicat de episcopul Ghenadie Enăceanu, în *Biserica ortodoxă română*, an. XIV (1890—1891), p. 719—720.

¹³² Vezi mai sus, nota 112.

¹³³ Michael Beheim, *Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul*, ediție Grigore C. Conduratu, Bukarest, 1903, p. 54 și p. 97. (Vezi și B. T. Câmpina, *Complotul boierilor...*, p. 616.)

în toamna 1462, „spunea că se duce în Țara Românească pentru a elibera din mâinile turcilor pe Dracula, căruia îi dăduse în căsătorie pe o rudă a sa de sînge. Pornind într-acele locuri, nu știu din care cauză, căci aceasta nimănui nu i-a fost destul de lămurit, l-a luat prins pe Dracula în Transilvania. Cît despre celălalt Dracula (Radu cel Frumos), orînduit de turci peste acea țară, împotriva părerii tuturor, l-a confirmat.“¹³⁴ Cu privire la surprinzătoarea arestare a lui Vlad Țepeș de către însuși aliatul său în războiul antiotoman — de la care însă nici anterior nu a primit vreun ajutor —, Laonic Chalcocondil oferă o primă rază de lumină, atunci cînd afirmă că ungurii „ale căror rude (Vlad) le-a ucis în Dacia, l-au pîrît de moarte la împăratul peonilor, feciorul lui Choniat (Matiaș Corvin), și, osîndindu-l din greu, ca pe unul ce a ucis oameni fără nici un drept, l-au băgat la închisoare în orașul Belograd (probabil Alba Iulia)“.¹³⁵ Astfel, cunoscînd acțiunile lui Vlad Țepeș îndreptate împotriva centrelor comerciale ale sașilor — Brașovul și Sibiul —, putem deduce lesne că unul din firele uneltirii a pornit din chiar aceste cetăți. Pe de altă parte, faptul că lui Matiaș Corvin, intrat în campanie la sfîrșitul lunii iulie 1462, i-au trebuit mai bine de trei luni ca să străbată drumul de la Buda la Brașov, aruncă o serioasă umbră de îndoială — așa cum s-a subliniat în istoriografia noastră — asupra intențiilor sale de a pătrunde într-adevăr în Țara Românească și a-l restaura pe Vlad Țepeș¹³⁶. Cum arătăm și mai înainte, pînă în 1463, Matiaș Corvin a fost aproape total absorbit de conflictul său cu împăratul Frederic III de Habsburg, care, sprijinit de o puternică grupare a magnaților unguri, îi amenința tronul din direcția Europei centrale. Dealtfel, deosebit de semnificativ este în acest sens felul în care se exprima vicecomitele secuilor, în 15 august 1462, cînd îndemna Brașovul să-l recunoască pe Radu cel Frumos și să observe pacea încheiată cu el: „...De rege, de voievod și de nobilii regatului, întru nimic să nu vă

¹³⁴ Antonio Bonfini, *Rerum Hungaricarum decades IV*, Leipzig, 1771, p. 544 (folosit și de B. T. Cămpina, *Victoria oștii lui Vlad Țepeș...*, p. 541).

¹³⁵ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, p. 293.

¹³⁶ Vezi ultima discuție, la Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș, în Romanoslavica*, t. XIII, București, 1966, p. 160—161.

temeți... căci (acum) au ei altele de făcut“¹³⁷. La 17 septembrie 1462 Matiaș Corvin se găsea totuși în Turda, îndreptându-se spre Sibiu — unde va sosi înainte de 30 septembrie —, în aparență gata să-și respecte obligațiile de aliat. La 3, 4, 6, 25 și 27 noiembrie, precum și la 6 decembrie, prezența lui este dovedită la Brașov, iar la 11 decembrie în Mediaș, pe calea înapoierii spre Ungaria.¹³⁸

Michael Beheim adaugă amănunte deosebit de prețioase despre împrejurările sfârșitului domniei lui Vlad Țepeș. Astfel, regele Ungariei și domnul Țării Românești s-au întâlnit — după spusele lui Beheim — la Brașov, unde au rămas împreună și au purtat convorbiri vreme de „cinci săptămâni sau mai mult“¹³⁹. Matiaș Corvin în mod oficial s-a vădit a fi dispus să reia lupta cu turcii, mai întâi în Țara Românească, iar apoi, mai departe, printr-o ofensivă, în însuși Imperiul otoman. I-a dat deci în ajutor lui Țepeș pe Jan Jiskra, vestitul conducător al husiților, care însă, din porunca regelui, după ce s-a întâlnit cu Vlad Țepeș, l-a arestat¹⁴⁰. Probabil că faptul nu s-a întâmplat fără o rezistență din partea domnului și a oamenilor săi, așa trebuind tălmăcită tradiția din versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* asupra luptei care a avut loc între oastea regelui Ungariei și cea a lui Vlad Țepeș. Același izvor afirmă în plus că fostul domn „a stat închis la Vișegrad pe Dunăre, mai sus de Budin (Buda) 12 ani“¹⁴¹, adică pînă în 1474.

Întemnițarea viteazului domn al Țării Românești, care poate fi datată puțin înainte de 26 noiembrie 1462¹⁴², trebuia justificată de îndată în principalele centre politice europene,

¹³⁷ Vezi mai sus, nota 112.

¹³⁸ Itinerarul regelui în Transilvania, după W. Fraknoi, *op. cit.*, p. 91—92.

¹³⁹ Michael Beheim, *op. cit.*, ed. cit., p. 54—55 și 97.

¹⁴⁰ *Ibidem*. Despre împrejurările arestării lui Vlad Țepeș de către Jan Jiskra, vezi pe larg Mihail P. Dan, *Cehi, slovaci și români în veacurile XIII—XVI*, Sibiu, 1944, p. 164—170.

¹⁴¹ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, p. 205 și 212 (în versiunea publicată de P. P. Panaitescu figurează și mențiunea că Vișegradul se afla „la 4 mile mai sus de Buda“); Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 363.

¹⁴² Vezi Michael Beheim, *op. cit.*, ed. Gr. C. Conduratu, p. 98—99 (comentariile editorului).

în primul rînd la Veneția și Roma, care acordaseră importante subsidii bănești regelui Ungariei în vederea susținerii războiului antiotoman la Dunărea de Jos. Unul din mijloace a fost acela al plăsmuirii a trei scrisori de „trădare“ ale lui Vlad Țepeș, adresate din Transilvania sultanului Mehmet II, marelui său vizir și domnului Moldovei.¹⁴³ Scrisoarea către sultan, redactată, chipurile, în „Rothel“ (Cisnădie), în 7 noiembrie 1462, și... interceptată de oamenii regelui Ungariei, este singura al cărei conținut îl cunoaștem. Și, fapt deosebit de semnificativ, ea nu s-a păstrat în „original“ (sic !), ci numai în transcrierea papei Pius II, după textul comunicat lui de curtea din Buda.¹⁴⁴

În perspectiva a ceea ce știm despre fantastica încheștare în care Vlad Țepeș fusese total angajat cu numai cîteva luni înainte, poate oare cineva să dea girul autenticității unui text în care el folosește pentru Mehmet II titulatura : „Împărat al împăraților și domnul domnilor ce sînt sub soare, mare emir și mare sultan“ și îi cere iertare pentru „greșeala și marele păcat“ săvîrșit ! În același act, evident fals, domnul ruga pe sultan să-i primească solii și se lauda că el „cunoaște toată țara Ardealului și toată țara Ungurească și condițiile locurilor și lucrurilor“. Drept urmare, dacă i-ar fi fost pe plac lui Mehmet II, pentru răscumpărarea vinei de a se fi ridicat cu război contra lui, se declara gata „să-i dea în mîină toată Transilvania, a cărei stăpînire dobîndind-o, va putea să supună toată Ungaria puterii sale“ ! Uimitoare născocire, căreia numai stringente necesități politice i-au putut conferi un aspect atît de grosolan... În fond, „campania“ regelui Ungariei s-a întrerupt în momentul prinderii lui Țepeș, iar toți cei ce așteptau vești despre succese militare în lupta împotriva turcilor trebuiau într-un fel grabnic satisfăcuți. Lucrul s-a realizat prin această lovitură de teatru, arestarea voievodului și acuzarea lui ca trădător, la care în curînd s-a adăugat și o intensă propagandă defăimătoare asupra faptelor sale din

¹⁴³ Istoricii au dezbătut mereu problema acestor așa-zise scrisori de trădare. N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 141—142 și, mai nou, Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspîndirea păvestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș...*, p. 161—162, le-au considerat hotărît falsuri justificative în fața opiniei publice europene.

¹⁴⁴ Textul scrisorii, după *Comentariile papei Pius II*, a fost reeditat de N. Iorga, în *Studii și documente...*, vol. III, p. XXXI.

cursul anilor de domnie în Țara Românească.¹⁴⁵ Regele Matiaș Corvin se putea acum întoarce liniștit la Buda, chestiunea „cruciadei“ fiind pentru moment amînată...

Că nu a fost vorba de nici un fel de trădare din partea lui Vlad Țepeș o dovedesc înseși împrejurările în care el a fost eliberat din temniță doisprezece ani mai târziu, prin 1474. Într-adevăr, într-o scrisoare anonimă din 7 martie 1476, adresată din Buda papei Sixt IV de către episcopul de Erlau (Agria, Eger), se spunea că „în anul trecut <regele Matiaș Corvin> i-a dat drumul <lui Vlad Țepeș> și l-a trimis asupra turcilor, care au mare spaimă de dînsul“¹⁴⁶. Tot așa, cum menționam și mai sus, în același an 1475 solul ducelui de Ferrara nu făcea decît să exprime opinia curții regale de la Buda, cînd scria că „se speră că zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut și altădată...“¹⁴⁷. Cele două mărturii după părerea noastră concordă în a proba, firește indirect, că Vlad Țepeș în realitate nu a manifestat nici o șovăială, nici o inconsecvență, în opoziția sa față de turci în anul 1462, pînă în clipa în care pe nedrept a fost făcut prizonier. Victimă a unui joc politic ce nu avea nimic de-a face cu țelul pentru care el lupta, în 1474 era eliberat tocmai pentru virtuțile sale ostășești și pentru convingerile sale hotărît antiotomane... bine cunoscute cercurilor înalte ale curții din Buda !

Atitudinea, poziția și, în genere, acțiunile lui Vlad Țepeș din ultimii ani de viață nu pot fi înțelese, credem, decît ținînd seamă de ceea ce Nicolae Iorga numea atît de sugestiv : „datina politică românească“¹⁴⁸. Marele istoric definea acest concept prin „unirea... elementelor de înrîurire creștină venite din răsărit și din apus“ și, pe de altă parte, prin „potrivirea acestor elemente cu condițiile geografice și istorice ale țării“¹⁴⁹. Vlad Țepeș, care în cursul celei de-a doua domnii

¹⁴⁵ Acest aspect a fost relevat de Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș...*, p. 162—165. Vom insista și noi asupra lui ceva mai departe, în a doua parte a acestei lucrări.

¹⁴⁶ N. Iorga, *Lucrări nouă despre Vlad Țepeș*, în *Convorbiri literare*, an. XXXV (1901), nr. 2, p. 156 și 158 (pentru autorul scrisorii).

¹⁴⁷ Vezi nota 102 a capitolului de față.

¹⁴⁸ N. Iorga, *Scrisori de domni...*, ed. cit., p. 149.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 150.

în Țara Românească a ilustrat în toată plenitudinea această sinteză, către sfârșitul existenței sale pare să se fi identificat doar cu una dintre componentele ei, cea occidentală. El este înfățișat în documente și textele de cronică, aproape întotdeauna, ca un „căpitan“ al regelui Ungariei, a cărui misiune permanentă era aceea de a lupta în zona de miazăzi a regatului, contra turcilor. Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* îl acuză chiar de a fi părăsit ortodoxia, trecând la catolicism.¹⁵⁰

În 25 februarie 1475 Vlad Țepeș se găsea în Transilvania. La această dată, Matiaș Corvin poruncește din Buda lui Thomas Altenberger, primarul Sibiului, să acorde suma de două sute de florini „credinciosului său Dracula“ (*fideli nostro Drakwlyae*), pentru întreținere.¹⁵¹ Pe temeiul unei mențiuni din *Cronica Austriei* de Jakob Unrest, s-a bănuțit o vreme că în ianuarie același an el ar fi luptat în Moldova, la Podul Înalt, alături de Ștefan cel Mare.¹⁵² Dar ipoteza aceasta nu rezistă unei critici atente a textului respectiv : numele „Wasser Weyda“ nu poate fi transcris decât prin „Basarab voievod“ și în nici un caz prin „Vlad voievod“ sau „Vladislav“, iar expresia „des Kunigs von Ungarn Diennar“ este echivalentă cu „vasal al regelui Ungariei“ și nu cu „căpitan al regelui Ungariei“, cum s-a crezut.¹⁵³

O altă urmă a prezenței lui Vlad Țepeș în Transilvania în 1475, datează din 4 august. În ziua amintită, el „Wladislaus Dragwlya, vaivoda partium Transalpinarum“, cum se semnează acum, scrie din Arghiș, lângă Cluj, Brașovului, cerînd prin boierul său Cîrstian pîrcălabul să i se pregătească

¹⁵⁰ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, p. 205 și 212 ; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 363.

¹⁵¹ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. II, partea 2 (1451—1510), București, 1891, nr. CCX, p. 232.

¹⁵² N. Iorga, *Acte și fragmente...*, vol. III, p. 96.

¹⁵³ Cf. *Ibidem*, p. 96, nota 3 și p. 97, nota 2. Chiar și N. Iorga a renunțat ulterior la identificarea lui „Wasser-Weyda“ din cronică lui Unrest, cu Vlad Țepeș (N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 178—179). Voievodul Basarab, care a luptat împreună cu Ștefan contra turcilor în ianuarie 1475 și apoi a contribuit la urmărirea lor, a fost Basarab cel Bătrîn sau Laiotă (C. A. Stoide, *Legăturile dintre Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XV-lea «Contribuții»*, în *Studii și cercetări științifice, Istorie*, an. VII (1956), fasc. 1, Iași, p. 66—69).

o casă în cetate.¹⁵⁴ În sfârșit, la 13 octombrie același an este atestat iarăși în Transilvania, la Bălcaciu („Bolkach“ — astăzi sat, com. Jidvei, jud. Alba), când trimite o scrisoare prin care certifică primirea pensiei de două sute de florini, fixată de regele Matiaș Corvin.¹⁵⁵

Deodată, tot în iarna 1475—1476, îl vedem pe teribilul prinț intrând din nou în luptă, împotriva turcilor, de astă dată în Bosnia, unde participă la asediul cetății Șabaț, de lângă Dunăre, împreună cu Matiaș Corvin și despotul sârb Vuc Grigoriević, refugiat în Ungaria din 1465. După luarea orașului, regele s-a întors la Buda, nu înainte de a fi hotărât o incursiune de pradă dincolo de apa Savei, în direcția orașului Srebrenica — vestit pentru minele lui de argint —, incursiune ce va fi comandată de despotul Vuc, de „Vlad Dracul“ (Țepeș) și de „cîțiva alți căpitani“.

Episcopul de Erlau ne-a lăsat o amănunțită descriere a acestei acțiuni, la care au participat cinci mii de oameni, într-o scrisoare și mai sus citată¹⁵⁶, din care se detașează net rolul crunt jucat de fostul voievod al Țării Românești. Umblînd numai noaptea în părțile locuite, fără a ataca nici un târg sau sat, „căpitani“ lui Matiaș Corvin au trimis înainte 150 de călăreți îmbrăcați turcește, care au pătruns pașnic în Srebrenica, în pragul dimineții unei zile de bîlci. Năvala năprasnică ce a urmat a adus cucerirea orașului, care apoi a fost incendiat, precum și o pradă uriașă („ostașii împărțeau, sfărîmîndu-le cu securile, bucățile de argint ce găseau prin casele oamenilor...“). A venit la rînd atacul contra localităților Kușlat și Zwornik, după care corpul expediționar a luat calea întorsului, fără să se cruțe „nici sat, nici casă; prin fier și foc au fost nimicite toate“. Și episcopul de Erlau adăuga: „Dar nu voi trece cu vederea cruzimea lui Vlad

¹⁵⁴ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I, ed. cit., nr. CCLXV, p. 322—323.

¹⁵⁵ *Ibidem*, nr. CCLXVI, p. 323—324. Vezi și, pentru identificarea localităților de unde au fost emise scrisorile, N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 183—184. În 13 octombrie 1475, Țepeș se intitulează „*Ladislaus Dragewlya, vaiwoda partium Transalpinensium*“. Cu cîteva zile înainte, în 5 octombrie 1475, fostul domn se găsea în Merghindeal (I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 59).

¹⁵⁶ Vezi nota 146 (N. Iorga, *op. cit.*, p. 155—156 și 159—161, pentru textul latin).

Dracul, pentru care lumea întreață-l cunoaște. Căci, rupînd în bucăți cu mîna lui pe turcii prinși, punea în țepe bucățile, zicînd : «Cînd vor veni turcii și vor vedea acestea, de spaimă vor fugi». El e acela care a făcut păduri de oameni trași în țeapă. Cei mai de frunte <nobili> unguri spun că, pe cînd era domn în Țara Românească, a ucis poate o sută de mii de oameni cu țepe și alte pedepse grozave. Pentru care, timp de mulți ani de zile regele l-a ținut în foarte aspră închisoare, dar, nici aici neputîndu-și uita de sălbăticie, prindea șoareci și, făcîndu-i bucăți, îi punea în niște bețișoare de lemn, cum pusese pe oameni în țepe. Dar în anul trecut <regele> i-a dat drumul și l-a trimis asupra turcilor, care au mare spaimă de dînsul...¹⁵⁷ Se recunoaște lesne în acest pasaj al doilea motiv fundamental — în afară de cel al așa-zisei „trădări” — al propagandei ostile lansată și întreținută de curtea regală din Buda, după 1462, în jurul personalității extraordinare a prizonierului ei, anume acela al neobișnuitei „cruzimi” a prințului valah. Era o imagine întunecată, care trebuia neapărat să adumbrească faptele de arme ale lui Vlad Țepeș în lupta contra turcilor, cunoscute și admirate în aproape întreaga Europă centrală și sudică. Numai așa se putea justifica deplin înlăturarea lui de pe scena politică, al cărei autor a fost „suzeranul” și „aliatul” său Matiaș Corvin. Firește, lăsînd de o parte această realitate, nu rămîne mai puțin, din mărturia prezentată adineauri, încrîncenarea cu care fostul domn a reluat înfruntarea cu turcii. Ba mai mult, în desfășurarea incursiunii din Bosnia oricine poate identifica pretutindeni „stilul” său de luptă : oșteni îmbrăcați turcește se strecoară în Srebница — în mod oarecum asemănător a fost înșelată garnizoana otomană a Giurgiului în iarna 1461—1462 —, în împrejurimile Kușlatului trupurile celor învinși și uciși „au fost grămădite ca o movilă și multe fură puse în țepi pentru ca turcii, venind, să se înspăimînte de această groaznică privește” — este chiar efectul produs de cîmpul de țepi de lîngă Tîrgoviște asupra oștii lui Mehmet II în 1462 și descris întocmai de Chalcocondil — etc., etc.

Dar, desigur, în planul cel nou de război contra turcilor, al lui Matiaș Corvin, nu putea lipsi problema recuperării Țării Românești, care, odată trecută în mîna lui Vlad Țepeș

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 156.

ar fi putut oferi, potrivit socotelii regelui din 29 ianuarie 1476, „opt mii de călăreți și treizeci de mii de pedestrași”¹⁵⁸. Această acțiune, devenită tradițională în pregătirea oricărei ofensive majore a Ungariei împotriva Imperiului otoman — să ne reamintim o clipă de eforturile lui Iancu de Hunedoara în acest sens! —, a avut într-adevăr loc în toamna anului 1476¹⁵⁹, cu concursul activ al domnului Moldovei, Ștefan cel Mare. Restaurarea lui Vlad Țepeș în scaunul domnesc al Țării Românești a întârziat atât din pricina evenimentelor din cursul verii, când Mehmet II a condus expediția răzunătoare din Moldova, încheiată într-o primă fază prin bătălia de la Valea Albă (26 iulie 1476). Înfrângerea militară momentană a voievodului Moldovei, la care a contribuit și domnul muntean de atunci, Basarab cel Bătrîn sau Laiotă, cu cei nouă mii de oameni dați în ajutor turcilor, a făcut însă iminentă rezolvarea problemei orientării politice a Țării Românești.¹⁶⁰

Către sfârșitul lunii iulie 1476, Vlad Țepeș („voievodul Dracula”) se afla în Transilvania, în Mediaș, unde, împreună cu „căpitanul regesc” Ștefan Báthory și în fruntea a peste treizeci de mii de oameni — „toate trupele din provincia Transilvaniei” — era gata să pătrundă în Moldova, în sprijinul lui Ștefan cel Mare. Cei doi comandanți trimiteau vorbă voievodului Moldovei „să nu pornească nici o luptă cu turcul până nu vor fi uniți cu el, cu toate trupele”, iar, așa după cum se informa la Buda, fiecare din luptătorii din Transilvania, în afara armelor obișnuite, „va purta cu el o secure, și aceasta... pentru a putea astupa drumurile cu arbori și lemne, spre a închide calea turcului, ca să nu aibă putință de

¹⁵⁸ Vezi mai sus, nota 106 a acestui capitol.

¹⁵⁹ O scrisoare a lui Ioan Pongrácz, voievod al Transilvaniei, către sașii din Brașov, din 10 ianuarie 1476, din Stremț, probează că la această dată Matiaș Corvin încheiase pace cu voievodul Laiotă Basarab și vorbește de necesitatea îndepărtării pribegilor valahi, partizani ai lui Vlad Țepeș, împreună cu familiile lor (Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. CXLIX, p. 86—87; cf. și I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 33 și 59, care datează altfel scrisoarea).

¹⁶⁰ Acest aspect l-a preocupat de fapt în mod constant pe Ștefan cel Mare și în anii anteriori. Pentru intervențiile lui în Țara Românească în anii 1473—1475, vezi C. A. Stoide, *Legăturile dintre Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XV-lea (Contribuții)*, în *Studii și cercetări științifice, Istorie*, an. VII (1956), fasc. 1, Iași, p. 59—73.

a se întoarce înapoi”¹⁶¹. Era, fără doar și poate, încă o idee a temutului prinț valah, al cărui gând lucra fără încetare întru găsirea celor mai radicale soluții de nimicire a puterii Semilunei...

Din păcate, joncțiunea dintre oștile Moldovei și cele ale Transilvaniei nu s-a realizat la timp și astfel deznodământul de la Valea Albă nu a mai putut fi evitat. Tot ce rămânea de făcut era înlăturarea urmărilor biruinței câștigate în 26 iulie de Mehmet II. Iar această acțiune a izbutit deplin, sultanul fiind astfel privat de rezultatul politic al succesului său militar. Potrivit cronicarului austriac contemporan Jakob Unrest, Vlad Țepeș („Trackhel Weyda”) împreună cu trupele transilvănene a pătruns în Moldova și alături de Ștefan cel Mare a contribuit la curățirea țării de turci nimicind chiar, la un moment dat, „șase corpuri de oaste” inamice „lângă apa care străbate Moldova” (Siretul), pe la data de 15 August 1476.¹⁶²

A urmat izgonirea lui Laiotă Basarab de pe tronul Țării Românești.¹⁶³ În 7 octombrie 1476, din Brașov, Vlad Țepeș acordă tuturor cetățenilor de aici importantul său privilegiu comercial, de care ne-am ocupat și în capitolul precedent. Era vorba de restabilirea și confirmarea tradiționalelor liber-

¹⁶¹ Toate aceste date, precum și alte știri culese în Moldova la începutul atacului turcesc, erau comunicate la Buda în primele zile ale lunii august 1476 de „Ladislau, omul voievodului Draculea” (*Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 141—143).

La 21 iulie 1476, din Șomcherec, vicevoievodul Transilvaniei, Ștefan Erdely porunca Brașovului să-și trimită contingentul de oaste la Turda, sub comanda lui Ștefan Báthory și a lui Vlad Țepeș, numit în act „Ladislaus Drakula” (Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. CLXII, p. 92—93).

¹⁶² Jakob Unrest, *Österreichische Chronik*, ediția Karl Grossman, Weimar, 1957 (*Monumenta Germaniae Historica, Nova series*, t. XI), p. 64.

¹⁶³ Încă în 28 februarie (1476), Basarab voievod, după ce scria brașovenilor că s-a „nevoit pentru pace și pe cât a putut i-a apărat de turci”, se plîngea că adăpostesc în mijlocul lor pribegi, „vrăjmașii noștri”, care „se ridică... și se duc în Moldova împreună cu secuii” și îi pradă țara. Pare să fie o referire la prezența în Transilvania a lui Vlad Țepeș (I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. CI, p. 126—127). La 22 februarie, deci cu o săptămână mai înainte, Basarab scria din Gherghița sașilor din Sibiu că nu se mai socotește prietenul lor, desigur tot din cauza lui Vlad (I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 34).

tați comerciale ale cetății, pe care el însuși le îngrădise după 1457, în anii săi de domnie în Țara Românească, precum și de menținerea vechiului regim al vămilelor¹⁶⁴. Iar la o lună distanță, în 8 noiembrie 1476, îl reîntîlnim în Tîrgoviște, pentru a treia oară voievod al Țării Românești, anunțînd scurt județului și pîrgarilor din aceeași cetate a Brașovului: „Iată vă dau de știre că am răsturnat pe vrăjmașul nostru Laiotă, și a fugit la turci. Deci v-a slobozit Dumnezeu calea. Veniți cu pîine și cu marfă, și vă hrăniți, căci a făcut Dumnezeu să fim acum o singură țară...”¹⁶⁵ „O singură țară” din Transilvania și Țara Românească! Este fără îndoială o exprimare metaforică, prin care Vlad Țepeș înțelegea și sublinia legătura lui politică strînsă, de atunci, cu statul din lăuntru arcului carpatic. Dar cît de frumos sună această metaforă în perspectiva acțiunii lui Mihai Viteazul din 1599—1600 sau a Unirii de mai tîrziu, definitive, a tuturor românilor...

Să mai adăugăm și faptul că la restaurarea lui Țepeș în 1476 a participat din plin, cum spuneam, și cealaltă țară românească: Moldova lui Ștefan cel Mare. Solul lui Ștefan către Senatul venețian, Ioan Țamblac, povestea astfel la 8 mai 1477 — cu înseși cuvintele domnului Moldovei — expediția din Țara Românească: „...eu (Ștefan cel Mare) cerusem ca voievodul Basarab (Laiotă) să fie alungat din cealaltă Țară Românească¹⁶⁶ și să fie pus acolo un alt domn creștin, anume Drăculea, cu care să ne putem înțelege împreună. Am înduplecat chiar la acest lucru pe mărișorul sa craiul unguresc, ca să se îngrijească și el, din partea sa, ca Vlad Drăculea să ajungă domn. Și, înduplecîndu-se în sfîrșit, el a trimis să-mi spună ca să-mi adun oastea și să merg să pun pe numitul domn în Țara Românească. Și așa am făcut în-

¹⁶⁴ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. LXXIV, p. 95—97.

¹⁶⁵ *Ibidem*, nr. LXXV, p. 97—98. Într-altă epistolă către Brașov, din aceleași zile, Vlad Țepeș vestea că: „mi s-a închinat toată Țara Românească și toți boierii; și v-a slobozit Dumnezeu pretutindeni drumurile, și pe la Rucăr și pe Prahova și Teleajin și pe Buzău. Deci, umblați acum slobozi pe unde vă place și hrăniți-vă” (*Ibidem*, nr. LXXVI, p. 98).

¹⁶⁶ „L'altra Vlachia” în textul italian. Formulare deosebit de expresivă în gura voievodului Moldovei, care vădește conștiința comunității de neam a moldovenilor și valahilor (vezi și *Literatura română veche (1402—1647)*, vol. I, ed. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1969, p. 53, nota 6).

dată și am mers, eu dintr-o parte și căpitanul craiului dintr-alta, și ne-am unit și am pus în domnie pe zisul Drăculea.“¹⁶⁷ „Căpitanul craiului“ a fost Ștefan Báthory, care a comandat trupele din Transilvania, dar, lucrul cel important, expunerea lui Ioan Țamblac vădește că domnul Moldovei revendica pentru sine ideea reînscăunării lui Vlad Țepeș¹⁶⁸. După două decenii, acesta constituia răspunsul lui Ștefan cel Mare la gestul lui Vlad Țepeș din primăvara anului 1457, când el îl ajutase să ocupe tronul părintesc ! Ne găsim de fapt în prezența unui tip de colaborare care a constituit unul din elementele făgașului unității politice a celor două țări românești.

Am văzut că la 8 noiembrie 1476 Vlad Țepeș vestea din Țîrgoviște că l-a „răsturnat“ pe Laiotă Basarab. Trei zile după aceea, în 11 noiembrie, Ștefan Báthory, „căpitan al trupelor regale din Țara Românească“, sosise în preajma Bucureștilor, unde-și așezase tabăra și de unde scria și el sibienilor că „perfidul Basarab“ a fost alungat și că cea mai mare parte a țării, cu toți boierii — în afară de doi, numiți — a trecut de partea lui Țepeș. De asemenea, Báthory arăta că se cucerise ușor Țîrgoviștea, acolo înălțându-se „un castel bun“¹⁶⁹. Peste alte câteva zile, în 17 noiembrie, Cîrstian pîrcălabul de Țîrgoviște, anunța Brașovului că cetatea Bucureștilor a fost luată cu o zi mai înainte, adică în 16 noiembrie 1476 : „De aceea lăudați pe Domnul atotputernicul cu trâmbițe și cu cîntece și clopote, precum am făcut și noi în țara noastră, care e ca și a voastră < *tam vestra* >. Și să știți că domnii și boierii a toată țara s-au supus dumisale voievodului Ladislau < Vlad Țepeș >“¹⁷⁰. După mărturia cronicarului Jakob Unrest, se pare că în cursul asediului de

¹⁶⁷ Cea mai recentă ediție a traducerii textului din 8 mai 1477, în *Literatura română veche (1402—1647)*, vol. I, ed. cit., p. 49—52.

¹⁶⁸ Vezi și N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 192.

¹⁶⁹ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. CLXVII, p. 95. La 20 octombrie, prepozitul Urban din Sibiu menționa unor brașoveni o întâlnire cu episcopul Nicolae de Knin, care avusese o misiune în Țara Românească. N. Iorga a presupus că episcopul „va fi avut grija jurământului ce-și făcură Vlad și Ștefan“ (*Ibidem*, nr. CLXVI, p. 94).

¹⁷⁰ *Ibidem*, nr. CLXVIII, p. 95. Încă din 15 noiembrie 1476, din Buda, regele Matiaș Corvin îl vestea pe principele elector Ernest al Saxoniei despre înlocuirea lui Laiotă Basarab cu Vlad Țepeș. Tot el, în 8 decembrie trimitea și papei Sixt IV știrea înălțării pe tronul Țării Românești a lui „Dragula“ (Ambele acte la Vilmos Fraknók, *Mátyás Király levelei. Külügyi Oszdtály*, vol. I (1458—1479), Budapesta, 1893, nr. 245, p. 355 și nr. 246.

cinci zile al Bucureștilor oștile transilvănene și moldovene s-au izbit de o puternică rezistență a unei forțe turcești care, cel puțin o dată, a respins asaltul asediatorilor. Se pare chiar că turcii au ieșit și la atac, călări, unii fiind prinși și aduși între bastioanele de lemn ale lagărului lui Vlad¹⁷¹. Până la urmă, însă, cetatea a fost cucerită și se poate considera că cea de-a treia domnie a lui Vlad Țepeș a început într-adevăr în 16 noiembrie 1476, zi când el a redevenit stăpînul întregii țări.

Din nefericire, cea de-a treia domnie a lui Vlad Țepeș în Țara Românească a fost — ca și cea dintîi, din toamna anului 1448 — deosebit de scurtă, încheindu-se tragic. Ștefan cel Mare îi lăsase două sute de oameni, dintre curtenii săi, care să-i constituie o gardă credincioasă. „El m-a rugat să-i las — spune Ștefan vodă în 1477 —, pentru paza lui, oameni de-ai noștri, căci în munteni nu se prea încredea.” Potrivit aceluiași izvor, „numaidecît necredinciosul Basarab s-a întors”, desigur cu ajutorul turcilor, „și l-a găsit singur și l-a omorît, și împreună cu el au fost omorîți, toți oamenii mei (ai lui Ștefan), afară de zece”. Vestea deznodămîntului a sosit la curtea domnească a Moldovei „cam pe la 10 ianuarie” 1477.¹⁷² Dar încă din 5 ianuarie 1477, din Hîrlău, Ștefan cel Mare își exprima față de brașoveni îngrijorarea față de situația lui Vlad, despre care cerea știri. El aflase atunci de „fapta” lui Vlad, însă nu putem decît bănui care va fi fost isprava comunicată din Brașov în pragul noului an și care se va fi întîmplat în Țara Românească în ultimele zile ale anului 1476.¹⁷³

Versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* relatează în următorul chip moartea voievodului: „Sfîrșitul lui a fost astfel: trăia în Țara Muntenească și au venit asupra țării lui turcii și au început să jefuiască. El i-a atacat și turcii au început să fugă. Oastea lui Dracula a început să-i taie fără milă și i-a gonit. Iar Dracula de bucurie s-a suit pe un deal să vadă cum taie pe turci. S-a rupt astfel de oastea celor apropiați lui, s-a travestit (travestindu-se) ca

¹⁷¹ N. Iorga, *Acte și fragmente...*, vol. III, p. 99.

¹⁷² *Literatura română veche (1402—1647)...*, vol. I, ed. cit., p. 51.

¹⁷³ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. CLXIX, p. 96.

turc (sau : ...«Apropiatîi lui *socotindu-l drept turc*») și l-a lovit unul cu lancea. El, văzînd că este omorît de către ai săi, îndată a ucis cu sabia sa pe cinci dintre ucigașii săi. Pe el însă l-au străpuns cu multe sulite și astfel a fost omorît¹⁷⁴. Probabil că „fapta“ lui Vlad despre care aflase Ștefan cel Mare în 5 ianuarie 1477 era în legătură cu stăvilirea incursiunii turcești. Va fi fost vorba poate de o primă izbîndă, cunoscută de altfel și versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod*. În același ultim izvor, însă, lăsînd de o parte așa-zisa confuzie făcută de apropiatîi lui Țepeș, care l-ar fi luat drept turc, atrag atenția cuvintele : „...văzînd că este omorît de către ai săi“, care recompun o imagine asemănătoare întrucîtva celei înregistrate de Jakob Unrest. Acesta confirmă că într-adevăr domnul a fost lovit și ucis de unul din oamenii săi, dar precizează în plus că ucigașul lui era venit de la turci : „el (Vlad) a fost omorît cu mare viclenie, prin care turcii au vrut să răzbune dușmănia pe care el le-o purtase și încă și marile pagube ce le pricinuise lor. Căci un turc se băgase slugă la el, ca să-l ucidă în timp ce îl slujea : de aceea era el tocmît de turci. Și după ce aceasta s-a întîmplat, adică după ce i-a tăiat capul pe la spate cînd ei călăreau, el s-a refugiat îndată în oastea turcilor. Pentru care regele (Matiaș Corvin) a fost foarte supărat, căci a pierdut mult în el pentru lupta cu turcii.“¹⁷⁵

Sîmbătă 1 februarie 1477 știrea pieririi lui Vlad Țepeș ajunsese la Veneția, unde se spunea că turcii pusese rădăcină din nou mîna pe „Valahia Mare“ (Țara Românească) și îl „tă-

¹⁷⁴ Am folosit traducerea lui Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 365. Variantele dintre paranteze aparțin editorului citat. Credem că traducerea „Apropiatîi lui socotindu-l drept turc, l-a lovit unul cu lancea“ are cel mai mult sens. Vezi și P. P. Pănaiteanu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI...*, p. 206 și 213, care s-a oprit la aceeași variantă („Apropiatîi lui luîndu-l drept turc, unul l-a lovit cu o sulită“).

¹⁷⁵ N. Iorga, *Acte și fragmente...*, vol. III, p. 99. Letopisețul sîrbesc de la biserica Sf. Nicolae din Bjelo Polje, păstrat într-un sbornic din secolul XVI, consemnează astfel sfîrșitul lui Țepeș : „în anul 6982 (= 1474) pieri Vlad Țepeș de mîna lui Basarab“ (vezi Anca Iancu, *Știri despre români în izvoare istoriografice sîrbești (secolele XV—XVIII)*, în culegerea *Studii istorice sud-est europene*, vol. I, Editura Academiei, București, 1974, p. 23). Este unica sursă sîrbească, care semnalează acest eveniment din Țara Românească.

iaseră în bucăți pe Dracuglia, căpitanul numitului rege“ (Matiaș Corvin), împreună cu alți patru mii de oameni. La fel se zvonea, însă, că ar fi murit și Basarab („Bozrab“), „domnul numitei Valahii“, cele două știri fiind considerate foarte triste pentru creștinătate¹⁷⁶. Interesant este că și unul dintre izvoarele turcești, cronica lui Orudj bin Adil (sec. XV), susține în mod inexact că în luptele din Țara Românească de la hotarul anilor 1476—1477 și-ar fi găsit sfârșitul și unul dintre cei doi Basarabi — Basarab Laiotă și Basarab cel Tânăr sau Țepeluș —, care concureau atunci pentru ocuparea scaunului domnesc: „Afurisiții de Țepeș și Țepeluș (Basarab cel Tânăr) s-au războit între ei. În cele din urmă norocul a fost de partea lui Țepeluș care, gășind prilejul, i-a tăiat capul (lui Țepeș), devenind bei independent. După aceasta a venit Basaraba (Laiotă), care, dînd un atac peste noapte din partea Ungariei, a tăiat capul lui Țepeluș, devenind bei în vilaietul Țării Românești“¹⁷⁷. Evident, cronicarul turc a inversat rolurile, fiindcă Basarab cel Bătrîn sau Laiotă a fost cel care a avut întîi sprijinul turcilor, iar Basarab Țepeluș a fost cel care a rămas în cele din urmă domn, impus se pare tot de turci, pînă în 1482.¹⁷⁸ Astfel s-a întîmplat că moartea lui Țepeș, a lui „Dracula“, a fost îndeaproape succedată de înlocuirea rivalului său, Basarab Laiotă. Mișelescul asasinat al viteazului domn nu a mai apucat deci să folosească decît o clipă celui care trebuia să-i fie întîiul beneficiar. Soarta a avut grijă să răzbune fără întîrziere, măcar în felul acesta, nedemnul act, care a pus capăt zilelor unuia dintre cei mai cutezători prinți născuți în răsăritul Europei medievale. Iar faptele lui „Dracula“, trecute încă din timpul vieții

¹⁷⁶ *Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera*, vol. IV, partea 2, Budapesta, 1877, nr. 234, p. 340.

¹⁷⁷ *Cronici turcești privind țările române (Extrase)...*, vol. I, p. 60.

¹⁷⁸ După părerea lui N. Iarga (Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, p. 93, nota 2) și Basarab cel Tânăr a venit, în 1477, în Țara Românească, cu ajutor turcesc. Nici unul dintre cei doi Basarabi nu a murit în cursul anului 1477. Basarab Țepeluș a domnit, cum am spus, pînă în 1482. Iar Basarab Laiotă, refugiat în Transilvania, a mai trăit acolo pînă prin 1480. La 22 decembrie 1480 Ștefan Băthory cerea brașovenilor să tocmească un număr de pribegi dintre cei care-l întovărășiseră în Transilvania pe „răposatul Basarab cel Bătrîn“ (*Ibidem*, nr. CXCI, p. 107—108).

lui în legendă, s-au transformat treptat într-o adevărată mitologie, cu o răspîndire — în spațiu și timp — aproape nemaiîntîlnită în istoria culturii universale.

Cînd a murit, Vlad Țepeș se afla în jurul vîrstei de 45 de ani. De trei ori domn al Țării Românești (1448 ; 1456—1462 și 1476), el are o existență ce poate fi calificată, fără nici o exagerare, drept senzațională. Din Tîrgoviștea părintească în temnița de la Egrigöz, în Anatolia ; din Moldova lui Bogdan II, în Transilvania lui Iancu de Hunedoara și, apoi, a lui Matiaș Corvin ; din temnița de la Vișegrad, în Bosnia ocupată de turci — acesta a fost itinerarul fantastic al voievodului în afara hotarelor Țării Românești. A avut norocul să-și încheie zilele în scaunul domnesc, pe pămîntul Țării Românești, dar mormîntul lui este încă înconjurat de aceeași mantie de taină care-i învăluie de fapt, în pofida mărturiilor existente, întregul zbucium al vieții. Se zice că ar fi fost îngropat în biserica de pe ostrovul Snagovului, ctitorie din moși strămoși a familiei voievodale a Țării Românești...¹⁷⁹

¹⁷⁹ Vezi discuția lui Dinu V. Rosetti, în grupajul *Dracula — voievodul valah Vlad Țepeș — între fantezie și adevăr*, publicat în *Tribuna României*, an. II (1973), nr. 6 din 1 februarie, p. 4—5. Pentru descendenții lui Țepeș, în special pentru fiul său Vlad, rezultat din căsătoria cu „ruda” regelui Matiaș Corvin, vezi Pavel Chihaiia, *De la Negru Vodă la Neagoe Basarab*, Editura Academiei, București, 1976, p. 124—128.

Partea a II-a

LUMINI ȘI UMBRE ALE LEGENDEI

CAPITOLUL I

Numele „Dracula“ „Se zice...“ Cu aceste cuvinte pășim de fapt în domeniul legendei și primul lucru pe care-l avem de făcut este să ne ocupăm de originea și sensul numelui „Dracula“, sub care Vlad Țepeș a devenit cunoscut încă din veacul XV pînă departe de hotarele țării sale.

Încercări de explicare s-au ivit chiar la cărturarii evului mediu. Bunăoară, iată părerea clericului Anton Verancsics (1504—1573): „...aproape toți apusenii numesc moldovenii *dani* și pe munteni *draguli*, măcar că nici românii înșiși nu folosesc (aceste nume), căci ei își zic romani, și nici vecinilor nu le sînt destul de cunoscute, ci numai doar din auzite, și nu tuturor, ci doar acelora care se îndeletnicesc cu literale... și s-a început mai întîi de către turci a-i numi *draguli*, de la preaviteazul lor principe Dragula...“

...Astfel și Dragula e un diminutiv de mîngîiere de la Drago, ceea ce înseamnă «cel drag», din care cauză dacă s-ar îngădui pe latinește ar trebui să se spună Charulus.¹

Se pare că varianta „Dragula“, „Dragul“, de la „Dracula“, „Dracul“, cu sensul atribuit de Verancsics, a circulat destul de intens în prima jumătate a secolului XVI. Fapt este că Michael Bocignoli din Ragusa, în textul său din 29 iunie 1524 folosește consecvent numele „Dragul“, cînd

¹ Afirmații culese din lucrarea *De situ Transylvanicae, Moldaviae et Transalpine*, scriere ce datează puțin după 1549 (*Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 399—400).

se referă la Vlad Țepeș, totodată caracterizându-l într-un chip deosebit de măgulitor : „A fost odinioară la ei (valahi) un domn — pe care ei îl numesc voievod — cu numele de *Dragul*, bărbat ager și cât se poate de priceput în treburile ostășești...”².

În schimb, în veacul XV, un alt grup de izvoare oferă o etimologie complet diferită. De pildă, istoricul bizantin Ducas, vorbind despre Vlad Dracul, tatăl lui Țepeș, susține că i se zicea „*Dragulios*, căci așa se chema, pentru că era rău și viclean în felul lui ; căci numele *Dragulios* se și tălmăcește cu rău și viclean”³. Iar versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* începe astfel : „A fost în Țara Muntească un voievod creștin de credință grecească cu numele de *Dracula* pe limba românească, iar pe a noastră diavol, atîta a fost de rău. Precum i-a fost numele lui, așa și viața lui.”⁴ Pretendentul Dan, în scrisoarea lui din 5 aprilie 1459, aducea o confirmare deosebit de interesantă acestor afirmații, atunci cînd utiliza următorul joc de cuvinte : „...și venit-au județul și pîrgarii din Brașov și oamenii bătrîni din Țara Birsei, care ni s-au plîns, cu inima însîngerată ni s-au plîns de cele ce a făcut *Drăculea*, vrăjmașul nostru, cum el n-a ținut credință stăpînului nostru craiului (și) s-a dat turcilor. Acest lucru l-a făcut cu adevărat învățat de *dracul*”⁵. Vasăzică este absolut sigur că în cursul celei de-a doua domnii a lui Vlad, adică între 1456—1462, cel puțin pentru dușmani, adaosul „*Dracula*” la numele său — păstrat de fapt de la părintele lui — a devenit sinonim cu „drac”, „diavol”, simbol al răului în formă extremă. Mai mult decît probabil, Ducas însuși — deși, cum spuneam, cînd explica acest nume se referea la tată —, nu a făcut decît să preia tălmăcirea care circula în mo-

² *Călători străini...*, vol. I, p. 176.

³ Ducas, *Istoria turco-bizantină (1341—1462)*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1958, p. 252.

⁴ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI publicate de Ion Bogdan*, ediție de..., Editura Academiei, București, 1959, p. 200 și 207 ; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, ed. cit., p. 355.

⁵ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu țara unghurească în sec. XV și XVI*, vol. I, București, 1905, nr. LXXIX, p. 101—102.

mentul „exploziei“ maxime a faimei lui Vlad Țepeș (după 1462).

Cît privește cărturarii veacului XVI, care au preferat să brodeze în jurul derivatului „Drag“, construindu-i o semnificație pozitivă pe care o asociau imediat isprăvilor vitejești ale voievodului, trebuie ținut seamă de modificarea de optică intervenită în vremea de decădere politică și militară pe care ei o trăiau. Imperiul otoman dobîndise între timp noi și răsunătoare biruințe, cucerind Chilia, Cetatea Albă (amîndouă în 1484) și Belgradul (1521) și zdrobind regatul Ungariei la Mohács (1526), iar acum amenința direct centrul Europei (Viena a fost asediată pentru întia oară de turci în anul 1529). În asemenea condiții, rezistența eroică a fostului domn al Țării Românești nu mai putea fi supusă firește nici unei critici. Ea se transforma într-un model, vrednic de invidiat, iar toate detaliile legate de personalitatea lui Vlad Țepeș, inclusiv problema celui de-al doilea nume — „Dracula“ — se regăseau în mod necesar sub proiecția aceluiași fascicul de lumină favorabilă.

Ciudat este că numele „Dracula“ nu s-a impus deloc posterității interne, din Țara Românească, a lui Vlad Țepeș. Hrisoavele cancelariei domnești, începînd cu cel din 1 aprilie 1551, îl menționează numai sub forma „Vlad voievod Țepeș“⁶. La fel se întîmplă și cu cronica oficială a Țării Românești, a cărei primă parte, în care figurează și el, a fost redactată în a doua jumătate a veacului XVI, poate între 1568—1577.⁷ Aici apare tot ca: „Vlad vodă Țepeș“⁸.

Este evident că în interior, după părerea noastră, a fost reținută porecla „Țepeș“, întrucît numele „Dracula“ fusese anexat definitiv, tot ca poreclă, tatălui lui Vlad. Ambii, în timpul domniei lor, s-au chemat *Vlad*. Și nu au fost singurii ce au purtat acest nume „domnesc“, la fel cum au existat în Țara Românească mai mulți voievozi cu numele

⁶ *D.I.R.*, B, veac. XVI, vol. III, nr. 3, p. 4.

⁷ Ștefan Andreescu, *Considérations sur la date de la première chronique de Valachie*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XII (1973), nr. 2, p. 361—373.

⁸ *Istoria Țării Românești (1290—1690)*. *Letopiseșul Cantacuzinesc*, ediție critică de C. Grecescu și D. Simonescu, Editura Academiei, București, 1960, p. 4.

Basarab, Radu, Mircea sau Dan. Unii dintre ei au simțit chiar nevoia ca încă de la înscăunarea lor să se diferențieze cumva, în actele oficiale, de antecesorii cu nume identice. Este, de pildă, cazul lui „Basarab cel Tânăr” (1477—1482), care a adoptat acest epitet în titlul pe care l-a folosit în majoritatea documentelor sale.⁹

Cu atât mai mult se va fi simțit necesitatea diferențierii domnilor cu nume identice în cursul secolului XVI, când în țară se acumulase o masă destul de însemnată de hrisoave și alte acte, emise de toți aceștia în secolele precedente. Drept urmare s-a căutat, probabil mai întâi în cancelaria domnească, să se confere fiecăruia un epitet sau o poreclă. În cazul nostru, ipoteza este verificată de existența unui hrisov de la Neagoe Basarab, cu data 30 octombrie 1517, în care este pomenit „bătrînul Vlad voievod Drăculea”¹⁰. Neîndoielnic avem de-a face cu tatăl lui *Vlad Țepeș* și al lui *Vlad Călugărul* (1482—1495), epitetul „bătrînul” nefăcînd decît să accentueze că era vorba de un *Vlad* mai îndepărtat în timp decît ei, iar adaosul „Drăculea” aducînd indicația ultimă, exactă, cu privire la identitatea personajului invocat.

În actele interne ce s-au conservat pînă astăzi, toate datînd din perioada celei de-a doua domnii în Țara Românească (1456—1462), *Vlad Țepeș* s-a intitulat fie „Io Vlad voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul bătrînului Vlad voievod” (16 aprilie 1457), fie „...Io Vlad voievod și domn și fiul marelui Vlad voievod, stăpînind și domnind peste toată țara Ungrovlahiei, Amlășului și Făgărașului herțeg” (20 septembrie 1459)¹¹. Ne grăbim însă să precizăm că porecla „Țepeș” nu a fost o creație a cancelariei domnești din veacul XVI, născută din nevoia diferențierii mai sus discutate. Ar fi o concluzie pripită, care ar elimina pe nedrept unele dovezi categorice ale prezenței acestei porecle încă din secolul XV. Într-adevăr, cronicarul otoman Orudj bin Adil, care a murit către sfîrșitul secolului amintit, îl nu-

⁹ Formula lui de intitulare în actele interne suna astfel: „Din mila lui Dumnezeu, Io Basarab cel Tânăr voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul bunului Basarab voievod...” (*D.R.H.*, B, vol. I, nr. 157, p. 260. Act din 9 ianuarie 1478).

¹⁰ *Ibidem*, vol. II, nr. 163, p. 312 și 316.

¹¹ *Ibidem*, vol. I, nr. 115, p. 198 și 199; nr. 118, p. 203 și 204.

mește în scrierea sa pe Vlad : „afurisitul voievod Dracula — oglu Kazîklî“, ceea ce se traduce prin „Țepeș, fiul lui Dracula“¹². Alt cronicar turc bine informat, Tursun-bei, trăitor pe vremea sultanilor Mehmet II (1451—1481) și Baiazid II (1481—1512), va descrie și el expediția din 1462 împotriva : „voievodului *Kazîklî* (Țepeș), conducător nesupus al ghiaurilor din Țara Românească“¹³. Tot „Kazîklî“, adică „Țepeș“, îi vor spune atît Așîk-pașa-Zade (1400—1481), Mehmed Neșri (sec. XV — cca. 1520), cît și cronicile anonime *Tevarih-i al-i Osman* sau cronicarul Ibn Kemal (a doua jumătate a sec. XV — 6 aprilie 1535).¹⁴ „Țepeș“ a fost deci o poreclă care s-a ivit, din pricina pedepsei preferate a voievodului, chiar din timpul vieții acestuia. Ea a circulat desigur nu numai la sudul Dunării, printre turci, ci și în Țara Românească, unde în secolul următor i-a fost conferită domnului în mod oficial.

Este interesant de observat tot acum că, la începutul aceluiași secol XVI, în Țara Românească Vlad Țepeș a fost consemnat și sub o formă mai specială, derivată însă din numele „Dracula“. Astfel, în scrierea *Viața și traiul Sfîntului Nișon* de Gavril Protul se menționează că după moartea lui Radu cel Mare, în 1508, boierii „puseră domn în scaunul țării pre Mihnea, feciorul *Dracei armașul*“¹⁵. Cronică internă a Țării Românești vorbește și ea despre „Mihnea voevod cel Rău, fecior *Dracii armașului de la Mănești*, (care) acesta au tăiat mulțime de boieri...“ sau, puțin mai departe, despre „...Mircea vodă, fecior *Mihniei vodă Dracii*... (care) au făcut cu Vlăduță vodă mare războiul la uîrgu din Gherghița...“¹⁶. Mihnea vodă cel Rău a fost fiul lui Vlad Țepeș. În hrisoavele sale el s-a intitulat : „Io Mihnea voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui

¹² *Cronici turcești privind țările române (Extrase)*, ediția Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, vol. I (sec. XV—mijlocul sec. XVII), Editura Academiei, București, 1966, p. 59.

¹³ *Ibidem*, p. 67.

¹⁴ *Ibidem*, p. 93, 126, 185—186 și 198.

¹⁵ Gavril Protul, *Viața și traiul Sfîntului Nișon patriarhul Constantinopolului*, ediția Tit Simedrea, București, 1937, p. 14.

¹⁶ *Istoria Țării Românești (1290—1690). Letopisețul Cantacuzinesc*, ed. cit., p. 205.

Vlad marele voievod“¹⁷, iar autorul anonim al versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* afirmă că : „pe al treilea fiu (al lui «Dracula» — Vlad Țepeș), pe cel mai în vîrstă, pe Mihail (= Mihnea), l-am văzut aici la Budin (= Buda)“¹⁸. Cu alte cuvinte, se poate pune fără grijă un semn de egalitate între Vlad Țepeș, sau „Dracula“, și „Dracea armașul din Mănești“. Dar de unde provine această din urmă denumire a fostului voievod? Ne este cu neputință să încercăm a dezlega deocamdată complet enigma. Tot ce putem face este doar să adăugăm forma *Dracea* la celelalte două forme semnalate : *Dracul* și *Dracula* sau *Drăculea*. Nicolae Iorga nota următoarele asupra acestor trei nume : „Între Dracul și Drăculea nu e tot atîta deosebire ca între Negrul și Negrea, Lupul și Lupea, căci avem și Dracea ; dincoace, ca în Mamulea din Mamul, articolul intră în formarea derivației. Deci numele sînt deosebite!“¹⁹ Remarca este deosebit de prețioasă, în măsura în care ne îngăduie bănuiala că, în pragul veacului XVI, s-a căutat la curtea domnească a Țării Românești — sau în cercul cărturarilor din țară — o primă soluție de diferențiere a celor doi voievozi cu numele Vlad, din întîia jumătate și de la mijlocul veacului XV. Pentru tată s-a folosit adaosul „Drăculea“ (așa cum reiese limpede din hrisovul din 30 octombrie 1517), în timp ce pentru fiu pare a se fi propus forma „Dracea“. Ulterior însă, în cursul veacului XVI, pentru ultimul s-a impus porecla „Țepeș“, care a rămas definitivă la români.

La străini lucrurile s-au întîmplat altfel. După ce apelativul „Dracula“ i-a fost atribuit, la un moment dat, lui Vlad Țepeș, s-a uitat treptat pînă și faptul că el l-a moștenit de la tatăl său. Acest proces poate fi urmărit lesne în documentele și izvoarele externe. În actul din 6 februarie 1452, din Buda, emis de Iancu de Hunedoara, tînărul prinț apare astfel : „*illustris princeps Wlad, filius quondam Drakwł*

¹⁷ Vezi, de pildă, *D.R.H.*, B, vol. II, nr. 54, p. 116 (document din 6 iunie 1508).

¹⁸ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, p. 206 și 213 ; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 365.

¹⁹ N. Iorga, *Scrisori de boieri — Scrisori de domni*, ediția a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 143.

vaivodae". Deci : „Vlad, fiul răposatului voievod *Dracul*"²⁰. La începutul celei de-a doua domnii, la 17 decembrie 1456, numele „*Drakwl vaivoda*" mai era păstrat exclusiv pentru tatăl lui, el însuși fiind indicat doar sub forma : „*Wlad vaivoda partium Transalpinarum*"²¹. Dar și mai târziu, în chip asemănător figurează în actul din 23 noiembrie 1457 sau în cele din 3 martie 1458, 28 aprilie 1460 și 3 decembrie 1462²². *Primele documente în care va primi numele „Dracula" provin din sudul Transilvaniei și datează din anii 1459—1460*. Este vorba de acte ale pretendentului Dan, dintre care unul a și fost pomenit mai înainte²³. Deosebit de sugestivă ni se pare a fi expresia din cel cu data 2 martie 1460 : „...nelegiuitul și prea cruntul tiran fără de credință, adică Dracul, care se zice Vlad voievod al țării aceleia"²⁴. Se vedește astfel din plin că în această arie a centrelor săsești ostile, Brașovul și Sibiuul, unde aflaseră azil și pribegii din Țara Românească, patronimul „Dracul" a căpătat un sens peiorativ, luînd locul denumirii oficiale : „Vlad voievod".

Ulterior, acest patronim, devenit poreclă peiorativă, s-a generalizat în Transilvania și Ungaria, mai ales în anii de prizonierat ai lui Vlad Țepeș. El însuși, după ce a fost eliberat, l-a adoptat în propria semnătură. Dacă la 10 februarie sau 10 august 1460, în scrisori în limba latină pentru Brașov, el mai semna : „*Wlaad, Waywoda parcium Transalpinarum*"²⁵ — cum făcuse dealtfel în tot cursul

²⁰ Gustav Gündisch, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. V, Editura Academiei, București, 1975, nr. 2767, p. 337. La fel și în actul din 30 martie 1452 (*Ibidem*, nr. 2769, p. 339).

²¹ *Ibidem*, nr. 3056, p. 555.

²² *Ibidem*, nr. 3091, p. 579 ; Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV, partea 1, București, 1911, nr. LXXXIV, p. 48, nr. XCIII, p. 54, nr. C, p. 58. Vezi și documentul datat „după 1 octombrie 1460", în care i se spune „*dominus Wlad wayda Transalpinarum*", la Gustav Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. VIII (1969), nr. 6, p. 992.

²³ Vezi mai sus nota 5 a acestui capitol.

²⁴ N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în *Convorbiri literare*, an. XXXV (1901), nr. 2, p. 149 ; I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. CCLXIX, p. 326.

²⁵ I. Bogdan, *op. cit.*, nr. CCLXIV, p. 322 ; Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, nr. XCVIII, p. 57.

celei de-a doua domnii —, la 4 august 1475 îl găsim semnând: „*Wladislaus Dragwlya, vaivoda partium Transalpinarum*“²⁶. În aceeași vreme a anilor 1475—1476 întâlnim și alte acte latinești, în care prințul român se intitulează fie „*Nos Ladislaus Dragkwlya, vaivoda partium Transalpinensium*“, fie „*Ladislaus Drakulya*“²⁷. Cum se vede, pe lângă adaosul „Dragulia“, „Draculia“ el și-a modificat și numele originar, din „Vlad“ latinizându-l în „Wladislaus“ — „Ladislaus“²⁸.

În schimb, în actele slavonești din toamna anului 1476, domnul va reveni la titulatura oficială: „Io Vlad voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei“²⁹. Chiar această deosebire dintre actele latinești și cele slavonești emanaute de la el, în 1475—1476, care nu s-a ivit niciodată în răstimpul 1456—1462, ne arată că porecla „Dracula“ s-a impus cu precădere în spațiul din nord-vestul Țării Românești, pînă în Europa centrală, mai ales în perioada 1462—1475. De aceea a ajuns domnul însuși s-o preia și s-o păstreze în propria semnătură și pecete pe textele actelor latinești din ultimii săi ani de viață.

În legătură cu același nume, Ioan Bogdan observa: „*Drăculea* era desigur forma populară, pe cînd *Dracul* era forma literară a cuvîntului. Dacă Vlad Țepeș n-ar fi fost cunoscut în popor sub numele *Drăculea*, nu înțelegem de unde ar fi luat străinii numirile: *Dracula*, *Draculya*“³⁰. Presupunerea pare îndreptățită, mai cu seamă dacă avem în vedere izvoarele bizantine, în care numele „*Drăculea*“ este întrebuițat deseori ca denumire generică pentru Vlad *Dracul* și pentru fiii săi Vlad și Radul³¹. Rînd pe rînd,

²⁶ I. Bogdan, *op. cit.*, nr. CCLXV, p. 323.

²⁷ *Ibidem*, nr. CCLXVI, p. 323 și CCLXVII, p. 324.

²⁸ Va folosi, în același moment 1475—1476, și o pecete cu noua combinație de nume (*Ibidem*, p. 323—324).

²⁹ *Ibidem*, nr. LXXVI, p. 98. Vezi și nr. LXXIV, p. 95—96, nr. LXXV, p. 97 și nr. LXXVII, p. 99.

³⁰ Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, ediție de G. Mihăilă, Editura Academiei, București, 1968, p. 468.

³¹ Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea (anii 1451—1467)*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1963, p. 290 și 291; Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ediția Vasile

fiecare apare menționat în izvoarele amintite sub forma „Draculea“, ceea ce ne arată pe de o parte că s-a încercat gruparea tuturor membrilor ramurei respective a familiei domnești din Țara Românească sub o denumire comună, iar pe de alta că această denumire avea o largă circulație și în sud-estul Europei în a doua jumătate a secolului XV.

Trebuie spus însă că forma „Draculea“, „Drăculea“ a fost interpretată și ca reprezentând genitivul singular slav de la „Dracul“, ea însemnând deci — potrivit acestei ipoteze — „fiul lui Dracul“³². Sufixul „ea“ ar indica astfel un diminutiv, avînd în fond valoarea unui factor distinctiv între tată și fiu. Acestei ipoteze i se opune totuși categoric un document de la boierul Albul, important personaj politic în domnia lui Alexandru Aldea voievod (cca. 1431—1436), predecesorul lui Vlad Dracul. Este vorba de o scrisoare către Brașov, pe care boierul Albul o începea cu cuvintele: „Și iată vă dau de știre despre voievodul pe care l-ați pus aci Draculia“³³. Dispunem, cu acest act, de o probă peremptorie a circulației formei „Draculea“, „Drăculea“ (poate chiar, simplu, „Dracula“) cu mult înainte de ivirea pe scena istoriei a viitorului Vlad Țepeș. În consecință, speculația asupra desinenței „ea“ ca element de diferențiere a lui Vlad Țepeș de Vlad Dracul este anulată. În plus, să nu uităm că în hrisovul lui Neagoe Basarab din 30 octombrie 1517, pentru al doilea personaj, Vlad-tatăl, se folosea tot forma „Drăculea“, întocmai ca în scrisoarea boierului Albu, anterioară cu aproximativ opt decenii acestui hrisov.

Credem, prin urmare, că numai ipoteza lui Ioan Bogdan este verosimilă. *Drăculea* a fost, cam pe la mijlocul

Greco, Editura Academiei, București, 1958, p. 158, 171, 184, 193, 199, 210, 282, 283, 291 („Draculea cel Tânăr“ = Radu cel Frumos) și 293.

³² Vezi I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, Iași, 1928, p. 5, nr. 2; mai nou, Gr. Nandriș, *A philological analysis of Dracula and Rumanian placenames and masculine names in -a/-ea*, în *The Slavonic and East European Review*, t. XXXVI (1959), p. 372—373; Ioan Guția, *Il nome di Dracula*, în *Archivio Glottologico Italiano*, vol. LVII (1972), fasc. 2, Florența, p. 148—149.

³³ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. CCX, p. 250.

veacului XV, o denumire cu largă răspîndire în mediul românesc, o poreclă ce a fost atribuită în popor atît lui Vlad Dracul, cît și la doi din fiii săi: Vlad (Țepeș) și Radu (cel Frumos). Străinii au preluat deci de la români, prin intermediul sașilor sau al populațiilor sud-dunărene (cazul autorilor bizantini), denumirea „Drăculea“, cu sensul dat ei în împrejurimile sau înăuntrul hotarelor Țării Românești. La un moment dat (1459—1462), ea a căpătat, în sudul Transilvaniei, în legătură cu persoana lui Vlad Țepeș, un sens peiorativ, propagîndu-se rapid de acolo către centrul și apusul Europei și, în aceste zone, i-a fost lui anexată în mod exclusiv. Pîna la sfîrșit înseși cancelariile oficiale, cum a fost mai ales cea a curții regale din Buda³⁴, au trecut la această denumire, iar Vlad Țepeș a găsit de cuviință s-o introducă în propria semnătură și titulatură pe actele în limba latină. Nu încapе îndoială că prestigiul enorm și preponderența acestui al doilea nume, devenit poreclă, față de obișnuitul „Vlad voievod...“, s-a datorat ecoului european trezit de isprăvile domnului român, ecou materializat în numeroasele anecdote ce erau povestite pe seama lui îndată după 1462. Înțelesul numelui „Drăculea“, „Dracula“, așa cum fusese „tradus“ în sudul Transilvaniei, se potrivea — am putea spune: „rima“ — cu faptele de groază atribuite voievodului în mediile ostile politicii lui (Brașovul, Sibiul și curtea regală din Buda).

Această preluare a numelui discutat în actele oficiale ale cancelariei regale ungare din circulația orală este confirmată prin faptul că la 6 februarie și la 30 martie 1452 tatăl lui Vlad Țepeș a fost evocat în aceeași cancelarie nicidecum sub forma „Drăculea“ — „Dracula“, ci numai: „*Drakwl vaivoda*“³⁵... („voievodul Dracul“). Firește, cititorul se poate întreba acum de unde vine în fond adaosul respectiv la numele tatălui lui Vlad Țepeș? Din fericire, originea lui nu comportă atîtea probleme precum evoluția sensului ce i-a fost conferit de-a lungul timpului. Împăratul german Sigismund de Luxemburg, împreună cu soția sa Barbara, a înființat la 14 decembrie 1408 Ordinul Dragonului, al cărui blazon era o cruce avînd la picioare un dragon. Scopul creării aces-

³⁴ Vezi, de pildă, mai sus nota 151 a capitolului III din partea I.

³⁵ Vezi nota 20 a prezentului capitol.

tui ordin cavaleresc a fost lupta pentru apărarea catolicismului occidental contra ereticilor și a necredincioșilor, în principal contra husiților, dar și în vederea organizării unei noi cruciade împotriva turcilor. Dragonul simboliza vitejia de neînving în lupta pentru creștinism, iar membrii ordinului purtau o pelerină verde — culoarea dragonului —, peste alta de culoare roșie, care semnifica sacrificiul. Vlad Dracul a devenit membru al acestui ordin în anul 1431, când prezența lui este atestată — în ziua de 8 februarie — la Nürnberg, în suita împăratului Sigismund, care era și rege al Ungariei. Așa cum s-a arătat nu de mult, probabil în 1439, când a construit în prima formă mănăstirea Adormirea Maicii Domnului de la Curtea de Argeș — refăcută apoi de Neagoe Basarab în anul 1517 — voievodul a pus să se sculpteze în piatră blazonul său de cavaler al Ordinului Dragonului, poruncind ca piatra să fie fixată pe turnul-clopotniță din incinta mănăstirii. Totodată, emblema dragonului figurează atât pe sigiliul său utilizat la 8 aprilie 1437, cât și pe două emisiuni monetare ale Țării Românești. Este deosebit de semnificativ faptul că pe fațada mănăstirii Argeșului dragonul a fost reprezentat dominînd victorios un alt animal fabulos, puternic, cu cap de reptilă, care nu putea simboliza, desigur, decît împărăția păgînă, pe turcii aflați în plină expansiune³⁶. Fără îndoială, Vlad Dracul va fi purtat mereu în jurul gâtului colanul de aur al ordinului cruciat din care făcea parte. Dragonul de pe pieptul lui a impresionat negreșit imaginația contemporanilor, care i-au făurit supranumele „Drăculea”, întîlnit întîia oară în corespondența dușmanului său, marele

³⁶ I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa...*, p. 39—40; E. Vîrtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în *Documente privind istoria României — Introducere*, vol. II, București, 1956, p. 363—365; Octavian Iliescu, *Emisiuni monetare ale Țării Românești din secolele al XIV-lea și al XV-lea*, în *Studii și cercetări de numismatică*, vol. II, București, 1958, p. 325—330; Idem, *O nouă contribuție privitoare la istoria monetară a Țării Românești în sec. al XV-lea*, în *Studii și cercetări de numismatică*, vol. III, București, 1960, p. 501—503; Pavel Chihaia, *Deux armoiries sculptées appartenant aux voïvodes Vlad Dracul et Neagoe Basarab*, în *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art*, t. I (1964), nr. 1, p. 151—167 (lucrare fundamentală); G. Nandriș, *Le thème de Dracula dans les littératures européennes*, în *Acta Historica*, t. VIII (1968), Roma, p. 65; Pavel Chihaia, *Steme și simboluri la mănăstirea Argeșului*, în volumul *De la Negru Vodă la Neagoe Basarab*, Editura Academiei, București, 1976, p. 187—194.

boier Albul³⁷. În nici un caz, la origine, dragonul voievodului Vlad, tatăl lui Țepeș, nu a fost un „simbol al Satanei“, cum s-a afirmat recent³⁸. Cuvîntul slav „drakŭ“ se traduce de fapt prin: șarpe, balaur, zmeu, iar cel latin „draco“ tot prin balaur. Era tocmai întruchiparea plastică de pe blazonul Ordinului Dragonului, așa cum o vedeau românii. Forma românească „Drăculea“ este echivalentă numai și numai acestui sens³⁹. Mai mult, poetul Herman von Sachsenheim, în poemul alegoric *Die Mörin*, tălmăcește numele, în legătură de astă dată cu persoana lui Țepeș, tot prin „șarpe, viperă, năpîrcă“ (*In Walachy der naterspan*)⁴⁰.

Numele „Dracula“ constituie aproape singurul element comun legendei din a doua jumătate a secolului XV și celei născute la sfîrșitul secolului XIX de sub pana scriitorului irlandez Bram Stoker. Acesta însă, cum se va vedea, a preferat să-i accentueze numai valențele de simbol al răului.

Izvoarele bizantine și turcești

Înainte de a trece la discutarea amănunțită a textelor versiunilor slavă și germană, din veacul XV, ale povestirilor care au circulat pe seama lui Vlad Țepeș, considerăm necesar un examen prealabil al rezonanței faptelor sale în izvoarele istorice narrative ale timpului. Numai confruntarea atentă a opiniilor și mărturiilor din aceste izvoare cu textele amintite poate îngădui conturarea unor concluzii valabile asupra cîtorva probleme fundamentale pe care le ridică legenda lui „Dracula“, așa cum se înfățișa ea în secolul XV. Practic, ceea ce încercăm este o analiză ce ține de domeniul istoriei mentalităților. Vom căuta, astfel, să delimităm curente de opinie majore din epocă în legătură cu personalitatea voievodului Țării Românești, spre a putea încadra ulterior

³⁷ De menționat că deviza ordinului era: „*O quam misericors est Deus et pius et justus*“. În principiu el era compus din 24 de baroni. După moartea fondatorului lui, împăratul Sigismund de Luxemburg, ordinul a dispărut atît din Germania, cît și din Aragon, unde regele Alfons V îl stabilise la rîndul său.

³⁸ Ioan Guția, *op. cit.*, p. 146—147, nota 19.

³⁹ Pandele Olteanu, *op. cit.*, p. 21.

⁴⁰ *Ibidem* (apud V. Bogrea, *Încă o pomenire germană a lui Țepeș*, în *Anuarul Institutului de istorie națională*, II, Cluj—București, 1923—1924, p. 359).

în ele, pe rând, fiecare din cele două versiuni ale povestirilor ce-l privesc direct și i-au difuzat la mare distanță de locul de baștină faima.

Negreșit, una din cele mai sensibile regiuni la acțiunile antiotomane ale lui Vlad Țepeș a fost cea de la sudul Dunării, Peninsula Balcanică supusă de turci și înglobată aproape complet Imperiului otoman. Nu a existat practic niciodată vreo ridicare la luptă a Țării Românești, fără ca voievozii ei să nu aibă în vedere eventualitatea răzvrătirii în primul rând a bulgarilor și sîrbilor. În vremuri de pace legăturile tradiționale au fost consolidate prin ajutoare menite să le conserve acestora viața spirituală, domnii noștri contribuind din plin la menținerea focarelor de cultură religioasă, străvechile ctitorii ale cnezilor și țarilor sîrbi și bulgari. Pe de altă parte, cunoașterea stării de spirit de la sudul Dunării era înlesnită de fenomenul emigrărilor neconținute în Țara Românească, mereu gata să-i adăpostească pe vecinii năpăstuiți. Era deci firesc ca, reciproc, orice semn dătător de nădejde sosit de la români să stîrnească un ecou imediat și extrem de persistent în Balcani. Poziția populației creștine de aici, de curînd înrobite, și-a găsit expresia în lucrările unora dintre istoricii bizantini, care, în apropierea vetrei împărăției prăbușite, și-au continuat totuși activitatea, purtînd mai departe — izolați — flacăra unor tradiții, unei culturi milenare. Dintre ei, merită a fi citați la loc de frunte Chalcocondil și Ducas. Vom stărui puțin mai jos asupra mărturiilor lor.

Georgios Sphrantzes sau Phrantzes (1401—1477)⁴¹, fost mare demnitar bizantin — a slujit sub nu mai puțin de trei împărați —, a cunoscut nemijlocit, odată cu cucerirea Constantinopolului în 1453, captivitatea turcească. Refugiat în Peloponez, iar apoi, după ocuparea acestuia de turci, la Corfu (1460), s-a călugărit acolo în anul 1468. Cu multă probabilitate între 1468—1476, el și-a prelucrat însemnările zilnice într-o carte de memorii, ce a intrat în circulație mai ales sub numele *Cronica mică* a lui Georgios Sphrantzes. Așa cum sublinia Nicolae Iorga, pentru perioada de după 1453, importante în lucrarea lui Sphrantzes sînt relatările amănunțite în legătură cu războaiele din Moreea, „care formează valoarea

⁴¹ După unele păreri, Sphrantzes ar fi murit după 1478, fără a se putea preciza exact data (*Literatura Bizanțului*, antologie de studii îngrijită de Nicolae-Șerban Tanașoca, Editura Univers, București, 1971, p. 427).

de căpetenie a operei sale”⁴². Întîmplările de la Dunărea de Jos au rămas oarecum în afara preocupărilor sale directe. Așa se face că în memoriile lui Sphrantzes, redactate într-o îndepărtată mănăstire din insula Corfu, nu aflăm decît o scurtă mențiune a expediției sultanului Mehmet II din anul 1462: „Iar primăvara din același an 70 (adică 6970 = 1462), sultanul a trecut în Țara Românească și a pus la cale bine tot ce se făcea acolo contra lui”⁴³. Autorul pare deci să încline către un bilanț pozitiv al campaniei turcești din 1462 în Țara Românească. Firește însă, din fragmentul de mai sus nu putem desprinde nici o concluzie cu privire la poziția lui Sphrantzes față de acțiunea și personalitatea lui Vlad Țepeș — „Dracula”. Este deci cazul să-l lăsăm în afara discuției noastre.

Cu totul altfel stau însă lucrurile în privința istoricului Ducas (al cărui prenume pare să fi fost Mihail), care a trăit cam între 1400—1470. Familia lui a trecut sub stăpînirea turcească, la Efes, în Asia Mică, încă de pe la jumătatea veacului XIV. Pe la 1421 viitorul cronicar se afla în slujba podestatului genovez Giovanni Adorno din Focșa Nouă, iar mai tîrziu se va stabili în insula Lesbos — Mitilene, în serviciul domnilor din familia Gattilusio Paleolog, îndeplinind pentru ei importante misiuni diplomatice pe lîngă curtea sultanului Mehmet II. Cronica lui Ducas se oprește la cucerirea insulei Lesbos de către turci în anul 1462. Se pare că a început redactarea ei îndată după deznodămîntul tragic al ocupării Constantinopolului, care l-a impresionat profund. Evident, din acest motiv lucrarea lui este de o însemnătate cu totul excepțională pentru perioada 1453—1462, cînd a consemnat an după an evenimentele mai importante. În plus, pe lîngă grecește, el știa și turcește, dar și — se pare — italiana și latina. Poziția lui Ducas, așa cum reiese din scrierea lui, este cea a unui bun patriot bizantin. Deși cunoaște cel mai bine istoria litoralului asiatic al Mării Egee, și în

⁴² N. Iorga, *Georgios Sphrantzes*, în culegerea *Sinteza bizantină*, ediție îngrijită de Dan Zamfirescu, București, 1972, p. 251.

⁴³ Georgios Sphrantzes, *Memorii (1401—1477)*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1966, p. 129. Menționăm că datele cu privire la viața lui Sphrantzes au fost prezentate după *Introducerea* prof. Vasile Grecu la ediția citată (p. VII—XIII).

primul rînd a Lesbosului, unde a trăit, el a lăsat știri sigure și din istoria sîrbă, ungară și română, adică despre regiunile europene aflate în calea expansiunii turcești pe vremea sa. Se pare că și-a cules informațiile atît de la turci, cît și de la creștini, în călătoriile sale diplomatice, iar, din pricina obiectivității și a conștiinciozității cu care a prelucrat datele de care a dispus este apreciat ca fiind cel mai de seamă istoric bizantin care a scris după căderea Constantinopolului, înaintea lui Sphrantzes, Chalcocondil și Critobul din Imbros⁴⁴.

Acest izvor de mîna întîi oferă o destul de amănunțită povestire a conflictului dintre Vlad Țepeș și sultanul Mehmet II, din care putem desprinde atitudinea cronicarului față de cei doi protagoniști. Pentru Ducas sultanul Mehmet II este „tiranul” care, cînd a auzit de isprăvile „voievodului Țării Românești” — el nu-i dă numele, deși pentru tată interpretează semnificația cuvîntului „Dragulios” — „i s-a făcut negru înaintea ochilor și turbat de mînie și-a strîns armata de pretutindeni”. La vederea cîmpului de lîngă Tîrgoviște, cu „mii și mii de pari sădiți în pămînt încărcăți în loc de fructe, cu oameni morți, și în mijloc pe Chamza..., în îmbrăcămintea de in subțire și purpură ce-o purta, tras în țepă”, Mehmet II — „tiranul” — „s-a înspăimîntat și noaptea, cînd a ridicat corturile, fiindu-i frică, a tras șanțuri și a ridicat valuri și sta în mijlocul lor”. Vlad Țepeș însă — „românul”, cum îi spune acum Ducas — a atacat „dis-de-diminează ...cînd era încă întuneric” și „a tăiat turci fără de număr”, obligînd astfel pe dușmani să se retragă din țară: „tiranul, sculîndu-se, plin de rușine, a trecut Dunărea și a ajuns la Adrianopol”⁴⁵.

Ducas afirmă despre Mehmet II că „s-a înspăimîntat”, că îi era „frică” și că a părăsit Țara Românească „plin de rușine”. Deși cunoaște unele amănunte care lipsesc în celelalte izvoare, anume că sultanul i-a cerut lui Vlad Țepeș 500 de băieți pentru corpul de ieniceri și că tributul anual al

⁴⁴ Ducas, *Istoria turco-bizantină (1341—1462)*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1958, p. 5—8; N. Iorga, *Ducas*, în culegerea *Sinteza bizantină*, ediție îngrijită de Dan Zamfirescu, București, 1972, p. 247—249.

⁴⁵ Ducas, *op. cit.*, p. 430 și 432.

Țării Românești era de 10.000 de galbeni, totuși el are o imagine oarecum schematică asupra războiului turco-român din 1462, alcătuită mai mult din crîmpeie, din episoade. El pare a fi cules știri disparate, transmise oral de-a lungul și de-a latul sud-estului european și Mediteranei orientale, știri pe care le-a comparat, ordonat și topit într-o narațiune fluentă. Așa se explică de ce pătrunderea lui Hamza, pașa din Nicopol, în Țara Românească în iarna 1461—1462, la Ducas nu are nici o legătură cu somația sultanului pentru tribut și pentru cei 500 de copii. După el, ar fi fost numai un gest de bravură al dregătorului otoman, care vroia „să se arate cu o faptă de mare vitejie...”⁴⁶. De asemenea, Ducas nu știe nimic despre ordinul secret de prindere a lui Țepeș, iar dintre luptele din Țara Românească din mai-iunie 1462 nu are cunoștință decît despre amintitul atac de noapte. La drept vorbind, istorisirea acestui cronicar bizantin din perspectiva cercetării noastre mărturisește limpede asupra temeiurilor, nucleului, legendei lui Vlad Țepeș la sudul Dunării, printre creștinii de sub stăpînirea turcească. La Ducas ne găsim, practic, în prezența a șase episoade ale confruntării din 1462, care constituie tot atîtea elemente de legendă: 1. Cererea de plată a tributului și uciderea solilor; 2. Incursiunea lui Vlad Țepeș la sudul Dunării; 3. Pătrunderea lui Hamza pașa în Țara Românească, încheiată cu tragerea lui în țeapă; 4. Pustiirea țării de către Vlad Țepeș și ordinul de retragere a populației în munți și în păduri; 5. Reacția sultanului în fața cîmpiei cu țepi de lîngă Tîrgoviște; 6. Atacul de noapte al voievodului contra taberei turcești⁴⁷. Ducas desprinde grăbit, cu abia reținut entuziasm, concluzia că Mehmet II a fost înfrînt de către Vlad Țepeș. El nu face astfel decît să traducă nerăbdarea majorității populației creștine din sud-estul Europei, contemporană evenimentelor, care recepta și amplifică imediat orice veste menită să-i satisfacă dorința

⁴⁶ *Ibidem*, p. 430. Bănuim că în acest caz Ducas a suprapus două știri diferite, una care privea acțiunea propriu-zisă a lui Hamza pașa, cu alta în legătură cu intervenția lui Mahmud pașa Grecul, de la sfîrșitul lunii mai 1462, care a avut într-adevăr caracterul unui act de bravură gratuită (mai cu seamă după grava înfrîngere suferită).

⁴⁷ În subsidiar, Ducas (*Ibidem*, p. 430) amintește și de strămutarea a „mult popor de rînd” din părțile „Distrei” (Silistra) în Țara Românească, ca urmare a incursiunii de la sud de Dunăre (ian.—feb. 1462).

de a vedea în sfârșit biruită puterea turcească. Ori, zvonurile sosite de la marginea de miazănoapte a Peninsulei Balcanice păreau să fie tocmai semnele unei asemenea biruințe...

Despre felul în care s-au informat autorii bizantini asupra războiului purtat de Vlad Țepeș în 1462, cele mai elocvente probe le întâlnim însă la o lectură atentă a lucrării de istorie a lui Laonic Chalcocondil. Într-adevăr, acest autor, care a acordat un deosebit de întins spațiu domniei și faptelor de arme împotriva turcilor ale domnului Țării Românești, utilizează deseori în secțiunea respectivă următorul soi de exprimare: „am auzit că...“, „dar se mai spune și aceasta“, „și se spune...“, „spun oamenii“, „se spune că...“, „nu pot crede însă...“, „dar unii spun că...“, „precum se spunea...“⁴⁸. Este o confirmare indirectă a ipotezei de mai sus, potrivit căreia și Ducas a beneficiat de știri răspândite pe cale orală, în toate colțurile sud-estului european, îndată după terminarea expediției lui Mehmet II în Țara Românească. Purtătorii acestor vești transmise din gură în gură au fost neîndoielnic locuitorii fostelor state creștine balcanice, îngenunchiate și desființate de puțină vreme de către Imperiul otoman.

Cît privește biografia lui Laonic Chalcocondil, ea este vag cunoscută. S-a născut către anul 1423, dintr-o veche familie din Atena, și s-a stins din viață, probabil tot la Atena, către 1470, ultimul element cronologic fiind dedus din faptul că scrierea sa istorică se încheie fără să menționeze cucerirea insulei Eubea de către turci (1470), pe care o arată încă sub stăpânire venețiană⁴⁹. Sînt însă unii bizantinologi care susțin că moartea lui Chalcocondil a avut loc mult mai tîrziu, abia către 1490⁵⁰. Oricum, el a fost contemporan și, am putea zice, martor „ocular“ al războiului dintre Țara Românească și Imperiul otoman din 1462, întrucît în acel moment lucra la redactarea operei sale. Așa cum s-a observat, *Expunerile istorice*, în forma în care s-au păstrat, lasă impresia că autorul nu a mai apucat să-și revizuiască

⁴⁸ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ed. cit., p. 283, 285, 287, 289.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 5, 7—8 (Introducerea prof. Vasile Grecu).

⁵⁰ *Literatura Bizanțului...*, p. 414; P. Wirth, în *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*, I, München, 1973, p. 306.

și să-și finiseze textul, el întrerupându-se brusc puțin după declarația de război din 1463 a Veneției, care în sfârșit a antrenat efectiv și Ungaria în lupta contra Imperiului otoman⁵¹.

Laonic Chalcocondil a fost un om foarte învățat, care s-a străduit să dea dovadă, pe tot parcursul lucrării sale, de o mare cumpătare și seriozitate în redarea faptelor. Modellele sale au fost doi celebri istorici clasici din antichitate, anume Herodot și Tucidide. Nu trebuie uitat nici o clipă că el scria pe când dușmanul de moarte al neamului său, sultanul Mehmet II, se plimba sub zidurile Acropolei. De aceea, accentul preocupărilor lui nu a căzut pe istoria Bizanțului, ci pe cea otomană, pe creșterea nestăvilită a puterii turcești⁵². Și, în această situație nu mic este meritul său de a fi recunoscut pretutindeni calitățile învingătorilor, vitejia și inteligența lor. Chalcocondil posedă informații de-a dreptul uimitoare asupra românilor în genere și, cu precădere, despre lupta purtată de Vlad Țepeș în 1462. S-a spus în legătură cu el că, la fel ca „un nou Herodot“, a realizat „o vastă anchetă asupra popoarelor cu care grecii veniseră în atingere“, printre acestea numărându-se și cel român⁵³. Firește însă că extinderea excepțională pe care a dat-o „anchetei“ sale cu privire la războiul din 1462, care i-a transformat textul într-un izvor de o importanță unică pentru istoria lui Vlad Țepeș, nu s-a datorat numai faptului că era contemporan evenimentului și era deci obligat să-l descrie cât mai pe larg⁵⁴, sau eventual unei deosebite curiozități de istoric. În ce ne privește, sîntem ispitiți să vedem în insistența cu care s-a oprit asupra fazelor campaniei lui Mehmet II în Țara Românească sentimentul uimirii admirative a autorului bizantin față de rezistența organizată de voievo-

⁵¹ Vasile Grecu, în ed. cit. a operei lui Chalcocondil, p. 11—12.

⁵² „Scrierea lui istorică este înainte de toate istoria Imperiului otoman, mai pe scurt și cu informația mai slabă și mai puțin exactă de la ivirea turcilor osmanlii și pînă la moartea lui Murad I în 1389, tot mai pe larg și mai bine documentată apoi, mai ales cu cît se apropie mai mult de timpul său“. (*Ibidem*, p. 16.)

⁵³ Alexandru Elian, *Români despre bizantini — Bizantini despre români*, în *Magazin istoric*, an. V (1971), nr. 9, p. 17.

⁵⁴ Și prof. Alexandru Elian este de părere că Laonic Chalcocondil și-a redactat lucrarea istorică „puțin înainte de 1470“ (*Ibidem*).

dul român. Așa se explică de ce Chalcocondil s-a aplecat asupra antecedentelor succeselor militare ale lui Vlad Țepeș din 1462 și de ce a căutat să discearnă, printre numeroasele zvonuri ce i-au ajuns la urechi, adevărul în enigma înlăturării finale a voievodului din scaunul domnesc. Este o stare de spirit pe care trebuie să o fi împărtășit nu numai el, ci și compatrioții săi din Atena și din celelalte foste teritorii bizantine din sud-estul Europei, unde soseau mereu vești — de multe ori contradictorii — despre conflictul de la Dunărea de Jos. Grecii bizantini, dar și, fără îndoială, bulgarii, sîrbii și albanezii, cu toții iscodeau neîncetat, în timpul luptelor din 1462, cu neliniște, bucurie ascunsă sau dezamăgire, știrile ivite dinspre hotarele Țării Românești, unde pe neașteptate auzeau că păgînii ar fi fost zdrobiți.

Nu ne îndoim că în 1462 și în anii următori s-a născut la sudul Dunării o tradiție folclorică asupra faptelor lui Vlad Țepeș, care a dispărut, probabil, abia după cîteva generații, într-o epocă ce nu poate fi deocamdată determinată. Ce altceva dacă nu tot o anecdotă de tipul celor din versiunile germană și slavă ale *Povestirii despre Dracula voievod* este următorul fragment al relatării lui Chalcocondil? Cităm: „Și prinzînd ostașii împăratului (sultanului) în noaptea aceasta un ostaș de ai lui Vlad, l-au dus la Machmut; și-l întreba cine e și de unde vine. Apoi după ce a vorbit de toate, l-a întrebat dacă ar ști pe unde se aține acum Vlad, domnul Daciei. Iar el i-a răspuns că știe bine, dar despre aceasta, de frica aceluia (a lui Vlad Țepeș), n-ar putea spune nimic. Atuncea, cum îi spuneau mereu că-l vor ucide, dacă nu află de la el ce voiesc să-l întrebe, el spunea într-una că e gata să moară oricînd, dar să descopere ceva cu privire la acela n-ar putea să îndrăznească. Machmut minunîndu-se mult de aceasta, să-l fi ucis pe ostaș dar să fi adăugat cu oarecare teamă pentru situația sa, că dacă acesta (Vlad Țepeș) ar avea o armată însemnată, s-ar putea să ajungă la mare putere”⁵⁵. Este un lucru stabilit, în privința stilului istoricilor bizantini, că nu o dată ei recurg, pentru înviorarea narațiunii, la mituri și legende populare, unele cu mare ve-

⁵⁵ Laonic Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 289.

chime și răspîndire⁵⁶. Același procedeu este dat în vileag și de pasajul de mai sus din opera lui Chalcocondil. Dar, dincolo de calitățile literare pe care le conferă textului, în cazul nostru procedeu pomenit verifică din plin afirmația anterioară, potrivit căreia atît Chalcocondil, cît și Ducas au beneficiat de informații orale asupra campaniei din 1462, dintre care unele erau vehiculate deja în culori de legendă⁵⁷.

Spre deosebire de Chalcocondil, Ducas a fost, se pare, mult mai selectiv în privința faptelor ce i-au fost relatate, mulțumindu-se să consemneze numai ceea ce a crezut că este esențial cu privire la luptele dintre români și turci. Chiar și așa însă scrierea lui, alăturată elementelor folclorice din textul lui Chalcocondil, oferă o temeinică bază ipotezei că la un scurt răstimp după încheierea fără izbîndă a expediției sultanului Mehmet II contra lui Vlad Țepeș, în sud-estul Europei a avut loc geneza unor *tradiții populare favorabile în legătură cu persoana domnului Țării Românești*. Autorii bizantini menționați nu au făcut decît să recepteze și să înregistreze în scris aceste proaspete tradiții orale existente în mediul populațiilor creștine balcanice.

Am lăsat la urmă prezentarea poziției lui Critobul din Imbros față de Vlad Țepeș și războiul din 1462, întrucît acest autor ocupă un loc special printre istoricii bizantini care au scris după căderea Constantinopolului. Într-adevăr, Critobul din Imbros — pe numele adevărat Mihail Kritopulos — a întocmit o istorie a primilor șaisprezece ani și jumătate din domnia sultanului Mehmet II (1451—1467), *pe care a dedicat-o însuși sultanului*: „Prea marelui singur stăpînitor, împăratului împăraților, norocosului, victoriosului, biruitorului, triumfătorului, nebiruitului Mehmet, cu voia lui Dumnezeu domnul pămîntului și al mării...”⁵⁸ Dealtfel, singurul manuscris grecesc ce s-a păstrat al scrierii sale a fost

⁵⁶ Gyula Moravcsik, *Clasicism în istoriografia bizantină*, în culegerea *Literatura Bizanșului...*, p. 165—166.

⁵⁷ Editorul român al lui Chalcocondil, prof. Vasile Grecu, remarcă același lucru în *Introducerea* ediției sale: „Cele mai multe informații însă se pare că și le-a cules pe cale orală, precum însuși ne-o spune” (L. Chalcocondil, *op. cit.*, ed. cit., p. 11).

⁵⁸ Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea (anii 1451—1467)*, ediția Vasile Grecu, Editura Academiei, București, 1963, p. 10—11 și 24.

găsit în biblioteca fostului serai al sultanilor otomani. Se crede chiar că ar fi vorba de exemplarul original pe care Critobul l-a înfățișat sultanului Mehmet II⁵⁹.

Deși nu se cunosc nici măcar aproximativ datele nașterii și morții lui Critobul, în discuția de față ne interesează doar faptul că el a fost guvernator al insulei Imbros din Marea Egee pînă în 1466, cînd insula a fost ocupată de venețieni, după care s-a mutat la Constantinopol, unde este aproape sigur că se afla în vara anului 1467. Aici și-a terminat de redactat lucrarea, puțin după 1467⁶⁰.

Critobul din Imbros se numără printre bizantinii care au optat pentru noua stăpînire, devenind un devotat slujitor al ei. Om învățat și el, imitator al lui Tucidide, nu s-a servit însă de cultura lui pentru a protesta contra năpastei căzute asupra neamului său, precum au făcut un Ducas, un Chalcocondil sau un Georgios Sphrantzes, ci pentru a proslăvi faptele sultanului Mehmet II. Nicolae Iorga l-a caracterizat în cuvinte foarte aspre pe acest „renegat“, a cărui carte despre Mehmet II „avea ca scop să facă pe acest barbar sîngeros — căci ce alta putea el să fie, cu toate calitățile lui militare și politice, pentru un bizantin, pentru un grec! — a fi ascultat, a fi iubit de aceia cărora doar un singur lucru nu li luase: dreptul de a munci și pentru hrana lor, odată ce dau tiranului tot ce este de nevoie pentru întreținerea și răsfățarea lui“⁶¹. În aceste condiții, firește că nu ne putem aștepta să întîlnim la Critobul o viziune cît de cît obiectivă în legătură cu războiul din 1462. Pentru el, de pildă, „Draculea“ a fost un monument de nerecunoștință față de sultan, care l-a „primit“ și crescut „cu multă cinste și generozitate“ în palatele sale, iar apoi i-a „dat“ domnia Țării Românești. Vlad Țepeș „uitînd de toate“, și-a arătat „răutatea față de cel ce s-a încrezut într-însul“ și „s-a răsculat“! De asemenea, Critobul consideră că celebrul atac de noapte al voievodului a fost gestul unui om „descurajat“, care „s-a hotărît ca, omorînd să facă un rău dușmanilor,

⁵⁹ *Ibidem*, p. 5—6.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 13.

⁶¹ N. Iorga, *Critobul din Imbros*, în *Oameni cari au fost*, vol. II, reeditare îngrijită de Ion Roman, E.P.L., București, 1967, p. 93—95.

chiar de ar fi însuși s-o pățească”⁶². Expediția sultanului Mehmet II în Țara Românească s-ar fi încheiat, după el, cu o victorie clară, acesta trecînd înapoi Dunărea cu „pradă foarte multă de robi și vite“, în urma reușitei înlocuirii a lui Vlad Țepeș prin Radu cel Frumos!?⁶³

Practic, ca atitudine, scrierea lui Critobul din Imbros poate fi inclusă fără dificultate în rîndul cronicilor otomane, toate de tendință panegiristă față de viața și faptele sultanilor. Avem de-a face în fond cu versiunea oficială turcească a campaniei din 1462, pe care și Critobul din Imbros a încercat s-o acrediteze și s-o confirme, de astă dată însă... în limba greacă.

Deoarece am pomenit de cronicile otomane, din capul locului trebuie să subliniem că, din motivul arătat mai sus, nu are rost să ne oprim prea mult asupra unghiului de vedere pe care-l propun cu privire la războiul dintre Vlad Țepeș și Mehmet II. În pofida ambiției cronicarilor turci de a transforma expediția din Țara Românească din anul 1462 în încă o demonstrație a invincibilității oștirii otomane, în paginile lor se pot distinge totuși și unele elemente de legendă asupra personalității lui Vlad Țepeș, de astă dată însă vehiculate în rîndul populației musulmane din Balcani. Cum era și firesc, această legendă s-a născut din groaza stîrnită de faptele voievodului valah împotriva slujitorilor Semilunei. A fost deci vorba de o legendă de esență *negativă*, închegată în jurul efigiei unui dușman.

Să ne amintim doar o clipă de împrejurarea de la sfîrșitul lunii mai 1462, cînd vestea înfrîngerii în Țara Românească a contingentului comandat de vizirul Mahmud pașa Grecul a stîrnit o asemenea panică la Constantinopol, încît populația otomană de pe țărmul european al Bosforului a început să migreze pe celălalt mal, al Asiei Mici! Apoi de întoarcerea la Adrianopol, în iulie, a ostașilor turci oboșiți, descurajați, fără prăzi și împutinați, care, desigur, povesteau în stînga și în dreapta — mai ales rudelor și prietenilor celor dispăruți — grelele privațiuni la care fuseseră supuși în timpul marșului din Țara Românească, precum și momentele de mare spaimă pe care le înduraseră sub atacurile

⁶² Critobul din Imbros, *op. cit.*, ed. cit., p. 290 și 292.

⁶³ *Ibidem*, p. 294.

fulgerătoare ale războinicilor voievodului „Kazîklî“ ! Însăși această denumire, folosită mai întâi de cronicarii otomani, constituie un element de legendă. Nu încape nici o îndoială că porecla a trecut din circulația orală în filele de cronică.

Cea mai interesantă probă despre existența unei legende a lui Vlad Țepeș printre turci pare s-o conțină, după părerea noastră, cronica lui Șemseddin Ahmed bin Suleiman Kemal-pașa-zade (Ibn Kemal), autor care s-a stins din viață la 6 aprilie 1535. Nu e de prisos să menționăm că imaginea lui Țepeș în această cronică e părtinitoare. Iată, reprodus integral, fragmentul ce pledează pentru această afirmație :

„Prin osîndirile sale la moarte, el pîrjolise Țara Românească pînă la ceruri, iar răutățile sale se răspîndiseră pe tot întinsul ținuturilor acelora.

Pentru el nu însemna păcat să-și distrugă pînă și propria sa avere și să verse chiar sîngele soției și al copiilor săi.

Pentru crime puține el aducea multe necazuri și pentru un pic de răutate el dădea pedeapsă foarte mare.

Pentru puține păcate, el dădea pedeapsă mare,

Față de nimeni nu avea milă și îndurare.

Dacă vreun ghiaur săvîrșea o trădare și dacă crima aceasta se întîmpla lîngă el, atunci el trăgea în țeapă pe acel hain și chiar pe toți ghiaurii din satul acestuia, împreună cu soțiile și cu copiii lor, pînă și pe copiii mici, și nu lăsa să fie dați jos. Dacă vedea pe cineva coborînd pe careva dintre morți, atunci legea de osîndă a acelui sîngeros era ca acela să fie spînzurat de țeapă în locul lui. Reședința de domnie a celui nenorocit rătăcit era o cetate de lemn (*Agaç Hisar*) ; zicînd că «voi face o grădină din ea», el puse să se împletească garduri pe amîndouă părțile drumului, pe o întindere de șase leghe (*mil*), și puse să fie trași acolo în țeapă rebelii din propriul său ținut și cei din vilaietul Moldovei, precum și cei din țara ungurească, pe care putuse să-i prindă. Locul dintre împletiturile mai sus-arătate, care era grădina sa, se umpluse cu criminalii (*djinayet ebli*) pe care îi trăsese în țeapă, omorîndu-i prin osîndire la moarte. Sîngele proaspăt împrăștiat pe jos forma lalelele înflorite ale acelei grădini, iar tigvele oamenilor erau fructele coapte, atît vara cît și iarna, ale pomilor.

⟨Mai departe se arată că «răutățile» acestuia nu aveau sfârșit.⟩

...De asemenea el era vestit printre cei de o seamă cu el și în privința meșteșugului de a conduce oști (*sipah salarlık*). La fel, era unic și în serdărie, un al doilea ca el nefiind în țara ghiaurilor. Implorînd ajutorul cerului, el devenise de nenumărate ori biruitor asupra moldoveanului (*Kara-Bogdan*) și, înfrîngînd de mai multe ori oștile curajoase ale nenorocitului de ungur, împrăștiase oștile acestuia.

Bizuindu-se pe sultanul lumii, el făcea ca pînă și o sută de dușmani să-și întoarcă fețele.

În cele din urmă afurisitul acela a devenit îngîmfat și și-a închipuit că este satana.

Pornirile sale launtrice, ațîțîndu-l, l-au scos de pe drumul cel drept și l-au făcut să se răzvrătească și, răscolîndu-l pe acela împotriva binefăcătorului său, l-au făcut să devină rebel.⁶⁴

În continuare, Ibn Kemal descrie expediția din Țara Românească, alăturîndu-se și el corului istoricilor otomani care au cîntat refrenul victoriei lui Mehmet II. Nouă însă trebuie să ne rețină atenția introducerea de mai sus, atît de extinsă, pe care a găsit de cuviință s-o facă povestirii faptelor legate de campania din 1462. Ea constituie de fapt o prezentare a personalității lui Vlad Țepeș, din perspectiva a ceea ce ne luăm îngăduința să numim *legenda lui turcească*. Chiar dacă pentru partea anterioară anului 1481 a cronicii sale — deci și pentru războiul din 1462 — Ibn Kemal a prelucrat doar cronici mai vechi, așa cum s-a arătat el a îmbinat totuși datele din aceste cronici cu o sumă de informații orale.⁶⁵ Ori tocmai așa credem că au stat lucrurile în privința fragmentului reprodus de noi. În pasajul acesta este vădit că accentul a căzut mai ales pe sursele orale, astfel explicîndu-se de ce lui Țepeș i se recunosc unele calități, care dispar... de îndată ce s-a ridicat contra sultanului. De fapt, în partea a doua a relatării sale, Ibn Kemal nu a mai recurs decît aproape exclusiv la versiunea — și implicit poziția politică — din cronicile otomane anterioare.

⁶⁴ *Cronici turcești privind țările române...*, vol. I, ed. cit., p. 199—200.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 192.

Cum se poate lesne constata, legenda turcească despre Vlad Țepeș se întîlnește pe alocuri cu legenda creștină balcanică, transmisă prin intermediul lui Chalcocondil. Așa de pildă voievodul pedepsea foarte aspru pentru vini mici, dar numai pentru vini dovedite („pentru *crime* puține... el dădea pedeapsă foarte mare”); pe trădători îi trăgea în țeapă, împreună cu familiile lor; Vlad Țepeș era „vestit” pentru al său „meșteșug de a conduce oști”; avea chiar calități „unice” de comandant (*serdar*), un „al doilea ca el” nemai-fiind printre creștini... Asemenea nuanțări favorabile la adresa eroului nu puteau apare decît într-un mediu popular turcesc, unde imaginea lui nu trebuia neapărat zugrăvită în întregime în negru, ca în cronicile oficiale otomane, contemporane lui Vlad Țepeș. Aceste nuanțări au pătruns de la nivel folcloric în laboratorul oamenilor de cultură turci abia la oarecare răstimp după moartea celor doi protagoniști ai războiului din 1462, Ibn Kemal scriind — cum se știe — în primele decade ale veacului XVI.

Considerăm în concluzie că numele lui Vlad Țepeș trebuie fără ezitare pus alături de ale celorlalți domni ai Țării Românești, despre care s-au găsit pînă acum urme ale prezenței în folclorul balcanic, anume Vladislav (I), Radu (I), Dan (I și II), Mircea (cel Bătrîn) și Mihai (Viteazul).⁶⁶

Versiunea slavă a „Povestirii despre Dracula voievod”

întîi; apoi, în anul 6998

Textul intitulat *Skazanie o Drakule voevode*, adică *Povestire despre Dracula voievod*, se încheie cu această însemnare: „În anul 6994 (1486), februarie 13 s-a scris mai întâi; apoi, în anul 6998 (1490) ianuarie 28, am transcris

⁶⁶ B. P. Hasdeu, *Poezia populară sîrbă și bulgară. Lupta între frații Dan și Mircea cel Mare*, în *Columna lui Traian*, 1877, p. 249; Al. Iordan, *Les relations culturelles entre les Roumains et les Slaves du Sud. Traces des voévodes roumains dans le folklore balkanique*, București, 1936, 108 p.; Idem, *Mihai Viteazul în folclorul balcanic*, în *Revista istorică română*, vol. V—VI (1935—1936), p. 361—381; A. Balotă, „Radu Voïvode” dans l'épique sud-slave, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, t. V (1967), nr. 1—2, p. 203—228; Adrian Fochi, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, Editura Academiei, București, 1975, p. 66—67. Dealtfel, în cîntecele populare sîrbești cu privire la lupta de la Varna (1444), eroul apare sub numele „Sekula-

a doua oară, eu păcătosul Efrosin”⁶⁷. Este vorba deci de un text care, în forma originală, a fost redactat cel mai târziu în 1486, numai la vreo zece ani după moartea lui Vlad Țepeș, dacă nu cumva și atunci nu s-a făcut doar o operație de copiere, similară celei din 1490.

S-a încercat încă mai de mult să se definească acest text drept *Cronica lui Țepeș* (Barbu T. Cămpina) sau *Viața lui Vlad Țepeș* (P. P. Panaitescu).⁶⁸ Nici unul, nici altul din titluri nu se potrivește însă conținutului textului. Primul, deoarece *Povestirea despre Dracula voievod* nu respectă în mai mult de jumătate din expunere criteriul cronologic, obligatoriu noțiunii de cronică. Ea începe, de pildă, cu întâmplări și fapte legate de războiul cu turcii, din 1462, continuând cu istorisiri ce nu pot fi datate decât în perioada anterioară, a anilor 1456—1461. Al doilea, fiindcă după părerea noastră nu s-a încercat inițial, în acest text, să se întocmească o biografie a lui Vlad Țepeș, în adevăratul înțeles al cuvântului. Abia către sfârșitul lui se face mai insistent apel la date concrete, privitoare la ultimii ani de viață ai voievodului și la familia sa. Deci numai în această parte finală el are caracterul unei biografii de tip clasic.

În cea mai mare parte, versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* este o colecție de anecdote, cu caracter literar și istoric, asupra lui Vlad Țepeș. Iată în rezumat, în ordinea și numerotarea din cel mai vechi manuscris, din 1490, provenind de la mănăstirea rusă Chirilo Belozersc și

Draculovici”. S-a presupus, nu fără oarecare temei, că ar putea fi vorba de o contaminare a amintirii a două personaje, banul slavon Sekula și „Dracula” — Vlad Țepeș (vezi I. S. Luria, *În legătură cu originea subiectului povestirilor din secolul al XV-lea despre Dracula (Vlad Țepeș)*, în *Romanoslavica*, t. X (1964), București, p. 11—12, care citează, la rîndul lui, studiul lui K. Viskovatii, O „*Sekule Drakulovice*” iugoslavjanskich narodnich pesen, publicat în periodicul *Slavia*, XIV (1935—1936), nr. 1—2, Praga, p. 160—163).

⁶⁷ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, ed. cit., p. 207 și 214; Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 365.

⁶⁸ Barbu T. Cămpina, *Complotul boierilor și „răscoala” din Țara Românească din iulie—noiembrie 1462*, în *Studii și referate privind istoria României*, partea I, București, 1954, p. 599; Idem, *Victoria oștii lui Țepeș asupra sultanului Mehmed al II-lea*, în *Studii*, an. XV (1962), nr. 3, p. 544; P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, ed. cit., p. 193.

publicat pentru prima oară de A. D. Sedelnikov, în anul 1929, cuprinsul lor :

I. La Dracula voievod vin soli de la „împăratul turcesc“. Fiindcă în timpul audienței nu și-au scos fesurile de pe cap, voievodul i-a întrebat motivul, la care solii au răspuns că „astfel de obicei are stăpînul și țara“ lor. Dracula ar fi declarat că dorește să le „întărească“ legea și ar fi poruncit să li se fixeze fesurile pe capete cu cîte un cui mic de fier ; II. Pentru cele făcute solilor săi, sultanul „s-a supărat foarte tare“ și, în fruntea oastei lui, a pornit împotriva lui Dracula. Acesta a atacat noaptea oastea turcilor, dar „nu a putut să biruie cu oameni puțini împotriva unei oștiri mari și s-a întors“. Autorul anonim al textului *Povestirii...*, în același pasaj, adaugă — după cuvîntul lui Țepeș către oștire : „Cine vrea să se gîndească la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămîna aci!“ — că sultanul „auzind aceasta, a plecat înapoi cu mare rușine...“ și că „nu a îndrăznit să mai meargă împotriva lui“ Dracula ; III. A treia anecdotă relatează desfășurarea soliei turcești prin care i se cerea lui Dracula „să dea birul“ (haraciul). Dracula ar fi spus : „Eu nu numai că vreau să-i dau împăratului (sultanului) dania, dar vreau să merg la el în slujbă cu toată oastea mea și toată vistieria“. Drept urmare, sultanul ar fi fost „foarte bucuros, pentru că atunci se războia cu împărații și cu țările din răsărit“ și ar fi poruncit „prin toate cetățile și prin toată țara, ca atunci cînd va veni Dracula, nimeni să nu-i facă nici un rău lui Dracula, ba încă să-i dea și cinste mare“. Voievodul însă, cu oastea sa, după ce a pătruns cale de vreo cinci zile prin țara turcescă, s-a întors „pe neașteptate“ și a început să atace și să prade orașele și satele, omorînd mulțime de turci, pe care fie îi trăgea în țeapă, fie îi tăia „pe din două“ și îi ardea. Sultanul „nu a putut să-i facă nimic, ci a fost fugărit cu rușine“ ; IV. Dracula, „așa de mult ura răul în țara sa, că dacă săvîrșea cineva vreun rău, fie hoție sau tîlhărie sau vreo minciună sau nedreptate, acela nu era chip să rămîna viu“. Afirmatia este ilustrată cu porunca pe care domnul a dat-o ca lîngă o fîntînă vestită, căutată de „călători mulți, din multe părți“ și așezată în „loc pustiu“, să se pună o cupă mare de aur. Oricine putea să bea apă cu acea minunată cupă, dar „nimeni nu a îndrăznit să o ia“ ; V. Altădată Dracula ar fi poruncit să se adune din toată

țara, la curtea sa, toți bătrînii, bolnavii și săracii. După ce s-a strîns „o mulțime nenumărată de săraci și de vagabonzi, care așteptau de la el mare milă“, domnul a pus să fie introduși într-o „casă mare“, pregătită anume, unde au fost îndestulați cu mîncare și băutură. Abia la sfîrșit a apărut și Dracula, care, întrebîndu-i dacă vor să fie făcuți „fără de griji“ și să nu mai ducă lipsă de nimic „pe această lume“ și primind răspuns afirmativ, s-a retras apoi și a poruncit să se închidă casa și să fie dată pradă focului. Domnul ar fi justificat astfel față de boierii săi gestul : „Să știți că am făcut așa, mai întîi ca să nu mai fie povară altor oameni și nimeni să nu mai fie sărac în țara mea, ci toți bogați. În al doilea rînd, i-am slobozit ca să nu mai sufere nimeni dintre ei pe această lume de sărăcie sau de vreo neputință“ ; VI. Doi călugări latini „din Țara Ungurească“ s-au înfățișat înaintea lui Dracula după milostenie. Domnul i-a chemat pe rînd la el și, arătîndu-le fiecăruia „de jur împrejurul curții o mulțime nenumărată de oameni trași în țepi și pe roți“, le-a pus aceeași întrebare : „Am făcut oare bine așa ? Și cum îi socoți pe aceștia de prin țepi ?“ Unul dintre călugări l-ar fi condamnat pe domn, fiindcă „se cuvine ca un stăpîn să fie milostiv, iar aceștia de prin țepi sînt niște mucenici“, însă celălalt, dimpotrivă, l-ar fi laudat, deoarece el era „pus de Dumnezeu ca stăpîn ca să pedepsească pe cei care fac rău și să milostivească pe cei care fac bine“. Firește, credea el, cei așezați în țepi „au făcut rău și au primit după faptele lor“. Dracula a poruncit ca primul călugăr să fie tras în țepă, el neștiind să vorbească față de „stăpînitorii cei mari“ și, în schimb, a răsplătit pe cel de-al doilea călugăr cu 50 de ducați de aur, spunîndu-i : „Tu ești un bărbat înțelept“ ; VII. Cu alt prilej, în cetatea lui Dracula s-a ivit un negustor străin, tot „din Țara Ungurească“. În timpul nopții, pe cînd dormea, din carul lui — pe care, din poruncă domnească, îl lăsase în uliță, înaintea casei — cineva a furat 160 de ducați de aur. Negustorul s-a plîns lui Dracula, care i-a făgăduit că pînă în noaptea următoare aurul său va fi găsit. Și, într-adevăr, cînd s-a sculat a doua zi, negustorul a descoperit suma de bani care-i dispăruse. Numărîndu-și banii, a aflat însă un galben în plus, fapt pentru care s-a dus la domn și i-a spus că „acest galben... nu este al meu“. Dracula ar fi rostit aceste cuvinte : „Mergi în pace ! Dacă nu mi-ai fi spus

despre galbenul adăugat, aş fi fost gata să te pun şi pe tine în țeapă, împreună cu acest hoț!” (Era vorba de hoțul care furase aurul negustorului și care fusese și el adus în fața domnului.); VIII. Femeile care comiteau delictul de adulter erau cumplit pedepsite de Dracula. Nu erau cruțate nici „fetele, care nu-și păstrau fecioria, precum și văduvele”, care nu-și respectau condiția; IX. Mergînd pe drum, Dracula a întîlnit un sărac, cu „o cămașă ruptă, murdară”. L-a întrebat pe om: „Oare ai nevastă?” Acesta a răspuns: „Am, stăpîne”. Domnul a intrat în casa săracului și a văzut că soția lui era „tînără și sănătoasă”. Încă l-a mai întrebat pe om: „În primăvară ai semănat în?” La răspunsul afirmativ al acestuia — „Doamne, am în mult” —, domnul a poruncit să i se taie femeii leneșe amîndouă mîinile, iar trupul să-i fie pus în țeapă; X. Odată Dracula „se ospăta sub trupurile oamenilor morți care erau puși în țeapă, mulțime mare, împrejurul mesei lui”. O „slugă” a lui, așezată la aceeași masă, nu a mai putut suporta mirosul răspîndit de cadavre și „și-a astupat nasul și a plecat capul într-o parte”. Domnul a poruncit să fie trasă în țeapă, zicînd: „Tu trebuie să trăiești acolo sus, pentru că putoarea nu poate să ajungă pînă la tine”; XI. Un sol de la „Mateiaș, craiul unguresc”, care era „boier mare și de neam din Polonia” s-a trezit și el într-o situație similară, la masă cu Dracula, înconjurat de leșurile osîndiților trași în țeapă. Domnul i-a pus o întrebare în legătură cu o țeapă „foarte groasă și înaltă, aurită toată”: „Spune-mi de ce am făcut țeapa aceasta așa?”. La care solul ar fi dat următorul răspuns: „Stăpîne, pare-mi-se că vreun boier mare a greșit înaintea ta și vrei să-i faci o moarte mai cu cinste”. După ce Dracula i-a arătat solului că de fapt pentru el însuși pregătise țeapa respectivă, acesta ar fi replicat: „Stăpîne, dacă voi fi săvîrșit ceva vrednic de moarte, fă ceea ce vrei, pentru că tu ești un judecător drept și nu ești tu vinovat de moartea mea, ci eu singur”. Dracula a izbucnit în rîs, i-a dat drumul și l-a încărcat cu daruri, încheind astfel dialogul: „Tu într-adevăr poți să umbli în solie de la stăpînitorii cei mari, la alți stăpînitori mari, pentru că ești învățat de stăpînitorul tău cum să vorbești cu stăpînitorii cei mari. Alții însă să nu îndrăznească, ci mai întîi vor fi învățați cum să stea de vorbă cu stăpînitorii cei mari”; XII. Și această anecdotă se referă tot la solii ce veneau la Dracula. Ori de unde ar fi

fost trimiși, „de la împărat, sau de la rege“, dacă nu erau îmbrăcați „în chip ales“ și dacă nu știau să răspundă pe placul domnului la întrebările lui „sucite“, le era rezervată invariabil aceeași soartă — tragerea în țeapă. Comentariul lui Dracula în aceste cazuri : „Nu sînt eu vinovat de moartea ta, ci sau stăpînul tău, sau tu însuși. Mie să nu-mi spui nimic rău. Dacă stăpînul tău, știindu-te cu minte puțină și neînvățat, te-a trimis la mine, la un stăpînitor înțelept, atunci stăpînul tău te-a omorît, iar dacă cumva ai îndrăznit tu însuși să vii, nefiind învățat, atunci tu însuși te-ai omorît.“ Solului osîndit i se pregătea o țeapă înaltă și aurită ; XIII. Meșterii lui Dracula i-au făcut „niște butoiașe de fier“, pe care el le-a umplut cu aur. După aceea, el a poruncit ca meșterii să fie uciși, pentru ca „nimeni să nu aplece de nelegiuirea săvîrșită de el, decît numai diavolul al cărui nume îl purta și el“ ; XIV. Craiul unguresc Mateiaș a pornit cu oaste asupra lui Dracula și l-a prins „viu“, deoarece a fost „predat de ai săi, din cauza răscoalei“. Fostul domn a fost aruncat în temniță la „Vișegrad pe Dunăre, mai sus de Budin“, unde a stat închis 12 ani. Regele a pus în „Țara Muntenescă“ „un alt voievod“, nenumit ; XV. După moartea acelui voievod, regele i-ar fi propus lui Dracula să-l scoată din temniță și să-l facă din nou voievod în Țara Românească, cu condiția să treacă la catolicism. Dracula „a iubit mai mult dulceața lumii vremelnice, decît pe aceea a lumii veșnice și fără de sfîrșit și s-a lepădat de ortodoxie și s-a abătut de la adevăr, a părăsit lumina și a primit întunericul“, adică „...înșelăciunea latină“. Regele nu numai că i-a restituit domnia Țării Românești, dar i-a dat și pe „sora sa bună“ de soție, cu care Dracula a avut doi fii. Domnul a mai trăit puțin, „ca la 10 ani“, după care „s-a sfîrșit în eresul acela“ (confesiunea catolică) ; XVI. Nici în temniță Dracula „nu și-a lăsat obiceiul său cel rău“, drept care vîna șoareci și punea să i se cumpere păsări la tîrg, pe aceste animale satisfăcîndu-și pofta de a chinui. Altă îndeletnicire din aceeași perioadă a faimosului Dracula ar fi fost aceea că „a învățat să coasă și cu aceasta se hrănea în temniță“ ; XVII. Regele, după ce l-a scos din temniță, i-a dat o casă în Pesta, în fața Budei. Pe cînd încă nu se prezentase la rege, în curtea lui Dracula s-a refugiat un răufăcător urmărit. Aici a fost găsit și prins de „pristavul“ care-l urmărea. Dracula, însă, care se vede că a surprins

scena, „a luat sabia sa și a sărit din casă și a tăiat capul pristavului aceluia“, dînd drumul răufăcătorului. Ceilalți următorii s-au dus atunci la „birău“ și i-au povestit cele întîmplate, iar acesta, la rîndul lui, împreună „cu toți posadnicii“ s-a plîns regelui. Regele a pus să fie întrebat Dracula : „De ce ai făcut un astfel de rău?“ Replica fostului domn : „Nu am făcut nici un fel de rău, ci el singur s-a omorît. Oricine va pieri așa, dacă va năvăli tîlhărește în casa unui mare stăpînitor. Dacă acel pristav ar fi venit la mine și mi s-ar fi înfățișat și eu aș fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aș fi predat, sau l-aș fi iertat de la moarte.“ La auzul acestei explicații, regele ar fi început să rîdă și s-ar fi mirat „din inimă de dînsul“ ; XVIII. Este povestită moartea lui Dracula : pe cînd „trăia“ în Țara Românească, turcii au pătruns în țară și au început să jefuiască. Dracula i-a atacat și „turcii au început să fugă“. „De bucurie“, el s-a suit pe un deal să vadă cum oastea lui „taie pe turci“. Acolo, unul din apropiații lui „socotindu-l drept turc“, l-a lovit cu lancea. Dracula, „văzînd că este omorît de către ai săi, îndată a ucis cu sabia sa pe cinci dintre ucigașii săi“. A murit „străpuns cu multe suliți“ ; XIX. Ultimul fragment al versiunii slave a povestirii se ocupă de familia domnului. Regele Ungariei și-a luat sora și cu cei doi fii la curtea din Buda. Unul dintre ei „trăiește“ în suita fiului regelui, însă celălalt, care fusese dat pe lîngă episcopul de Oradea, „a murit în vremea noastră“. Dracula mai avusese un fiu, pe Mihail, încă înainte de căsătorie, cu „o fată oarecare“. Acesta, care era cel mai vîrstnic dintre fiii domnului, „de la împăratul turcesc a fugit la rege“, și autorul anonim al povestirii precizează chiar că : „l-am văzut aici la Budin“ (Buda). Cît privește situația din Țara Românească după moartea lui Dracula, se menționează că „acum“ este voievod acolo Vlad, care a fost „din tinerețe călugăr, după aceea a fost preot și egumen într-o mănăstire“. El a fost „așezat“ domn de Ștefan al Moldovei, „din voia regelui“. S-a însurat cu „soția voievodului, care a fost la puțină vreme după Dracula și pe care l-a omorît Ștefan Valahul“ (Ștefan cel Mare).

La începutul textului versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* se află o scurtă introducere în care, așa cum arătam în primul paragraf al capitolului de față, se echivalează numele „Dracula“ cu „diavol“. Iar în încheiere se

află însemnarea, reproducă și ea mai sus, cu privire la data probabilă a redactării și cea a copierii manuscrisului (1486 și 1490)⁶⁹.

Din capul locului, la o lectură cât de cât atentă a textului, se pot determina în interiorul lui două secțiuni. Prima cuprinde anecdotele I—XII, iar cealaltă se întinde de la episodul XIII pînă la sfîrșit. Tot celei de-a doua secțiuni îi poate fi anexată și introducerea textului. După părerea noastră, anecdotele I—XII reprezintă nucleul original al tradițiilor populare despre Vlad Țepeș, conturat așa îndată după 1462, odată cu isprăvirea luptelor din Țara Românească. Restul este opera celui ce a avut ideea de a culege anecdotele și a purces la consemnarea lor pe file de manuscris. Acest autor anonim s-a informat asupra împrejurărilor în care a fost luat prizonier Vlad Țepeș, asupra eliberării lui, a familiei, a ultimei domnii și a morții lui. Cu toate aceste date, el a completat legendele care circulau oral despre domnul Țării Românești, alcătuiind în final o operă literară și istorică în întregime originală.

În sprijinul ipotezei de mai sus cu privire la procesul de elaborare a versiunii slave a *Povestirii...*, menționăm următoarele :

1. În partea întâi — așa cum am delimitat-o noi — Vlad Țepeș apare mereu tratînd solii suveranilor Imperiului otoman și regatului Ungariei de pe poziția unui „mare stăpînitor“ sau, altfel spus, de la egal la egal. Deodată, în secțiunea a doua „craiful“ Mateiaș răsare în fața ochilor noștri în

⁶⁹ Manuscrisul din 1490, provenit de la mănăstirea Chirilo Belozersc din nordul Rusiei, se păstrează astăzi în Biblioteca Publică „Saltikov-Scedrin“ din Leningrad. A fost publicat întîia oară de A. D. Sedelnikov, *Literaturnaja istoričeskaja povesti o Drakule*, în *Izvestija po russkomu jazyku i slovenosti Akademii Nauk SSSR*, II, Leningrad, 1929, p. 621—659. La noi, manuscrisul a fost pentru prima oară publicat, împreună cu o traducere românească, de către N. P. Smochină, *Elemente românești în narațiunile slave asupra lui Vlad Țepeș*, Iași, 1939. Ulterior, pe temeiul aceluiași manuscris și-a alcătuit ediția critică a versiunii slave a *Povestirii...* prof. P. P. Panaitescu, publicată sub titlul *Viața lui Vlad Țepeș (Povestire despre Dracula voievod)*, în volumul *Cronicile slavo-române...*, ed. cit., p. 197—214. Cea mai recentă ediție critică românească a manuscrisului, însoțită de traducere — pe care ne-am bizuit și noi în prezentarea de față —, aparține prof. Pandelescu Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 355—365.

postură de autoritate supremă, el făcînd și desfăcînd totul în privința politicii Țării Românești și a situației personale a lui Vlad Țepeș. De pildă, Dracula „a fost adus... la crai“, care „a poruncit“ să fie aruncat în temniță; tot Matiaș Corvin „a pus“ un alt voievod în Țara Românească; Ștefan cel Mare „din voia regelui“ l-a așezat în domnie pe Vlad Călugărul etc. Este, totodată, un prim reper în privința originii autorului anonim al versiunii slave a *Povestirii*... În mod evident el era un supus al regelui Ungariei.

2. Episodul XV, în care se vorbește de trecerea la catolicism a lui Vlad Țepeș, se încheie cu cuvintele: „...și astfel s-a sfîrșit în eresul acesta“. Dar ne aflăm încă destul de departe de istorisirea propriu-zisă a condițiilor în care a murit Vlad Țepeș. Aceasta se va face abia în episodul XVIII. Precizarea din episodul XV ne arată de fapt că întreg grupul de anecdote din această zonă a fost redactat concomitent, altminteri nefiind cu puțință să explicăm anticiparea semnalată.

3. De fapt, pentru această a doua secțiune, termenul „anecdotală“ uneori nici nu este potrivit. De cele mai multe ori avem de-a face cu o înșiruire de fapte precise, *ordonate cronologic*. Tocmai organizarea cronologică a materialului, precum și caracterul lui concret, verificabil, ne arată că ne găsim în fața efortului de documentare al unui singur om, al autorului anonim al scrierii, și nicidecum doar cu legende culese și așezate la întîmplare.

Am fost îndemnați să fixăm marginea nucleului folcloric original la anecdota XII, întrucît la cea următoare se simte înția oară intervenția mîinii autorului anonim, lucru care ne face să bănuim că întreaga anecdotală a fost adăugată de el, din altă sursă decît a părții anterioare. Reamintim că anecdota XIII povestește despre comoara pe care Vlad Țepeș ar fi ascuns-o „într-un rîu“. Fragmentul se termină astfel: „pe meșterii aceia a poruncit să-i taie ca nimeni să nu afle de nelegiuirea săvîrșită de el, decît numai *diavolul al cărui nume îl purta el*“ (s.n., Șt. A.). Se revine deci, aici, în ultimele cuvinte, la cele spuse în introducerea versiunii slave a *Povestirii*..., loc în care se tălmăcea — cum am văzut — numele „Dracula“ prin „diavol“. Ori, introducerea a fost neîndoielnic făurită de cărturarul ce a redactat tot textul...

Care a fost data sau răstimpul în care a fost întocmită versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*? În această problemă dispunem deocamdată de un termen *ante quem* — anul 1486, menționat la sfârșitul textului. De asemenea, este evident că operația a avut loc după 1476, deoarece în două rînduri, în secțiunea secundă a manuscrisului, se consemnează moartea voievodului (episoadele XV și XVIII). Aceste limite cronologice pot fi însă și mai mult restrînse dacă se au în vedere cele relatate în pasajul cu numărul XIX. Într-adevăr, acolo este pomenită înscăunarea lui Vlad Călugărul, cu ajutorul lui Ștefan cel Mare, și căsătoria lui cu văduva predecesorului său (Maria, soția lui Basarab cel Tînăr)⁷⁰. Se știe că Vlad Călugărul s-a instalat definitiv în scaunul domnesc al Țării Românești puțin după 23 martie 1482. La această dată Basarab cel Tînăr încă mai trăia și era domn.⁷¹ Așadar, în cazul în care versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* nu a fost de fapt redactată chiar la începutul lunii februarie 1486, ea oricum este databilă în intervalul 1482—1486. Mărturisim însă că, în ce ne privește, înclinăm către prima soluție. Credem că la 13 februarie 1486 nu s-a isprăvit numai o operație de *copiere* a unui text preexistent, ci în realitate s-a încheiat însăși opera de redactare a textului *original*.

Înainte de a trece la discutarea chestiunii fundamentale, a paternității acestui text, care a suscitat și continuă să suscite vii controverse, să încercăm să reconstituim imaginea lui Vlad Țepeș-„Dracula“, potrivit cu faptele și comentariile dinlăuntrul *Povestirii...* în limba slavă.

Vlad Țepeș a înfruntat puterea otomană. Acțiunea aceasta a fost atât de însemnată în perspectiva autorului textului, încît a socotit nimerit să acorde prioritate absolută anecdotelor cu privire la relațiile domnului Țării Românești cu turcii, pe care le-a așezat la începutul scrierii sale. Va mai reveni o singură dată asupra acestei probleme, către finalul textului, cînd va povesti modul cum a pierit „Dracula“. Interesant

⁷⁰ Pentru biografia Mariei, doamna lui Basarab cel Tînăr, reținută o vreme în captivitate în Transilvania, vezi corespondența din anul 1480, publicată în *D.R.H.*, B, vol. I, nr. 166—169, p. 270—273 și nr. 173—174, p. 280—282.

⁷¹ *Ibidem*, nr. 179, p. 288—292.

este mai ales ce spune versiunea slavă a *Povestirii...* despre rezultatele luptelor cu turcii. În nu mai puțin de trei locuri ea îl înfățișează pe domn ca biruitor al turcilor. Sultanul „a plecat înapoi cu mare rușine ; a pierdut oștire nenumărată. El nu a îndrăznit să mai meargă împotriva lui“ Dracula. Acesta ar fi fost bilanțul general al expediției din iunie 1462 în Țara Românească. După incursiunea la sudul Dunării, ce a inaugurat ostilitățile în iarna 1461—1462, lui Dracula sultanul „nu a putut să-i facă nimic, ci a fost fugărit cu rușine“. În sfârșit, în decembrie 1476, când turcii au venit din nou asupra țării și au început să prade, „el i-a atacat și turcii au început să fugă. Oastea lui Dracula a început să-i taie fără milă și i-a gonit“. Numai în relatarea atacului de noapte asupra taberei sultanului întâlnim o nuanțare a poziției scrierii față de rezultatul conflictului: Dracula „nu a putut să biruie cu oameni puțini împotriva unei oștiri mari și s-a întors“. Chiar și așa însă, reiese limpede că atât atitudinea autorului textului, cât și — bineînțeles — cea a purtătorilor tradițiilor orale pe care el le-a înregistrat, a fost de netă simpatie și admirație pentru lupta antiotomană a voievodului Țării Românești, în persoana căruia tuturor le-a plăcut să vadă un învingător al păgînilor turci.

Una din trăsăturile dominante ale lui Vlad Țepeș a fost vitejia. Potrivit versiunii slave a *Povestirii...*, când a pornit războiul cu turcii, el ar fi grăit astfel „către întreaga sa oștire“ : „Cine vrea să se gândească la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămână aci!“ Iar după celebrul său atac de noapte, ar fi cercetat „el însuși“ pe războinicii înțorși din luptă : „Celui care era rănit din față îi dădea cinste mare și-l făcea «viteaz» al său“ ; pe cel găsit că era rănit din spate îl trăgea în țeapă, zicînd : „Tu nu ești bărbat, ci femeie“. Când a fost asasinat, înainte de a-și da duhul, ar fi reușit totuși să ucidă „cu sabia sa, pe cinci dintre ucigașii săi...“.

Cu deosebită pregnanță vădește textul discutat caracterul mîndru, orgoliul de „mare stăpînitor“, al domnului. Astfel, el pedepsește crunt pe solii turci care nu se descoperă în fața sa, neținînd seamă nici de faptul că ei veniseră din partea preaputernicului sultan, nici că era vorba de un binecunoscut

obicei al țării lor (pe care și el, desigur, nu îl ignora deloc)⁷²; pe călugărul „latin” care i-a spus că este „pus de Dumnezeu ca stăpîn ca să pedepsească pe cei care fac rău și să milostivească pe cei care fac bine” l-a răsplătit cu mărînimie, însă pe cel care a cutezat să-i conteste autoritatea și judecata l-a tras în țepă, sub cuvînt că nu știe „să umble pe la stăpîntorii cei mari” (s.n., Șt. A.); la fel, în urma dialogului cu solul regelui Ungariei, formula „mare stăpîntor” revine chiar de patru ori, din context reieșind că regele maghiar era considerat de Vlad Țepeș egalul său („Tu într-adevăr poți să umbli în solie de la stăpîntorii cei mari, la alți mari stăpîntori, pentru că ești învățat de stăpîntorul tău cum să vorbești cu stăpîntorii cei mari”. Și, mai departe: „Alții însă să nu îndrăznească, ci mai întîi vor fi învățați cum să stea de vorbă cu stăpîntorii cei mari”); solii, de oriunde ar fi fost trimiși, trebuiau să fie îmbrăcați „în chip ales”, adică potrivit cu rangul înalt al celui căruia i se adresau; fostul domn a tăiat capul pristavului, în casa sa din Pesta, fiindcă acesta a „năvălit tîlhărește în casa unui mare stăpîntor” (Pentru mai multă lămurire, el ar fi adăugat: „Dacă... ar fi venit la mine și mi s-ar fi înfățișat și eu aș fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aș fi predat, sau l-aș fi iertat de la moarte”. Este o referire directă la dreptul domnesc de viață și de moarte, pe care Țepeș se vede că înțelegea să-l aplice în mod absolut oriunde i se întindea stăpînirea... fie numai și în spațiul redus al reședinței fixate lui de regele Ungariei la Pesta, după eliberarea din temniță !)

„Dracula” era un înțelept, acesta fiind — conform versiunii slave a *Povestirii*... — un atribut implicit calității lui de „mare stăpîntor”: „...Dacă stăpînul tău, știindu-te cu minte puțină și neînvățat, te-a trimis la mine, la un stăpîntor înțelept, atunci stăpîntorul tău te-a omorît...” ; în anume cazuri, cînd pedepsea un sol, el scria apoi suveranului din partea căruia acesta venise „să nu mai trimită la un stăpîn preînțelept în solie pe un om puțin la minte și neînvățat”

⁷² Dar această anecdotă mai poate fi eventual interpretată și altfel: Vlad Țepeș era un strașnic apărător al obiceiurilor, al datinilor țării, situație pe care amenințau s-o modifice turcii. Dialogul domnului cu solii turci se termină în această anecdotă cu „mesajul” către sultan „să nu trimită obiceiul său la alți stăpîntori, care nu vor să-l aibă, ci să-l țină la el”.

(s.n., Șt. A.). Dealtfel, toate întrebările și rezolvările „sucite“ ale domnului, care dau culoare și savoare majorității anecdotelor, nu constituie decît tot atîtea mărturii asupra inteligenței sale. Impresia este și mai mult întărită de meșteșugul cu care „Dracula“ ar fi înșelat pe sultan și ar fi reușit să pătrundă — cu oastea sa —, fără să întîmpine nici o rezistență, cale de „vreo 5 zile“ în Imperiul otoman. Nu contează că lucrurile au stat în realitate puțin altfel. Ceea ce ne interesează este numai părerea ce se degajă din lectura textului analizat.

Țepeș era un om drept, care nu tolera nici o încălcare a legii în țara sa, pedepsind aspru pe oricine ar fi săvîrșit-o, fără să țină seamă de rangul sau averea lui. Cităm din nou : „Și așa de mult ura răul în țara sa, că dacă săvîrșea cineva vreun rău, fie hoție sau tîlhărie sau vreo minciună sau nedreptate, acela nu era chip să rămîna viu. Fie că era boier mare, sau preot ori călugăr, sau om de rînd, ba chiar dacă cineva ar fi avut mare bogăție, nu putea să se răscumpere de la moarte“. Tot atît de aspru pedepsea el lenea și moravurile ușoare, oriunde le întîlnea. Urmarea fermității măsurilor luate a fost că era atît de „temut“, încît călătorii, pe vremea lui, puteau bea apă la o fîntînă dintr-un loc pustiu cu „o cupă mare și minunată de aur“, fără ca nimeni să îndrăznească să o fure.

Se poate spune chiar, în plus, că era mărinimos cu cei despre care credea că merită. Războinicilor întorși din luptă și răniți „din față“ le dădea „cinste mare“ și-i introducea în categoria „vitejilor“, ceea ce presupune că-i răsplătea cu sate și ocine. Călugărului „latin“ care i-a răspuns pe gustul său la întrebări i-a dăruit enorma sumă de „50 de ducați de aur“. Pe solul regelui Ungariei, care iarăși l-a satisfăcut cu replica dată, „l-a cinstit foarte mult și, umplîndu-l cu daruri, i-a dat drumul...“.

Cum poate fi deci recompus portretul lui Vlad Țepeș din crîmpeiele versiunii slave a *Povestirii...* prezentate pînă acum ? Pe scurt : un prinț care a impresionat prin lupta dusă contra turcilor, viteaz și înțelept, aspru dar drept și mărinimos, pătruns de orgoliul de „mare stăpînitor“, autonom și dîrz în păstrarea acestei poziții. Firește, nu trebuie să trecem sub tăcere în nici un caz criticile și acuzațiile aduse de același text personajului, cum ar fi de pildă cele privitoare la cruzimea

lui uneori excesivă. Dar ele ocupă un loc secundar în economia acestei versiuni a *Povestirii...* și pălesc în mod evident în fața notelor dominante pozitive concentrate în caracterizarea de mai sus, care corespunde imaginii de ansamblu comunicate cititorului. Pe de altă parte, aspectele nefavorabile chipului voievodului se regăsesc mai cu seamă în partea a doua a textului, pe care am atribuit-o prelucrătorului anonim, din veacul XV, al nucleului folcloric original. Ele coincid deci în bună măsură opiniei sale personale, pe alocuri ostilă lui Vlad Țepeș.

Examenul întreprins adineauri în legătură cu atitudinea generală a versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* față de personalitatea evocată și acțiunile ei ne ajută mult în circumscrierea mediului care a dat naștere atît tradițiilor orale, cît și scrierii însăși. Într-adevăr, ne putem încumeta acum să alăturăm întreaga scriere legendei balcanice asupra lui Vlad Țepeș, așa cum a fost ea înregistrată de un Dučas sau un Chalcocondil. Se crează astfel pentru prima oară premisele studierii acestei originale opere medievale nu izolat, cum s-a făcut pînă în prezent, ci într-un context mai larg, al unui curent de opinie favorabil persoanei domnului Țării Românești, răspîndit pe toată aria sud-estului Europei în ultimele decenii ale secolului XV.

Cu alt prilej am comparat amănunțit fragmentul din textul lucrării lui Chalcocondil privitor la Vlad Țepeș — cel mai extins izvor contemporan creștin de la sudul Dunării asupra istoriei lui și deci cel mai apt să se preteze unei asemenea cercetări — cu versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*. Nu fără surprindere am constatat că există nu mai puțin de zece puncte de contact între cele două narațiuni. Ne mulțumim să enumerăm doar cîteva, indicînd versiunea slavă a *Povestirii...* cu sigla *D*, iar lucrarea istorică a lui Chalcocondil cu sigla *C*: 1. În amîndouă textele este consemnată pedeapsa preferată a domnului Țării Românești — tragerea în țeapă. În *D* obiceiul acesta apare menționat de 11 ori, iar în *C* de 5 ori; 2. Folosirea țepii mai înalte, ca semn de „cinste“, pentru osîndiții de seamă (soli sau demnitari) este amintită în *D* de două ori, iar în *C* o dată; 3. Faptul că Dracula, neținînd seamă de ranguri, ucidea și boieri, dacă îi socotea vinovați, figurează de asemenea atît într-un text, cît și în celălalt: *D* — „(IV)... Fie că era *boier mare*, sau preot ori

călugăr, sau om de rînd, ba chiar dacă cineva ar fi avut mare bogăție, nu putea să se răscumpere de la moarte“ ; C „...după aceea chemînd cîte unul din boierii săi, despre care putea crede că ar fi în stare să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor, îi slutea și trăgea în țeapă“ ; 4. Episodul incursiunii pustiitoare de la sudul Dunării, în teritoriul otoman, este și el relatat în ambele texte ; 5. La fel se întîmplă și cu celebrul atac de noapte al lui Vlad Țepeș și oastei sale asupra taberei sultanului, etc., etc.⁷³ Toate aceste elemente comune accentuează mult valoarea ca izvor istoric a versiunii slave a *Povestirii...*, demonstrîndu-ne mai ales că nucleul folcloric original avea numeroase temeuri reale. Dar lucrul cel mai important este că, așa cum spuneam, ni se deschide o nouă perspectivă pentru înțelegerea diverselor fațete ale problemei genezei acestei scrieri.

Integrarea versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* în ambianța — sau, mai bine zis, în *vecinătatea* — unei tradiții populare pozitive în jurul personalității lui Vlad Țepeș, difuzate într-un spațiu vast, ridică întrebarea care a putut fi focarul ce a potențat-o ? S-ar cuveni, firește, ca răspunsul să vină îndată, simplu, ca ceva de la sine înțeles : desigur, *Țara Românească*, adică însuși teatrul principal al isprăvilor ce i-au dus vestea în cele patru zări. Totuși, în ciuda oricărei logici, s-a ajuns în cursul disputei — ce durează de mai multe decenii — asupra procesului genezei acestei scrieri să se conteste că în *Țara Românească* ar fi existat și circulat legende în legătură cu Vlad Țepeș, în a doua jumătate a secolului XV...⁷⁴

⁷³ Ștefan Andreescu, *Premières formes de la littérature historique roumaine en Transylvanie (Autour de la version slave des récits sur le voievode Dracula)*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, t. XIII (1975), nr. 4, p. 511—524. Discuția din acest studiu a făcut mai întîi obiectul unei comunicări prezentate la Universitatea din München, în cadrul Seminarului pentru istoria Estului și Sud-Estului Europei, condus de prof. dr. Georg Stadtmüller (17 mai 1974), sub titlul, *Die Anfänge der rumänischen Literatur in Siebenbürgen (Neue Gesichtspunkte im Rahme der wissenschaftlichen Diskussion zur slawischen Literatur über „Drakula“)*.

⁷⁴ Cel mai recent adept al acestei teze, să-i spunem paradoxale, este Matei Cazacu, *À propos du récit russe „Skazanie“ o Drakule voievode*, în *Cahiers du Monde russe et soviétique*, XV (1974), nr. 3—4, p. 285.

Ori, dacă ne menținem la confruntarea dintre textul lui Chalcocondil, redactat probabil la Atena — în tot cazul, la sudul Dunării, și acesta este momentan singurul lucru care ne interesează — și textul versiunii slave a *Poveștii...*, al cărui loc de alcătuire nu se cunoaște, nu e greu să ne dăm seama din nou că acesta din urmă nu poate fi căutat decât undeva la nord-vest de Țara Românească. De pildă, deși atât într-unul, cât și în celălalt text sînt amintiți sultanul otoman și regele Ungariei, în fiecare dintre ele este numit expres și în mod frecvent doar unul dintre cei doi suverani: la Chalcocondil figurează mereu numele sultanului — „Mehmet“, „Machmut“, în vreme ce în versiunea slavă a *Poveștii...* cel al „craului unguresc Mateiaș“, sultanul fiind citat numai sub forma „împăratul“. Sau, un alt exemplu: în narațiunea slavă reapar la tot pasul precizări geografice, sugestive tocmai prin repetare — la Vlad Țepeș s-au prezentat doi călugări latini „din Țara Ungurească“, în cetatea lui a sosit „un negustor, un străin oarecare din Țara Ungurească“, solul regelui Ungariei era „de la Mateiaș, craiul unguresc“. Această familiarizare a autorului anonim al scrierii cu identitatea regelui Ungariei, precum și localizarea originii cîtorva dintre protagoniștii anecdotelor tot în Ungaria îndrumă către fixarea zonei posibile a redactării ei numai pe direcția Buda — hotarul de miazănoapte al Țării Românești. Dacă însă am elimina Țara Românească din poziția de centru de iradiere al legendelor despre Vlad Țepeș, atunci opera discutată ar trebui pur și simplu privită ca fiind ruptă de orice bază, ca un fruct al hazardului inspirației unui cărturar de limbă slavă! În plus, am ajunge în fond să negăm însăși existența oricăror tradiții populare cu privire la personalitatea fascinantă a voievodului — inclusiv a celor din Balcani, demonstrată în paragraful anterior — ceea ce ar fi evident absurd.

Dar stau oare lucrurile într-adevăr așa? Domnia lui Vlad Țepeș în Țara Românească nu a lăsat nici o urmă folclorică în interior? Sîntem într-un tot de acord cu cei ce nu au admis că sursa de inspirație a lui Petre Ispirescu, cînd și-a scris poveștile despre Vlad Țepeș⁷⁵, ar fi fost direct

⁷⁵ Petre Ispirescu, *Povești despre Vlad Țepeș*, Cernăuți, 1936; Idem, *Viața și faptele lui Vlad Țepeș*, Cernăuți, 1939—1942.

folclorică, fapt care — dacă s-ar fi întâmplat — ar fi atras după sine concluzia categorică și îmbucurătoare că au existat bogate tradiții populare asupra lui Țepeș ce s-au păstrat pînă la sfîrșitul secolului XIX.⁷⁶ În realitate însă, Petre Ispirescu a cunoscut și prelucrat desigur anecdotele din versiunea germană, publicată încă din 1804 de Engel, precum și anecdota înregistrată în cronică Țării Românești, cu privire la construirea cetății Poenari.⁷⁷ În schimb, faptul că în prima cronică a Țării Românești, încheată în decursul mai multor faze, de-a lungul veacului XVI, așadar într-o scriere *de alt tip* decît versiunea slavă a *Povestirii...*, a pătruns totuși o anecdotă similară tipologic celor din seria cuprinsă în textul ce ne preocupă, este de natură să confirme că în Țara Românească a existat și s-a perpetuat timp de cîteva generații o producție folclorică de excepție privitoare la Vlad Țepeș. Oricine zăbovește și contemplă partea de început a cronicii Țării Românești, ulterior inclusă în compilația cunoscută sub numele *Letopisețul Cantacuzinesc* (sec. XVII), este uimit să vadă că lista atît de seacă, de săracă în date și fapte, a domnilor Țării Românești dintre legendarul Negru Vodă, al cărui „descălecat“ este pus în 1290, și Radu cel Mare (1495—1508) — de cele mai multe ori reprezentînd o strictă înșiruire de nume de domni, cu indicarea fantezistă a duratei domniilor respective —, este deodată întreruptă, în dreptul numelui lui Vlad Țepeș, de o relativ întinsă istorioară, aceea a felului în care au fost pedepsiți orășenii din Tîrgoviște, pentru „vina mare“ față de fratele acestui domn.⁷⁸ Dacă admitem, așa cum am presupus altădată, că secțiunea de cronică în care este menționat numele lui Țepeș a fost redactată între 1568—1577⁷⁹, atunci

⁷⁶ Așa cum a crezut, fără dreptate, Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 17, 19—20 și 23.

⁷⁷ Observația lui A. Balotă, în recenzie la cartea lui Pandele Olteanu, tipărită în *Studii și cercetări lingvistice*, an. XIII (1962), nr. 1, p. 95—96. Pentru prelucrările datorate lui Ispirescu, vezi și Petre Ispirescu, *Opere*, vol. II, ediție de Corneliu Bărbulescu și Aristița Avramescu, Editura Minerva, București, 1971, p. 268—272 și 279—299.

⁷⁸ *Istoria Țării Românești (1290—1690). Letopisețul Cantacuzinesc*, ed. cit., p. 4.

⁷⁹ Ștefan Andreescu, *Considérations sur la date de la première chronique de Valachie...*, p. 372—373.

am avea dovada peremptorie că în a doua jumătate a secolului XVI, amintirea și legenda lui Vlad Țepeș era încă atât de puternică, încât mai puteau influența creația cultă din Țara Românească. Oricum nu poate încăpea nici o îndoială, după părerea noastră, că Țara Românească a fost izvorul de căpetenie al legendelor despre Vlad Țepeș, fie că ele s-au răspândit la nord de Carpați, fie la sud de Dunăre, pînă pe țărmul Mării Egee și al Bosforului. Varianta lor pozitivă, ceea ce am numit *curentul de opinie favorabil lui Vlad Țepeș*, a generat pînă la urmă — probabil în 1486 și nu mai de vreme — un produs literar — istoric major, care este *Povestirea despre Dracula voievod* în limba slavă.

Unde și de către cine a fost redactată această scriere? Iată că am ajuns în sfîrșit și la întrebarea esențială, dezbătută pînă acum fără rezultat definitiv de numeroși istorici sau filologi români și străini. Cînd am arătat că versiunea slavă a *Povestirii...* nu a putut fi întocmită decît în regiunile dinspre nord-vest de Țara Românească, nu am spus de fapt un lucru nou. S-a remarcat încă mai demult că autorul anonim al textului afirmă la un moment dat că a văzut „aici la Buda”, pe Mihnea, cel mai vîrstnic fiu al lui Țepeș, care fugise „de la împăratul turcesc la rege”⁸⁰. La fel, s-a mai observat că el era un ortodox fervent, care condamnă cu vigoare „lepădarea” de ortodoxie și trecerea la catolicism a lui Vlad Țepeș, presupusă a se fi întîmplat în temniță⁸¹. Aceste elemente, laolaltă cu unele particularități lingvistice — cuvintele: *birev* (judecător comunal — de la ungurescul „biró”), *capa* (fes, turban), *braniti* (în sens de a „hrăni” și nu de „a păzi”) etc., l-au determinat pe N. P. Smochină, în anul 1939, să atribuie, pentru prima oară, versiunea slavă a *Povestirii...* unui român transilvănean.⁸² Ulterior, acestei ipoteze i s-a alăturat și reputatul învățat român P. P. Panaitescu, care a susținut cu tărie că manuscrisul primitiv a fost redactat în limba slavă meridională, folosită ca limbă literară și limbă oficială în biserică, în evul mediu, și în țările

⁸⁰ Vezi, de pildă, I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 118; N. P. Smochină, *op. cit.*, p. 8; P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, ed. cit., p. 198.

⁸¹ N. P. Smochină, *op. cit.*, p. 14.

⁸² *Ibidem*, p. 7—15.

române.⁸³ Într-un sens în fond identic, adică tot pentru un autor original din Transilvania, s-a pronunțat și alt specialist român în slavistică, prof. Pandele Olteanu, care a întreprins un examen filologic deosebit de amplu al manuscrisului din 1490 al scrierii. Numai că prof. Pandele Olteanu a ajuns la concluzia că limba de redacție a fost „slava carpatică“, iar nu medio-bulgara, autorul fiind, poate, un „român din nordul Transilvaniei“⁸⁴. Mărturisim că, în ce ne privește, aderăm și subscriem întru totul la ipoteza de mai sus, a localizării scrierii în Transilvania și a autorului român. Ținând seamă de toate elementele puse în lumină de cercetătorii ce ne-au precedat, argumentul de bază care ne-a adus însă la această convingere îl constituie *relația organică* care a trebuit să existe între actul de cultură, reprezentat de însăși scrierea discutată, și curentul de opinie favorabil în jurul lui Vlad Țepeș, constatat la nivel folcloric în tot sud-estul Europei. Ori, numai mediul ortodox românesc din Transilvania putea, în a doua jumătate a secolului XV, promova acest curent la limita nordică a spațiului sud-est european, în apropierea Budei. La elementele de amănunt, anterioare, din domeniul criticii interne a textului, mai adăugăm încă unul, pe care nu știm să-l mai fi relevat cineva : în anecdota XII ne-a atras atenția formularea „ori de unde venea la el un sol, *de la împărat, sau de la rege...*“ Este, credem, o formulare extrem de concisă, pe care doar un localnic — din Țara Românească sau *din imediata vecinătate* — o putea întrebuița, a însuși statutului politic extern, european, al Țării Românești din vremea lui Țepeș, anume acela al dublei suzeranități exercitate de Imperiul otoman și de regatul Ungariei.⁸⁵ În plus, studii recente au arătat că în Transilvania sfârșitului de secol XV biserica ortodoxă română a reușit să atingă forme superioare

⁸³ P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române...*, p. 197—199 ; aceleași concluzii și în recenzia publicată de P. P. Panaitescu în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. II (1963), nr. 1, p. 253—259.

⁸⁴ Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, p. 302.

⁸⁵ Menționăm tot acum că pentru ipoteza autorului român transilvănean s-a pronunțat și A. Balotă, în *Studii și cercetări lingvistice*, an. XIII (1962), nr. 1, p. 90—97, care însă a respins teoria „slavo-carpatică“ a prof. P. Olteanu, rămânând la ideea unui text inițial mediobulgar.

de organizare.⁸⁶ Așa stînd lucrurile, aceasta fiind singura instituție românească ce s-a manifestat activ în epocă în interiorul arcului carpatic, firesc este să ne gîndim că la adăpostul ei a luat naștere produsul cultural major care este versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*. Să nu uităm că cel dintîi copist al scrierii a fost un călugăr — Efrosin. Se prea poate deci ca și autorul textului să fi fost tot un om al bisericii și pe calea legăturilor bisericești din lumea ortodoxă să fi ajuns manuscrisul original în Rusia, către anul 1490. Astfel, opinia noastră este că redactarea versiunii slave a *Povestirii...* s-a încheiat la 13 februarie 1486 undeva în Transilvania, autorul fiind un român, probabil un cleric — preot sau călugăr — ortodox.

Trebuie spus însă că a existat o teorie mai veche, ce a apărut în Rusia în veacul trecut, odată cu descoperirea primelor copii ale *Povestirii* slave. În anul 1842, slavistul rus A. H. Vostokov, descriind manuscrisele din muzeul Rumiantsev⁸⁷, a întîlnit în sbornicul cu nr. 358 o copie a *Povestirii despre Dracula voievod*, ce pare a fi databilă imediat după cea din 1490, identificată — cum am spus — abia în 1929. Și-a dat repede seama din lectură că autorul „trebuie să fi fost în Ungaria, pe lîngă regele Matei“, altfel nefiind cu putință să posede asemenea detalii asupra prezenței lui Dracula și a familiei sale la Buda și în Ungaria, cum sînt cele din partea finală a textului. A. H. Vostokov s-a gîndit apoi că autorul scrierii va fi fost neapărat un rus și s-a apucat îndată să caute un nume de călător sau diplomat ce s-a aflat la Buda cam atunci cînd presupunea că ea poate fi datată. În consecință, găsind că pe la 1482 s-a aflat în solie pe lîngă regele Mateiaș Corvin diacul Feodor Kurițîn, trimis al marelui cneaz al Moscovei Ivan III (1462—1505), învățatul slavist s-a grăbit să conchidă că „s-ar putea atribui această poveste sau lui Kurițîn însuși, sau unuia din suita sa, care auzise întîmplările descrise în poveste de la martori

⁸⁶ Vezi, mai nou, Ștefan Andreescu, *Un ierarh necunoscut : arhiepiscopul Gheorghe*, în *Biserica ortodoxă română*, an. LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 839—840; cf. Mircea Păcurariu, *Istoria bisericii ortodoxe române*, Sibiu, 1972, p. 88—89.

⁸⁷ A. H. Vostokov, *Opisanie salvjanskih i russkich rukopisei Rumjanșeskego muzeja*, Sankt-Petersburg, 1842, p. 502—503.

oculari, sau de la oameni ce-și aduceau încă bine aminte de ele”⁸⁸. Teoria a făcut carieră, iar scrierea respectivă a ajuns să fie inclusă printre puținele produse de literatură profană rusești ce s-au păstrat din secolul XV.

Însuși Ioan Bogdan s-a declarat partizanul acestei teorii. Deși pe timpul lui manuscrisul din 1490 nu era cunoscut, totuși editând patru copii ulterioare ale *Povestirii...*, în frunte cu cea din muzeul Rumianțev, savantul român și-a dat seama din analiza lor comparată că, pe măsura copierii repetate a textului, asistăm la un proces de rusificare treptată a limbii textului original. După părerea sa, limba manuscrisului Rumianțev, scris în „semiunciala sec. 15—16” — cel mai vechi care i-a stat la dispoziție — ar fi fost „limba veche slovenească, amestecată pe ici pe colea cu elemente fonetice și cu puține cuvinte rusești”.⁸⁹ Ne întrebăm dacă, în absența protografului din 1486, astăzi dispărut, Ioan Bogdan ar fi avut măcar acces la manuscrisul din 1490 al călugărului Efrosin, oare ipoteza lui A. H. Vostokov cu privire la Feodor Kurițin i s-ar mai fi părut „foarte plauzibilă” ?

Este însă interesant și un alt aspect. După publicarea manuscrisului din 1490 și ivirea ipotezei autorului român transilvănean — în 1929 și, respectiv, 1939 — filologii s-au aplecat din nou, cu înfocare, asupra problemelor de fonetică, morfologie și lexic pe care le ridică acest manuscris, această primă copie. Însă o serie întreagă de cuvinte și forme relevate de adepții teoriei autorului român în sprijinul opiniei lor — *poclisar, siromah, pristav, viteaz, hraniti, ducac, capa, boiarin, prăvie, săda, smrăti, trăpiati, diavol* —, socotite deci ca fiind improprii limbii ruse vechi, au fost fie contestate de susținătorii celeilalte teorii⁹⁰, fie admise doar ca... elemente de „colorit local”, culese pe drumul de întoarcere prin Transilvania și utilizate în mod conștient de diacul Feodor Kurițin !⁹¹ Pur și simplu, în asemenea condiții, un observator

⁸⁸ Citatele reproduse în traducerea lui I. Bogdan, *Vlad Țepeș...*, p. 107.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 107, 116 și 124.

⁹⁰ Emil Vrabie, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, în *Romanoslavica*, t. XIII (1966), București, p. 229—246.

⁹¹ I. S. Luria, *op. cit.*, p. 13. I. S. Luria (Leningrad) este și autorul unei cărți, *Povest' o Drakule*, Editura Academiei de științe a U.R.S.S., Leningrad, 1964.

ponderat și nepărtinitor al demersului filologilor nu are nimic mai bun de făcut decât, poate, să renunțe la a le mai folosi deocamdată concluziile. Slavistul de maximă seriozitate care este prof. G. Mihăilă, cu toate că înclina de curînd să creadă că ne aflăm într-adevăr în prezența unei opere rusești a veacului XV, recunoștea totuși concomitent că „practic vorbind, așa cum e pusă problema de către susținătorii textului primordial de redacție românească (în slavonă), ea este de nerezolvat”.⁹² „Dosarul” versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* va putea fi redeschis desigur, din punct de vedere filologic, numai dacă o fericită întîmplare va scoate la iveală manuscrisul din 1486. Ce se poate spune acum este doar că textul narațiunii s-a bucurat de o largă popularitate în Rusia secolelor XV—XVIII, unde a fost copiat de nu mai puțin de 22 de ori.

Ținem să reamintim cititorului că demonstrația noastră nu s-a bizuit nicidecum pe argumente filologice, ci pe o nouă perspectivă, din domeniul istoriei mentalităților. Din această perspectivă *Povestirea....* slavă nu mai poate fi scoasă în afara spațiului sud-est european. Ea este expresia literară a unui curent de opinie pozitiv în legătură cu Vlad Țepeș, prezent atît în Țara Românească și Transilvania, cît și la sudul Dunării. Adăugăm că interpretarea noastră poate fi întregită cu încă o probă, ce ne pare a fi decisivă. Mai mult, această probă are menirea să restrîngă spațiul posibil al redactării textului în mod strict la cel locuit de români, lăsînd deoparte alte eventuale zone ale sud-estului european.

Nimeni nu a raportat pînă astăzi versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* la o scriere întru totul similară, ivită cu aproximativ două sute cincizeci de ani mai tîrziu în peisajul culturii vechi românești. Am numit scrierea *O samă de cuvinte* de Ion Neculce⁹³. Identitatea lor tipologică este frapantă. Redactate probabil către 1732—1733, odată cu începutul cunoscutei cronici „de la Dabija Vodă pînă la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat”, cele 42

⁹² G. Mihăilă, în studiul introductiv *Ioan Bogdan (1864—1919)*, la Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, Editura Academiei, București, 1968, p. 65—66.

⁹³ Ultima ediție, în Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei*, Editura Minerva, București, 1975, p. 11—30.

— unele cercetări arată că de fapt ar fi fost în total 46⁹⁴ — de „cuvinte“ ale lui Neculce nu sînt altceva decît tot atîtea anecdote literar-istorice „audzite din om în om, de oameni vechi și bătrîni“. În plus, și lucrul merită a fi scos cu tărie în evidență, prima secțiune a scrierii învățatului cronicar moldovean (tradițiile I—IX) privește exact epoca în care au luat naștere și anecdotele în legătură cu Țepeș, adică a doua jumătate a secolului XV. Și nu e puțin lucru, de asemenea, că cel dintîi „cuvînt“ se referă la confruntarea lui Ștefan cel Mare cu turcii, care reapare și ulterior, în cuprinsul aceleiași secțiuni de început a scrierii lui Neculce. Este, într-adevăr, întocmai situația din versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*. Dispunem astfel de o confirmare de prestigiu a ideii că dîrza rezistență a țărilor române contra expansiunii Imperiului otoman, în a doua jumătate a veacului XV, a generat bogate tradiții folclorice în jurul figurilor voievozilor care au condus-o, Ștefan cel Mare și, respectiv, Vlad Țepeș.

Dar, ceea ce ne interesează în primul rînd aici este că, din unghiul de vedere al istoriei literare și, în ultimă instanță, al mentalităților, cele două scrieri pot fi perfect înseriate tipologic. Vom reproduce un singur „cuvînt“ al lui Neculce : „VII. Ștefan vodă cel Bun, vrînd să margă la biserică într-o duminică dimineața, la liturghie, în tîrgu în Vasluiu, și ieșind în polimari la curțile domnești ce era făcute de dînsul, au auzit un glas mare de om strigînd să aducă boii la plug. Și mirîndu-să ce om este acela să are duminica, și îndată au trimis în toate părțile, ca să-l găsească pre acel om, să-l aducă la dînsul. Și l-au aflat pre om în sus, pre apa Vasluiului, cale de patru ceasuri, arînd la o movilă ce să cheamă acum Movila lui Purcel. Că pe acel om încă îl chema Purcel. Și ducîndu-l pre acel om la Ștefan Vodă, l-au întrebat Ștefan vodă ; el au strigat așe tare, și pentru ce ară duminica ? El au dzis că au strigat el să aducă boii la plug, și ară duminica, că este om sărac, și într-alte dzile n-au vrut frate-său să-i dé plugul, și acum duminica i-au dat.

⁹⁴ Vezi Const. C. Giurescu, *Valoarea istorică a tradițiilor consemnate de Ion Neculce*, în culegerea *Studii de folclor și literatură*, E.P.L., București, 1967, p. 442—443.

Deci Ștefan vodă au luat plugul fratelui celui bogat și l-au dat fratelui celui sărac, să fie a lui”⁹⁵. Oare subiectul acestei tradiții înregistrate de Neculce nu se potrivește admirabil cu subiectul și „stilul” din anecdota IX a versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod*, cea cu privire la săracul cu cămașa ruptă și murdară întâlnit pe drum de Vlad Țepeș? Neîndoielnic avem de-a face cu un tip de scriere identic, în fapt cu o *veche tipologie literară românească*, nerelevantă pînă acum. Această deosebit de interesantă categorie de scrieri s-a ivit pe temelia folclorului istoric medieval.

Istoricii și criticii literari au întâmpinat mereu dificultăți în a defini și încadra tipologic *O samă de cuvinte* a lui Ion Neculce. În lipsa oricărui alt criteriu, considerînd lucrarea mai mult ca o curiozitate literară, ei au introdus-o pînă foarte recent în așa-numita, cu un termen recunoscut convențional „literatură de frontieră”, alături de jurnale, memorii, corespondență și alte mărturii literare de tot soiul⁹⁶. De acum încolo însă, orice dificultate în acest sens este eliminată. Încercarea lui Neculce va trebui studiată și interpretată numai în strînsă legătură cu versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*, care a precedat-o. Pe de altă parte, pentru problema noastră, gruparea tipologică pomenită constituie un argument absolut revelator că ideea versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* se înscrie firesc în inventarul ideilor literare din orizontul culturii românești medievale.

Cu titlu informativ, înainte de a încheia, semnalăm și o a treia teorie privind localizarea și paternitatea versiunii slave a *Povestirii*... Ea aparține lui Grigore Nandriș și tinde să demonstreze că originea textului trebuie căutată în Moldova lui Ștefan cel Mare, poate chiar în cancelaria atît de bine organizată a voievodului. Scrierea ar fi fost, de fapt, potrivit acestei opinii, „un alt instrument de informare și propagandă” al lui Ștefan spre a uni puterile creștine împotriva pericolului comun al turcilor, așa cum a fost, pentru

⁹⁵ Ion Neculce, *op. cit.*, ed. cit., p. 14—15.

⁹⁶ Vezi, de pildă, foarte recent, Al. Săndulescu, *Opțiuni și criterii în editarea literaturii documentare*, în *România liberă*, an. XXXIII (1975), nr. 9598 din 3 sept., p. 2.

restul Europei, *Cronica moldo-germană*⁹⁷. Dar orice încercare de a merge pe acest drum este sortită eșecului dacă nu se furnizează o explicație cât de cât plauzibilă a unui mare „cusur” al textului *Povestirii...*: imaginea lui Ștefan cel Mare apare cu totul palidă și neimportantă. El l-ar fi instalat pe Vlad Călugărul în scaunul domnesc al Țării Românești... „din voia” regelui Mateiaș Corvin. Atît despre rolul lui politic la Dunărea de Jos! Nici un cuvînt despre relațiile propriu-zise cu Vlad Țepeș—„Dracula”, nici despre faptul că acesta l-a ajutat să apuce domnia Moldovei (în 1457), nici despre sprijinul pe care el însuși, personal, l-a dat eroului *Povestirii...* ca să ocupe pentru a treia oară tronul Țării Românești (în 1476)... Este o obiecție fundamentală, care nu poate fi înlăturată cu una cu două. Credem că sînt puține șanse de a se putea dovedi vreodată că fie curtea domnească, fie cancelaria Moldovei au avut vreun rol în redactarea narațiunii slave asupra lui „Dracula”.

În sfîrșit, menționăm în treacăt și tentativa cu totul recentă, făcută de Alexandru V. Boldur de a identifica pe autorul versiunii slave a *Povestirii...* în persoana unui anume *Martîncu* (de la *Martin*) „din Ungaria” (probabil din Transilvania), care s-a aflat printre însoțitorii lui Feodor Kurișîn la întoarcerea din solia de la Buda. Așa s-ar justifica o serie de „românisme” din textul narațiunii, care, după părerea lui Alexandru V. Boldur, sînt următoarele: *apoclisar, siromah, braniti, biscop, moldovski, birev, capa și trupeia* (cu sensul de „corp”, „trup” — ca în limba română, iar nu de „cadavru” — ca în rusă), și, totodată, s-ar găsi o explicație și pentru prezența manuscrisului original în Rusia⁹⁸. Nouă însă ni se pare că pur și simplu s-a încercat o „împăcare” a celor două teorii de bază. Căutarea unui autor anume pentru versiunea slavă a *Povestirii...* este, pe de altă parte, prematură. Și nici modalitatea pătrunderii manuscrisului protograf în Rusia nu are deosebită importanță în sta-

⁹⁷ Grigore Nandriș, *The Historical Dracula: The Theme of His Legend in the Western and in the Eastern Literatures of Europe*, în *Comparative Literature Studies*, vol. III, nr. 4, 1966, University of Maryland, p. 390; teorie reluată în *Idem, Le thème de Dracula dans les littératures européennes...*, loc. cit., p. 72—73.

⁹⁸ Alexandru V. Boldur, *Un român transilvănean — autor presupus al „Povestirii ruse despre Dracula”*, în *Apulum*, t. VIII (1970), p. 67—76.

diul actual al cercetărilor. Se știe doar cât de ușor și cât de departe circulau în evul mediu, în apusul catolic și în răsăritul ortodox al Europei, manuscrisele de conținut religios. Este de reținut deci, din ipoteza lui Alexandru V. Boldur, numai lista de „românisme“ din copia datată 1490 și provenită de la mănăstirea Chirilo Belozersc. Ea va putea fi folosită eventual la o reinițiere a dezbaterei filologice, în susținerea părerii că manuscrisul din 1486 a fost redactat în *slavo-română*, părere pe care de fapt — de ce să n-o spunem ? — o împărtășim și noi ⁹⁹.

⁹⁹ Semnalăm tot acum că și Nicolae Iorga a ținut să-și formuleze opinia în problema originii și paternității *Povestirii despre Dracula voievod*, în versiunea slavă. El a negat că autorul ar fi putut fi Feodor Kurișin și a presupus că este vorba de un „produs popular în necontenită prefacere, care s-a folosit și de... (un) raport oficial din vremea eroului“. Se constată lesne că avem de-a face cu o teorie hibridă. Un „raport oficial“ asupra lui Vlad Țepeș sosit la Moscova și... prefăcut în „produs popular“ (! ?). Afirmarea are caracterul unei pure speculații, ce nu rezolvă în nici un fel întrebările de căpetenie pe care le suscită textul. Se vede că Nicolae Iorga era încă profund influențat de părerea lui Ioan Bogdan, care, repetăm, nu cunoștea în 1896 manuscrisul din 1490 și înclina să creadă că lucrarea a fost compusă în rusa veche (Vezi N. Iorga, *Contribuții la legăturile românești cu rușii și ungarii*. I. *Ceva nou despre povestea rusească a isprăvilor lui Vlad Țepeș*; II. *Un „neaț“ din secolul al XVIII-lea care suferă pentru „Legea românească“ și „evangheliile Margaretei Tomaian“*, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, t. XXI, București, 1939, p. 195—198).

CAPITOLUL II

Versiunea germană a faptelor lui Vlad Țepeș

Așa cum înspre răsărit, pînă de parte în Rusia, faima lui Vlad Țepeș a fost răspîndită cu ajutorul versiunii slave a povestirii despre isprăvile lui, în direcția opusă, adică spre centrul și apusul Europei, renumele i-a fost propagat printr-o scriere oarecum similară, dar de astă dată în limba germană.

Și acest text a suscitat numeroase discuții. Vom încerca și noi să-i prezentăm conținutul, nu înainte de a preciza că, potrivit precedentelor cercetări, el a fost redactat, într-o primă formă, chiar în anul 1462, în momentul crucial al războiului cu turcii și al capturării voievodului. O a doua precizare preliminară necesară este că, după ce a circulat în manuscris, această versiune a cunoscut către sfîrșitul secolului XV lumina tiparului, în Germania, fiind reeditată de mai multe ori, cu unele modificări și adaosuri. Este o dovadă peremptorie a excepționalei popularități de care s-a bucurat. În sfîrșit, este meritul lui Ioan Bogdan de a fi arătat cel dintîi că la baza tuturor variantelor, manuscrite și imprimate, a stat un izvor unic, un protograf alcătuit foarte probabil de un sas de la Brașov sau Sibiu.¹

În ce ne privește, în cele ce urmează am utilizat conținutul copiei manuscrite descoperite la mănăstirea St. Gall (Elveția),

¹ Ioan Bogdan, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui...* ed. cit., p. 89.

care pare să fie destul de apropiat de arhetipul redactat în Transilvania, confruntându-l cu cel al ultimului incunabul, apărut la Strassburg, în 1500, în tipărița lui Mathias Hupfuff². Am socotit astfel că vom putea oferi cititorului o imagine suficient de completă în legătură cu legenda lui Vlad Țepeș în lumea germană a celei de-a doua jumătăți a secolului XV. Aceasta, firește, în așteptarea unei ediții critice a tuturor manuscriselor și broșurilor germane care s-au păstrat.

Copia manuscrisă de la St. Gall, datată în secolul XVI, începe prin a relatea cum „bătrînul Guvernator“, adică Iancu de Hunedoara, „a pus să fie ucis bătrînul Dracula“, iar Dracula „și frații săi“ (!) s-au convertit la catolicism „și au promis și au jurat că vor ocroti și respecta credința creștinilor“ (catolicismul). Și cealaltă variantă, din broșura tipărită la 1500, începe la fel, însă numai după această mențiune cronologică: „După nașterea lui Hristos 1456, Dracula a făcut multe lucruri îngrozitoare, uimitoare și cumplite“. Tot incunabulul de la Strassburg mai adaugă și că, după moartea lui Vlad Dracul, Dracula și frații săi — odată cu trecerea la catolicism — au făgăduit „să se alătore coalțiiei“.

Următorul eveniment povestit de ambele variante este instalarea ca domn în Țara Românească a lui Dracula, fără să se specifice de către cine — ni se spune doar: „a fost instalat și făcut domn“ —, precum și primul lui act politic, care a fost executarea lui Vladislav voievod.

Copia de la St. Gall continuă cu un pasaj ce lipsește în tipărițura de la Strassburg. Este vorba de incursiunea lui Vlad Țepeș lângă Sibiu, în timpul căreia se amintește că au fost arse satele Cașolț, Satul Nou și Hosman.

Incendierea Bodului, în Țara Bîrsei, constituie din nou un episod comun celor două texte. Comentariul care însoțește consemnarea faptului în sine reprezintă parcă începutul unei

² Copia de la St. Gall a fost publicată de I. Bogdan, *op. cit.*, p. 90—105, *supra*, iar incunabulul de la Strassburg a fost reeditat de Constantin I. Karadja, *Incunabulele povestind despre cruzimile lui Vlad Țepeș*, în volumul *Inchinare lui Nicolae Iorga, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani*, Cluj, 1931, p. 202—206. Menționăm tot acum că Grigore C. Conduratu, *Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul*, București, 1903, p. 101—105 a republicat copia de la St. Gall, odată cu textul a trei broșuri (*Ibidem*, p. 105—118).

lungi litanii : au pierit „bărbați și femei, copiii mari și mici, pe cei pe care acolo (Dracula) n-a putut să-i ardă, pe aceia i-a dus cu el, puși în lanțuri, în Țara Românească, și a pus să fie trași în țeapă cu toții“. La fiecare pas și gest al lui Dracula, înregistrat în oricare din variantele versiunii germane, vom întâlni asemenea notații, menite să sugereze lectorului că eroul povestirii nu a făcut decît să stîrnească pretutindeni durere și sînge, lacrimi și groaznice suferințe. De aceea, de acum încolo ne vom mulțumi să extragem pe cît posibil doar faptele concrete și anecdotele consemnate. La fel, în cele de mai jos ne vom menține pînă la un punct numai la ordinea ideilor din copia manuscrisă de la St. Gall, semnalînd abia apoi diferențele ce figurează în cealaltă variantă folosită.

Dracula „a ținut o zi de tîrg pentru negustori și cărăuși din Țara Bîrsei și în această zi de tîrg a pus să fie trași în țeapă mulți dintre ei“ ; un număr de 400 de „băieți tineri“ și alți oameni, originari din multe țări, care fuseseră trimiși în Țara Românească, „să învețe limba și alte lucruri“ au fost adunați, la porunca lui Dracula, într-o încăpere și dați pradă focului³ ; voievodul încă a mai pus să fie „nimicit un neam mare“, se înțelege — o familie de mari boieri, cu toate rudele, copiii și prietenii lor, pe toți poruncind „să fie trași în țeapă“ ; după ce se povestește cum și-ar fi chinuit chiar pe cîtiva din „oamenii săi“, îngropați „goi, pînă la buric“ și utilizați drept ținte, iar apoi fripți sau jupuiți, se trece la cele întîmplate cu „tînărul Dan“, care — odată prins — a fost pus să-și sape singur groapa, lîngă care Dracula a poruncit să i se taie capul ; din partea regelui Ungariei și a sașilor din Transilvania a sosit în Țara Românească, la Dracula, o solie însumînd 55 de persoane. Domnul a făcut să fie reținută timp de cinci săptămîni, iar în fața sălașului ei au pus să se înalțe țepe, în care membrii soliei credeau că vor fi uciși. Aceasta „pentru ca el să nu fie trădat prin ei“, în vreme ce, cu „toată puterea sa“, a pătruns în Țara Bîrsei. Acolo, ajuns „într-o dimineață devreme“, a distrus toate satele, castelele și orașele

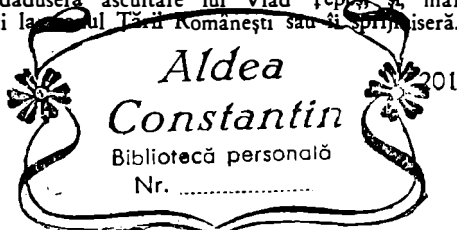
³ Nicolae Iorga a atras atenția că era vorba de spioni și, într-adevăr, în poema lui Michael Beheim se citează o frază a lui Vlad Țepeș care confirmă întru totul această supoziție : „Eu nu vreau să spioneze și să iscodească țara mea mai bine“ (N. Iorga, în Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, p. 51, nota 2 și p. 52, nota 1 ; Grigore C. Conduratu, *op. cit.*, p. 31).

„pe care a pus mîna“, iar „roadele și bucatele a pus să fie toate arse“. Prinșii au fost duși în suburbia orașului Brașov, unde se afla capela Sf. Iacob. Întreaga suburbie fusese prădată și arsă, iar prinșii au fost trași în țeapă de jur împrejurul dealului pe care se înălța capela. „Și el s-a așezat printre aceștia și s-a bucurat de priveliște“ ; tot în afara zidurilor Brașovului a fost jefuită și arsă biserica Sf. Bartolomeu, însă satul Codlea, care trebuia incendiat de un căpitan al lui Dracula, a scăpat „din pricina rezistenței sătenilor“. Cînd căpitanul a venit și a raportat domnului : „Stăpîne, nu am putut împlini ceea ce tu mi-ai poruncit să fac“, acesta a pus să fie tras în țeapă și el ; 600 de neguțători și alți oameni cu „mărfurile întregii negustorimi din Țara Bîrsei“ au fost interceptați pe drumul spre Brăila și Dunăre, mărfurile lor confiscate pe seama lui Dracula, și ei trași cu toții în țeapă ; o altă ispravă a lui Dracula ar fi fost aceea că „a pus să se facă un cazan mare cu două mînere și deasupra un capac din scînduri, în care a pus să se facă găuri, astfel încît un om putea să treacă, cu capul, prin ele“. Cazanul a fost umplut cu apă, lăsată să fiarbă cu un mare foc dedesubt ; Dracula a venit „din nou“ în Transilvania, „spre Tălmăciu“. Oamenii locului au fost „tocați ca varza“, iar prinșii au fost duși în Țara Românească, unde ar fi sfîrșit „trași în țeapă în mod groaznic și în chip diferit“ ; Dracula ar fi dat dovadă de o inventivitate extraordinară în materie de torturi „îngrozitoare, înfricoșătoare și de nedescris“ ... ; după o altă evocare de cazne atribuite imaginației lui Dracula, cu care nu mai plictisim cititorul, narațiunea continuă cu o anecdotă în legătură cu un țigan care furase și fusese prins. Ceilalți țigani l-ar fi rugat pe Dracula să le fie predat lor, dar el ar fi poruncit doar : „Să fie spînzurat și voi trebuie să-l spînzurați“ ! Țiganii ar fi replicat că nu aceasta era legea lor, ceea ce totuși nu l-ar fi împiedicat pe Dracula să-l ucidă nu numai pe vinovat, ci și pe tovarășii lui ; „un bărbat destoinic“ — desigur, un sol — a fost trimis la Dracula și l-a întîlnit lîngă o „pădure mare“ de oameni trași în țeapă. Solul l-ar fi întrebat pe Dracula de ce îi place să se plimbe printre hoituri. Acesta l-ar fi întrebat, la rîndul lui, pe sol, dacă lui i-ar fi scîrbă de duhoare. Primind un răspuns afirmativ, „l-a tras îndată în țeapă“ pe sol, „și l-a ridicat la înălțime pentru ca astfel să nu ajungă la el duhoarea“ ; un preot a spus în pre-

dica lui că „păcatul nu poate fi iertat decît dacă nedreptatea o îndreptî“. Dracula a aflat de această predică și l-a poftit pe acest preot „în casa lui și s-a așezat la masă cu el“. Voievodul a duminat pîine în mîncarea lor, dar preotul — din neatenție — „a luat cu lingura și un duminat de-al lui“. A început un dialog, în care voievodul s-a referit la predica despre păcat, cerînd preotului să-i confirme cele ce auzise. Acesta a grăit : „Măria ta, așa este“. La care Dracula ar fi replicat : „De ce atunci îmi iei pîinea mea, pe care eu mi-am duminat-o?“ Și „pe loc“ a pus să fie tras în țepă preotul ; Dracula a invitat la el „pe toți jupanii și boierii din țara sa“. După ce s-au strîns, el a început să-i întrebe, de la cel mai bătrîn, de cîți domni își aduc aminte că a avut țara. Unul ar fi răspuns — cincizeci, altul — treizeci, un altul — douăzeci, cîțiva — doisprezece. „Și printre ei nici unul nu era atît de tînăr, încît să-și aducă aminte numai de șapte“⁴. Toți boierii, în număr de 500, au fost trași în țepă ; domnul „avea o țititoare, care pretindea că ar fi gravidă“. Din poruncă domnească, o altă femeie ar fi cercetat-o și, fiindcă nu s-a putut constata că era într-adevăr însărcinată, ar fi fost ucisă în chip cumplit ; „cînd s-a numărat anul 1460“, de Sf. Bartolomeu, Dracula cu slujitorii săi „a trecut pădurea“ — de fapt munții — și s-a ivit dimineata în preajma satului Amlaș, pustiind și nimicind totul⁵ ; „în anul Domnului 1462“, Dracula „a sosit“ în orașul Nicopole, unde a poruncit să fie omorîți „mai mult de douăzecișicinci de mii de oameni“.

⁴ Ne-am ocupat de acest pasaj în prima parte a lucrării de față. După părerea noastră, această variantă prezintă oarecum deformat întîmplarea. Credem că răspunsul corect pe care-l aștepta domnul era *șapte domni*, cifră ce corespundea strict ascendenței sale genealogice directe pînă la Basarab I. Dealtfel, este evident că anecdota cuprinde aspecte de curată fabulație. Răspunsurile după care Țara Românească ar fi avut cincizeci, treizeci, sau chiar douăzeci de domni, sînt absurde, neavînd nici o corespondență în realitatea istorică. Varianta pe care am analizat-o în partea întîi a studiului nostru a fost publicată tot de Ioan Bogdan, în paralel cu copia manuscrisă de la St. Gall. Ea a fost pentru prima oară reeditată, după o broșură germană fără dată, de Johann Chr. Engel, *Geschichte der Moldau und Walachey*, I, Halle, 1804, p. 76—80.

⁵ Am arătat în capitolul II al primei părți că era vorba de represalii împotriva domeniilor de peste munți ale domniei, care, sub influența Brașovului și Sibiului, nu dăduseră ascultare lui Vlad Țepeș, și, mai mult, adăpostiseră pretendenți la tronul Țării Românești sau îi sprijiniseră.

Slujitori ai lui Dracula i-au cerut să le fie date ca soții „cele mai frumoase femei și fecioare“, pe care le păstrasera în viață în acest scop. Însă domnul nu a vrut și a pedepsit crunt pe slujitorii în cauză, pe toți, împreună cu femeile și fecioarele respective, condamnându-i la moarte. Se precizează totodată că atacul de la Nicopole a fost făcut „pentru că el era tributatar împăratului turcesc, care îi ceruse plata tributului. De îndată Dracula a adus la cunoștință oștii sale că ar vrea să înmîneze personal împăratului tributul. La aceasta, oastea tare s-a bucurat și el a strâns oastea sa pîlcuri după pîlcuri și toți căpitanii s-au îndreptat călare spre el... Și aceste ținuturi el le-a ars pe toate“... ; soli de la Sibiu au văzut în Țara Românească „morți și trași în țeapă asemenea unei mari păduri, în afară de cei pe care el poruncise să fie fripți, fierți și jupuiți“ ; Dracula a pătruns într-un mare ținut, „numit acolo Făgăraș“⁶ și l-a pustiit ; pe câțiva dintre oamenii săi, care-l ajutaseră să-și ascundă comoara, i-a decapitat cu mâna lui ; de asemenea, el ar fi poruncit să fie decapitați câțiva dintre apropiații unor boieri ai săi ; în altă ocazie, Dracula a văzut un om oarecare „lucrînd într-o cămașă scurtă“. L-a întrebat : „Ai o nevastă ?“ I s-a răspuns că da și atunci a cerut să-i fie înfățișată femeia. Din nou a întrebat, de astă dată pe nevastă, cu ce se îndeletnicește. Ea a spus : „Eu spăl, gătesc, torc...“. Domnul a poruncit să fie trasă în țeapă deoarece nu făcuse soțului o cămașă destul de lungă, iar acestuia i-a dat o altă nevastă, amenințînd-o că, dacă nu îi va face o altă cămașă soțului, va avea și ea aceeași soartă ; a întîlnit pe drum și a poruncit să fie trași în țeapă, „un măgar și un călugăr, călare pe el, desculț“ ; s-a întîmplat să vină în țara sa în jur de 300 de țigani. Dracula a ales pe trei dintre ei, „mai buni“, și a poruncit să fie fripți, ceilalți fiind siliți să-i mănînce. Celor rămași în viață le-ar fi grăit așa : „Astfel va trebui să vă mincați unul pe altul, pînă n-o să mai rămînă nici unul dintre voi, sau veți merge împotriva turcilor și vă veți bate cu ei“. Țiganii au primit „cu dragă inimă“ să meargă cu el acolo unde i-ar fi fost voia. Dracula i-a îmbrăcat pe toți, împreună cu caii, în piei de vacă. Cînd ceata țiganilor s-a ciocnit cu turcii, caii acestora din urmă „au nechezat și au luat-o la

⁶ Vezi nota anterioară, în privința sensului expediției punitive din august 1460 în Amlaș și Făgăraș.

fugă din cauza vuietului, de care se speriaseră“. Au ajuns astfel la o apă, în care „cu toții s-au înecat“ ; Dracula i-ar fi poftit la el „în casă“ — se înțelege : la curtea lui — „pe toți săracii din țară“. După ce au fost ospătați „el i-a ars pe toți într-un staul“. Erau 200 la număr ; unui alt interludiu despre sălbaticile chinuri născocite de Dracula (sau, mai degrabă, de imaginația neobosită a autorului textului...), îi succede o ultimă anecdotă, asupra unui grup de „italieni“ („*Wahlen*“) ce s-au înfățișat înaintea domnului. În deschiderea ceremoniei de prezentare, ei „s-au plecat, scoțându-și pălăriile, sub care aveau berete sau scufii brune și roșii“, pe care însă nu le-au scos. Domnul i-ar fi întrebat de ce nu și le ridică și pe acestea. Ei ar fi replicat așa : „Stăpîne, e obiceiul nostru. Noi nu le scoatem nici înaintea împăratului“. Drept care, Dracula le-ar fi spus : „Eu vreau să vă respect obiceiul“ și ar fi pus să le fie ținute de capete scufiile, de jur împrejur, cu „cuie de fier tari și groase“. Aceasta... „ca să nu le cadă de pe cap“ !

Varianta tipărită la Strassburg în anul 1500 cuprinde toate elementele de mai sus, cu unele mici deosebiri de nuanță și înfloritură — ni se spune, de pildă, la un moment dat : „El a strâns multe comori și averi“ —, dar și, în partea finală, cu câteva anecdote și date istorice suplimentare. Astfel este cazul anecdotei cu cei doi călugări poștiți în țară și invitați de Dracula la el. Domnul l-ar fi tras pe unul din călugări „deoparte“ și l-ar fi întrebat „ce se spune de bine despre el“. Călugărul, care „tare se teme“, ar fi răspuns : „Nu se spune decît de bine despre voi și voi sînteți un domn tare cucernic, ceea ce și eu spun despre voi“. Dracula a cerut să-i fie adus și celălalt călugăr, pe care l-a chestionat în mod identic. Acest călugăr însă, după ce s-a gîndit „în sinea lui“ că „tot trebuie să mor, vreau să-i spun adevărul“, ar fi zis : „Voi sînteți cel mai mare călău pe care îl poți găsi în lume și pe nici un alt om n-am văzut acum care v-ar vorbi de bine“. Dracula, primind acest răspuns, ar fi rostit cuvintele : „Tu mi-ai spus adevărul, de aceea vreau să te las să trăiești“ ! Primul călugăr, chemat încă o dată, a repetat cele susținute inițial, fapt pentru care Dracula a poruncit : „Luați-l“ ! Morala : „Și în numele adevărului a pus să fie tras în țeapă...“

O altă anecdotă absentă în prima variantă cercetată aici este cea în legătură cu iarmarocul la care Dracula a porun-

cit neguțătorilor să-și lase și noaptea deschise dughenele, întocmai ca în timpul zilei. El însuși le-ar fi vizitat noaptea, luînd din cîteva unele sume de bani, pe care le-a pus în altele, totodată însă „ținînd bine minte cît luase de la unul și dăduse altuia“. A doua zi, Dracula ar fi vizitat din nou dughenele, întrebîndu-i pe negustori cît pierduse fiecare și restituindu-le banii. Dar „pe cel care găsisse ceva și nu o mărturisise, pe acela a pus să fie tras în țeapă...“.

În sfîrșit, încă o anecdotă suplimentară este cea pe care am citat-o într-un capitol anterior, cînd ne-am ocupat de politica protecționistă a voievodului în domeniul comerțului. Ea evocă un tîrg sau iarmaroc la care negustorii sosiți în țară s-ar fi plîns că nu pot să cîștige suficienți bani. (Evident, ei protestau astfel indirect contra măsurii domnului de a-i obliga să-și desfacă mărfurile numai în locuri anume stabilite și pe timp limitat.) Dracula le-ar fi cumpărat toate mărfurile, plătindu-le în „bani frumoși“. Negustorii nu s-ar fi mulțumit însă cu această afacere, ci „la scurt timp“ au revenit cu alte mărfuri pe care au încercat să le vîndă, „chit că tîrgul se isprăvise“. Domnul, aflînd despre aceasta, ar fi pus să-i fie aduși și înfățișați negustorii cu pricina, grăindu-le în felul următor : „Sînteți cu toții și niște pușlamale și mincinoși. Vă plîngeți că nu cîștigați bani, dar îndată ce ați vîndut o marfă, aduceți alta“. În consecință, li s-ar fi aplicat și lor pedeapsa obișnuită a tragerii în țeapă.

Adaosul cel mai semnificativ din această variantă este însă, dintr-un anumit punct de vedere, cel de natură strict istorică, cu privire la modul în care s-a terminat domnia lui „Dracula“. Îl reproducem integral : „Scurt timp după aceea regele Ungariei l-a prins și l-a ținut mult timp închis cu strășnicie. Apoi el s-a lăsat botezat la Buda și s-a supus cu mare pocăință. După aceea regele l-a făcut pe Dracula vodă din nou domn, așa cum fusese și înainte. Și se spune că după aceea el ar fi făcut multe lucruri bune.“

Textul tipărit la Strassburg se încheie cu anecdota „comorii“ lui Dracula, pe care am menționat-o și în prezentarea copiei manuscrise de la St. Gall. Totuși, în incunabulul din 1500 ea apare destul de substanțial modificată și îmbogățită. De aceea, merită să revenim o clipă asupra ei. Dracula, după ce „a pus să fie scufundată comoara sa cu mare șiretenie“, a poruncit să fie uciși „toți meșterii acestei lucrări... unul după

altul, pînă la ultimul". Și, în varianta de la Strassbourg, povestirea continuă așa : Dracula „avea pe lîngă el pe un băiat, pe care l-a întrebat dacă n-ar ști unde și-ar păstra comoara. Băiatul a răspuns că nu ar ști nimic de lucrul acesta, dar el ar cunoaște taina din jurul ei. Ca atare, Dracula l-a omorît și pe el pentru ca nimeni să nu știe de, sau să găsească, comoara sa“.

Cam acesta ar fi, în mare, conținutul versiunii germane a povestirilor scrise ce au circulat în veacul XV pe seama domnului Țării Românești. Cititorul a recunoscut desigur repede o serie întregă de elemente comune între versiunea germană, privită în ansamblu, prin contopirea celor două variante studiate, și textul versiunii slave, prezentat în capitolul precedent. Vom amîna însă momentan orice considerații asupra semnificației acestor asemănări. Ne interesează deocamdată doar problema genezei versiunii germane. Și, în această direcție, oricine poate constata destul de lesne cîteva lucruri esențiale :

1. Varianta reprezentată de copia manuscrisă de la St. Gall se termină fără să pomenească de prinderea și ducerea în captivitate în Ungaria a lui Vlad Țepeș, eveniment ce s-a petrecut către sfîrșitul toamnei anului 1462. Abia în variante tîrzii, cum este cea tipărită la Strassburg, în 1500, faptul apare consemnat. Este deci limpede că versiunea germană a povestirii despre Dracula a luat naștere, a fost scrisă într-o primă formă, încă înainte de sfîrșitul anului 1462. Dar, în aceeași problemă a datării textului original, credem că trebuie să se mai țină seama de un aspect. Anume, că din întreg războiul cu turcii purtat de Țara Românească, narațiunea germană nu a reținut decît faza preliminară, aceea a ultimului schimb de solii între Vlad Țepeș și sultanul Mehmet II și a incursiunii la sudul Dunării, pe la Nicopole, care a avut loc, cum se știe, în prima decadă a lunii februarie 1462. O singură altă anecdotă, aceea a țiganilor trimiși să lupte cu turcii, mai poate fi adusă în discuție ca referire — dealtfel foarte vagă — la confruntarea cu Imperiul otoman. Această situație ne îndeamnă să bănuim că textul versiunii germane a povestirii a cunoscut, poate, o primă redactare încă înainte de iunie 1462, luna mării expediții otomane în Țara Românească, probabil în primăvara aceluiași an.

2. Existența mai multor variante din a doua jumătate a secolului XV ale versiunii germane — așa cum nu este cazul cu cealaltă versiune, în limba slavă — ne îngăduie să urmărim procesul evolutiv al legendei lui Vlad Țepeș în centrul și apusul Europei. Limitându-ne numai la cele două variante rezumate mai sus, vedem că din prima au dispărut în decursul unor prelucrări succesive unele elemente istorice precise, cum a fost mențiunea expediției de lângă Sibiu — din 1457 — a lui Vlad Țepeș, cu incendierea Cașolțului, a Hosmanului și a Satului Nou, iar, în schimb, în a doua s-au înmulțit elementele anecdotice, cu tentă ceva mai favorabilă pentru figura eroului. Dealtfel, tocmai aceste diferențe, împreună cu lipsa din copia manuscrisă de la St. Gall a descrierii sfârșitului domniei lui Țepeș, ne-au făcut să apropiem varianta respectivă — din punct de vedere cronologic — de forma originală a textului⁷.

3. În legătură cu locul alcătuirii celui dintâi text scris german, înclinăm pentru Brașov, întrucât în economia tuturor variantelor întâmplările cu privire la Brașov și Țara Bîrsei au cea mai însemnată pondere. Isprăvile lui Vlad Țepeș în ținutul Sibiului sau în împrejurimi, în ducatele Amlaşului și Făgărașului, par să se fi aflat la oarecare distanță de centrul unde a fost redactată narațiunea germană.

Impresia generală care se degajă din lectura versiunii germane a povestirii este că autorul — și de astă dată anonim — a vrut cu tot dinadinsul să-l ponegrească pe Țepeș. Tonul scrierii este sensibil asemănător cu cel al pamfletelor din vremurile moderne. Sigur că, în fond, cărturarul sas nu s-a făcut decât purtătorul de cuvânt al mediului din care provenea, iar comunitățile sașilor din Brașov și Sibiu avuseseră într-adevăr nu puțin de suferit din pricina voievodului Țării Românești. Deci, din perspectiva ambianței politice și culturale a celor două mari cetăți din sudul Transilvaniei, ostilitatea textului discutat față de „Dracula” ne apare deplin justificată. Dar ceea ce trebuie remarcat din capul locului este că mijloacele literare au fost utilizate deliberat și consecvent spre atingerea unui unic țel — zugrăvirea fără

⁷ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 89, și-a exprimat opinia că varianta din manuscrisul nr. 806 de la mănăstirea St. Gall pare a fi o reproducere după o broșură tipărită, poate cu schimbarea dialectului.

nici un fel de concesii a portretului tiranului prin excelență, care ar fi fost „Dracula”. De pildă, unele date, cum sînt cele despre numărul victimelor măsurilor politice ale domnului, sînt amplificate cu bună știință. Din actul din 5 aprilie 1459 al pretendentului Dan reiese că în Țara Românească s-a confiscat avutul și au fost trași în țeapă 41 de neguțători din Brașov și Țara Bîrsei. În schimb, în versiunea germană a povestirii se susține că numărul neguțătorilor astfel pedepsiți s-ar fi ridicat la... 600 ! La fel stau lucrurile și în privința băieților din Brașov și Țara Bîrsei, adunați din Tîrgoviște și de prin „toate tîrgurile din Țara Românească” și condamnați ca iscoade ale sașilor. În actul susmenționat ni se spune că suma lor a fost de 300, însă în textul povestirii germane ea este modificată în 400...⁸ Uneori însă exagerările frizează absurdul și stîrnesc doar zîmbetul cititorului din ziua de astăzi. Acesta este cazul repetării în mai multe locuri ale narațiunii germane a afirmației că, după încheierea diferitelor acțiuni de luptă ale lui Vlad Țepeș în sudul Transilvaniei, soldate și așa cu nenumărați morți — arși, tăiați sau trași în țeapă —, voievodul ar fi dispus ca prizonierii să fie duși în Țara Românească... tot spre a fi uciși !? De ce atîta osteneală ? Zadarnic am căuta, firește, în asemenea soi de afirmații, măcar o umbră de adevăr⁹. Ele trebuiesc tratate numai ca simple figuri de stil din ceea ce se poate numi pe bună dreptate un pamflet de secolul XV. Dealtfel, în titlurile unora dintre broșurile tipărite germane s-a sintetizat cum nu se poate mai corect mesajul textului. Exemplarul nedatat aflător în *Magyar Nemzeti Múzeum* din Budapesta — reprodus de J. Chr. Engel încă din 1804 — se intitula : *Despre tiranul cel rău Drăculea Vodă*, iar ediția din Bamberg, realizată de Hans Sporer la 1491 : *O istorie minunată și grozavă despre un mare tiran numit Drăculea Vodă*¹⁰. Sublinierile ne aparțin, punînd în evidență cuvîntul-cheie.

⁸ Confruntarea aceasta de date a fost făcută și de N. Iorga, în notele cu care a însoțit documentele publicate în colecția Hurmuzaki (vezi Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, București, 1911, p. 51, nota 3).

⁹ De fapt, așa cum observa N. Iorga, locuitorii din sudul Transilvaniei aduși în Țara Românească, „erau să fie șerbii domniei, ca pedepsă pentru nesupunerea lor” (*Ibidem*, p. 58, nota 2).

¹⁰ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 86—87.

Cu privire la narațiunea germană, Ioan Bogdan a încercat această definiție: „nu este nici o simplă cronică, care să povestească numai faptele adevărate, nu este nici o poveste, în care ar predomina cu totul fantazia și tendința moralizatoare; ea este și una și cealaltă”¹¹. Termenii definiției se potrivesc însă perfect și celeilalte versiuni, în limba slavă. Ceea ce deosebește fundamental cele două texte este atitudinea față de subiectul tratat. Cum se explică totuși difuzarea extraordinară a imaginii trunchiate și puternic deformate a lui Vlad Țepeș — comunicată de versiunea germană a povestirii — spre centrul și apusul Europei, într-o vreme în care toate statele creștine din această zonă geografică priveau cu neliniște la teatrul de luptă antiotoman de la Dunărea de Jos?¹² Singura perspectivă valabilă asupra acestui aspect a fost deschisă nu de mult de Șerban Papacostea¹³.

Pornind de la conjunctura politică internațională din 1462, în funcție de care regele Matiaș Corvin al Ungariei ne apare a nu fi manifestat interes în sprijinirea fermă a luptei purtate de Vlad Țepeș, Șerban Papacostea a valorificat un nou izvor cu privire la domnul Țării Românești, revelator și pentru problema de care ne ocupăm acum. Acest izvor este lucrarea *Historia de bellis Gothorum* de Nicolae de Modrussa, care în cursul anului 1462 și la începutul celui următor, în calitate de legat papal, a îndeplinit în Europa răsăriteană o importantă misiune diplomatică, în cadrul pregătirilor pentru înfăptuirea proiectului de cruciadă antiotomană al papei Pius II. Nicolae de Modrussa a trecut și prin Buda, unde a fost primit de regele Matiaș Corvin și unde, cu acest prilej, a auzit *din gura regelui* următoarea relatare în legătură cu Vlad Țepeș: „Povestea regelui, confirmat fiind de secretarii care asistau la descriere, că patruzeci de mii de

¹¹ *Ibidem*.

¹² Pentru ecoul și sentimentele din lumea creștină stîrnite de expansiunea otomană la mijlocul secolului XV, vezi raportul *Ripercussioni della caduta di Constantinopoli. Un esempio di interazioni culturali nel sec. XV tra il sud-est europeo, il mondo mediterraneo e quello pontico*, prezentat de către prof. Agostino Pertusi la cel de-al III-lea Congres Internațional de Studii sud-est europene, București, 1974, 84 p.

¹³ Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș*, în *Romanoslavica*, vol. XIII, București, 1966, p. 159—167.

oameni de ambele sexe și de vârste diferite, care aparțineau facțiunii potrivnice, au fost cu puțin timp înainte, uciși din porunca acestuia (a lui Vlad Țepeș) prin cele mai rafinate suplicii. Pe unii i-a ucis frîngîndu-i sub roțile carelor, pe alții despuiati, jupuindu-le pielea pînă la măruntaie, pe alții așezați în țepe și fripți pe cărbuni încinși puși sub ei, pe alții străpungîndu-i prin cap, prin piept, prin ombilic sau, ceea ce e josnic chiar și numai de povestit, prin șezut și prin mijlocul măruntaielor pînă sus în gură ; și, pentru ca nici o formă de cruzime să nu lipsească, împlînta în ambii sîni ai mamelor țepe și înfigea în acestea pe copiii lor ; în sfîrșit, pe alții îi ucidea prin alte chipuri, cît se poate de cumplite, torturîndu-i mai înainte cu felurite cazne, pe care cruzimea atroce a celui mai groaznic tiran a putut să le născocească¹⁴. Demn de remarcat este că aceste afirmații pe seama lui Țepeș au fost făcute pe cînd el se găsea deja în Ungaria, în situația de prizonier al regelui. Nicolae de Modrussa îi va face chiar o deosebit de reușită descriere fizică, precizînd că „l-am văzut captiv, pe cînd îndeplineam funcția de legat al papei Pius II pe lîngă regele Hunilor“ (al ungarilor)¹⁵. În asemenea condiții, este absolut evident că spusele regelui Matiaș Corvin aveau menirea de a-l convinge pe reprezentantul papei de justetea actului înlăturării din arena politică a voievodului Țării Românești, acoperind în fond propria sa defectiune în a da ajutorul militar așteptat de Țepeș și pentru care primise subsidii bănești atît de la Roma, cît și de la Veneția. Împreună cu așa-zisele scrisori de „trădare“ ale lui Vlad Țepeș — dintre care una a parvenit în „copie“ tot prin intermediul Budei papei Pius II —, povestirea germană asupra „ororilor“ săvîrșite de voievod în anii lui de domnie în Țara Românească se înscria deci admirabil pe coordonatele campaniei de defăimare inițiate de curtea regală a Ungariei către sfîrșitul anului 1462. Mai

¹⁴ *Ibidem*, p. 163. Textul integral, în limba latină, al însemnărilor lui Nicolae de Modrussa despre Vlad Țepeș — la care dealtfel vom mai reveni — a fost publicat de G. Mercati, *Notizie varie sopra Niccolo Modrussiese*, în *Opere Minori*, vol. IV, Città del Vaticano, 1937, p. 247—249. În continuare vom cita însă doar traducerea acestor însemnări, datorată lui Șerban Papacostea.

¹⁵ Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 164.

mult, așa după cum a sesizat iarăși Șerban Papacostea, la originea istorisirilor despre Țepeș înregistrate în *Comentariile* papei Pius II, redactate în anii 1462—1463 și constituind ultima sa operă¹⁶, s-a aflat fără îndoială un *text scris*, transmis tot de la Buda, la fel precum copia scrisorii care vădea „înțelegerea“ domnului cu turcii¹⁷.

Așa stînd lucrurile, reiese limpede că Buda a impulsiona hotărîtor în 1462—1463 legenda negativă asupra lui „Dracula“ spre centrul și apusul Europei, îndeplinind — din motive politice — funcția de centru de iradiere al povestirilor despre „monstruozițările“ pe care, chipurile, le-ar fi comis. Avem astfel dovada categorică a existenței, concomitent cu curentul de opinie favorabil în legătură cu personalitatea lui Vlad Țepeș — răspîndit la sudul Dunării, la populațiile creștine subjugate de turci, cît și la românii ortodocși de la nordul fluviului —, a unui alt curent de opinie, diametral opus, emanat — la o extremitate — din lăuntrul zidurilor cetăților comerciale Brașov și Sibiu, iar la cealaltă — din ambianța curții regale maghiare din Buda. A fost vorba de o stare de spirit dușmănoasă similară, deși izvorîta din alte împrejurări, celei pe care am întîlnit-o în mediul otoman.

Cu privire la geneza propriu-zisă a textului primar al povestirii în limba germană, mărturisim însă că teza argumentată de Șerban Papacostea ne pare a ascunde o capcană. Mai precis, fraza sa : „Apariția primelor înregistrări scrise ale acestor povestiri a fost nu un act de creație literară gratuită, ci un instrument de propagandă în mîna regelui Ungariei“, a putut fi exploatată recent și în sensul următor, de către un alt cercetător : „Rămîne curtea din Buda a lui Matiaș Corvin ca centru de producție și de difuzare al povestirilor despre Vlad Țepeș. Aceste povestiri au fost adunate în Transilvania în timpul expediției regelui la Brașov în 1462 — și trebuie subliniat că sașii au fost cei ce au furnizat cvasi-totalitatea

¹⁶ Lucrarea menționată a papei Pius II are titlul complet : *Comentarii rerum memorabilium quae temporibus suis contigerunt* (*Comentarii despre faptele demne de amintire petrecute în vremea sa*). Este o documentară operă memorialistică, divizată în 12 cărți. O ediție a ei a apărut la Roma, în 1584 și alta la Frankfurt, în 1614. Povestirile despre Țepeș, înregistrate desigur în 1463 de papa Pius II, au fost rezumate după *Comentarii* de N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. III, București, 1901, p. LXXII—LXXIV.

¹⁷ Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 164—165.

materialului —, iar apoi anturajul regelui a redactat un text scris, desigur în latină, care a fost trimis papei și Veneției.¹⁸ Nu credem totuși că a stat în intenția lui Șerban Papacostea să sugereze o asemenea idee. Mai curînd, faptul a fost posibil din pricina unei exprimări oarecum confuze, în fraza citată ceva mai sus, deoarece nicăieri altundeva studiul domniei sale nu lasă să se înțeleagă că tocmai la Buda ar fi avut loc geneza... versiunii germane a narațiunii despre Vlad Țepeș, după un prototip latin !?!

Oricum, în ce ne privește, subliniem că avem convingerea preexistentei textului german față de ofensiva propagandistică dezlănțuită de curtea lui Matiaș Corvin. Am semnalat mai înainte faptul că versiunea germană nu consemnează decît faza inițială a războiului cu turcii¹⁹. Dacă ar fi existat din capul locului indicația de a se trece complet sub tăcere rolul jucat de Vlad Țepeș la hotarul lumii creștine europene, în confruntarea cu Imperiul otoman — lucru ce s-ar fi întîmplat foarte probabil în cazul unei comenzi exprese a Budei pentru acest text —, atunci desigur că nici incursiunea la sudul Dunării a domnului Țării Românești, încheiată cu excelente rezultate, nu ar fi figurat în povestire. Credem, așadar, că textul german original, născut independent și provenit din sudul Transilvaniei, a servit doar ca material „documentar” propagandei lansate și întreținute de anturajul regelui Ungariei. El nu a fost în nici un caz rodul unei comenzi în Transilvania a curții din Buda sau, mai mult, o creație a înseși cancelariei ei în limba latină. În cancelaria din Buda a fost numai *tradus* în latină, continuînd însă să circule și în ger-

¹⁸ Matei Cazacu, *À propos du récit russe „Skazanie o Drakule vovode”*, loc. cit., p. 286 : „Il reste la Cour de Bude de Mathias Corvin comme centre de production et de diffusion des récits sur Vlad l'Empaleur. Ces récits ont été rassemblés en Transylvanie lors de l'expédition du roi à Braşov en 1462 — et il faut souligner que ce sont les Saxons qui ont dû fournir la quasi-totalité du matériel — ensuite l'entourage du roi a rédigé un texte écrit, vraisemblablement en latin, qui a été envoyé au pape et à Venise.”

¹⁹ Aceeași observație și la Gr. C. Conduratu, *Michael Beheims Gedicht...*, p. 19—20, care pe temeiul ei a ajuns la o concluzie identică, anume că narațiunea germană era gata redactată încă la începutul anului 1462.

mană²⁰ și fiind tipărit, în această limbă inițială, către sfârșitul secolului XV.

Fiindcă am pomenit de tipărituri, s-a stabilit că incunabulul considerat de I. Bogdan a fi cel mai vechi, nedatat, cel aflat la Budapesta și reprodus de Engel în 1804, nu poate fi anterior anului 1488²¹. Se pare că nu acesta a fost modelul pentru celelalte ediții, ci incunabulul din 1488, apărut la Nürnberg sub îngrijirea lui Marcus Ayrer.²² Ale ediții datate au fost cele de la Leipzig (1493), Bamberg (Hans Sporer, 1491), Augsburg (Christoph Schnaitter, 1494), Nürnberg (Ambrosius Huber, 1499), Strassburg (Mathias Hupfuff, 1500), Nürnberg (cca. 1515 și 1521 — cea de-a doua ediție de Jobst Gutknecht) și iarăși Augsburg (Mathias Francken, cca. 1530). În total se cunosc astăzi 14 ediții ale narațiunii germane despre Vlad Țepeș, inclusiv cele nedatate.²³ Opera a fost deci un adevărat „best-seller” în lumea germană de la sfârșitul secolului XV și începutul celui următor, realizând un uimitor record de popularitate. Nu este locul și căderea noastră a explica acum exigențele culturale din această epocă și parte a Europei²⁴. Ceea ce ne interesează este doar faptul în sine al răspîndirii extraordinare a legendei domnului Țării Românești în secolul XV. Și el este perfect ilustrat de mulțimea edițiilor versiunii discutate, în diferite orașe germane, într-o vreme când tiparul însuși se afla abia la primii săi pași.

²⁰ O altă copie manuscrisă a narațiunii germane despre Vlad Țepeș a fost descoperită la mănăstirea Lambach (Codex 327 — manuscrite din sec. XV) și a fost publicată de Wilhelm Wattenbach, *Über den Walächischen Woiwoden Wlad IV (1456—1462)*, în *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, t. XXVII (1896), nr. 1, p. 331—343.

²¹ J. Striedter, *Die Erzählung vom Walächischen Wojwoden Drakula in der Russischen und Deutschen Überlieferung*, în *Zeitschrift für Slavische Philologie*, Heidelberg, XXIX (1961), nr. 2, p. 403.

²² *Ibidem*, p. 401—404.

²³ Recent o listă a broșurilor germane cunoscute a fost întocmită de Radu Florescu și Raymond T. Mc Nally, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler (1431—1476)*, Hawthorn Books, Inc., New York, 1973, p. 218—220.

²⁴ Mentalul colectiv din Europa apuseană a secolului XV a fost magistral descris în clasică lucrare a lui Johann Huizinga, *Amurgul evului mediu*, Editura Univers, București, 1970 (traducerea românească a celei de-a X-a ediții olandeze, din 1963).

Alte ecouri în literatura medievală occidentală

Interesele politice ale curții regale din Buda au acționat ca un fel de „filtru” asupra imaginii voievodului Țării Românești, așa cum a fost văzută ea dinspre centrul și apusul Europei, îndată după sfârșitul anului 1462. Acolo însă unde acest obstacol ideologic nu a funcționat — sau timpul scurs l-a atenuat —, s-au ivit aprecieri extrem de elogioase asupra efortului politic și militar principal al lui Vlad Țepeș, cel de zăgăzuire a expansiunii turcești la Dunărea de Jos. Iată de pildă ce scria în 1490, în Polonia, unul dintre cei mai avizați cunoscători ai realităților românești, umanistul italian Filippo Buonaccorsi-Callimachus: „Adaugă aici expedițiile de atâtea ori întreprinse (de turci) și tot de atâtea ori ineficace împotriva valahilor, care neam e astăzi divizat în două părți (umanistul italian se referea la Moldova și Țara Românească), dintre care nici una, când a cunoscut maximum de înflorire, nu trimitea în război mai mult de 16000 de ostași. Și totuși acei dintre ei care se numesc Bessarabi (locuitorii Țării Românești, numiți astfel după întemeietorul dinastiei) nu numai au rezistat timp foarte îndelungat cu forțe atât de mici împotriva întregii puteri a turcilor, dar foarte adesea chiar i-au atacat, înainte de a-l pierde, din pricina luptelor interne crâncene, pe acel mare comandant și domn al lor, Vladislav Dracula (Vlad Țepeș), de care fiind lipsiți, de mirare că nu au sucombat pe dată, cu totul. Mult timp după aceasta, au ajuns la supunere, astfel totuși încît și-au păstrat toate așezămintele lor, averea și pînă aproape și libertatea. Iar moldovenii, deși au pierdut pe țărmul Mării Negre orașele Moncastru și Licostomo (Cetatea Albă și Chilia, ambele cucerite de turci în 1484), dintre care cel dintîi e așezat la gura Nistrului, iar celălalt pe lacul Tya-gola, își mențin și păzesc și acum restul țării lor, și au provocat adesea, în mai multe rînduri, în anii precedenți, pierderi atât de mari sultanului, încît acesta a fost silit în cele din urmă să-l numească aliat și prieten pe Ștefan, domnul moldovenilor — și vasal al ilustrului rege al Poloniei — care a cedat nu sub presiunea armelor, ci sub anumite condiții.”²⁵

²⁵ Este tot meritul lui Șerban Papacostea de a fi pus în lumină și acest izvor, după Philippi Callimachi, *Ad Innocentium VIII de bello*

Aceste rînduri au fost extrase din proiectul de cruciadă, făurit de Filippo Buonaccorsi-Callimachus cu prilejul congresului convocat în acest scop la Roma de papa Inocențiu VIII, și ele vădesc din plin însemnătatea europeană, pe plan politic, atît a luptei purtate de Vlad Țepeș, cît și a celei a lui Ștefan cel Mare. Pe de altă parte, pentru români, textul umanistului italian scoate limpede în relief faptul că acțiunea celor doi mari domni contemporani a îngăduit menținerea ființei lor statale, cu conservarea tuturor structurilor tradiționale autohtone.

Dar chiar și oameni care au venit în contact direct cu curtea regală din Buda, în perioada imediat următoare capturării și întemnițării voievodului Țării Românești, cum a fost cazul legatului papal Nicolae de Modrussa, nu s-au mulțumit numai cu propaganda oficială, ci au căutat să ancheteze personal, cu atît mai mult cu cît războiul purtat de Vlad Țepeș cu turcii fusese un eveniment ce suscitase un viu interes european, mai cu seamă la Roma și Veneția. Astfel, trimisul papei, în aceeași lucrare, menționată, descriind cursul Dunării, scria următoarele: „La acest cot, în anul al treilea al pontificatului lui Pius II, necuratul împărat al turcilor, chemat de mulți boieri valahi împotriva tiranului lor, pe nume Dracul, trecînd Dunărea cu 150000 de ostași, l-a urmărit pe acela prin întreaga Valahie timp îndelungat și, în cele din urmă, l-a asediat aflîndu-l (ascuns) într-un munte oarecare, în care Valahul, sprijinit de natura locului, se închisese cu 24000 de oameni, care îl urmaseră de bună voie. Unde, cînd și-a dat seama că sau va pieri de foame, sau va cădea în mîna preacrudului dușman și socotind că ambele eventualități sînt nedemne de oameni viteji, a îndrăznit să comită o faptă demnă de a fi amintită. Chemîndu-i așadar pe ostași și înfățișîndu-le situația, i-a convins ușor să invadeze tabăra dușmană, cu trupele-i împărțite și fie să cadă vitejește în luptă, cu glorie și cinste, fie, dacă soarta va fi favorabilă acestei inițiative, să se răzbune împotriva dușma-

Turcis inferendo oratio, ediția Irmina Lichońska și Thaddeus Kowalewski, Varșovia, 1964, p. 50 (Șerban Papacostea, *Politica externă a Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare: Puncte de reper*, în *Revista de istorie*, t. 28 (1975), nr. 1, p. 16; versiunea franceză a articolului, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIV (1975), nr. 3. Pasajul citat, la p. 424—425).

nului într-un chip nemaipomenit. Așadar, folosindu-se de câteva căpetenii turcești pe care le-a prins spre amurg, pe când rățăceau în chip imprudent, a pătruns cu o parte a trupelor în tabăra turcească, străpungînd fortificațiile și în tot cursul nopții, alergînd ca un fulger în toate direcțiile, a făcut măcel mare; încît, fie dacă celălalt dintre comandanți, căruia îi încredințase restul trupelor, ar fi avut tot atîta curaj, fie dacă turcii s-ar fi conformat mai puțin strict poruncilor repetate ale împăratului de a nu părăsi garnizoanele din pricina ciocnirilor nocturne, valahul fără îndoială ar fi dobîndit cea mai mare și strălucită victorie. Dar întrucît nici celălalt comandant nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, după cum fusese stabilit, și din această pricină nici turcii nu au păzit cu mai multă strășnicie locurile lor, Dracul, după ce a provocat un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atît de mare pe mulți dintre ai săi, dintre care totuși foarte mulți au fost răniți, a părăsit tabăra dușmană înainte de zorii zilei și s-a reîntors în aceiași munți (de unde venise), fără ca cineva să îndrăznească a-l urmări, într-atît le dăduse de furcă și vîrîse groaza în toți. Am aflat, cercetîndu-i direct pe cei ce au participat la această luptă, că împăratul turcilor, pierzînd în acea noapte orice încredere în privința situației sale, a părăsit în ascuns tabăra, luînd-o la fugă în chip rușinos și ar fi continuat drumul, dacă, dojenit de prieteni și adus îndărăt aproape împotriva voinței sale, nu ar fi văzut în zorii zilei tabăra, pe locul ei. Înapoiat în tabără, după ce-a văzut marea pierdere suferită de ai săi, și aflînd că ungurii aduc întăriri Dracului, s-a grăbit să se întoarcă pe unde venise și a trecut Dunărea în același loc de unde fluviul își îndreaptă cursul spre nord.“²⁶

Elementele cu totul noi pe care le introduce acest fragment de text în discuția asupra ultimei etape a celei de-a doua domnii a lui Vlad Țepeș în Țara Românească nu au fost pînă acum niciodată corespunzător folosite în istoriografia noastră.²⁷ De aceea, considerînd de la bun început că izvorul

²⁶ Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspîndirea poveștilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș...*, p. 163—165 *infra*.

²⁷ Șerban Papacostea s-a limitat doar să semnaleze istoricilor acest pasaj, publicîndu-l atît în latină, cît și în traducere, în notele studiului domniei sale. Evident, o discuție mai amănunțită a conținutului său depășea obiectivul pe care și-l propusese în cercetarea pe care a între-

merită un comentariu special, am amînat totuși interpretarea datelor pe care le oferă pînă în clipa care cititorul își va fi dat seama suficient de problemele dificile pe care le ridică biografia lui Țepeș, mereu oscilînd între realitate istorică și legendă. Și pînă și aceasta din urmă, cum s-a văzut, are o dublă față...

Nicolae de Modrussa ne asigură că și-a cules informațiile din chiar gura unor războinici ai lui Țepeș, pe care i-a interogată la Buda: „Am aflat, cercetîndu-i direct pe cei ce au participat la această luptă...” Foarte probabil, ei erau unii din ultimii slujitori credincioși ai voievodului, care au fost făcuți prizonieri odată cu el, în noiembrie 1462. S-au numărat deci printre cei ce au refuzat să-l recunoască pe Radu cel Frumos, preferînd să împărtășească soarta domnului lor pînă la capăt. Nu ar trebui de aceea să ne mire acuzația pe care o îndreaptă contra boierimii din Țara Românească — sultanul a fost „chemat de mulți boieri valahi împotriva tiranului lor” (Vlad Țepeș). Am fi poate tentați și să lăsăm deoparte această gravă afirmație, s-o reținem numai sub beneficiu de inventar, ca încă o expresie a pătimașelor polemici politice, în care s-au angajat contemporanii după ieșirea din luptă a Țării Românești, dacă un alt izvor, mai demult cunoscut, nu ne-ar spune exact același lucru. Cînd ne-am ocupat de împrejurările înscăunării lui Vlad Țepeș, în 1456, am evocat și un act de la Basarab cel Tânăr (1477—1482), o scrisoare pentru Brașov, în care un număr de boieri, nenumiți, erau învinuiți că „mai întîi ei au adus pe Vlad voievod împotriva lui Vladislav voievod și l-au tăiat; apoi au fugit de la Vlad voievod la turci și-au adus pe împăratul în Țara Românească și au călcat-o, precum știți...”²⁸. Cele două surse au fost redactate absolut independent și la mare distanță în timp. Coroborate, ele par să ateste că, în pofida măsurilor drastice de nimicire

prins-o. De curînd, istoricii Radu Florescu și Raymond T. Mc. Nally, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler...*, ed. cit., p. 99—101, au relevat, însă numai parțial, informațiile din mărturia lui Nicolae de Modrussa. Un crîmpei din relatarea legatului papal a fost reprodus și de Matei Cazacu, *Vlad Țepeș erou de epopee*, în *Magazin istoric*, an. IV (1976), nr. 6, p. 30, fără însă a se încerca și un examen de critică internă a izvorului.

²⁸ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul...*, vol. I, nr. CXXI, p. 150—151.

a opoziției luate de Vlad Țepeș, coticura politică externă pe care el a inițiat-o în 1459, concretizată prin neplata tributului destinat Porții și restabilirea, în a doua jumătate a anului 1460, a relațiilor cu Transilvania și Ungaria, a provocat re-gruparea a încă unui nucleu de opoziție în sânul mării boierimi a Țării Românești. Reprezentanții acestei grupări filotomane, s-au manifestat în 1461, denunțând turcilor alianța secretă dintre Vlad Țepeș și Matiaș Corvin și solicitându-le totodată concursul pentru înlăturarea voievodului. Se lămu-rește astfel deplin mobilul hotărârii ferme a sultanului Meh-met II de a-l prinde pe domn, deși acesta l-a asigurat pînă în ultimul moment că are intenția de a plăti tributul restant și nu a executat anterior nici o acțiune militară care să dea de gîndit turcilor. Faptul că în prealabil mai obținuse două amînări dovedește că trădarea boierilor în cauză s-a petre-cut tîrziu, cînd sultanul revenise din expediția împotriva Trapezuntului. Ei au fost prin urmare cei ce au îndeplinit funcția de iscoade ale turcilor și au precipitat intrarea Țării Românești în luptă, de una singură, într-o vreme în care Ungaria încă nu întreprinsese nimic pentru animarea frontului creștin de la Dunărea de Jos. Firește însă că acești trădători nu trebuie confundați cu boierii care au luptat alături de Țepeș pînă la părăsirea Țării Românești de către sultan și oastea sa și abia apoi au înțeles să trateze cu turcii. Acțiunea lor politică din vara anului 1462 a avut neîndoielnic un alt caracter, pe care ne-am străduit să-l reconstituim într-unul din capitolele anterioare.

Cuvintele legatului papal despre „asedierea“ lui Vlad Țepeș „într-un munte oarecare“, în care domnul s-ar fi „în-chis“ cu oastea sa, au însă negreșit doar valoarea unei expri-mări figurate. De fapt, Țepeș se retrăsese la adăpostul *mun-ților*, fiind silit la aceasta de numărul covîrșitor al dușma-nilor, pe care nu-i putea înfrunta la loc deschis. Dar știrea absolut nouă, de mare importanță, pe care ne-o comunică Nicolae de Modrussa, privește însăși organizarea celebrului atac de noapte al voievodului asupra taberei sultanului. Aflăm astfel că domnul și-a împărțit forțele, hotărînd ca tabăra turcească să fie lovită din două direcții. Dacă el însuși, în fruntea unuia din cele două corpuri de oaste românești, a izbutit să pătrundă în tabără și să facă „marele măcel“ cu-noscute și din alte izvoare, în schimb celălalt comandant,

căruia îi încredințase restul trupelor, nu s-a comportat la aceeași înălțime, nu a vădit „tot atîta curaj” și „nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte”. Defecțiunea lui a contribuit fără doar și poate la diminuarea consecințelor militare ale acțiunii temerare a voievodului. Se pare însă că, potrivit aceluiași izvor, atacul de noapte a făcut totuși pentru prima oară să încolțească în mintea sultanului ideea retragerii din Țara Românească. S-a adăugat apoi și vestea că „ungurii aduc întăriri”. Așa se face că Mehmet II nu a mai înaintat decît puțin, pînă la Tîrgoviște și faimosul cîmp de țepi din vecinătate, după care a făcut cale întoarsă, prin Buzău și Brăila.

Digresiunea istorică de mai sus nu luminează decît dintr-un singur unghi însemnătatea pasajului despre Vlad Țepeș din textul scrierii lui Nicolae de Modrussa. După opinia noastră, el aduce în plus și o confirmare indirectă deosebit de prețioasă în discuția asupra genezei narațiunii germane, care a stat la baza legendei „apusene” a voievodului. Am văzut ceva mai devreme că povestirea în limba germană a faptelor lui Vlad Țepeș nu a reținut din desfășurarea războiului cu turcii decît incursiunea la sudul Dunării. Pe de altă parte, legatul papal Nicolae de Modrussa reușea să obțină la Buda date despre un alt episod, acela al atacului de noapte împotriva taberei sultanului. Și aceasta în perioada imediat următoare începutului captivității domnului român. Încă o dată : dacă la curtea regală din Buda s-ar fi decis să se interzică orice referire sau anchetă cu privire la războiul purtat de Țepeș contra turcilor, atunci în nici unul din cele două texte nu ar fi apărut vreo informație de acest gen. Dar dacă acest lucru a fost posibil, de ce oare autorul narațiunii germane — text care intenționa să descrie „global” domnia lui Țepeș, cu ilustrări concrete, fie istorice, fie anecdotice — s-a oprit numai asupra fazei inițiale a campaniei din 1462 ? Nu poate exista decît o singură explicație, aceeași în fond cu cea oferită și mai sus : un saș, probabil din Brașov, a alcătuit inițial o scriere în care a căutat să respecte criteriul cronologic în relatarea faptelor lui Țepeș. Se observă dealtfel lesne că elementele anecdotice încep să predomine abia cam de la jumătatea textului povestirii. (Lucrurile stau exact invers în cazul versiunii slave !) Scrierea cărturarului saș a rămas neterminată, neînregistrînd nimic — în forma origi-

nară — din evenimentele legate de expediția lui Mehmet II din iunie 1462 sau de arestarea lui Vlad Țepeș în noiembrie același an. În prelucrări ulterioare, ea a fost completată atît cu noi anecdote, cît și cu o notă despre sfîrșitul celei de-a doua domnii a lui Țepeș în Țara Românească și soarta lui de mai tîrziu.

Pentru a încheia complet cu textul relației lui Nicolae de Modrussa, să reproducem și scurtul fragment în care legatul papal a însemnat impresiile sale asupra înfățișării fizice a voievodului : era „nu foarte înalt de statură dar foarte vînjos și puternic, cu înfățișarea crudă și înfiorătoare, cu nasul mare și acvilin, nările umflate, fața subțire și puțin roșiatică, în care genele lungi înconjurau ochii verzi și larg deschiși, iar sprîncenele negre și stufoase îi arătau amenințatori ; fața și bărbia erau rase, cu excepția mustății. Tîmplele umflate sporeau volumul capului. Un gît ca de taur lega ceafa înaltă de umerii lați pe care cădeau plete negre și încîrlionțate”²⁹. La rîndul lui, papa Pius II, în *Comentariile* sale, după ce transcria informațiile primite de la Buda în legătură cu Țepeș — o variantă tradusă în latină a povestirii germane și o copie a așa-zisei scrisori de „trădare” a voievodului — așternea în 1463 aceste cuvinte : „E tot la închisoare și acum ; un om mare și frumos, care arată făcut pentru domnie. Întru atîta se deosebește adesea fața cuiva de sufletul lui !”³⁰ Nu mai e nevoie să subliniem că reflecția din ultima frază se datora calomniilor răspîndite de la Buda...

Descrierea făcută cu atîta migală de Nicolae de Modrussa coincide în bună măsură cu imaginea din binecunoscutul portret al voievodului, ce se păstrează în castelul Ambras din Tirol³¹. Este locul să amintim tot acum faptul că cititorii apuseni ai broșurilor germane au avut prilejul să contemple și să se familiarizeze cu chipul lui „Dracula” în gravurile care precedau textul tipărit. O altă reprezentare realistă a trăsăturilor voievodului a fost identificată de curînd de istoricul de artă austriac Walter Peters într-un tablou — pe o

²⁹ Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 164.

³⁰ N. Iorga, *Studii și documente...*, vol. III, p. LXXIV.

³¹ Un recent clișeu în culori după tabloul din castelul Ambras a fost reprodus destul de fidel pe coperta revistei *Magazin istoric*, an. IV (1970), nr. 6.

temă religioasă (*Martiriul Sf. Andrei*) —, pictat în ulei pe lemn, care a figurat în expoziția „Alltag und Fest im Mittelalter“ („Obișnuit și sărbătoresc în Evul Mediu“), deschisă la castelul Belvedere din Viena în prima jumătate a anului 1970.³² Această bogată iconografie din veacul XV în afara hotarelor Țării Românești este nemaiîntâlnită la nici un alt domn, pînă la Vlad Țepeș. Numai cea a lui Mihai Viteazul, la hotarul dintre secolele XVI și XVII, o va egala și poate depăși. Ea constituie incontestabil încă un aspect major al legendei care a aureolat personalitatea voievodului român în ambianța spirituală a Europei medievale.³³

Un alt ecou de prim ordin în literatura occidentală al legendei lui Țepeș îl regăsim în poema pe care i-a consacrat-o din timpul vieții *Minnesänger-ul* Michael Beheim³⁴. Născut la 27 septembrie 1416 în Sülzbach b. Weinsberg (Württemberg), Michael „din Boemia“ s-a aflat între 12 decembrie 1462 și vara anului următor în Wiener-Neustadt. O nouă ședere în această localitate din apropierea Vienei îi este atestată între iarna 1463—1464 și vara 1465. Precizarea este necesară întrucît îngăduie datarea scrierii sale în versuri. Într-adevăr, într-un anume loc al poemei, intitulată *Von ainem wütrich der hiess Trakle waida von der Walachei* (*Despre un tiran cu numele Dracula vodă din Țara Românească*), Beheim mărturisește că și-ar fi strîns informațiile în Neustadt, de la un călugăr cu numele Iacob, sosit din părțile Țării Românești: „Fratele Iacob, pe care eu l-am numit mai sus, a venit îndată cu căruța în provincia Stiria, poposind la Neustadt, la curtea stăpînului nostru împăratul, într-o mă-

³² Reproduseri fotografice alb-negru ale tabloului și detaliului cu chipul lui Vlad Țepeș, în *Tribuna României*, an. II (1973), nr. 6, din 1 februarie, p. 4.

³³ Din cele ce știm astăzi, în Țara Românească a existat, se pare, un singur portret al lui Țepeș, zugrăvit în frescă în cursul secolului XVI pe zidurile pronaosului bisericii mănăstirii Argeșului (Pavel Chihaia, *Semnificația partretelor din biserica mănăstirii Argeș*, în *Glusul Bisericii*, an. XXVI (1967), nr. 7—8, p. 792 și 793).

³⁴ Descoperită și publicată cu comentarii critice istorice de Gr. C. Conduratu, *Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II Drakul*, București, 1903. Despre alte prezențe ale românilor în opera lui Beheim — referiri la participarea Țării Românești în campania „cea lungă“ din 1443 contra turcilor și în lupta de la Varna (1444) —, vezi N. Iorga, *Studii și documente...*, vol. III, p. LXVIII—LXXII.

năstire. Aici, eu Michael Beheim, de multe ori am venit la acest frate, care mi-a spus multe nelegiuiri pe care le-a înfăptuit Dracula vodă...”³⁵ Se cuvine așadar a desprinde concluzia că poema a fost alcătuită în răstimpul 1463—1465 la Wiener-Neustadt. Nu-ți trebuie o deosebită perspicacitate spre a observa că în cea mai mare parte ea are la temelie același text al narațiunii germane din Transilvania, care a pătruns și în *Comentariile* papei Pius II³⁶. Adăugăm tot acum că o referire din lucrarea lui Beheim la reîntoarcerea lui Dracula „din Serbia” — „Dracula s-a întors călare în Valahia, venind din Serbia, unde de asemenea ucisese”³⁷ — l-a determinat pe Nicolae Iorga să încerce a-i modifica datarea, pe considerentul că o astfel de mențiune nu putea apărea decât după isprăvirea expediției din Bosnia (1475)³⁸. Dar ne grăbim să remarcăm, la rîndul nostru, că în acest caz, în finalul poemei, Michael Beheim ar fi vorbit desigur și de eliberarea lui Vlad Țepeș din închisoare, iar nu numai — pe larg — de împrejurările prinderii și întemnițării lui. Domnul se afla deci în temniță cînd Beheim își compunea scrierea în versuri. Datarea 1463—1465 este, credem, singura care rămîne în picioare și, ca atare, poate fi adoptată fără teamă de a greși.³⁹

Interesul poemei lui Michael Beheim stă în aceea că este cel dintîi text care înfățișează laolaltă, sub formă literară, cele două teze politice vehiculate de curtea din Buda după 1462 în legătură cu Vlad Țepeș⁴⁰. Din cele 1070 de versuri cîte numără lucrarea, 950 constituie o prelucrare a versiunii germane în proză a faptelor lui Țepeș — zugrăvind astfel

³⁵ Gr. C. Conduratu, *op. cit.*, p. 49 (vezi și p. 18, pentru răstimpul petrecut de Beheim la Wiener-Neustadt).

³⁶ Asupra filiației poemei lui Beheim din povestirea în proză a sașilor, vezi *Ibidem*, p. 18 și N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare*, în *Convorbiri literare*, an. XXXVIII (1904), nr. 4, p. 381. Crede însă că a fost scrisă numai „după expediția lui Țepeș în Bosnia la 1476” (de fapt 1475 !).

³⁷ Gr. C. Conduratu, *op. cit.*, p. 46.

³⁸ Vezi mai sus nota 36.

³⁹ Referirea la „Serbia” ar putea prea bine să fie o confuzie cu „Bulgaria”, unde Țepeș a luptat într-adevăr în iarna 1461—1462.

⁴⁰ Faptul a fost sesizat pentru prima oară de Șerban Papacastea, *op. cit.*, p. 162, nota 2.

„cruzimile“ domnului —, iar restul expun „trădarea“ și arestarea lui. Oferim spre lectură, în echivalență românească, numai această a doua parte, care este cea mai „inedită“ contribuție de fond, literară și istorică, la legenda voievodului în lumea apuseană : „Așa cum am cîntat mai înainte, întrucît el pricinuisese acestea turcului, acesta a fost foarte mînios, plănuiind cu furioasă nerăbdare cum să-l pedeapsească pe Dracula și cum să se răzbune. El a strigat la oaste în țara sa, vestindu-și intenția la mulți păgîni obraznici. Cînd Dracula a aflat această veste, cum că turcii ar cuteza să se îndrepte asupra lui, cu atît de mare putere, el și-a dat seama că rezistența sa nu ar avea rost. Contra unei asemenea mari puteri, el nu ar fi putut să-i reziste, turcul ar fi păstrat superioritatea și l-ar fi izgonit : «Vreau să încerc, dacă izbutesc, să-i cîștig bunăvoința». Astfel se gîndea ticălosul. Pe loc a trimis solia sa la păgîn. Împăratului turcesc i-a mijlocit deci povestea : dacă l-ar primi în mila sa și i-ar ierta fapta aceasta, schingiuirile și pagubele pe care el i le pricinuisese, el cu cinste s-ar oferi să-i aducă (sultanului) în față pe toți — pe regele Mateiaș al Ungariei și pe cei mai destoinici sfetnici —, ar fi gata să-i aducă aici și i-ar pierde predîndu-i în mîna lui. La rîndu-i, turcul i-a răspuns : dacă ar face asta, și-ar asigura mila sa și iertarea tuturor relelor.

Dracula (<der Trakal> ; dar Beheim mai folosește și formele «Trakol», «Drakole» și «Drakol») i-a scris aceasta și a sigilat (scrisoarea) și a trimis-o în taină, lucru de care turcul s-a bucurat, pentru că nu avea dușman mai mare în toate țările creștine și astfel rezolvase un pericol. Dracula prin aceste uneltiri plănuiase ceva pentru el, gîndindu-se cum să tragă cele mai mari foloase doar pentru el. Fără zăbavă i-a scris regelui Ungariei să-i vină în ajutor cît mai iute împotriva turcului, amenințîndu-l că dacă în această primejdie nimeni nu l-ar salva, nemaifiind altcineva pe acest pămînt la care s-ar putea adresa, el mai fiindu-i și sluga sa și omul său și vasalul său, n-ar mai vrea să-i fie slugă și ar separa Țara Românească de coroana Ungariei.

Precum ni se spune, regele Ungariei s-a pregătit cu mare putere și urnindu-se din loc a plecat din orașul Buda, cu oastea sa, pe drumul cel mai scurt în Transilvania, la Brașov. La el se aflau mulți conți, baroni, cavaleri și ostași, încît părea că ar vrea să amenințe aceste orașe. De asemenea și

Dracula a venit la el aducînd mulți ostași în oastea sa... Cinci săptămîni sau mai mult deci au stat împreună, timp în care regele aflate de trădarea păcătoasă și ucigătoare pe care el <Dracula> o încheiase în Turcia cu păgînul. Regele Ungariei s-a prefăcut că nu ar ști nimic despre această uneltire cumplită. Împreună cu Dracula vodă, regele Matiaș plănuise cum să plece din acest oraș spre paguba acestui turc, mai întîi prin Valahia și apoi în Turcia, împotriva acestui cumplit păgîn. Amîndoi, împreună, s-au pus în mișcare și, lor alăturîndu-li-se mulți bărbați temerari în ambele oștiri, ei au mers cale de cîteva mile de la orașul numit mai sus, pătrunzînd în această țară valahă cam șase mile. Dracula credea că ar fi la el acasă cînd se aflau la un castel numit *Kungstain* (=Königstein — toponim neidentificat). Acolo Dracula a fost prins de către un cavaler al regelui, vestit, cavalerul pe nume Jan Jiskra, care l-a atacat primul, luîndu-l prizonier <...> În Țara Românească, în țara sa, a fost el atras în cursă și prins. Fiindcă aceasta oferea mai multă siguranță, în suita regelui s-a decis să fie purtat în afara țării sale. El a fost dus în Ungaria și predat din nou regelui și a fost întemnițat în siguranță într-un castel, care se chema Iersiu⁴¹. În manuscrisul scrierii, aflat în Biblioteca Universității din Heidelberg (Codex nr. 334, f. 94—104), ultimele patru versuri au fost rescrise, înlocuindu-se denumirea „Iersiu” prin „Wisürd”,⁴² care nu este altul decît Vișegradul.

Desigur că și în partea întîi a poemei lui Beheim, cea care se „inspiră” din versiunea germană a povestirii despre Vlad Țepeș — de fapt o repetă în versuri, în cea mai mare parte — există unele particularități de conținut notabile. Atrage atenția mai întîi deosebita ampoare pe care *Minnesänger*-ul a dat-o anecdotei cu cei doi călugări chestionați de „Dracula”⁴³. El le dă pînă și numele — „fratele Michel” și „fratele Hans”, superiorul mănăstirii „Gorrion”, situată „nu departe” de reședința voievodului⁴⁴. Un al treilea călugăr catolic, „fratele Iacob”, ar fi fost martor scenei și ar fi fost cel

⁴¹ Gr. C. Conduratu, *op. cit.*, p. 53—55.

⁴² *Ibidem*, p. 55, nota 1.

⁴³ *Ibidem*, p. 46—49.

⁴⁴ Mănăstirea aceasta nu a putut fi identificată (*Ibidem*, p. 91, nota 3).

care, ajuns la curtea împăratului Frederic III, în Wiener-Neustadt, ar fi relatat-o lui Beheim. Ceea ce ne interesează însă este că finalul anecdotei este identic celui din versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*, iar nu celui din versiunea germană. Anume, după un dialog lung, presărat cu violențe de limbaj, domnul l-ar fi tras în țeapă tocmai pe călugărul — fratele Hans, superiorul mănăstirii „Gorrion” — care îi spusese „adevărul” și îl asigurase că nu va primi iertarea cerului pentru sîngele nevinovat ce-l vărsase. (Întrebarea lui Dracula ar fi sunat așa: „Călugărașule, spune-mi, tu care crezi că-mi va fi soarta de apoi?”) Din aceeași anecdotă, în varianta lui Beheim, ar mai merita poate să transcriem porțiunea de dialog în care voievodul ar fi explicat călugărului Hans de ce a pedepsit cu moartea și femei gravide și copii de vîrstă fragedă: „Vreau să-ți spun asta și vreau să te lămuresc îndată: dacă vreunul nu vrea să se căiască de vreo faptă rea făcută, eu nu pot să retez doar spinii care au crescut, ci trebuie să smulg și rădăcina, căci dacă aș lăsa rădăcinile, la anul ar răsări din nou spini aspri. Nu, eu vreau să rup nu numai spinii, ci înainte de toate să smulg rădăcinile, căci ei (urmașii) lesne ar cuteza să-și răzbune pe mine părinții”⁴⁵. Nu avem nici un mijloc să verificăm autenticitatea acestei declarații a lui Țepeș. Știm doar, mai ales din spusele lui Nicolaus Olahus, că el a încercat să stîrpească, într-adevăr, la un moment dat, pe toți eventualii pretendenți la tron, indiferent de vîrstă. Dar chiar în cazul în care „mărturisirea” de mai sus constituie o curată improvizație a lui Michael Beheim — sau tocmai de aceea —, dispunem de o indicație prețioasă asupra unui alt important aspect. Mai precis, ni se vedește cît de fertilă din punct de vedere literar a devenit încă din veacul XV legenda lui „Dracula”.

Încă o anecdotă pe care, de pildă, Michael Beheim o modifică și amplifică în raport cu forma primară din versiunea germană în proză, ce i-a parvenit desigur din Transilvania, este cea despre călugărul și măgarul... trași împreună în țeapă de „Dracula”. De astă dată apar doi călugări — cu specificarea că aparțineau Ordinului Sf. Bernard —, care încearcă să-i ceară voievodului pomană. Dracula ar fi exclă-

⁴⁵ *Ibidem*, p. 48.

mat : „Cît de mizeră este viața voastră!“ Iar ei ar fi spus : „Doamne, prin aceasta noi vrem să ne dobîndim împărăția veșnică!“ La care, Dracula ar fi întrebat : „Nu ați dori din suflet să fiți mai curînd acolo?“ Răspunsul călugărilor, care „umblau desculți și numai în ciorapi : „Doamne da, noi am dori să fim deja acum acolo, dacă asta ar fi vrerea lui Dumnezeu!“ Concluzia lui Dracula : „Vă ajut cu drag ca să ajungeți în rai“. Și după ce ar fi pus să fie amîndoi trași în țeapă, ar mai fi adăugat : „Am făcut-o cu bună intenție. Sprijinul meu a fost cucernic!“ Călugării lăsaseră un măgar, care le cărase hrana și pomenile căpătate aiurea, în „curtea lui Dracula“. El a început să facă mare tărboi, iar domnul ar fi cerut suitei sale : „Vedeți ce e cu această mare gălăgie“. O slugă i-a explicat despre ce este vorba, iar Dracula ar fi spus : „Desigur, și el ar vrea cu dragă inimă să fie la stăpînii săi în cer! Trebuie să-l ajut pe loc ca să ajungă și el la ei“. Și astfel a poruncit să fie prins măgarul și „să fie tras îndată în țeapă lîngă călugării săi“...⁴⁶. Faptul că cele mai însemnate extinderi la care a procedat Beheim sînt în legătură cu anecdote despre călugări și, pe de altă parte, faptul că el susține că și-ar fi căpătat informațiile tot de la un călugăr, nu este poate lipsit de o anumită semnificație. Una din căile fundamentale de difuziune ale textului german original al povestirii va fi fost aceea a relațiilor eclesiastice din lumea catolică, întocmai ca în cazul versiunii slave din lumea ortodoxă răsăriteană. Altă cale va fi fost negreșit aceea creată de intensele legături comerciale întreținute de neguțătorii sași din sudul Transilvaniei cu centrul Europei. Astfel, după părerea noastră, primele înregistrări scrise ale isprăvilor domnului Țării Românești, cele în limba germană, au suferit un proces de răspîndire pe două nivele : unul obișnuit, al raporturilor bisericești și comerciale dintre sudul Transilvaniei și centrul Europei, iar altul de excepție, generat de interesele și legăturile politice ale curții regale din Buda. La acest al doilea nivel însă, textul german a fost tradus și prelucrat în limba latină, limba de cultură și de cancelarie a întregii Europe apusene. Poema lui Michael Beheim va putea desigur revela noi sensuri numai după studierea și editarea

⁴⁶ *Ibidem*, p. 45—46.

critică a tuturor variantelor versiunii germane a povestirii despre Vlad Țepeș.⁴⁷

Cel mai semnificativ și interesant exemplu de diminuare a ceea ce putem numi *presiunea politică* asupra legendei apusene a lui Dracula îl oferă opera cronicarului de curte al regelui Matiaș Corvin, italianul Antonio Bonfini (cca. 1427—cca. 1502), intitulată *Rerum Ungaricarum Decades*. El a început să-și redacteze scrierea în ianuarie 1487, adică la un sfert de secol după finalul surprinzător al „campaniei” stăpînului său spre hotarele Țării Românești. Acest răstimp a fost suficient pentru ca însuși un exponent ideologic al curții din Buda să nu mai știe „din care cauză, căci aceasta nimănui nu i-a fost destul de lămurit”, l-a făcut regele prizonier pe „Dracula” în Transilvania, după ce afirmase sus și tare că se duce într-acolo ca să-l ajute contra turcilor. Misterul capătă în ochii lui Antonio Bonfini noi dimensiuni, cînd notează că „împotriva părerii tuturor” Matiaș Corvin l-a confirmat în domnia Țării Românești pe Radu cel Frumos —, „celălalt Dracula” — „orînduit de turci peste acea țară”. Astfel, unul din motivele de bază ale propagandei curții din Buda în legătură cu Vlad Țepeș, acela al „trădării” față de regele Ungariei și creștinătate, a dispărut complet pe măsură ce circumstanțele politice s-au modificat. Am văzut dealtfel că încă din 1475—1476, după eliberarea din temniță a domnului, nu se mai pomenea nimic despre așa ceva în izvoarele contemporane.

A persistat doar celălalt motiv, al așa-ziselor „nemai-auzite cruzimi” ale lui Dracula, cum le spune Bonfini. Dar, în mod oarecum paradoxal, chiar el, umanistul italian și cronicarul regelui Ungariei, reține și relatează doar cîteva anecdote care, în cea mai mare parte, pun într-o lumină... destul de favorabilă figura voievodului! Este încă o probă a estomparii influenței negative exercitate de curtea din Buda asupra legendei domnului român și, în plus, a dăinuirii nucleului folcloric pozitiv, ce și-a găsit expresia în versiunea slavă a

⁴⁷ Pentru opera lui Michael Beheim în general, vezi recent Alphons Hotsky, *Quellenkunde zur mittelalterlichen Geschichte Österreichs*, Graz-Köln, Verlag Hermann Böhlau Nachf., 1963, p. 365—368. Potrivit lui A. Lhotsky, Beheim a murit în 1474. Și pe această cale deci se infirmă supoziția lui N. Iorga ce viza modificarea datării poemei despre Vlad Țepeș.

Povestirii despre Dracula voievod. Afirmația din urmă se verifică prin aceea că Bonfini își începe exemplificările isprăvilor lui Țepeș cu anecdota solilor turci, cărora li s-au fixat turbanele cu cuie. Cu alte cuvinte, anecdota este prezentată exact ca în forma din versiunea citată, iar nu ca în versiunea germană, unde era vorba de soli italieni. Însăși fraza de introducere în pasajul discutat este ambiguă, sugerînd o nuanțare pozitivă pentru imaginea voievodului: „Se amintește că Dracula era de o cruzime și o dreptate nemaiauzită”⁴⁸.

Aproape fără nici o modificare, pasajul despre Vlad Țepeș din cronica lui Bonfini a trecut într-o celebră lucrare a veacului XVI, *Cosmografia sau descriere a lumii*, de Sebastian Münster (1489—1552), editată mai întîi — atît în limba latină, cît și în cea germană — în anul 1544, iar apoi retipărită de nenumărate ori. Răspîndirea extraordinară a acestei opere — a fost tradusă și în franceză și în engleză încă din 1552 — ne îndeamnă să transcriem din ea relatarea despre Vlad Țepeș, care în realitate îi aparține lui Antonio Bonfini. Se va putea astfel constata concret în ce fel s-a perpetuat în plin secol XVI, în Europa apuseană, legenda domnului român: „Așadar regele Matiaș l-a luat prizonier pe Dracula în munții Transilvaniei și l-a dus în prinsoare la Buda unde l-a pedepsit cu temnița zece ani. Se amintește că Dracula era de o cruzime și de o dreptate nemaiauzită. Se povestește că atunci cînd solii turcilor au refuzat să-și scoată în semn de cinstire turbanele (invocînd) datina strămoșească, el, ca o confirmare a acestei datini, a pus să li se înfigă trei cuie în cap, ca să nu mai poată să și le scoată; și că a tras în țepă nenumărați turci, iar el stînd printre ei se ospăta strălucit cu prietenii. Și pe deasupra că a strîns la un strălucit ospăț pe toți cerșetorii și leneșii, pe cei chinuți de boală și de soartă, pe cei bătrîni și prăpădiți care nu mai erau buni la nimic, apoi cînd erau îmbuibați de mîncare și de vin, i-a nimicit dîndu-le foc. Se mai spune de asemenea că adesea a pus să li se jupoaie picioarele prizonierilor turci și să li se frece cu sare pisată și apoi cînd aceia se văitau de durerea tălpilor frecate cu sare punea să fie aduse capre care cu limba lor aspră le mai măreau încă chinul. Unui negustor florentin care întreba cu mare grijă cum să-și ferească banii (de pri-

⁴⁸ Ediția din Basel, sub îngrijirea lui J. Sambucus, 1568, p. 558.

mejdia hoților), i-a poruncit să-i lase noaptea în mijlocul drumului și, după ce nu i-a lipsit nimic din banii numărați, l-a lăsat să plece nevătămat. S-a purtat cu atîta asprime încît în <acea> țară barbară putea orișicine să stea cu avuțiile sale în mijlocul pădurilor în cea mai mare siguranță. Pe acest <Dracula> l-a reșezat apoi Matiaș în vechea sa demnitate, dar a fost ucis în lupta cu turcii și capul său trimis în dar lui Mehmet“⁴⁹. O lectură atentă ne arată că Bonfini a consemnat șase anecdote în legătură cu „Dracula“, dintre care jumătate privesc raporturile voievodului cu turcii. Tratamentele pe care le-ar fi aplicat solilor sau prizonierilor turci erau, nu încape îndoială, pe „gustul“ cititorilor occidentali din veacul XVI ai *Cosmografiei* lui Sebastian Münster. Nu credem deloc să fi stîrnit o impresie neplăcută asupra acestui public din Europa creștină mereu amenințată de Semilună. La fel, alte două anecdote — despre banii negustorului „florentin“ și despre faptul că pe vremea lui Dracula „orișicine“ putea „să stea cu avuțiile sale în mijlocul pădurilor“ fără teamă de a fi prădat —, aruncau și ele o lumină deosebit de favorabilă asupra personajului. Se poate deci vorbi de un fenomen de sublimare a legendei negative din secolul XV în cursul celui următor, pe măsură ce broșurile germane au căzut în desuetudine și n-au mai fost reeditate, iar *Cosmografia* lui Sebastian Münster s-a impus tot mai mult publicului din Europa centrală și apuseană. Să mai adăugăm și faptul că povestirea despre Țepeș datorată lui Bonfini a fost tradusă, tot la mijlocul veacului XVI, și în limba cehă!⁵⁰

În textul despre domnul Țării Românești alcătuit și vehiculat la origine de umanistul italian merită a fi relevate două amănunte, care nu au mai apărut în expunerea noastră pînă acum. În primul rînd ne gîndim la identificarea neguțătorului

⁴⁹ Am utilizat traducerea din *Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 506 (textul latin, la p. 509—510, iar cel german, p. 514—515).

⁵⁰ Este vorba de cronica universală scrisă la Praga în 1554 de Jan de Puchov, arhiepiscop de Praga, cu cheltuiala lui Zygmunt cel Tînăr (*Sweta wseho kronika skerz pracy Zygmunnda mladšiho z Puchova...*). Semnalarea acestei traduceri — pentru care Jan de Puchov s-a servit cu siguranță de una din edițiile *Cosmografiei* lui Münster — se datorează prof. Pandelescu Oțeanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș...*, ed. cit., p. 18 și 19—20.

sosit la curtea lui Țepeș ca fiind de loc din Florența, ceea ce constituie o atestare indirectă a legăturilor comerciale din veacul XV între Țara Românească și Italia.⁵¹ Pe de altă parte, un anumit interes istoric prezintă și mențiunea faptului că, după ce a fost ucis, voievodul ar fi fost decapitat, iar capul „trimis în dar“ lui Mehmet II „Cuceritorul“. Așteptăm ivirea altor izvoare ce ar putea confirma sau infirma acest trist episod. De rezultatul unei eventuale reluări a discuției vor depinde chiar eforturile arheologilor în vederea descoperirii mormântului lui Vlad Țepeș.

Vrednic de semnalat este și faptul că în *Cosmografia* lui Sebastian Münster pasajul despre Țepeș a fost plasat în capitolul intitulat *Despre administrația Transilvaniei*. Mai mult, în traducerea germană a *Cosmografiei* s-a introdus în însuși interiorul pasajului respectiv lămurirea inexactă ca „Dracula“ ar fi fost voievod „în Transilvania“ (*in Siebenbürgen*)⁵². Aceste erori ar putea oferi o indicație spre a explica de ce, la sfârșitul secolului XIX, romancierul irlandez Bram Stoker l-a „localizat“ pe Dracula și faimosul său castel în Transilvania și nu în Țara Românească, cum era corect !

Pentru a încheia cu problema ecourilor legendei lui Dracula în literatura occidentală a celei de-a doua jumătăți a secolului XV, am dori să mai cităm încă trei mărturii, toate din Austria. Astfel, cronica abației de la Melk (*Chronicon Melliense*), înregistrează, pe lângă o seamă de date exacte despre domnul român — anul înscăunării (1456), faptul că predecesorul său în domnie pierise de mîna lui, și că în 1461 (de fapt 1462 !) a tăiat 23000 de turci⁵³ —, și unele elemente ce țin de domeniul exclusiv al legendei. Aceeași cronică mai înseamnă pe scurt, însă de astă dată corect, că voievodul a fost prins de unguri, apoi repus de aceștia în domnie — acțiunea din anul 1476, la care a participat însă și Moldova — și în sfârșit că a fost „ucis de către ai săi“ („*a suis inter-*

⁵¹ Această mărturie a scăpat autorilor unei recente și temeinice monografii asupra relațiilor româno-italiene pînă în 1600 (George Lăzărescu și Nicolae Stoicescu, *Țările române și Italia pînă la 1600*, Editura Științifică, București, 1972, 406 p.).

⁵² *Călători străini despre țările române*, vol. I, ed. cit., p. 514 (vezi și nota 7 de pe aceeași pagină).

⁵³ Referire la incursiunea de la sudul Dunării din februarie 1462.

ficitur“). Se mai adaugă totuși, în același pasaj, că ar fi fost „creștinat“ de unguri după capturare.⁵⁴

Unul din marii cronicari austrieci ai celei de-a doua jumătăți a secolului XV, Jakob Unrest (cca. 1430—1500), a cules și a consemnat informații despre Vlad Țepeș numai în legătură cu evenimentele anilor 1475—1476 (El folosește pentru numele domnului forma „Trackhel“ sau „Trackel weyda“). Important este că în a sa *Cronică austriacă* (*Österreichische Chronik*), Unrest notează la un moment dat: „Acolo a fost Dracula vodă, pe care regele Ungariei l-a ținut întemnițat și despre care și *despre viața căruia s-a scris și s-au spus de mult multe și mari minunății*“⁵⁵. Că Unrest cunoștea legenda domnului român o demonstrează și un alt pasaj, dintr-o altă lucrare a sa, *Cronica ungară* (*Ungarische Chronik*), în care, enumerând succesiunea cuceririlor hunice, menționează și „Țara Bîrsei, unde de curînd a fost duce Dracula vodă“.⁵⁶ Este clar că avem de-a face cu o confuzie ce s-a petrecut în mintea cronicarului, după ce a citit sau a ascultat poveștile despre Țepeș. Luînd cunoștință de fapt de acțiunile domnului îndreptate împotriva Țării Bîrsei, el a ajuns să-l considere nici mai mult nici mai puțin decît „ducele“ acestei regiuni...⁵⁷

S-a observat pe de altă parte încă mai de mult că un alt cronicar austriac de seamă, Thomas Ebendorfer (1388 — cca. 1464), a procedat întocmai precum papa Pius II, reproducînd *tale quale* într-una din operele sale textul povestirii germane manuscrise, provenite din Transilvania.⁵⁸ Astfel, reiese limpede că primii autori din lumea apuseană, care au receptat încă de prin 1463—1464 legenda lui Dracula, fie pe baza povestirii scrise germane, fie din surse orale, au fost papa

⁵⁴ N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare*, în *Convorbiri literare*, an. XXXVIII (1904), nr. 4, p. 382—383.

⁵⁵ Jakob Unrest, *Österreichische Chronik*, ed. Karl Grossman, Weimar, 1957 (*Monumenta Germaniae Historica, Nova series*, t. XI), p. 68.

⁵⁶ Adolf Armbruster, *Jakob Unrests Ungarische Chronik*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIII (1974), nr. 3, p. 482.

⁵⁷ Vezi și comentariul lui Adolf Armbruster, *op. cit.*, p. 479.

⁵⁸ Thomas Ebendorfer, *Chronicon regum Romanorum*, în *Mitteilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung*, Ergänzungsband III, Innsbruck, 1890—1894, p. 202—204. Pentru viața și opera lui Thomas Ebendorfer, vezi Alphons Lhotsky, *op. cit.*, p. 375—392.

Pius II, legatul pontifical Nicolae de Modrussa, Thomas Ebendorfer și Michael Beheim.

Raportul dintre cele două versiuni Să vedem acum ce se poate spune despre raportul dintre cele două versiuni de bază ale legendei, cea germană și cea slavă, precum și despre semnificațiile lui. Menționăm că o punere în paralel a textelor, cu marcarea asemănarilor, a fost întreprinsă de J. Striedter, care a constatat existența a cel puțin zece puncte de contact între ele.⁵⁹ De pildă, în ambele versiuni sînt prezente următoarele anecdote: 1. Refuzul solilor — în textul slav: turci, în cel german: *Wahlen* (italieni)⁶⁰ — de a-și descoperi capetele și pedeapsa ce li s-a aplicat; 2. Cererea tributului și incursiunea la sudul Dunării; 3. Ospățul lui Dracula printre hoiturile celor trași în țepă și uciderea celui care nu a suportat duhoarea; 4. Întîlnirea cu țăranul îmbrăcat cu o cămașă prea scurtă și pedepsirea nevestei leneșe; 5. Episodul cu cei doi călugări catolici, dintre care unul îl laudă pe Dracula, iar celălalt îl condamnă pentru faptele sale (decizia domnului apare însă diametral opusă în cele două versiuni); 6. Executarea tuturor săracilor și nevolnicilor din țară; 7. Taina comorii lui Dracula; 8. „Creștinarea“ — de fapt trecerea la catolicism — voievodului etc.⁶¹ Pe de altă parte, tot J. Striedter a separat elementele specifice fiecăreia dintre versiuni, acestea fiind în marea majoritate a cazurilor amănunte istorice (în versiunea germană — detaliile despre expedițiile lui Tepeș în sudul Transilvaniei, contra Brașovului și Sibiului,

⁵⁹ Vezi mai sus nota 21. Recenzia lui P. P. Panaitescu la acest studiu, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. II (1963), nr. 1, p. 253—259.

⁶⁰ Domnul a întreținut într-adevăr relații diplomatice cu genovezii din Caffa și nu ar fi exclus ca anecdota din versiunea germană să-i aibă în vedere pe aceștia (vezi și Matei Cazacu, *À propos du récit russe „Skazanie o Drakule voevode“...*, p. 287).

⁶¹ Deși figurează în ambele versiuni, convertirea lui Vlad Tepeș la catolicism nu poate fi privită decît ca un simplu zvon ce nu are acoperire în realitatea istorică. Este semnificativ de altfel că în versiunea germană presupusul act apare plasat îndată după uciderea lui Vlad Dracul, ceea ce e imposibil. Iar din varianta de la Strassburg reiese că Tepeș s-ar fi lăsat „botezat“ de două ori..., ultima dată la ieșirea din temniță!

precum și despre presiunile lui asupra neguțătorilor sași veniți în Țara Românească ; în cea slavă — datele despre soarta voievodului și a familiei sale după 1462). În mod firesc, studiul comparat al textelor a pus în evidență existența unui nucleu comun folcloric transilvănean despre Vlad Țepeș, prelucrat în mod diferit în cele două versiuni. Iar pe temeiul acestei observații, și ținând seamă atât de pozițiile ideologice antagonice care se reflectă în ele, cât și de mica distanță în timp care le desparte, prof. P. P. Panaitescu a exprimat părerea că autorul anonim al versiunii slave nu a ignorat-o pe cea precedentă, și că tocmai lectura acesteia l-ar fi îndemnat să dea un *răspuns* — prin scrierea sa — pamfletului dușmănos la adresa lui Vlad Țepeș, alcătuit și difuzat de dușmanii sași ai voievodului.⁶² Nu știm dacă se poate merge chiar atât de departe, deși ni se pare foarte probabil ca și în mediul ortodox românesc din Transilvania să fi fost cunoscută existența povestirii scrise germane — poate și a conținutului ei —, așa cum era ea de pildă cunoscută de un Jakob Unrest, tocmai în Austria.

Un alt pasionat cercetător al problemei, I. S. Luria, s-a străduit să delimiteze însă și o a treia versiune a narațiunilor scrise despre Țepeș, care ar fi reprezentată de însuși textul inclus în cronica sa de Antonio Bonfini și reluat apoi de Sebastian Münster. Scopul demonstrației sale a fost acela de a respinge orice încercare de a se căuta un izvor scris comun pentru „cele trei tipuri de legende despre Dracula” sau, cu alte cuvinte, orice efort de a stabili filiații de texte — în primul rând între versiunile germană și slavă —, care să le mențină în strânsă dependență. Concluzia sa este justă în măsura în care pune accentul pe folosirea diferită, independentă, a unui fond comun de tradiții orale, a folclorului din a doua jumătate a secolului XV încheiat în jurul personalității voievodului Țării Românești.⁶³ Dar ea încetează de a mai fi valabilă, după părerea noastră, în clipa în care autorul menționat, după ce a „izolat” astfel versiunea slavă, vine să

⁶² P. P. Panaitescu, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. II (1963), nr. 1, p. 259.

⁶³ I. S. Luria, *În legătură cu originea subiectului povestirilor din secolul al XV-lea despre Dracula (Vlad Țepeș)*, în *Romanoslavica*, t. X (1964), p. 10.

o atribuie din nou solului moscovit Feodor Kurițin. În capitoul anterior am insistat în a proba existența unui larg curent de opinie favorabil lui Vlad Țepeș — răspîndit pe întreaga arie a sud-estului european —, care a potențat geneza și a altor creații literar-istorice decît versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*. Am cita mai ales fragmentul despre Țepeș din opera bizantinului Laonic Chalcocondil, alcătuit la sudul Dunării sub influența certă a legendei voievodului. Altfel spus, textul discutat poate fi privit numai ca un act de cultură organic legat de ambianța ideologică din sud-estul Europei în a doua jumătate a secolului XV. În asemenea condiții, anevoie s-ar mai putea reactualiza vreodată teoria autorului Feodor Kurițin. Și doar dacă, în prealabil, I. S. Luria sau alți adepți eventuali ai acestei vechi teorii, ce datează din secolul XIX, ar reuși să găsească rezolvări cît de cît veridice la două probleme fundamentale. Astfel, rămîne întîi de dovedit că în 1486 s-a executat o operație de copiere și nu însăși redactarea originală a versiunii slave. Ori, se știe că Feodor Kurițin s-a înapoiat la Moscova înainte de august 1485.⁶⁴ Decalajul acesta nu poate fi în nici un caz acoperit prin introducerea ipotezei utilizării tîrzii a unor „note” despre Vlad Țepeș luate în Transilvania. S-a observat recent, pe drept cuvînt, că textul versiunii slave a *Povestirii despre Dracula voievod* are mai curînd caracterul unui „reportaj” pe viu, la fața locului, în preajma hotarelor Țării Românești.⁶⁵ Noi înșine, analizînd datele istorice din cuprinsul textului, nu am exclus cu totul posibilitatea întocmirii lui încă înainte de 1486, dar oricum după 1482. Deocamdată, totuși, nu cunoaștem nici o urmă concretă a unui asemenea manuscris. Deci datarea protografului versiunii slave în anul 1486 se menține în continuare., iar astfel ipoteza care-i atribuie ca autor pe Feodor Kurițin se exclude de la sine.

A doua întrebare ce-și așteaptă răspunsul ar fi aceasta : cum de Feodor Kurițin, un sol al marelui cneaz al Moscovei la Buda, a putut consemna mai multe anecdote în care „Dracula” apare încălcînd continuu dreptul de inviolabilitate al solilor, fără a reacționa în nici un fel ? Ori, potrivit mărturiei

⁶⁴ Este chiar remarcă lui I. S. Luria, *op. cit.*, p. 16.

⁶⁵ Matei Cazacu, *À propos du récit russe „Skazanie o Draku!e voevode”...*, p. 293.

lui Chalcocondil, ceea ce l-ar fi înfuriat mai mult pe sultan în 1462 ar fi fost nu atît incursiunea pustiitoare a lui Țepeș vodă la sudul Dunării, cît faptul că i-au fost uciși solii („Dar din toate acestea (sultanul) cu mult mai grav socotea ceea ce a făcut solilor săi“) ⁶⁶. Absența oricărui comentariu critic în legătură cu asemenea acte ale domnului român în versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* nu poate avea decît o explicație: nici Feodor Kurițin și nici un alt membru al ambasadei sale nu au avut vreun raport cu procesul redac-tării textului.

Un aspect deosebit de important la care ne propunem să ne oprim acum este acela al valorii istorice, al simbului de adevăr din anecdotele despre Vlad Țepeș culese în Transilvania secolului XV. Evident, nu intră în această discuție elementele istorice ușor de identificat și chiar verificabile prin alte izvoare. Tot astfel, mai trebuie precizat din capul locului că prezența unei anecdote în amîndouă versiunile nu poate constitui un argument serios pentru a dovedi că ea reflectă întîmplări reale din viața voievodului.

O primă categorie de anecdote au răsărit totuși cu siguranță dintr-un fond de fapte și gesturi petrecute cu adevărat. De pildă, cuvîntarea rostită de Țepeș în fața oștirii sale înainte de atacul de noapte împotriva taberei sultanului, pomenită în versiunea slavă („Cine se gîndește la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămînă aci!“), pare să fi avut loc în realitate, fiind menționată și de Nicolae de Modrușsa: „...Chemîndu-și așadar pe ostași și înfățișîndu-le situația, i-a convins ușor să invadeze tabăra dușmană, cu trupele-i împărțite și fie să cadă vitejește în luptă, cu glorie și cinste, fie, dacă soarta va fi favorabilă acestei inițiative, să se răzbune împotriva dușmanului într-un chip nemaipomenit“. Exemplele se pot firește înmulți, dar nu are rost să insistăm din nou asupra unor anecdote sau elemente anecdotice care au fost examinate și confruntate cu alte surse documentare și pe parcursul expunerii anterioare. Destul să notăm că în aceeași categorie intră și ultimul „mesaj“ al lui Țepeș către sultan, prin care l-ar fi anunțat că dorește să predea el însuși tributul. Am semnalat la vreme cîteva din variantele care au circulat în epocă despre cel din urmă schimb de solii între

⁶⁶ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice...*, ed. cit., p. 284.

Vlad Țepeș și Mehmet II. Fără îndoială însă că și varianta transilvăneană — înregistrată atât în textul slav, cât și în cel german al narațiunilor scrise — oglindește pînă la un punct realitatea istorică.

A doua categorie de anecdote este cea alcătuită pe firul unor teme folclorice străvechi — și universale — adaptate și „anexate” pentru moment figurii voievodului Țării Românești. Acesta este cazul anecdotei despre comoara ascunsă, al celei despre femeia leneșă sau al celei în care se evocă uciderea săracilor și bolnavilor din Țara Românească.⁶⁷

În sfîrșit, un alt grup este reprezentat de povestirile care, deși pot fi confruntate cu alte surse istorice, totuși nu constituie decît simple zvonuri, de multe ori tendențioase. Ne gîndim de pildă la anecdota din versiunea slavă în legătură cu „distracțiile” sadice din temniță ale lui „Dracula” („vîna șoareci și cumpăra păsări la tîrg și le chinuia...”). În aparență, ea pare a fi confirmată de scrisoarea episcopului de Erlau, din 7 martie 1476. Dar, de fapt, nu avem de-a face decît cu simple calomnii răspîndite din cercurile curții regale din Buda. Că este așa o vădește și fraza cu care se încheie chiar anecdota citată : Dracula „s-a învățat să coasă și cu aceasta se hrănea în temniță” !!! În această categorie de anecdote putem de asemenea introduce toate exagerările cu privire la numărul victimelor voievodului sau la torturile pe care el le-ar fi imaginat și practicat.

Legenda lui Vlad Țepeș, așa cum s-a conturat ea în cele două narațiuni din a doua jumătate a veacului XV, poate fi studiată și dintr-un alt unghi de vedere, acela al *modelului* de stat pe care-l propune. Istoria domniei lui „Dracula” în Țara Românească a devenit, se pare, prin intermediul versiunii slave a *Povestirii...*, un adevărat îndreptar de guvernare în Rusia de la sfîrșitul secolului XV și începutul celui de-al

⁶⁷ Vezi și I. C. Chițimia, recenzie la volumul *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI* de P. P. Panaitescu, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, VII (1959), nr. 3—4, p. 737. Domnia sa mai adaugă în rîndul legendelor de largă circulație folclorică și pe cea despre negustorul furat de bani, căruia domnul i-a restituit banii punîndu-i un galben în plus, spre a-i verifica cinstea, precum și pe cea despre femeile pedepsite pentru adulter sau alte încălcări ale moralei. Vezi și Matei Cazacu, *op. cit.*, p. 289 (pentru atitudinea față de săraci și nevolnici în evul mediu tîrziu european).

XVI-lea. Desigur însă că nu se poate merge pînă acolo încît să facem din autorul *Povestirii despre Dracula voievod* un precursor al lui Machiavelli, cu al său *Principe*.⁶⁸ *Povestirea...* născută în Transilvania este în primul rînd un text literar-istoric, care a putut instrumenta doar întîmplător ca „model“, ca „manual“ de guvernare. În timp ce *Principele* lui Machiavelli a fost un autentic tratat de doctrină politică, considerat ca atare în epocă.⁶⁹

În Evul Mediu românesc — cu rare excepții —, pedeapsa capitală a fost întrebuințată numai ca măsură ieșită din comun, cerută de împrejurări politice sau de ordine publică deosebite. De obicei ea s-a aplicat pentru vini dovedite, în urma unor acțiuni care au lezat grav autoritatea supremă instituită, a domnilor din Moldova sau Țara Românească.⁷⁰ Dar a avut uneori și un caracter preventiv, năzuind să întîmpine trădarea sau rebeliunea contra domniei.⁷¹ Un lucru

⁶⁸ Vezi, de curînd, prea entuziastele considerații ale lui Dan Zamfirescu, *Vlad Țepeș („Dracula“)*, în *Tribuna României*, an. III (1974), nr. 37 din 15 mai, p. 11 și nr. 38, din 1 iunie, p. 11.

⁶⁹ Vezi și observațiile lui Gianfranco Giraudo. *Drakula. Contributi alla storia delle idee politiche nell'Europa Orientale alla svolta del XV secolo*, Facolta' di lingue e letterature straniere — Venezia, Libreria Universitaria Editrice, Veneția, 1972, p. 95 și 111—113.

⁷⁰ După lupta de la Baia (1467), Ștefan cel Mare a tăiat capul la douăzeci de boieri de frunte și a poruncit să fie trași în țeapă vreo alți patruzeci, de rang mai mic, acuzați „unii că nu au luptat vitejește, alții pentru că s-au făcut vinovați de trădare“. (Raport contemporan, din primăvara anului 1468, publicat de Șerban Papacostea, *Un épisode de la rivalité polono-hongroise au XVe siècle : la campagne de Mathias Corvin en Moldavie (1467) à la lumière d'une source inédite*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. VIII (1969), nr. 6, p. 977.)

⁷¹ În 1534, voievodul Vlad Vintilă de la Slatina al Țării Românești (1532—1535) trimitea trupe credincioase în Oltenia „ca să facă liniște în amintita țară a băniei și ca să fie una și uniți cu el, atunci cînd se va ridica (împotriva turcilor). Făcînd ordine în chipul acesta în vilaietul Țării Românești, el este pe cale de a și-o supune sieși“ — mărturisirea un raport din august 1534 adresat Porții despre acțiunea de pacificare întreprinsă de domn în vestul Țării Românești (Aurel Decei, *Aloisio Gritti în slujba sultanului Soliman Kanunî, după unele documente turcești inedite (1533—1534)*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. VII, București, 1974, p. 152). Iar în 1545, la numai două săptămîni după ce s-a instalat în scaunul domnesc al Țării Românești, Mircea Ciobanul a ucis — aparent, fără motiv — un mare număr de boieri, dintre care unii sînt nominalizați în cronica internă contemporană (*Istoria Țării Românești (1290—1690)*. *Letopisețul Cantacuzinesc*, ed. cit., p. 48—49).

care mai trebuie spus este și acela că — așa cum se sublinia recent — pedeapsa capitală s-a transformat, pe plan european, într-un element constant al vieții cotidiene și, în același timp, a îmbrăcat un aspect de spectacol, o anumită teatralitate, în perioadele de consolidare și de maximă înflorire ale statului absolut, puternic centralizat.⁷² Ori, ținând seamă de marele număr de execuții preventive sau punitive poruncite de Vlad Țepeș, consemnat în mai toate formele sub care ni s-a păstrat legenda lui, precum și de caracterul spectacular al pedepsei preferate a voievodului, ne găsim în prezența unei probe incontestabile a faptului că Țara Românească a fost supusă, în intervalul 1456—1462, unui intens proces intern de întărire a autorității domnești.

Motivul ordinei încarnate într-o singură persoană poate fi recunoscut, de pildă, în episodul cupei de aur pe care nimeni nu a îndrăznit să o fure din teamă de Dracula⁷³, sau în povestirea lui Bonfini că, în vremea aceluiași Dracula, „putea orișicine să stea cu averile sale în mijlocul pădurilor în cea mai mare siguranță“.

Puterea suveranului trebuia să fie nelimitată, așa cum a fost a lui Dracula, fără a respecta nici un fel de privilegii de clasă, în primul rând cele ale boierilor: „Fie că era boier mare, sau preot ori călugăr, sau om de rând, ba chiar dacă cineva ar fi avut mare bogăție, nu putea să se răscumpere de la moarte“⁷⁴.

Principiul responsabilității colective, a principelui și a comunității, este de asemenea ilustrat în versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod* și anume, după cum remarca învățatul italian Gianfranco Giraud, în anecdota neguțătorului căruia i se furase din căruță noaptea o sumă de bani. Dracula, când a dat poruncă să fie căutat hoțul, ar fi spus: „Dacă nu se va găsi hoțul, atunci voi nimici tot orașul“. Și, pînă la prinderea hoțului și recuperarea pagubei, a restituit el însuși, „din aurul său“, suma furată (căreia însă i-a adăugat un galben etc., etc.).

Ideea egalității tuturor în fața legii, principiu atît de modern, pledat ca o utopie la sfîrșitul evului mediu apusean,

⁷² Gianfranco Giraud, *op. cit.*, p. 91.

⁷³ *Ibidem*, p. 94.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 94—95.

reiese din același fragment al *Povestirii...* slavo-române citat și mai sus : „Și așa de mult ura răul în țara lui, încât dacă cineva făcea un rău, furt sau tâlhărie sau vreo minciună sau nedreptate, nici unul dintre aceștia nu rămânea viu. Fie că era boier mare sau preot... etc.“.

Numai domnul are dreptul să judece și să condamne sau să acorde iertarea, iar abuzurile de autoritate ale dregătorilor trebuie sever pedepsite, fără nici o șovăire. Aceasta pare a fi fost logica implacabilă după care s-a ghidat Dracula în episodul cu hoțul urmărit, care se refugiase în casa lui din Pesta. Și, în strânsă legătură cu aceeași idee, în anecdota menționată mai răsare în fața ochilor noștri și un alt principiu — oarecum bizar exemplificat —, acela al dreptului de azil al voievodului.⁷⁵

Ar mai fi poate de notat atitudinea tolerantă a autorității de stat, întruchipată în persoana domnului, față de reprezentanții altor confesiuni — vezi anecdota cu călugării „latini“ care nu au pregetat să se înfățișeze după milostenii la curtea lui Dracula —, specifică de altfel mentalității românești medievale. Dar, în schimb, justiția domnului se exercita iarăși fără discriminare. Nici calitatea de membru al clerului ortodox, nici apartenența la vreo altă confesiune nu constituiau un impediment pentru aplicarea legii, una pentru toți, atunci când ea fusese încălcată. Versiunea germană este cea care ne spune că au fost pedepsiți de Dracula prin tragere în țepă „păgâni, evrei, creștini, eretici și valahi (sic!)“.

Din păcate, pînă acum principiile de guvernare vădite mai ales în versiunea slavă a *Povestirii...* au fost analizate plecîndu-se de la premisa acceptării teoriei autorului Feodor Kurițîn pentru această versiune, a cărei proprie ideologie ar fi găsit doar o modalitate de exprimare prin scrierea inspirată de viața și faptele lui „Dracula“ — Vlad Țepeș. Chiar și Gianfranco Giraud, cel mai proaspăt exeget al problemei, a ajuns din același motiv la încheierea greșită că versiunea slavă a *Povestirii...* reprezintă „în contextul literaturii vechi ruse, un prim fragment de gîndire laică clar delimitat“⁷⁶.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 95—96.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 98. Menționăm cu acest prilej că și în două recente sinteze de istorie a literaturii române chestiunea *Povestirii...* a fost în grabă expedită, pe criterii lingvistice pînă la urmă, după cum s-a putut

Orice reinițiere a discuției va trebui însă să se bazeze pe postulatul redactării atât a versiunii slave, cât și a celei germane în Transilvania, de către un autor român și un altul sas. Numai astfel se vor putea desprinde concluzii valabile în privința elementelor de ideologie politică cuprinse în cele două scrieri. Și doar așa se va izbuti, firește, o disociere veridică între realitatea istorică din Țara Românească în zilele lui Vlad Țepeș și ceea ce a constituit năzuința, idealul politic, al mediilor de proveniență ale narațiunilor de care ne ocupăm.

Cele două produse literar-istorice din a doua jumătate a secolului XV, privite în ansamblu, divulgă pentru întâia oară în mod convingător o permanență a culturii din spațiul car-pato-danubian, aceea a dublei ei deschideri, către Orientul de tradiție bizantin-ortodoxă și către Occidentul romano-germanic. Aceeași temă de esență pur românească, a legendei lui Dracula, este prelucrată în două viziuni etice și filozofice diferite, ambele opere înscriindu-se și iradiind într-o vastă arie culturală europeană... Iar acest moment coincide cu cel în care umaniștii europeni luau cunoștință și se interesau intens de descendența latină a poporului român. Deosebit de semnificativ ni se pare faptul că, de pildă, un Aeneas Sylvius Piccolomini — papa Pius II — s-a aplecat în opera sa exclusiv asupra acestor două aspecte: unul istoric — originea romană a românilor, celălalt contemporan — biografia lui Vlad Țepeș. Alăturarea și îmbinarea lor se explică în fond prin inaugurarea procesului formării unei conștiințe europene în legătură cu rolul politic și militar ce-l aveau de jucat ro-

constata, neconcludente. Cităm din tratatul academic apărut în 1964 : „Trăsăturile lingvistice tipic rusești, faptul că toate copiile s-au găsit în Rusia fac mai plauzibilă ipoteza lui A. H. Vostokov, I. Bogdan și acum în urmă a lui I. S. Luria despre originea rusească a autorului (poate F. Kurișin, sol al Moscovei de la 1482, la curtea lui Matei Corvin, sau cineva din suita lui).” (*Istoria literaturii române*, vol. I, *Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400—1780)*, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 290). Iată și opinia lui George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1969, p. 49 : „În același timp se redactează în limba rusă o *Povestire despre Dracula voievod*, care conțeașă printre cele mai populare scrieri ale vechii literaturii ruse. Vlad Țepeș este surprins cu o remarcabilă intuiție psihologică și politică, probabil de un sol rus la curtea de la Buda.” Fără îndoială asemenea aserțiuni vor trebui complet revizuite în viitoarele sinteze, astfel încât *Povestirea...* să-și poată ocupa locul ce-l merită în evoluția literaturii românești medievale.

mâinii la Dunărea de Jos, întru apărarea lumii creștine de înaintarea înspăimântătoare a Semilunei. Mijlocul secolului XV este epoca în care, în condițiile prăbușirii Bizanțului, statele românești se constituie într-un factor politic de anvergură pe arena politică europeană, mărturiile de interes susținut ale oamenilor de cultură străini nefiind decît un reflex al acestei noi situații.

În planul culturii românești medievale, ambianta politică și culturală externă a avut un corespondent în geneza a ceea ce altădată am încercat să definim sub termenul de *spirit cronicăresc*⁷⁷, care este tot o ilustrare, de astă dată din interior, a conștiinței aceleiași responsabilități majore. Ivirea *Cronicii lui Ștefan cel Mare* în Moldova și a *Cronicii despre Radu de la Afumați*, în Țara Românească, în două momente de maximă tensiune politică și militară în raporturile cu Imperiul otoman, sînt manifestări limpezii ale spiritului pomenit. Dar el a îmbrăcat și alte forme, demonstrînd astfel din plin angajamentul total al societății românești, la hotarul dintre secolele XV și XVI, pentru apărarea și salvarea ființei statale și a structurilor autohtone tradiționale. În pisanii de biserici, cum este cea de la Războieni (1496), se evocă lupte cu turcii, iar pe file de pomelnice mănăstirești, cum sînt cele de la Bistrița Moldovei sau Govora și Argeșul Țării Românești, apar liste de nume de boieri pieriți pe cîmpiile de bătălie cu acești prea puternici dușmani. Folclorul istoric, născut în condiții similare în jurul marilor protagoniști ai confruntării cu turcii, un Vlad Țepeș sau un Ștefan cel Mare, a dus la rîndul lui la ivirea unor creații literare culte, însă în etape diferite: *Povestirea despre Dracula voievod*, în Transilvania contemporană evenimentelor, și, mai tîrziu, în Moldova, partea întîi din *O samă de cuvinte* de Ion Neculce. De fapt, așa cum remarca odată pe bună dreptate P. P. Panaitescu, întreaga literatură română își are izvorul în istorie.⁷⁸ Iar prin exploatarea legendei lui Vlad Țepeș ea a pătruns pentru prima oară în circuit european. A fost clipa în care practic a luat sfîrșit un ciclu al culturii românești, cel al asimilării influențelor primite din cele două orizonturi fundamentale menționate mai

⁷⁷ Ștefan Andreescu, *Spiritul cronicăresc*, în *România literară*, an. VI (1973), nr. 4, p. 8.

⁷⁸ P. P. Panaitescu, *Interpretăr: românești*, București, 1947, p. 241.

înainte (bizantin-ortodox și occidental-catolic), și a început un altul, al creației originale, mereu martoră direct implicată în evoluția generală a societății românești⁷⁹ și totodată mesageră peste hotare a realităților din spațiul carpato-danubian. Nu e puțin lucru de spus, în acest sens, că o a doua operă însemnată, eminentamente laică, a culturii noastre medievale, *Cronica lui Ștefan cel Mare*, a fost tradusă în germană de umanistul Hartmann Schedel (1440—1514), la Nürnberg, în anul 1502⁸⁰. Iar încă înainte de 1530, Manuil din Corint, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, va încerca o tălmăcire în grecește a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*⁸¹. Pe de altă parte, inaugurarea activității tipografice pe pământ românesc, în anul 1508, a avut, cum se știe, nu numai o finalitate internă⁸². Sînt tot atîtea probe ale maturizării culturii românești medievale și vocației ei europene.

Am dori să încheiem cu un cuvînt despre ceea ce credem a fi mesajul fiecăreia din versiunile povestirilor scrise din veacul XV în legătură cu Vlad Țepeș. Versiunea germană vedește o concepție despre lume proprie sfîrșitului de ev mediu occidental. Predomină ideea morții cauzate de un tiran, iar întrucît imaginea era asociată în mentalitatea populară de aceea de torționar, lectorul textului este gratificat cu o mulțime de descrieri de suplicii și atrocități atribuite „tiranului“

⁷⁹ Într-un excelent eseu, Virgil Cîndea, *Caractères dominants de la culture roumaine médiévale*, în *Bulletin de l'Association Internationale d'Étude du Sud-Est Européen*, București, VI (1968), nr. 1—2, p. 68, s-a subliniat cu drept cuvînt că „o primă trăsătură caracteristică a gândirii medievale românești este tocmai realismul său, orientarea sa către problemele imediate ale vieții individuale sau colective“. Speculațiile abstracte, controversele religioase, actul de cultură gratuit au fost într-adevăr dintotdeauna străine culturii noastre.

⁸⁰ Vezi I. C. Chițimia, *Cronica lui Ștefan cel Mare*, în culegerea sa de studii *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, Editura Academiei, București, 1972, p. 29—88. De menționat că în biblioteca sa Hartmann Schedel avea un exemplar din versiunea germană a *Povestirii despre Dracula voievod* (*Ibidem*, p. 76).

⁸¹ Pentru autograful lui Manuil din Corint, cînservat la mănăstirea Dionisiu, de la muntele Athos, vezi Leandros Vranoussis, *Gîndul și fapta marelui domn (Texte și documente inedite din Grecia)*, în *Magazin Istoric*, an. VI (1972), nr. 2, p. 7—8 și 10 (ilustrațiile).

⁸² *Istoria literaturii române*, vol. I, ed. cit., p. 252.

Dracula⁸³. Mai mult, pentru a impresiona și vizual cititorul, s-a ajuns la introducerea în unele ediții tipărite a unei gravuri reprezentându-l pe Dracula ospătându-se lângă pădurea de țepi, în vreme ce călăii săi își îndeplineau rosturile macabre. Nu e de aceea de mirare că B. P. Hasdeu, căutînd să reconstituie portretul psihologic al lui Țepeș acum mai bine de un secol, l-a asemănat cu prototipul tiranului renescentist apusean, cu Cesar Borgia⁸⁴. A săvîrșit greșeala de a se „documenta” asupra faptelor lui numai prin versiunea germană (variante publicată de Engel în 1804). Este însă preferabil ca această versiune să nu fie folosită decît ca izvor istoric, mai ales pentru datele ce conține cu privire la expedițiile voievodului în sudul Transilvaniei sau la situațiile cu care au fost confrunțați neguțătorii sași în timpul domniei lui în Țara Românească.

Singura cale de a ne apropia de adevăratul chip al voievodului prin mijlocirea legendei este aceea a lecturii atente a versiunii slave. Aici vom găsi cîteva din elementele necesare spre a descifra concepția, ideologia ce a prezidat conduita lui Vlad Țepeș în cursul domniei sale din 1456—1462. Dincolo de orice speculații în legătură cu principiile de guvernare ce se pot reconstitui pe temeiul acestui text, posibile și ele după cum s-a văzut — dar exprimînd desigur în oarecare măsură doar idealurile proprii autorului anonim transilvănean și ale mediului său — ideea de căpetenie ce se desprinde, și care se potrivește într-adevăr întru totul personalității lui Țepeș, este după părerea noastră cea cuprinsă în formula „mare stăpînitor”. Ce se ascunde în spatele acestei formule atît de des repetată în text și căreia îi sînt subsumate multe din gesturile voievodului? În însăși rezolvarea „cazului” celor doi călugări catolici interogați de Dracula, așa cum apare ea în versiunea slavă, recunoaștem atitudinea „unsului lui Dumnezeu”, ale cărui acte nu pot fi judecate de oameni („Tu ești pus de Dumnezeu ca stăpîn ca să pedepsești pe cei care fac rău și să milostivești pe cei care fac bine...”, a răspuns călugărul care a fost lăsat în viață și răsplătit de voievod). Este ne-

⁸³ Vezi și Gianfranco Giraud, *op. cit.*, p. 93.

⁸⁴ Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Filosofia portretului lui Țepeș. Schiță iconografică*, București, 1864, p. 21—25.

îndoielnic vorba de o concepție ce-și are sorginea în tradiția imperială bizantină, în numele căreia Vlad Țepeș a fost cel dintîi voievod român ce a ridicat sabia după cucerirea Constantinopolului în 1453.⁸⁵

În formula „mare stăpînitor“, termenii evocă elemente ale titlului oficial al voievozilor din Țara Românească: „mare voievod“ și „domn de sine stăpînitor“. Iar amîndouă aceste elemente își au obîrșia în Bizanț, Patriarhia din Constantinopol fiind de pildă cea dintîi care a folosit în mod stăruitor titlul de „mare voievod“ în corespondența sa cu Țara Românească din a doua jumătate a veacului XIV. Acest titlu nu a avut deloc caracterul unei creații de cancelarie gratuite, ci a acoperit un sens, o realitate a sintezei politice și religioase româno-bizantine. El este o dovadă a ocupării de către Țara Românească a unei anume trepte de independență în universul lumii bizantine și a constituit, se pare, „o consfințire religioasă și solemnă a asocierii la domnie, potrivit practicii din viața imperială a Bizanțului“⁸⁶.

De altă parte, „domn de sine stăpînitor“ era o formulă ce vădea că grația divină a investit cu puterea suverană o singură persoană, care o deținea integral și o exercita neîngrădită de nimeni, neavînd a da socoteală decît înaintea lui Dumnezeu. S-a subliniat în același timp că cele două elemente de titulatură trebuie „citite“ împreună, în strînsă legătură, ele reflectînd în diplomatică ideea unicității puterii politice efective interne.⁸⁷ Am adăuga noi: nu este nici mai mult nici mai puțin decît o reducere la scară, un crîmpei din ideea imperială bizantină. Iar Vlad Țepeș a știut cum nu se poate mai bine s-o actualizeze și să-i sporească semnificația, atît pe plan intern cît și extern, într-un moment în care întreaga lume creștină — ortodoxă și catolică — era profund zguduită

⁸⁵ Vezi, în această problemă, Dumitru Năstase, *Ideea imperială în țările române. Geneza și evoluția ei în raport cu vechea artă românească (secolele XIV—XVI)*, Atena, 1972, 30 p. + 5 il.; Petre Ș. Năsturel, *Considérations sur l'idée impériale chez les Roumains*, în *Byzantina*, t. 5 (1973), Salonic, p. 397—413 + 4 il. în afară de text.

⁸⁶ Vezi Emil Virtosu, *Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova (pînă în secolul al XVI-lea)*, Editura Academiei, București, 1960, p. 126, 151, 173 și 180—181.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 209.

de dispariția milenarului centru imperial. Concentrarea celor două elemente de titlu în formula „mare stăpînitor“, într-un text literar-istoric contemporan, precum versiunea slavă a *Povestirii despre Dracula voievod*, demonstrează după părerea noastră cît de activă era în epocă pe pămîntul românesc tradiția și ideea imperială bizantină.

CAPITOLUL III

Romanul lui Bram Stoker

Resuscitarea legendei lui Vlad Țepeș-Dracula este opera secolului XIX, procesul avînd ca principală caracteristică geneza a două personaje complet deosebite, iar fiecăruia dintre acestea fiindu-i conferit unul din cele două nume amintite. În vreme ce în spațiul românesc literatura și istoriografia romantică, puse în slujba idealului de emancipare națională, ne-au restituit chipul lui *Vlad Țepeș voievod*, erou al luptei pentru libertate a românilor, domn viteaz și drept, dar aspru, în vestul Europei a luat naștere în 1897, de sub condeiul scriitorului irlandez Abraham (Bram) Stoker, *Contele Dracula*, personaj fictiv sortit să devină prototipul invidiat al unei întregi literaturi de groază din primele trei sferturi ale secolului nostru.

Am găsit și citit un exemplar din romanul *Dracula* al lui Bram Stoker, tipărit în format de buzunar în Statele Unite ale Americii în 1971. Făcea parte din al șaptelea tiraj pus în circulație începînd din martie 1965.¹ Socotim nu lipsită de interes scurta prezentare de pe pagina de gardă a acestei ediții populare : „*Dracula* este cea mai faimoasă povestire de groază din toate timpurile, un roman gotic scris în 1897, care a înspăimîntat mereu pe cititori de atunci încoace. Este o istorie cu vampiri și strigoi, cu creaturi care au murit și sînt totuși încă în viață. Este de asemenea povestea unor oameni curajoși

¹ Bram Stoker, *Dracula*, Dell Publishing Co., seria „*Laurel Leaf Library*”, New York, 1971, 416 p.

care au hotărât să înlătore un straniu și perfid pericol. Bram Stoker (1847—1912) a fost un maestru al genului povestirii gotice de suspense, pentru care *Dracula* este o excelentă ilustrare. Această carte, de fapt, a fost capodopera sa; câteva alte lucrări ulterioare au fost destul de populare, dar nici una nu a supraviețuit cu o notorietate egală. Capodoperă a genului și nu numai a lui Bram Stoker? Poate! Mai curînd însă cap de serie, care i-a asigurat definitiv autorului un loc privilegiat în ierarhia acestei categorii de literatură.

S-a petrecut cu *Dracula* cam ceea ce s-a întîmplat cu romanele și nuvelele polițiste ale lui Sir Arthur Conan Doyle. Între timp au apărut în peisajul literaturii polițiste o Agatha Christie sau un James Hadley Chase. Le citim totuși în continuare cu plăcerea îngăduinței, ușor amuzați, însă în orice caz deloc captivați de meandrele „acțiunii” construite, sau — și mai puțin — subjuțați de febra „finalului”, a dezlegării enigmei. Astăzi nici un lector cît de cît avizat al producției contemporane de literatură de groază n-o să se mai entuziasmeze în fața paginilor lui Bram Stoker. Criticii de meserie pot lesne rosti sentința care să înscrie romanul, din punctul de vedere strict al calităților literare, în limitele mediocrității. Poziția lui Bram Stoker, ca și, de altfel, cea a lui Sir Arthur Conan Doyle, de *clasic al genului*, nu are însă cum să fie desmințită.

Dar lungul, prea lungul șir de reeditări², cere o lămurire suplimentară. Interesul publicului pentru conținutul cărții a fost permanent stimulat prin pătrunderea ei timpurie în sfera „mass-mediei”. Numeroase adaptări pentru teatru și ecranizări ale romanului, inițiate încă în perioada filmului mut și continuate cu același mare succes în era televiziunii, au făcut ca figura legendarului Dracula, la origine temă a culturii medievale europene, să se transforme într-un fenomen de psihoză colectivă cu nebanuită întindere. În prezent, din Anglia pînă în Germania și Italia, din Statele Unite pînă în Japonia, nu-

² Catalogul Bibliotecii Congresului din Statele Unite (*Library of Congress*) înregistrează treisprezece ediții americane ale romanului în răstimpul 1899—1959. În Anglia, în 1921 el ajunsese la a paisprezecea ediție. A fost tradus atît în franceză (*Dracula. L'homme de la nuit*, trad. de E. și L. Paul-Margueritte, Paris, 1920), cît și în italiană (*Dracula*, trad. de R. Fedi, Milano, 1962). A existat și o tălmăcire în limba rusă, apărută la Sankt Petersburg, în 1913.

mele lui Dracula este tot atît de familiar omului de pe stradă, omului cu pregătire intelectuală mijlocie, ca și cel al eroilor mitologiilor locale, ba uneori chiar le întrece faima.

Cine este nebulosul personaj Dracula, ivit în 1897 ? Cine este autorul lui și de ce documentație s-a folosit ? Sînt desigur întrebări legitime ale cititorului român, care nu-l cunoaște decît pe... Vlad Țepeș ! Ne vom strădui să răspundem succint, spre a dobîndi o imagine clară a mobilurilor redimensionării spectaculoase a personalității literare a voievodului român, departe de locul său de baștină și în plin secol XX. Fiindcă romanul lui Bram Stoker, apărut cum spuneam în 1897, nu a constituit decît punctul de plecare al unei întregi mitologii, s-a răsfrînt și a influențat alte creații paralele, odată cu celebrul Frankenstein, imaginat de Mary Shelley (1797—1851) încă din prima jumătate a secolului trecut.³

Bram Stoker s-a născut la Dublin, în noiembrie 1847, toată copilăria lui fiind marcată de o sănătate șubredă. Din 1864 a început să frecventeze cursurile lui Trinity College din Dublin, în această perioadă lăsîndu-se atras din ce în ce mai mult de viața teatrală din oraș. O reprezentație dintr-o seară din luna august 1867 a piesei *Rivalii* pe scena lui Royal Theatre, l-a pus pentru întîia oară în fața marelui actor Henry Irving. Acesta va reveni la Dublin cu o comedie (*Two Roses*), iar printre spectatori se va afla din nou Bram Stoker, cît și adolescentul George Bernard Shaw. Amîndoi vor decide să devină critici teatrali, prima cronică semnată de Bram Stoker apărînd în *Dublin Mail* în noiembrie 1871. Se pare că tot în această epocă s-a conturat interesul lui pentru vampirism, acesta fiindu-i provocat de publicarea unei scurte povestiri, cu titlul *Carmilla*, scrisă de Joseph Sheridan Le Fanu (1814—1873).⁴ O altă prezență a actorului Henry Irving în Dublin, la 3 decembrie 1876, în rolul lui Eugene

³ Romanul *Frankenstein* datează din 1817. Pentru avaturile acestui din urmă personaj, vezi Radu Florescu, *In Search of Frankenstein*, New York Graphic Society, Boston, Massachusetts, 1975, 244 p. Cartea scrisă de Mary Shelley a fost tradusă recent și în românește, spre deosebire de *Dracula* al lui Bram Stoker, care nu a cunoscut încă la noi nici o tălmăcire integrală.

⁴ Vezi Raymond T. Mc Nally și Radu Florescu, *In Search of Dracula (a true history of Dracula and vampire legends)*, New York Graphic Society, Greenwich, Connecticut, 1972, p. 172—173.

Aram din piesa *Captain Absolute*, va însemna pentru Bram Stoker începutul unei mari prietenii față de acesta. Impresia profundă pe care i-a stîrnit-o actorul și-a notat-o în memorii și constituie încă un element pentru reconstituirea rădăcinilor întruchipării lui Dracula, din romanul de mai târziu : Henry Irving materializa „oroarea teribilă... a răzbunării vampirice a spiritelor“, ochii săi erau „inflexibili ca ochii Destinului însuși“, „mîinile sale se desfăceau elocvent ca un evantai și evoluau încet“, „nu puteai scăpa păcatului său“...⁵. În 1878 Bram Stoker a părăsit Dublinul, împreună cu soția sa Florence Anne Lemon Balcombe, și vreme de douăzeci și șapte de ani a trăit în preajma marelui actor, colaborînd cu el ca director al teatrului Lyceum din Londra, proprietatea lui Irving, ca secretar particular și confident. Apetitul lui Bram Stoker pentru practici și modalități de cunoaștere obscure se recunoaște și din faptul că a făcut parte din asociația *Golden Dawn*, care se ocupa cu magia și obținerea puterilor inițiatice, influențînd și alte spirite alese ale Angliei Victoriene⁶.

Două sînt punctele de tangență ale romanului lui Bram Stoker cu legenda din veacul XV : numele Dracula și Transilvania. Dar amîndouă aceste elemente au răzbătut în literatura vest-europeană încă mai dinainte. În iunie 1858, Victor Hugo a compus poemul *Sultan Murad*, care a trecut apoi în binecunoscuta sa *Legendă a secolelor*. Iată ce citim în poemul lui Hugo :

Vlad boyard de Tarvis appelé Belzébuth
Refuse de payer au Sultan le tribut
Prend l'ambassade turque et la fait périr toute
Sur trente pals plantés au bord de la route
Mourad accourt brûlant moissons, granges, greniers,
Bat le boyard, lui fait vingt mille prisonniers,
Puis, autour de l'immense et noir champ de bataille
Bâtit un large mur tout en pierre de taille,
Et fait dans les creneux pleins d'affreux cris plaintifs,
Maçonner et murer les vingt mille captifs,

⁵ Bram Stoker, *Personal Reminiscences of Henry Irving*, 2 volume, Londra, 1906—1907.

⁶ Louis Pauwels și Jacques Bergier, *Le matin des magiciens (Introduction au réalisme fantastique)*, Paris, Gallimard, 1965, p. 335.

Laissant des trous par ou l'on voit leurs yeux dans l'ombre,
Et part, après avoir écrit sur le mur sombre :
„Mourad tailleur de pierre, à Vlad planteur de pieux“.⁷

Se pare că în acest pasaj Victor Hugo s-a inspirat din lectura *Istoriei Imperiului Otoman* de Dimitrie Cantemir, a cărei primă ediție în limba franceză a apărut la Paris, în 1743⁸. De asemenea, Transilvania a fost aleasă de Jules Verne ca loc al desfășurării acțiunii unuia din romanele sale de anticipație, *Castelul din Carpați*⁹. Evident însă, sîntem departe de a susține că cele două opere franceze au exercitat vreo influență în opțiunile literare ale lui Bram Stoker.

Se pare că scriitorul irlandez a luat contact cu numele Dracula și reminiscențe ale legendei lui prin intermediul discuțiilor cu profesorul maghiar Arminius Vambery, la care se referă de altfel — în cuprinsul romanului *Dracula* — unul din personajele principale, profesorul Abraham (prenume identic cu cel al scriitorului !) Van Helsing din Amsterdam : „L-am rugat pe prietenul meu Arminius, de la Universitatea din Budapesta, să mă informeze. A existat, într-adevăr, un voievod Dracula (în original : *Voivode Dracula*), care și-a cîștigat renumele în lupta contra turcilor, dincolo de fluviul care mărginește teritoriul otoman ? Dacă lucrurile stau așa, atunci nu a fost un om obișnuit ; pentru că în acel timp, și secole mai tîrziu, a fost pomenit ca cel mai inteligent, mai abil și

⁷ Victor Hugo, *La légende des siècles. La fin de Satan-Dieu*, ed. Jacques Truchet, Gallimard, Paris, 1955, p. 278—279 ; vezi și I. C. Bistrițianu, *Pe marginea poemului „Sultan Murad“ de Victor Hugo*, în *Anuarul Liceului Coriolan Brediceanu din Lugoj*, 1941 și Radu Florescu și Raymond T. Mc Nally, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler (1431—1476)*, Hawthorn Books, Inc., New York, 1973, p. 146—147.

⁸ Dimitrie Cantemir, *Histoire de l'Empire Othoman où se voyent les causes de son aggrandissement et de sa décadence*, trad. M. de Jonquières, Paris, 1743 (pentru această traducere și celelalte ediții din secolul XVIII, vezi Alexandru Dușu, în volumul *Dimitrie Cantemir historian of South East European and Oriental Civilisations*, București, 1973, p. 14—19).

⁹ Ultima traducere românească : Jules Verne, *Castelul din Carpați*, trad. de Vladimir Colin, Editura Tineretului, București, 1967, 183 p. Pentru sursele de informație ale lui Jules Verne în ce privește Transilvania, vezi Dinu Moroianu, *Jules Verne și „Călătoriile lui extraordinare“*. Editura Tineretului, București, 1962, p. 188—189.

mai viteaz fiu al «țării de dincolo de pădure» (= Transilvania).¹⁰ Numele lui Arminius Vambery revine și într-un alt capitol al cărții, ceea ce confirmă că el a reprezentat una din sursele de bază ale documentării lui Bram Stoker: „Așa cum am aflat din cercetările prietenului meu Arminius din Budapesta” — spune din nou, la un moment dat, același personaj Van Helsing —, Dracula „a fost, pe când trăia, cel mai minunat om. Soldat, om de stat și alchimist... El a avut o minte strălucită, o învățătură fără egal și o inimă care nu a cunoscut teama sau remușcarea...”¹¹ În sfârșit, o frază dintr-un monolog al contelui Dracula ne poartă iarăși cu gândul la faptele eroului real: „Cine a fost dacă nu unul din neamul meu voievodul care a traversat Dunărea și i-a bătut pe turci pe chiar pământul lor?”¹²

Este de asemenea sigur, dacă ținem seamă de penultimul citat transcris mai sus, că Bram Stoker a consultat în legătură cu Transilvania cartea scrisă de Emily de Laszowska Gérard, *The Land beyond the Forest*, apărută la Londra în anul 1888.¹³ A avut probabil în mână niște hărți ale estului Europei, consultate la British Museum, precum și unele dicționare și enciclopedii ale timpului. Nu este însă cazul să dăm curs liber unei impresii de mare seriozitate a documentației, care ar putea eventual reieși din detaliile din textul romanului spicuite pînă acum. Contrar unei păreri de curînd formulate, nu credem ca Bram Stoker să fi cunoscut în mod direct, la prima mîină, nici unul din izvoarele din sec. XV—XVI cu privire la Vlad Țepeș, nici unul din pamfletele germane și

¹⁰ Bram Stoker, *Dracula*, New York, 1971, p. 268.

¹¹ *Ibidem*, p. 334.

¹² *Ibidem*, p. 38. Pentru relațiile dintre Bram Stoker și Arminius Vambery, precum și pentru alte aspecte legate de problema genezei romanului, o bună prezentare la Raymond T. Mc Nally și Radu Florescu, *In Search of Dracula...*, p. 174—181; și în lucrarea mai recentă a aceluiași, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler...*, p. 149—156. Arminius Vambery a publicat în Anglia două cărți cu caracter autobiografic: *His Life and Adventure with...*, Londra, 1884 și *Story of My Struggles: The Memoirs of Arminius Vambery*, 2 vol., Londra, 1904.

¹³ Identificare datorată lui R. T. Mc Nally și R. Florescu, *In Search of Dracula...*, p. 179; vezi și *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler...*, p. 151—152.

nici măcar *Cosmografia* lui Sebastian Münster¹⁴. Altfel nu se explică de ce scriitorul a făcut din Dracula un nobil „secui“ (sic!)¹⁵ și nici sărăcia de date despre isprăvile lui reale sau imaginare, prezente însă din plin în textele ce i-au consemnat legenda originară. Localizarea lui Dracula în Transilvania a venit totuși din *Cosmografia* lui Münster, foarte probabil dintr-o ediție germană, dar prin mijlocirea informațiilor comunicate de profesorul Arminius Vambery¹⁶.

Ar fi exagerat să-l muștrăm pe Bram Stoker că nu s-a documentat suficient asupra adevăratei personalități a lui „Dracula“. Intenția scriitorului nu a fost nicidecum să creeze un roman istoric dedicat voievodului de la mijlocul secolului XV, ci doar să găsească un pretext și un cadru pentru povestea cu vampiri imaginată de el. După cum s-a subliniat de altfel, cu drept cuvânt, ficțiunea lui Stoker se situează pe linia unei literaturi anterioare ce a gravitat în jurul teme vampirismului¹⁷, literatură pe care, de fapt, a încununat-o și consacrat-o în pragul secolului nostru. Unele interpretări definesc pe de altă parte romanul ca o reacție contra literaturii „respectabile“ practicate în Anglia epocii victoriene, impregnată de scepticism materialist și falsă pudoare.¹⁸ Marelui său succes s-ar datora fascinației exercitate asupra subconștientului maselor de cititori, provocată prin exploatarea literară a unui principiu psihanalitic¹⁹.

Dar a sosit timpul să înfățișăm pe scurt subiectul însuși al romanului. Din ruinele castelului său transilvănean, așe-

¹⁴ Cf. R. T. Mc Nally și R. Florescu, *In Search of Dracula...*, p. 178 și 180.

¹⁵ Bram Stoker, *Dracula*, ed. cit., p. 37—39. La p. 39, Stoker face indirect referire la o altă lectură ce nu încapă îndoială că l-a impresionat profund, *Arabian Nights* de Sir Richard Burton (ediții în 1870 și 1893), în care erau traduse povestiri hinduse cu vampiri (vezi și Radu Florescu și Raymond T. Mc Nally, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler...*, p. 158 și 164—165).

¹⁶ Acesta din urmă a cunoscut desigur textul povestirii germane din sec. XV, inclus în lucrarea lui Engel din 1804, de unde a extras știrea cu privire la expediția lui „Dracula“ pe malul turcesc al Dunării.

¹⁷ Vezi lista bibliografică întocmită de R. T. Mc Nally și R. Florescu, *In Search of Dracula...*, p. 212—214.

¹⁸ G. Nandriș, *Le thème de Dracula dans les littératures européennes...*, loc. cit., p. 76—77.

¹⁹ *Ibidem*, p. 76.

zat nu departe de Bistrița, în „Borgo Pass“ — pasul Bîrgăului —, care duce către „Bukovina“, contele Dracula plănuiește să cucerească... Anglia, prin puterile lui magice de strigoii și vampir. Vestea despre existența demoniacului personaj se va afla datorită unui jurnal — tot romanul este alcătuit de altfel în tehnica binecunoscută a colajului unor crîmpeie de „jurnale“ diferite — ținut de un englez, Jonathan Harker, ce fusese trimis contelui de biroul de avocatură Peter Hawkins din Londra. Acesta îi adusese actele pentru cumpărarea unei case de lîngă Londra, care se adăuga altor locuințe și terenuri, din Exeter și din Whitby, pe coasta Yorkshire.

Pregătirile contelui erau de fapt pe terminate și, după ce a încercat să facă o primă victimă din Jonathan Harker, îl regăsim în plină acțiune la celălalt capăt al continentului. Prezența lui se face simțită prin bizare cazuri de maladii, ale căror simptome vor fi studiate și diagnosticate în primul rînd mulțumită profesorului Van Helsing din Amsterdam, chemat la căpățiul domnișoarei Lucy Westenra, cea mai bună prietenă a Minei Murray, logodnica lui Jonathan Harker. Vampirul se manifestă pretutindeni noaptea, făcînd victime de-a valma, printre animalele din grădinile zoologice, în ospiciile de alienați mintali, printre femei. Mușcătura lui fatală, ale cărei urme se zăreau pe gîtul victimelor, pricina acestora o epuizare progresivă — sîngele lor era treptat supt, noapte de noapte, de vampirul invizibil! —, încheiată printr-o moarte aparentă. Dar moartea nu însemna de fapt decît începutul unei alte existențe, cea de vampir în căutare de noi victime. Cel mai periculos lucru era că cei atinși de ciudata boală se complăceau în starea lor, fiind incapabili și refuzînd practic să mai lupte.

Un soi de „comitet“ anti-Dracula se va constitui din profesorul Van Helsing, Jonathan Harker, Mina Murray — devenită între timp Mina Harker —, dr. John Seward, Arthur Holmwood Lord Godalming și un american, Quincey P. Morris, ultimii doi foști aspiranți la mîna răposatei Lucy Westenra. Membrii echipei vor începe o dramatică urmărire a contelui, care-i va duce, prin Varna, Galați și de-a lungul Siretului, pînă în pasul Bîrgăului, în preajma misteriosului castel. La apusul soarelui se va angaja cea din urmă

bătălie cu o ceată de țigani, aliații contelui, acesta fiind surprins și ucis „definitiv”, într-un moment în care noaptea încă nu-i redase puterile teribile. Americanul Quincey Morris va pieri în această supremă înfruntare..., dar Anglia va fi în schimb salvată! Povestea este pigmentată cu obiceiuri folclorice, denumiri și cuvinte „exotice” (pentru cititorul britanic!), amalgamate de Bram Stoker din surse livrești. Cîtăm citeva transcrieri de cuvinte din vocabularul românesc: „mamaliga”, „stregoica”, „boyar”, „hospodar” etc. După moartea scriitorului, văduva lui a mai publicat un alt manuscris al lui Bram Stoker, sub titlu *Dracula's Guest and Other Weird Stories* (Londra, 1914). Cartea deși a fost ecranizată în 1936 în S.U.A. — filmul s-a chemat: *Dracula's Daughter*²⁰ —, nu s-a bucurat nici pe departe de succesul romanului apărut în 1897.

Romanul a fost adaptat pentru teatru încă din 1897. Reprezentația piesei *Dracula or the Un-Dead* în 17 mai 1897, la care a participat și Bram Stoker, a durat mai bine de patru ore. O altă adaptare, intitulată simplu *Dracula* și datorită lui Hamilton Dean (1923), a fost jucată mai întâi la Derby în iunie 1924, iar apoi, din februarie 1927, a trecut la Londra, cu un enorm succes. Același Hamilton Deane va revizui piesa, în colaborare cu scriitorul american John L. Balderston, și o va face să pătrundă pe scenele americane (octombrie 1927), rolul „Regelui-vampir” fiind încredințat actorului Bela Lugosi²¹. Se pare că au fost bătute toate recordurile de pe Broadway în privința numărului de reprezentații cu piese moderne.

Dintre zecile de ecranizări inspirate de romanul lui Bram Stoker, doar trei au constituit momente de vîrf: *Nosferatu oder eine Symphonie des Grauens* (1922, film german — regizor Friedrich Wilhelm Murnau), *Dracula* (1931, producție americană regizată de Tod Browning, cu Bela Lugosi în rolul principal; scenariul s-a bazat, de fapt, pe piesa scrisă de Hamilton Deane și John L. Balderstone) și *The Horror of Dracula* (1958, film britanic regizat de Terence Fisher,

²⁰ R. T. Mc Nally și R. Florescu, *In Search of Dracula...*, p. 217. Alte creații ale lui Bram Stoker, *The Snake's Pass* (1890), *The Mystery of the Sea* (1902), *The Jewel of the Seven Stars* (1904).

²¹ *Ibidem*, p. 163 și 166.

în rolul lui Dracula — actorul Christopher Lee)²². Filmul *Nosferatu* l-a interesat chiar și pe André Gide, care l-a discutat în memoriile sale²³. Iar pe de altă parte, romanul însuși a proliferat, la Istanbul apărînd în 1928 un alt roman, *Kazîgii Voyvoda* de autorul turc Ali Seifi²⁴.

Încă din perioada celui de-al doilea război mondial o bună parte din filmele de groază, inclusiv cele cu Dracula, au părăsit aerul „serios”, accentul căzînd pe efectele comice grotești. Filmul lui Roman Polanski din 1967, *Le Bal des vampires*, s-a constituit — în acest sens — într-un fel de bilanț, un omagiu la adresa filmelor de groază, pe care însă le-a și ironizat concomitent.²⁵ Trebuie totuși adăugat de îndată că filmul de groază este încă departe de a se fi lăsat depășit de vreme, ba chiar în anii din urmă cunoaște o nouă și remarcabilă înflorire pe ecranele occidentale! Și odată cu el, bineînțeles, și Dracula! Recent, presa franceză semnala reluarea la televiziune a adaptării din 1958 a romanului, semnată de Terence Fisher, o creație cît se poate de respectuoasă față de spiritul lui Bram Stoker.²⁶ Pe de altă parte, nu mai puțin de trei noi lung-metraje *Dracula* erau lansate pe piața filmului la începutul anului 1975 (*Du sang pour Dracula*, *Dracula mon amour* și *La légende des sept vampires*), ceea ce o făcea pe Colette Godard să se întrebă în coloanele ziarului *Le Monde* dacă nu cumva asistăm la un

²² *Ibidem*, p. 169. Vezi și lista de filme cu Dracula și vampiri de la p. 216—223. Pentru dramatizarea romanului, vezi Hamilton Dean și J. L. Balderstone, *Dracula dramatized*, New York, 1933.

²³ Vezi remarcă la G. Nandriș, *Le thème de Dracula dans les littératures européennes...*, p. 77.

²⁴ Felician Brînzeu, *Vlad l'Empaleur dans la littérature turque*, în *Revista istorică română*, vol. XVI (1946), p. 68—71. Vezi observațiile juste pe marginea acestui articol, datorate lui Radu Florescu și Raymond T. Mc Nally, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler...*, p. 145 și nota 36, p. 210.

²⁵ R. T. Mc Nally și R. Florescu, *In Search of Dracula...*, p. 217 (nota); revista franceză *L'Express*, nr. 1278, din 5—11 ianuarie 1976, p. 11.

²⁶ Televiziunea franceză a proiectat filmul la 25 septembrie 1975 în cadrul rubricii „Un film, un auteur” (vezi *Le Monde*, an. XXXII, nr. 9538, duminică 21—luni 22 sept. 1975, p. 14; *L'Express* nr. 1263, din 22—28 sept. 1975, p. 4).

„imperialism al groazei“ pe ecrane (evident, cele occidentale!)²⁷.

Prin romanul lui Bram Stoker și, mai cu seamă, prin ecoul extraordinar stîrnit de el, s-a întîmplat un miracol cu legenda lui Dracula. Reînviată și amplificată, cu mijloace moderne, ea a revenit, s-a menținut și se menține în domeniul strict al actualității, al atenției publice permanente, cu prioritate în țările vest-europene și în America de Nord. Pentru aceasta trebuie să-i fim recunoscători autorului irlandez, care a făcut posibil fenomenul. Nu este însă mai puțin adevărat faptul că această legendă din exterior a prelungit doar legenda negativă din secolul XV, modificîndu-i firește conținutul și mesajul. În fond, Bram Stoker, prin intermediul profesorului Arminius Vambery, a pus în joc ca argument pentru personajul său imaginea nefavorabilă pe care acesta o cunoștea din lectura narațiunii germane medievale despre Dracula.²⁸ Constatarea ne este de mare folos spre a discerne și înțelege sensul celei de-a treia etape evolutive a legendei, inițiată cu totul recent, prin anii '70 ai secolului nostru, și care se continuă și acum, sub ochii noștri.

La al nouălea Congres al Federației Internaționale pentru limbi și literaturi moderne, desfășurat la New York în 1963, istoricul britanic de origine română Grigore Nandriș, a fost printre primii care au revelat lumii științifice occidentale identitatea istorică a eroului romanului lui Bram Stoker, făcînd interesante considerații de ansamblu asupra problemei.²⁹

²⁷ Cronică pe marginea celui de-al treilea Festival internațional al cinematografului de la Avoriaz-Franța (24—26 ian. 1975), în *Le Monde*, an. XXXII, nr. 9338, din 23 ianuarie 1975, p. 17. Filmul american *Du sang pour Dracula* (titlul francez), de Andy Warhol, a fost anunțat în numărul din 24 ian., la p. 215.

²⁸ Vezi mai sus nota 16. Patrivit lui R. T. Mc Nally și R. Florescu *In Search of Dracula...*, p. 180, cuvîntul german „wütlich” care apare în textul povestirilor din secolul XV și care înseamnă om feroce, tiran, călău, a putut duce la traducerea literară „monstru însetat de sînge”. Așadar — un temei în plus atribuirii lui Dracula a trăsăturilor vampirice, care neîndoielnic l-a stimulat pe Bram Stoker în alegerea identității „istorice” a personajului său. Dar și o confirmare că legenda re-creată de scriitorul irlandez nu este altceva decît o continuare a legendei negative medievale.

²⁹ Comunicarea din 1963 a fost publicată sub titlul *The Historical Dracula: The Theme of His Legend in the Western and in the Eastern*

Mai rămînea doar ca această spectaculoasă „încarnare“ a lui Dracula să coboare la nivelul accesibil cunoașterii marelui public. Misiunea și-au asumat-o doi istorici americani, dintre care unul iarăși de origine română — Raymond T. Mc Nally și Radu Florescu. Precedată de o intensă campanie publicitară³⁰, apariția cărții lor de popularizare, *In căutarea lui Dracula (In Search of Dracula)* a avut efectul unui trăznet.³¹ Să ne gîndim numai o clipă că mulți din cititorii romanului lui Bram Stoker nu știau nici măcar dacă Transilvania nu este cumva o țară imaginară! A le oferi pe tavă un personaj istoric, cu bogată biografie confirmată documentar, pentru fabulosul conte-vampir, atît de mult exploatat pe marile și micile ecrane, echivala cu o adevărată lovitură de teatru în materie de mitologie modernă.

În esență deci, a treia și ultima etapă din cariera multi-secularei legende poate fi definită prin reîntîlnirea dintre cele două nume, Vlad Țepeș și Dracula, care se despărțiseră în cursul secolului trecut. Numai că la această reîntîlnire fiecare dintre ele s-a înfățișat purtînd o încărcătură simbolică diferită, gata constituită și bine consolidată. Și cum contactul s-a întîmplat în afara hotarelor României, clișeul Dracula creat de Bram Stoker riscă să subsumeze și să domine net chipul lui Vlad Țepeș, pe care literatura și istoriografia modernă și contemporană de la noi l-au așezat cu drept cuvînt în galeria marilor voievozi ai românilor, alături de întemeietorii vieții statale și de cei ce au făcut-o să dăinuie neînterupt, în pofida tuturor vicisitudinilor istoriei. Tendința se remarcă limpede încă din paginile cărții *In căutarea lui Dracula*, în care autorii, inițial poate spre a capta mai lesne interesul cititorilor, au căutat să-și îndrepte atenția spre amănuntele de legendă — faza din a doua jumătate a secolului al XV-lea — sau de istorie reală pasibile

Literatures of Europe, în *Comparative Literature Studies*, University of Maryland, vol. III (1966), nr. 4, p. 367—396.

³⁰ Vezi, de pildă, revista americană *Newsweek* din 6 decembrie 1971, p. 36—37 și revista franceză *Le Nouvel Observateur* din 24—30 ianuarie 1972, p. 42. Articolul din *Newsweek* se intitula *Dracula Omul (Dracula the Man)*...

³¹ Prima traducere în Europa a cărții a apărut în Franța, la Editura Laffont. Volumul a fost publicat pînă în prezent în nu mai puțin de șase limbi.

să dea girul autenticității ficțiunii născute din imaginația scriitorului irlandez. Așa se face că, în încheierea cărții, puși în situația să aleagă între mit și adevăr, ei se declară categoric de partea mitului și, în plus, afirmă că singura trăsătură de unire între cele două personaje — Dracula istoric și Dracula eroul lui Bram Stoker — este sîngele...³² Poate că fenomenul semnalat, care capătă mereu mai multă amploare³³, ar fi putut fi oprit din timp dacă, după cum promiteau într-un articol trimis revistei românești *Magazin istoric*, cei doi istorici americani sus-citați ar fi sprijinit apariția în Statele Unite a unui al doilea volum pe aceeași temă, alcătuit însă în colaborare cu specialiștii din România, pe criterii strict științifice.³⁴ Totuși, ei au preferat să-și întocmească singuri o versiune științifică a cărții *In căutarea lui Dracula*, pe care au publicat-o în 1973, sub titlul *Dracula. O biografie a lui Vlad Țepeș (1431—1476)*³⁵. În cea mai mare parte o conștiincioasă compilație a rezultatelor mai vechi sau mai noi ale istoriografiei românești în privința lui Vlad Țepeș, și această carte este însă pusă sub semnul aceleiași tendințe manifestate anterior. De ajuns să spunem că ultimul capitol, în care autorii și-au propus firește să rezolve „științific” enigma personalității lui Vlad Țepeș-Dracula, se cheamă pur și simplu: *Fiu al Diavolului, vampir, sau tactician al terorii?* (*Son of the Devil, Vampire, or Tactician of Terror?*)³⁶. Coordonatele pe care se poartă discuția

³² Raymond T. Mc Nally și Radu Florescu, *In Search of Dracula...*, p. 189—190.

³³ Chiar în 1972 a apărut în Statele Unite ale Americii și Anglia o elucubrație pseudo-științifică, sub semnătura lui Gabriel Ronay, *The Dracula Myth*, W. H. Allan, Londra și New York, 1972, X + 180 p. (Recenzie critică foarte aspră în *Miorița — A Journal of Romanian Studies*, vol. II, nr. 1, decembrie 1974, Hamilton, Noua Zeelandă, p. 27). Singura lucrare serioasă publicată în Occident în ultimii ani este cea scrisă de Gianfranco Giraud, *Drakula...*, Veneția, 1972, 160 p. (Vezi și recenzia pozitivă de Șerban Papacostea, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XIII (1974), nr. 5—6, p. 794—798).

³⁴ Vezi *Magazin istoric*, an. III (1969), nr. 12, p. 45.

³⁵ Radu Florescu și Raymond T. Mc Nally, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler (1431—1476)*, Hawthorn Books, Inc., New York, 1973, XIV + 242 p.

³⁶ *Ibidem*, p. 164—181 (notele la p. 212—214).

sînt elocvent sintetizate, încît nu mai sînt necesare alte comentarii ! ³⁷.

Este o obligație de onoare a istoriografiei noastre, în asemenea condiții, să restabilească integral adevărul istoric, să îndrume cursul actual al legendei voievodului pe făgașul unei discuții științifice autentice, care să lumineze nepărtinitor și temeinic fiecare aspect al acestei complexe și fascinante personalități românești a Europei medievale. Nu o monografie sau două pot avea pretenția de a epuiza problematica ridicată de biografia și epoca lui Vlad Țepeș. Doar strădania conjugată a unui întreg grup de specialiști, cu pregătiri și unghiuri de vedere diferite, ar dispune de posibilitatea impunerii perspectivei românești într-un nou dialog internațional. Comemorarea unei jumătăți de mileniu de la moartea lui „Dracula” — anticipată deja cu nedisimulat interes în presa occidentală — constituie un bun prilej pentru inaugurarea acestui dialog, însăși cartea de față nevrînd să fie de fapt decît un simplu preambul.

Vlad Țepeș în literatura română

Este cît se poate de semnificativ că intrarea lui Vlad Țepeș în orbita culturii moderne românești s-a petrecut în același ținut în care au luat naștere și textele narațiunilor medievale despre el : Transilvania. Meritul de „ctitor” literar al eroului în această fază a culturii noastre revine unuia din cei mai de frunte reprezentanți ai Școlii ardelenе, Ion Budai-Deleanu (1760—1820), cu a sa capodoperă *Țiganiada*, epopee „eroico-comico-satirică” în douăsprezece cînturi, redactată într-o primă formă în anul 1800, reluată apoi și definitivată către primăvara anului 1812. ³⁸ Nu e puțin lucru de spus că ideea

³⁷ La capitolul observațiilor pozitive, ni se pare a fi cu totul lăudabil efortul celor doi istorici de a aduna o bibliografie cît mai completă, atît literară cît și istorică, română și străină, în legătură cu voievodul român (vezi *Ibidem*, p. 215—228). De asemenea, în ambele cărți scoase, merită relevată contribuția autorilor la elucidarea ambianței culturale și a surselor care au dus la închegarea romanului lui Bram Stoker. În acest sens le-am și citat, dealtfel, deseori în paginile precedente.

³⁸ Vezi I. Budai-Deleanu, *Opere*, 2 vol., ediție critică de Florea Fugariu, studiu introductiv de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1974 și 1975.

literară a acestei opere „monumentale, care se ridică asemenea unui munte peste modestele coline de la începuturile literaturii române moderne“, inaugurând direcția „poeziei epice și sociale“³⁹, a fost extrasă din legenda din a doua jumătate a secolului XV în legătură cu Vlad Țepeș-Dracula, mai precis din anecdota cu țiganii puși de voievod să lupte contra turcilor, ce figurează în versiunea germană a povestirilor.

Se știe că intenția reală a lui Budai-Deleanu a fost nu aceea de a face literatură de evocare istorică, ci de a folosi modalitatea literară spre a critica și satiriza violent instituțiile feudale contemporane lui, de pe pozițiile claselor asuprite național și social, inclusiv ale burgheziei transilvănene în formare.⁴⁰ În acest sens, el nu avea nevoie de un erou cu totul exemplar, de tipul lui Ștefan cel Mare al Moldovei sau Mihai Viteazul al Țării Românești — și are grijă s-o spună indirect în *Prolog*⁴¹ —, ci de o figură mai complexă, pe care izvoarele păreau să i-o recomande în persoana lui Vlad Țepeș, domn dramatic angajat în politica de întărire a autorității domnești, contra intereselor marii boierimi. Cităm :

Zicea că boierii sînt supuși
Așa domniei ca și țaranii,
Ba fiind în toate mai ajunși,
Nu numai cu sfatul și cu banii,
Ci-însuș cu capul ar fi datori
A țării să fie-ocrotitori.⁴²

Este limpede că ceea ce l-a atras pe Budai-Deleanu către figura lui Vlad Țepeș au fost nu numai pitoreștile ecouri de legendă asupra războiului purtat de el cu turcii, ci și cele

³⁹ Ion Breazu, *Inițiative ardelene în cultura românească*, în *Transilvania*, an. LXXIV (1943), nr. 7—8, p. 544—550 (citată apud Domițian Cesereanu, *Literați și literatură transilvăneană pînă la Unire*, în *Tribuna*, an. XIX (1975), nr. 978 din 18 sept. 1975, p. 4).

⁴⁰ Al. Piru, „*Țiganiada* este întâia mare operă de creație românească în care toate relele regimului de exploatare feudal sînt demascate cu persistență și satirizate cu necruțătoare ironie, egalată în literatura de mai tîrziu numai de un Creangă în proză și de Caragiale în teatru“ (I. Budai-Deleanu, *Opere*, ed. cit., vol. I, p. XL).

⁴¹ *Ibidem*, vol. I, p. 3—4.

⁴² *Ibidem*, p. 89.

despre măsurile lui de justiție socială. Dar merită relevat și faptul că deși mesajul operei sale era implicat nemijlocit în actualitatea politică și socială de la hotarul dintre secolele XVIII—XIX, I. Budai-Deleanu a făcut totuși și o lucrare de excelență restituire literară a epocii și personalității lui Țepeș. Aceasta s-a datorat pregătirii și activității sale de istoric de întinsă erudiție, „întru nimic inferior celorlalți învățați ai Școlii ardelenе, ba chiar, în unele privințe, superior lor“⁴³. Așa a ajuns el la o dimensionare veridică — în bună măsură perfect valabilă și astăzi, a personalității voievodului. Deși Vlad Țepeș ocupă oarecum planul al doilea, alcătuiește mai mult un fundal de epocă care concură la „încifrarea“ mesajului *Țiganiadei*, tentația istoricului răzbate în numeroase pagini. Ne mulțumim să reproducem doar încă o strofă, împreună cu două din notele care o însoțesc :

Așa fu ș-a lui Vlad soarte-amară :
Pismașii zic că-i tiran și multe
Asupra lui scornit-au de ocară,
Și vor ca țara să nu-l asculte ;
Zicu-i și Țăpeluș, că nu iartă
Țîlhării, ci cu țapa le ceartă.

Iată și notele : „Pentru acest Vlad Vodă îndoite sînt cronicile ; unele îl scriu ca pe un tiran cumplit, iar altele ca pe un domn vrednic, însă apreg la pedepsire ; precum să zice și de Ștefan, principu Moldavii, că au fost iute la mînie și vărsătoriu de sînge... Eu socotesc almintre, adecă prietenii lui au scris bine și neprietenii rău...“⁴⁴ Această judecată cumpănită este rezultatul unui spirit critic de istoric modern în toată puterea cuvîntului, care știe să adune și să compare izvoarele — pentru Vlad Țepeș el a consultat nu

⁴³ *Ibidem*, p. XX—XXI (*Introducerea* de Al. Piru). Se știe că I. Budai-Deleanu a lucrat la o mare scriere istorică, în două părți, rămasă neisprăvită, care trebuia să înfățișeze originile locuitorilor Transilvaniei. Titlul ei pare să fi fost : *De originibus populorum Transylvaniae commentatiucula, cum observationibus historico-criticis*. În partea întâi, din care numai primul capitol a fost finisat, meniū să nareze cronologic evenimentele istorice (începînd din antichitate), autorul a vădit un interes deosebit pentru Iancu de Hunedoara și Vlad Țepeș (*Ibidem*, p. XVII—XXI).

⁴⁴ *Ibidem*, p. 91.

numai versiunea germană a povestirilor din secolul XV, ci și sursele bizantine, pe Ducas și Chalcocondil, precum și pe Bonfini —⁴⁵, alegînd miezul faptelor și comentîndu-l din perspectivă proprie. De aceea, Budai-Deleanu poate sluji încă și astăzi drept model autorilor de literatură istorică, care cu toții năzuiesc să alcătuiască opere durabile, dar cu greu sînt dispuși să facă efortul prealabil al meditației îndelungate asupra izvoarelor. O parte din secretul reușitelor unui Budai-Deleanu, unui Sadoveanu sau Delavrancea stă în excepționala lor cultură istorică cu temeiul în fiorul lecturii directe și exhaustive a cronicilor și documentelor. Fiecare dintre ei a fost un mare scriitor, dublat de un mare istoric. Utilizarea concluziilor sumare, uneori pripite și eronate, din manualele sau sintezele pretențioase de istorie nu poate constitui decît un punct de plecare, o primă îndrumare într-o documentare de romancier, însă nu va putea niciodată suplini munca efectivă cu izvoarele de epocă.

Este un fapt cu totul remarcabil și acela că cea dintîi analiză istorică modernă propriu-zisă a domniei și personalității lui Vlad Țepeș a fost făcută tot în cadrul Școlii ardelenene, de către un alt reprezentant al ei de frunte, Gheorghe Șincai (1754—1816), în a sa *Hronica românilor și a mai multor neamuri*⁴⁶. Pasajele despre Țepeș au fost definitive după 1804, probabil către 1810, întrucît în ele este pe larg citată lucrarea lui Engel⁴⁷. Bogăția de fapte scoasă la lumină de Șincai, cu indicarea constantă a izvoarelor folosite, îl așază în capul listei autorilor de maximă seriozitate științifică, ce vor putea fi mereu consultați în vederea punerii bazelor unor viitoare monografii asupra voievodului. Șincai a fost într-adevăr primul istoric român care a delimitat clar cîteva probleme, cîteva semne de întrebare fundamentale în

⁴⁵ Vezi *Ibidem*, p. 92. În nota de la p. 95, I. Budai-Deleanu reproduce după Bonfini anecdota cu solii turci cărora le-au fost înșepenite cu cuie turbanele pe capete.

⁴⁶ Gheorghe Șincai, *Opere*, vol. II, *Hronica românilor*, tom. II, ediție îngrijită de Florea Fugariu, cu note de Manole Neagoe, E.P.L., București, 1969, p. 39—40, 47, 52, 53—60 și 95—97.

⁴⁷ În 1804 Șincai își redactase deja cronica pînă la anul 1660, dar a fost obligat să o reia și s-o refacă după apariția lucrării lui Engel. Noua redactare ajunsese în 1811 pînă la anul 1614 (vezi Gheorghe Șincai, *op. cit.*, ed. cit., vol. I, București, 1967, p. XXXIX și XLI—XLII ale prefeței semnate de Manole Neagoe).

legătură cu domnia lui Vlad Țepeș, ce își păstrează parțial actualitatea și astăzi. Astfel, el și-a exprimat mai întâi nedumerirea în legătură cu rezultatul războiului din 1462, neînțelegînd cum de un grup de izvoare contemporane domnului au proclamat victoria lui desăvîrșită asupra turcilor, atîta vreme cît în același an a fost înlocuit în scaunul domnesc cu favoritul sultanului, Radu cel Frumos. După ce traducea fragmentul din Ducas despre evenimentele din Țara Românească, Șincai scria : „Pîna aci Duca, ci eu nu pricep cu ce rușine s-ar fi înturnat Mahomet II din Valahia, cînd el și-au dobîndit scopul, punînd în locul lui Vladislav V (Vlad Țepeș) domn Valahiei pre Radul IV cel Frumos“⁴⁸.

A doua enigmă istorică bine intuită de Șincai, ea alcătuiind de fapt un aspect esențial al deslușirii mecanismului politic care a dus la înlăturarea voievodului, a fost cea a așa-ziselor „scrisori de trădare“ ale lui Vlad Țepeș. Notează istoricul transilvănean : „Cărtile... încă nu sînt ale lui, ci sînt iscodite de alții, ca să îndrepte pre Matiaș, craiul Ungariei, căci l-au prins fără de vină cînd el au năzuit la dînsul, ca la un prieten și cumnat, pentru că, cînd au avut Vladislav V timp de a scrie unele ca acelea împăratului Mahomet al doilea ?“⁴⁹ Natural că răspunsul implicat de ultima întrebare este naiv. Nu rămîne însă mai puțin punerea problemei în ecuație, al cărei merit exclusiv revine minții de istoric a lui Gheorghe Șincai.

În sfîrșit, Șincai este alături de Budai-Deleanu în a critica judicios conținutul legendei din a doua jumătate a secolului XV : „Cum că Vladislav V, domnul Valahiei, și al doilea fecior al lui Dracula celui bătrîn sau Vladislav III au fost foarte mare tyrran nu se poate tăgădui, dară să fie pătrat⁵⁰ atîtea și așa, cîte și cum scriu despre dînsul, încă nu poci crede. Adecă : să fie țintuit șâlmele de capetele solilor turcești cu cîte trei cue de ferr, pentru că nu le-au pus gios cînd au intrat la dînsul ; să se fie ospătat cu prietenii între turcii cei trași în țeapă ; se fie ospătat și îmbătat pre cerșitori și apoi se-i fie ars de vii, se fie belit și sărat

⁴⁸ *Ibidem*, vol. II, p. 58.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 60.

⁵⁰ Latinism al lui Șincai, derivat din verbul *patror,-ari*, care înseamnă „a face“, „a (în)făptui“.

tălpile turcilor, apoi se fie adus capre, ca se le linge, cum scrie Bonfinie; se fie dus din Țeara Bîrsei 400 de prunci și în loc de a-i învăța limba românească, cum făgăduise părinților, se fie aprins palestra preste ei; se fie îngropat pre casnicii săi pînă în brîu și așe se-i fie săgetat prin ostașii săi; se fie chemat pre românii din Ardeal ca pre niște prieteni la sine, apoi se-i fie tăiat... și altele mai multe, care toate mi se ved a fi numai scornituri, ca cu atîta mai groaznic se-l arate lumei.“⁵¹ În continuare, Șincai atacă și zvonul așa-zisei „catolicizări“ a lui Vlad Țepeș, consemnat la origine în ambele versiuni ale povestirilor din secolul XV: „Ce scrie... despre Vladislav V, adecă că după ce s-au trimis în Roma <sic !> de Matiaș craiul și, botezîndu-se acolo, după aceeaia tocma creștinește au viețuit, numai de rîs sînt vrednice“⁵². Asemenea observații, făcute încă în prima istorie științifică unitară a tuturor românilor, oferă singurele premise valabile ale reluării oricînd, în viitor, a problemei lui Vlad Țepeș-Dracula.

Nu întîmplător l-am introdus și discutat acum, îndată după Budai-Deleanu, pe Gheorghe Șincai. Ei aparțin împreună Școlii ardelenene, iar Școala ardeleană în veacul XVIII și la începutul celui următor a fost reprezentativă nu numai pentru ținutul în care a luat naștere și a activat, ci pentru cultura română în ansamblul ei. Ea constituie, de fapt — așa cum s-a subliniat și cu alte prilejuri⁵³ —, o anume fază a dezvoltării culturii românești, dincolo de vremelnicele ei hotare. Dealtfel, după cum știm bine astăzi, *Hronica* lui Șincai a hrănit din plin cugetul generației pașoptiste din Moldova și Țara Românească.

Vremurile de puternică reînviere a sentimentului național, de eforturi neîtrerupte pentru emanciparea din învechitele cadre feudale și pentru făurirea unui stat românesc unitar și independent, nu puteau găsi în planul culturii un mai bun sprijin decît în apelele continuu la marile figuri ale trecutului, un Mircea cel Bătrîn, un Vlad Țepeș, un Ștefan cel

⁵¹ Gheorghe Șincai, *op. cit.*, ed. cit., vol. II, p. 59—60.

⁵² *Ibidem*, p. 60.

⁵³ Vezi, de pildă, Vasile Netea, *Pe drumul unității naționale (Studii și evocări)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 16. Despre istoriografie, autorul afirmă: „Școala ardeleană a fost în realitate însăși școala istorică românească într-o anumită fază a dezvoltării ei...“.

Mare sau Mihai Viteazul, Dar trebuie spus din capul locului că nici una din aceste figuri de voievozi, cu excepția lui Mihai Viteazul, nu a întâlnit în limitele literaturii și istoriografiei romantice autorul pe care-l merita. Numai înzestratul patriot Nicolae Bălcescu a întrunit calitățile de scriitor și istoric menite să dea o operă de excepție, cum a fost și rămîne *Românii supt Mihai Vodă Viteazul*. Ne vom mulțumi deci, în cazul lui Vlad Țepeș, să trecem doar în revistă câteva din încercările de evocare literară și istorică lăsate moștenire de secolul XIX, renunțând la orice analiză specială. Încă din 1837, personalitatea domnului îl preocupa pe Aaron Florian⁵⁴, ca și pe Mihail Kogălniceanu⁵⁵. În preziua revoluției de la 1848, Ion Catina scria o dramă în două acte intitulată *Vlad Țepeș*. Altă piesă de teatru, cu același subiect, va încerca în 1858 obscurul G. Mavrodollu. Cîteva ani mai tîrziu, în 1863, Dimitrie Bolintineanu tipărește la București *Viața lui Vlad Țepeș Vodă și Mircea cel Bătrîn*, iar în aceeași epocă Alexandru Odobescu își scrie cunoscuta evocare *Cîteva ore la Snagov*, fără îndoială cea mai izbutită operă literară în care este prezentă figura voievodului. De altfel singura care a biruit povara timpului⁵⁶.

O mențiune separată se cuvine firește ecoului numelui lui Vlad Țepeș în creația eminesciană. Este vorba de celebra *Scrisoare a III-a*, pe care poetul o încheie astfel :

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de
cronici ;

Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.

Cum nu vii tu, Țepeș Doamne, ca punînd mîna pe ei,

Să-i împarți în două cete : în smintiți și în mișei,

Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,

Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni !⁵⁷

⁵⁴ Aaron Florian, *Vlad Țepeș*, în *Muzeul Național. Gazetă literară și industrială*, II (1837—1838), p. 21.

⁵⁵ Mihail Kogălniceanu, *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*, I, Berlin, 1837, reeditat în : Mihail Kogălniceanu, *Opere*, II, *Scrieri istorice*, ediție de Alexandru Zub, Editura Academiei, București, 1976, p. 105, 110, 112—114.

⁵⁶ O primă analiză a personalității literare a lui Vlad Țepeș în cultura noastră modernă și contemporană au întreprins Radu Florescu și Raymond T. Mc Nally, *Dracula. A Biography of Vlad the Impaler...* p. 138—145.

⁵⁷ M. Eminescu, *Poezii*, Casa Școalelor, București, 1943, p. 123.

Dacă în întreaga perioadă romantică a existat o reală osmoză între literatură și istoriografie, multe din lucrările din a doua categorie putînd foarte bine figura și în cea dinții, odată cu Xenopol, Bogdan și Iorga, rigoarea științifică nu mai îngăduie confuzii sau suprapuneri. În domeniul literaturii, în pragul secolului nostru personalitatea lui Vlad Țepeș l-a atras pe Alexandru Vlahuță, care în anul 1914 a publicat un fragment din actul I al unei piese de teatru ce urma să aibă patru acte. Piesa *Vlad Țepeș* este singura încercare dramatică la care s-a încumetat Vlahuță.⁵⁸ Ulterior, Mihail Sorbul va duce pînă la capăt piesa *Praznicul calicilor*, inspirată direct dintr-una din anecdotele care au compus nucleul legendei din secolul XV.

Nu intenționăm să alcătuim un inventar complet al încercărilor literare din jurul lui Vlad Țepeș. Cîte o poezie în revistele literare⁵⁹, cîte un roman repede uitat⁶⁰ nu schimbă impresia generală că Țepeș a rămas mereu una din obsesiile neîmplinite ale literaturii românești. Dacă pentru Mihai Viteazul s-a ivit un Bălcescu care să facă prea frumoasă literatură în haină de istoric, dacă pentru Ștefan cel Mare s-a găsit un Sadoveanu, care să facă genială treabă de istoric în haină de romancier, în cazul lui Vlad Țepeș nu s-a întîmplat încă nici una, nici alta. Și poate că faima romanului lui Bram Stoker va putea fi dislocată la un moment dat nu atît prin isprava istoricilor, cît mai cu seamă prin sclipirea de talent a unui scriitor român. E un îndemn și o speranță.

Să adăugăm și un cuvînt despre prezența voievodului în arta plastică modernă și contemporană românească. Meritul primului succes durabil îi revine lui Theodor Aman (1831—1891), cu ale sale tablouri, *Vlad Țepeș și solii turci* și *Boierii surprinși la ospăț de trimișii lui Vlad Țepeș*. Recent, la o sumă de ample manifestări artistice, ca de pildă

⁵⁸ Fragmentul tipărit în 1914 a fost republicat recent, în *România literară*, an. VIII (1975), nr. 52 din 25 decembrie, p. 13. Al. Bojin susținea în *Universul literar* din 10 mai 1941 că ar fi consultat manuscrisul piesei în familia scriitorului.

⁵⁹ George Vaida, *Vlad Țepeș*, în *Convorbiri literare*, LXXV (1942), nr. 1—2.

⁶⁰ Al. Mitru, *Săgeata căpitanului Ion*, București, 1967 (ecranizat, sub același titlu, acum cîțiva ani).

Salonul anual de grafică '75 (Sala Dalles din București — octombrie 1975) sau Salonul municipal de pictură și sculptură '75 (tot Sala Dalles — decembrie 1975—ianuarie 1976), au fost expuse câteva lucrări de reală valoare, care îmbogățesc substanțial iconografia domnului în viziune modernă. Amintim astfel gravura în metal *Voievod*, semnată de Marcel Chirnoagă, xilogravura *Pedepsirea solilor turci* de Dan Strîmbu și sculptura *Vlad Țepeș* de Iosif Constantin⁶¹.

În sfârșit, de curînd presa anunța și o încercare din domeniul muzicii, prezentarea unor fragmente din opera *Vlad Țepeș* de Gheorghe Dumitrescu.⁶²

Efigia voievodului

A sosit rîndul nostru să desprindem câteva concluzii din confruntarea istoriei și legendei lui Vlad Țepeș. Nu încapе îndoială că ne găsim în fața celei mai întinse în spațiu legende avînd în centru personalitatea unui voievod român. Persistența ei în timp, la români, n-ar putea rivaliza decît cu aceea a lui Ștefan cel Mare. Iar istoria, după părerea noastră, vine să confirme că această aureolă mitică i-a fost conferită pe drept lui și nimănui altcuiva. Spunem aceasta mai ales datorită rolului politic european jucat de Vlad Țepeș. Nici un alt voievod român nu a fost pus în situația de a acționa în condiții atît de speciale, în chiar momentul dispariției unui milenar imperiu, cel bizantin, și înainte ca instalarea celui nou — cel otoman —, care i-a luat locul, să se insereze în peisajul politic european și să capete valoarea unui factor de echilibru. Domnul Țării Românești din anii 1456—1462 s-a aflat deci angajat la o cotitură a istoriei, a fost prins între două lumi încă total ostile. Era firesc, credem, ca orice gest al lui să aibă un larg ecou, la toate nivelele, pe măsura încordării generale existente în această parte a Europei. Cît de însemnat a putut să pară efortul lui militar din 1462 în conștiința est-europeană, ne dăm repede seama atîta vreme cît ne gîndim că în aceiași ani Apusul se risipea numai în lupte de strict in-

⁶¹ O fotografie a acestui bust a fost publicată în *România literară*, an. IX (1976), nr. 1 din 1 ianuarie, p. 5.

⁶² Vezi comentariul favorabil al criticului Alfred Hoffman, *Două opere cu subiect istoric*, în *România liberă*, an. XXXIII (1975), nr. 9433 din 22 februarie, p. 2.

teres local! Deoarece cum ar putea fi altfel definit războiul din Anglia dintre Roza albă și Roza roșie — casele York și Lancaster — început în 1460? Sau războiul pornit în 1465 în Franța de Carol, conte de Charolais — viitorul Carol Temerarul —, aliat cu alți prinți francezi în *Ligue du bien public*, contra regelui Ludovic XI? Rebeliuni nobiliare, detronări de regi sau persecuții de vrăjitoare — aceasta era imaginea oferită de lumea creștină occidentală din pragul celei de-a doua jumătăți a secolului XV, când Țepeș cuteza să ridice sabia împotriva Semilunei.

Din perspectiva istoriei românești, politica externă a lui Vlad Țepeș nu mai are însă nimic ieșit din comun. Atitudinea lui antiotomană a avut antecedente, a continuat o tradiție, ce va fi ilustrată și ulterior, de cei mai de seamă domni din țările române extra-carpaticе. De ajuns să cităm pentru Țara Românească numele lui Mircea cel Bătrîn, Dan II sau Vlad Dracul — dintre înaintași —, sau cele ale lui Radu de la Afumați și Mihai Viteazul — dintre succesori, ca să vedem imediat că nu avem de-a face deloc cu un „caz“ Vlad Țepeș, atunci când vorbim de raporturile cu Imperiul otoman ale lumii românești în veacurile XIV-XVI. Numai condițiile deosebite de istorie generală în care a domnit el au făcut să ia naștere o legendă cu dimensiuni excepționale, depășind mult hotarele Țării Românești.

Tot în domeniul politicii externe ar fi instructivă și o paralelă între etapele urmate de Vlad Țepeș și cele pe care le-a parcurs, într-o domnie din fericire mult mai lungă, Ștefan cel Mare al Moldovei. Într-o vreme în care relațiile internaționale, pe plan european, nu erau de conceput în afara legăturilor de vasalitate, stabilite între statele mari și cele mici, amîndoi au acționat în spiritul aceluiași gând — Ștefan față de Ungaria și Polonia, Vlad față de Ungaria —, izbutind în final să transforme tradiționalele raporturi suzerano-vasalice pe care le întrețineau cele două puternice regate cu țările lor în noțiuni fără conținut.⁶³ Știm prea bine astăzi că pacea încheiată de Țara Românească în toamna anului 1460 cu Ungaria și Transilvania venea după ani întregi de relații încordate, în care coroana

⁶³ Pentru Ștefan cel Mare, vezi Șerban Papacostea, *Stephen the Great Prince of Moldavia (1457—1504)*, București, 1975, p. 51.

maghiară încercase nu o dată să-l înlătore pe Țepeș din scaunul domnesc, în bună înțelegere cu centrele comerciale ale sașilor din sudul Transilvaniei. Pacea aceasta nu făcea în realitate decât să consfințească o stare de fapt: absența oricărei posibilități a regatului Ungariei de a controla sau modifica situația din Țara Românească. Regele Matiaș Corvin în final a preferat să trateze pe picior de egalitate o alianță politică și militară anti-otomană cu Vlad Țepeș, căutînd să-l „lege”, după obiceiul feudal, doar în mod simbolic, printr-o căsătorie cu o rudă a sa. Dealtfel, această înrudire era dorită de ambele părți — așa cum reiese indirect din scrisoarea domnului din Giurgiu, din 11 februarie 1462 —, ea constituind o garanție în plus de ajutor pentru Țepeș în viitorul conflict cu turcii.

Novator credem că a fost Țepeș vodă numai în privința politicii interne. Pînă la el, domnii Țării Românești fie au colaborat cu marea boierime, realizîndu-se astfel un echilibru între cei doi factori politici care guvernau țara, fie au fost dominați de boieri, ca de pildă în cazul lui Alexandru Aldea (1431—1436). De fapt, acest ultim tip de domnie și-a făcut loc mai ales după moartea lui Mircea cel Bătrîn, în condițiile luptei dintre Dănești și Drăculești, cînd fiecare nou candidat la tron depindea de acordarea sau retragerea sprijinului cîte unei grupări din sînul marii boierimi. Ori, Vlad Țepeș a inaugurat un al treilea tip de domnie, autoritară, în care, prin măsuri aspre, boierimea a fost silită — e drept, temporar — să se încline în fața politicii domnului. Acest tip de domnie va fi reluat, în cursul secolului următor, în primul rînd de însuși fiul lui Țepeș, Mihnea cel Rău (1508—1509)⁶⁴, iar apoi de Mircea Ciobanul (1545—1559, cu întreruperi)⁶⁵. Întărirea autorității domnești s-a dovedit absolut salutară în ambianța externă atît de dificilă de la începutul veacului de maximă expansiune a Imperiului otoman, marcat de domnia sultanului Mehmet II „Cuceritorul”. Ea a îngăduit concentrarea efortului întregii țări întru înlăturarea primejdiei des-

⁶⁴ Vezi Alex. Lapedatu, *Mihnea cel Rău și ungerii*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, I (1921—1922), Cluj, 1922, p. 61—68.

⁶⁵ Vezi Ștefan Andreescu, *La politique de Mircea le Pâtre*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, t. X (1972), nr. 1.

ființării statale. Și acesta este cu adevărat marele merit al lui Vlad Țepeș, de a fi fost conducătorul potrivit la momentul potrivit, coincidență care totdeauna în istorie a vădit calitatea de dănuire a neamului din mijlocul căruia s-a ridicat și el. Să-i reaşezăm deci icoana în galeria de chipuri ale marilor voievozi ai românilor, și să ne înclinăm cu pietate în fața ei, privind în același timp cu mândrie și nețărmurită încredere în viitor...

Un ultim cuvânt despre așa-zisele „cruzimi” făptuite de Țepeș. Dacă rememorăm și punem din nou față în față cele două versiuni ale legendei lui, constatăm ușor că numai cea occidentală exacerbează acest aspect. Lăsînd la o parte faptul că ea a luat naștere și a fost difuzată dintr-un mediu ostil voievodului, să ne aplecăm iarăși o clipă asupra atmosferei din Europa apuseană a vremii, bîntuită de fanatisme religioase, sfîșiată de veleitățile centrifuge ale nobililor, care erau gata oricînd să-și manifeste setea de putere mai întîi și întîi prin instituirea terorii absolute. Cînd în Italia aceleiași epoci asasinatele familiei Borgia făceau legea, să ne mai mire apetența publicului occidental de atunci pentru aureole însîngerate? Așa cum astăzi un film occidental pentru a deveni comercial trebuie să respecte anumii parametri, acceptînd deliberat o anumă cotă de mistificare a realității, sensibilitatea omului sfîrșitului de secol XV al Europei apusene pare a nu mai fi fost posibil de trezit decît în prezența imaginilor unor suplicii extrem de rafinate, care să depășească uzura sa cotidiană în această privință. Astfel, versiunea germană a povestirilor despre Dracula voievod, care a stat de fapt la temelia legendei occidentale și a prelungirii ei moderne — reprezentată de romanul lui Bram Stoker, cu tot cortegiul de variații — nu mai poate constitui, după părerea noastră, temă de discuție serioasă pentru evocarea personalității lui Vlad Țepeș.⁶⁶

⁶⁶ Cînd lucrarea de față se afla în curs de tipărire a apărut studiul lui Francisc Pall, *Du nouveau sur l'action de Ianco de Hunedoara en Valachie pendant l'année 1447*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, t. XV (1976), nr. 3, p. 447—463, care argumentează pe larg în același sens cu cele susținute de noi în privința duratei celei dintîi domnii a lui Vlad Țepeș.

CUNUNA GLORIEI ÎN NUMELE DRAGOSTEI DE ȚARĂ

La mai bine de două veacuri după dispariția voievodului Vlad Țepeș, învățatul cărturar muntean Constantin Cantacuzino Stolnicul scria: „frumos lucru iaste den greșalele altora să tocmim viața noastră și nu ce alții au făcut să cercăm, ci ce bine făcut va fi noi a urma să ne punem înaintea”. Este o nobilă definiție a funcției istoriei, care se constituie neîncetat, epoci de-a rîndul, în obiect de reflecție și pildă. Și chiar dacă fiecare etapă istorică selectează din învățămintele trecutului pe cele care corespund sensibilității și necesităților perioadei respective, nu este mai puțin adevărat că există anumite direcții, anumite sensuri fundamentale care străbat neabătut evoluția în timp a fiecărui popor.

Dimensiunile personalității lui Vlad Țepeș nu pot fi just apreciate decît pornind de la această premisă. Iar atunci nu mai este suficient să ne referim strict la istoria Țării Românești, care nu a constituit decît un cadru politic temporar și restrîns, pentru o parte a poporului român, ci la istoria întregului neam, indiferent de vremelnicele hotare medievale. Ajungem astfel să ne dăm seama că domnia lui Vlad Țepeș în Țara Românească se înscrie într-un efort secular și unitar al neamului românesc pentru emancipare de sub tutela străină, sub orice înfățișare s-a prezentat ea de-a lungul istoriei. Între anii 1456—1462 această sfîntă luptă pentru libertate a întregului popor s-a întruchipat și a purtat numele *Vlad Țepeș*, așa cum — ceva mai devreme — ea se numise

Mircea cel Bătrîn sau *Iancu de Hunedoara*, iar mai târziu se va numi *Ștefan cel Mare*, sau *Radu de la Afumați*, *Petru Rareș* sau *Mihai Viteazul*. Dacă alăturăm toate aceste nume de mari conducători români și le înșirăm cronologic, constatăm cu ușurință că, practic, a existat o aspirație neconținută și manifestă spre autonomie și libertate, greul răspunderii luptei asumându-și-l rînd pe rînd toate cele trei provincii istorice românești. Chiar dacă numai lui Mihai Viteazul i-a fost dat să unească pentru prima oară în faptă pe toți românii, același gând și aceleași speranțe îi uniseră încă de mult într-un destin comun — acela de neobosiți războinici sub steagul libertății. Să ne reamintim o clipă de gestul tînărului Vlad Țepeș, din primăvara anului 1457, cînd l-a ajutat să dobîndească scaunul domnesc al Moldovei pe un alt tînăr prinț român, pe Ștefan, căruia mai târziu poporul i-a conferit apelativul „cel Mare”. Toată acțiunea lor politică și militară care i-a făcut vestiți în conștiința posterității a izvorît dintr-un gând unic, slujit cu dîrzenie, curaj și destoinicie pînă la cea din urmă suflare: anularea oricărei dependențe, fie ea față de puterea împărăției păgîne de pe malurile Bosforului, fie — nu mai puțin — față de orgolioasele regate creștine ale Ungariei și Poloniei.

În privința lui Vlad Țepeș socotim nimerit să întărim această ultimă afirmație cu un text pe care în paginile precedente l-am menționat numai în treacăt. Este vorba de un pasaj din cuprinsul scrisorilor pe care curtea regală din Buda le-a trimis la 3 și 6 martie 1458 neguțătorilor sași din cetatea Sibiului și din care reiese în mod surprinzător că aceștia erau făcuți vinovați de conflictul cu Țara Românească: „vă poruncim cu hotărîre că, dacă ați pricinuit strîmbătăți și pagube supușilor lui (Vlad voievod), să le îndreptați, iar pe viitor sînteți datori să întrețineți și să cultivați pacea și liniștea cu acest voievod și cu supușii lui” (*cum eodem Wayvoda et ad eum pertinentibus pace et bona tranquillitate uti et frui debeatis*). Semnificația recomandării transmise de căpeteniile regatului Ungariei nu este alta decît recunoașterea incapacității de a influența în vreun fel politica domnului Țării Românești. Puternicul regat de la miazănoapte era cel ce fusese adus acum în fond să „cultive pacea și liniștea” cu Țara Românească a lui Vlad Țepeș și să considere că este mai bine să-l aibă pe domnul de acolo

prieten, iar nu dușman. S-a adevărit astfel în întregime de-
viza cu care Vlad Țepeș și-a început a doua domnie : „Atunci
cînd un om ori domn e puternic și tare, atunci poate face
pacea cum vrea ; dar, cînd e fără putere, unul mai tare va
veni asupra lui și va face cu dînsul ce va voi“ (10 septembrie
1456). Și se mai vede în chip limpede că domnul român nu
făcea deosebire între dominații, cea „creștină“ fiind tot atît
de urîtă cît și cea „păgînă“.

Prestigiul uriaș pe care și l-a cucerit vodă Țepeș în ochii
celor mai înverșunați dușmani ai săi, turcii sultanului Meh-
met, reiese cu osebire din două mărturii contemporane. Cităm
mai întîi elogiul aparținînd însuși sultanului și care ni s-a
păstrat prin intermediul cronicii lui Chalcocondil : „Machmut
minunîndu-se mult“ de disciplina ostașilor domnului Țării
Românești, ar fi „adăugat cu oarecare teamă pentru situa-
ția sa, că dacă acesta <Vlad Țepeș> ar avea o armată în-
semnată, s-ar putea să ajungă la mare putere“. În altă îm-
prejurare, tot după Chalcocondil, Mehmet II, „cuprins de
uimire, spunea într-una că nu poate să ia țara unui bărbat
care face lucruri așa de mari și, mai presus de fire, știe
să se folosească așa de domnia și de supușii lui. Mai spunea
că acest bărbat, care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de
mai mult.“ Aceste cuvinte de laudă ar putea părea exage-
rate, eventual ar putea chiar stîrni bănuiala că sînt rod al
admirației cronicarului bizantin, care doar le-a pus în gura
sultanului, dacă nu ar exista atîtea alte mărturii indirecte
care să le confirme. Cel care, la 11 februarie 1462, anunța
din Giurgiu : „nu voim să fugim înaintea sălbăciei lor
<a turcilor>, ci să avem, în orice chip, luptă cu dînșii“ și-a
respectat într-adevăr pînă la capăt și într-un mod strălucit
legămîntul, în numele unei nețărmurite dragoste de țară și
de libertate.

Plin de tîlc este și un alt fapt pe care am dori să-l des-
prindem din letopisețul vremii lui Țepeș. De fapt, este o a
doua permanență a întregii noastre istorii, care se regăsește
și în anii atît de zbuciumați de care ne-am ocupat, parcă
tocmai spre a confirma că nimic nu a putut-o limita, ascunde
sau strivi. Este într-adevăr de-a dreptul uimitor că în clipe
de grea restriște, cum au fost cele ce au urmat îndată după
căderea Bizanțului, activitățile constructive nu au încetat nici
un moment în Țara Românească. Sînt angajate ample lucrări

de extindere la reședințele domnești din Tîrgoviște și București, precum și la cetatea Poienari, sînt construite sau refăcute biserici și mănăstiri (Tîrgșor, Snagov etc.). Totul, de parcă în acei ani nu ar fi existat nici o amenințare din afară, de parcă nu ar fi fost pusă în cumpănă la un moment dat însași ființa statului. Tot acest efort constructiv fără răgaz ilustrează în fond unul și același lucru : sentimentul încrederii poporului român în durata sa, dincolo de orice vitregii ale istoriei, încredere în biruința finală, în cîștigarea unei vieți libere, în care toate aspirațiile sale să-și găsească împlinirea.

SUMMARY

The figure of Vlad the Impaler (Vlad Țepeș), voivode of Wallachia about the middle of the fifteenth century, has been a subject for much discussion in modern and contemporary Romanian historiography.

Of late, the debate has been joined by a number of foreign historians, who have found out that, under the name of „Dracula“, the Romanian prince was the model for the hero of the famous novel by the Irish author Bram Stoker (*Dracula*, 1897). Now, five centuries after the death of Vlad the Impaler-Dracula, we are, no doubt, offered a good occasion again to meditate upon this highly complex and fascinating personality. The present book aims, first of all, to analyse closely the phases of the emergence of the medieval legend about him, which enjoyed a surprisingly wide diffusion throughout Europe in the fifteenth and sixteenth centuries. This is, after all, in the author's opinion, the only way leading to a true-to-life image of that enigmatic personage. And it is only thus that we can correctly appraise the information Bram Stoker had when he constructed the counterfeit myth of Dracula.

In the first part of the book, entitled *Vlad the Impaler-Dracula. The historical personage and his age*, the author attempts, on the basis of Romanian and foreign documents and chronicles, to provide a biography, as detailed as possible, of the Romanian prince, with the aim of comparing it later on with the medieval texts that have recorded Vlad's legend, the so-called German and Slavonic stories, actually two collections of anecdotes of a literary-historical character, written down and disseminated in the latter half of the fifteenth century. It should be emphasized from the start that the three major stages of the Romanian prince's life, corresponding to the periods in which he occupied

the throne of Wallachia (1448 ; 1456—1462 ; 1476) are closely situated in time around a moment of crucial significance for the history of south-east Europe : the conquest of Constantinople, the capital of the centuries-old Byzantine Empire, by the armies of the Ottoman sultan Mohammed II, in the year 1453. That event and the resumption of the Ottoman offensive towards the centre of Europe in the ensuing years made for a substantial enhancement of the political and military role of Wallachia on the Lower Danube. While paying tribute to the Porte already since 1415—1417, the state between the Carpathians and the Danube was still dependent on the Christian kingdom of Hungary as well. This double suzerainty actually reflected the inability of either power — the Ottoman Empire and Hungary — to dominate it exclusively, Wallachia being thus enabled to safeguard its autonomy. No doubt, about the middle of the fifteenth century the greater threat came from the Infidel, who one by one destroyed and engulfed all the remains of the Byzantine Empire and the Christian states in the Balkans. For that reason Wallachia did not hesitate to fight the Turks whenever occasion arose, joining all the Christian leagues (Varna, 1444 ; Kossovopolje, 1448). In fact, this is the principal merit of Vlad the Impaler-Dracula before history : in 1462 he led a difficult anti-Ottoman campaign, which thwarted Sultan Mohammed II's intention to bring Wallachia within the boundaries of his empire proper (as had happened earlier on with Serbia and Bulgaria). The extraordinary echo evoked by Vlad the Impaler's exploits among his contemporaries is accounted for, in the author's opinion, by the fact that no other Romanian voivode had ever found himself in such a position, of acting under so peculiar circumstances, at the very moment when a millenium-old empire, the Byzantine, disappeared and before the new one replacing it, the Ottoman, could find its place in the European political context and assume the status of a factor of equilibrium.

The prince of Wallachia was thus, in the years 1456—1462, involved in a turning-point of history, caught between two worlds still utterly hostile to each other. It was therefore only natural that each of his actions, from the moment he rose to battle, should have a wide echo in every quarter, proportionate to the general tension then existing in this part of Europe.

An apparently curious situation : although he has remained in history as a champion of the anti-Ottoman struggle, Vlad the Impaler-Dracula first managed to ascend the Wallachian throne — in the autumn of 1448 — with the help of the Turks! The author interprets this circumstance in relation to an internal political reality which had

emerged in Wallachia on the death of Voivode Mircea the Old (1418) and which is described in the writings of Aeneas Sylvius Piccolomini (Pope Pius II) and Nicolaus Olahus: the so-called "strife between the Dan and Dracula families", i.e. the struggle for the throne between the two branches of the Wallachian dynasty, descended from the brothers Dan (1377—1386) and Mircea the Old (1386—1418). Since Vlad Dracul, the father of Vlad the Impaler-Dracula, had been removed from the throne and killed, together with his elder son Mircea, in December 1447, following a military intervention by the governor of Hungary, and voivode of Transylvania, the Romanian Iancu of Hunedoara, the young prince Vlad, who was then a hostage with the Turks, tried to avenge the death of his father and to secure his inheritance with the help of the Turkish forces on the Danube. The short-lived victory of Vlad the Impaler-Dracula was possible thanks to the fact that his rival, Vladislav II, the son of Dan II and a protégé of Iancu of Hunedoara was then out of the country, accompanying Iancu in Serbia, where he took part — at the head of a body of troops from Wallachia and Moldavia — in the battle of Kossovopolje (17 — 19 October 1448). Despite the Turkish victory in that battle, Vlad the Impaler-Dracula could not retain the princely throne: Vladislav II returned home and managed to drive him away, probably assisted by the Moldavians who had fought in the Romanian contingent at Kossovopolje.

After several years of wanderings, first in the Ottoman Empire, then to Moldavia and Transylvania, and again to Moldavia, Vlad the Impaler-Dracula once more became, in the spring of 1456, a candidate for the throne of Wallachia. Now he was supported by Iancu of Hunedoara. This collaboration with the former enemy of his family was due to the new political orientation of the reigning prince of Wallachia, Vladislav II, who from 1449 gradually drew closer to the Turks, no more showing any intention of opposing them. That tireless Romanian crusader, Iancu of Hunedoara, could not tolerate such a flaw in the political and military system which he had for years built up and captained and which included, besides Hungary and Transylvania, both Moldavia and Wallachia. For this reason, having — as a preliminary step, aimed at consolidating the southern border of Transylvania — withdrawn from Vladislav II the Transylvanian feuds of Amlaş and Făgăraş, in 1453 and, respectively, 1455 (an action also regarded as a means of political pressure, designed to bring the Wallachian ruler back into line with his policy, in return for a promise to recover these possessions), Iancu of Hunedoara resorted, on the eve of the Turkish attack on Belgrade (July 1456), to the radical solution of replacing Vladislav II.

Moreover, it seems that the young pretender Vlad the Impaler-Dracula also enjoyed support inside Wallachia, from a grouping of high boyars. The action, started from Transylvania and lasting from 15 April to 3 July 1456, was successful and Vladislav II lost his life at Tîrgşor. The elimination of Vladislav II and the accession of Vlad Dracul's son was thus a move in the plan devised by Iancu of Hunedoara for reinforcing the left flank of the Christian front on the Lower Danube, on the eve of the great siege of Belgrade directed by Sultan Mohamed II "the Conqueror".

Yet just as the Turkish victory at Kossovopolje did not sensibly alter the external position of Wallachia, their check at Belgrade also failed to influence it very much. Neither event was decisive for the fate of Hungary, and even less for that of the Ottoman Empire. Thus we can better understand why Vlad the Impaler-Dracula, as soon as he had confirmed his vassalage to the king of Hungary and granted privileges to the Transylvanian cities of Braşov and Sibiu, in the autumn of 1456 resumed relations with the Turks, to whom he paid tribute for a period of two years. Such a gesture could not fail to affect his political relations with Hungary, which reacted promptly by sending, in December 1456, a pretender from the other branch of the Basarab princely family (Dan, the son of Vladislav II) to Țara Bîrsei, close to the northern border of Wallachia.

With a few brief interruptions, up to the autumn of 1460 Wallachia's relations with Hungary and Transylvania remained rather strained. This was also due to the protectionist measures taken by Vlad the Impaler-Dracula, which were a heavy blow to the trade interests of the Transylvanian Saxon merchants of Braşov and Sibiu. They showed their hostility by harbouring and supporting various pretenders to the throne of Wallachia, which determined Vlad the Impaler-Dracula to retaliate militarily in southern Transylvania and to seize the goods of and impale a great number of Transylvanian Saxon traders captured on Wallachian territory. Also in these early stages of his second reign he embarked on another external action full of consequences: in the spring of 1457 he sent military aid to Prince Stephen of the Moldavian princely house, thereby enabling him to take the throne of Moldavia — the Romanian land on the eastern side of the Carpathians — and begin a long and glorious reign (1457—1504).

In the autumn of 1460, Vlad the Impaler-Dracula and the new king of Hungary, Matthias Corvinus (1458—1490) ended the state of tension between their two countries and concluded a secret anti-

Ottoman alliance, the treaty being preceded by a settlement concerning Wallachia's relations with the Saxon trade centres in southern Transylvania. This alliance was one of the moves aimed at putting into practice the anti-Ottoman crusade planned by Pope Pius II and approved by the representatives of the Christian powers — with the exception of Poland — at the Mantua congress in 1459. With a view to organizing and animating the front on the Lower Danube, Hungary would receive in the following years important subsidies from the Senate of Venice and the Holy See.

Wallachia was the first to join battle, in the winter of 1461—1462. Its confrontation with the Ottoman Empire was hastened, in the author's view, by the treachery of a number of Turcophile high boyars, who in 1461 informed Sultan Mohammed II of the secret alliance between Vlad the Impaler-Dracula and King Mathias Corvinus. As a result, the sultan sent the Romanian ruler a final summons to pay the tribute arrears — for the years 1459, 1460 and 1461 — and ordered Hamza Beg of Nikopol to ensnare and capture him. The plan failed, and in late January and early February of 1462 Vlad the Impaler-Dracula crossed the Danube at the head of his army, destroying the Turkish garrisons and ravaging all the region lying on the southern bank of the river. The raid, crowned with success, marked the beginning of the war of 1462.

The second victory of the Romanian forces led by Vlad the Impaler-Dracula was won in May 1462.

Prior to the start of the bulk of the sultan's forces — during the spring Mohammed II had gathered an army which, according to contemporary sources, was "very great, second only to that the emperor used to conquer Byzantium" — a body of troops under the Grand Vizier Mahmud Pasha the Greek was sent to guard the right bank of the Danube, with the mission of preventing another incursion by the Wallachian ruler. Hoping to win an easy victory, the grand vizier overdid it: he crossed the river, attacked and devastated a Romanian fortress, and came back to the river bank loaded with spoils and slaves. At the fording-place he was surprised by a lightning attack launched by the Wallachian voivode's forces, and lost more than half of his men, as well as all the loot and slaves. The news of this defeat caused a great panic at Constantinople, where the Ottoman population began to flee across the Bosphorus, and put the sultan in a state of rage.

The Wallachian expedition of Mohammed II took place in June 1462. At the same time his fleet, which entered the Danube from the Black Sea, laid siege to the fortress of Chilia, at the mouths of the

river, but failed to take it. The Wallachian prince's tactic was to scorch the earth before the enemy and to remove the population into the mountains. He avoided an open battle with the Ottoman forces, who had an overwhelming numerical superiority. Besides the unsuccessful attempt to stop the Turkish army from crossing the Danube, in the other three battles fought inside Wallachia the initiative was invariably taken by Vlad's forces. Particularly noteworthy is the famous night attack made near the princely seat, Tîrgoviște, with the aim of killing Sultan Mohammed II. Although the sultan's tent was not reached, the Ottoman camp suffered losses, to which the troops' panic and discouragement was added. It seems that after that daring attack the sultan, who also feared that the voivode might get some help from the king of Hungary, decided to withdraw from Wallachia. He arrived at Adrianople on 11 July 1462, having failed to defeat Vlad the Impaler-Dracula and turn Wallachia into a Turkish pashalik, as he intended to at the outset of the campaign. All he could do was to leave near the Wallachian border a body of troops with a pretender, Radu the Handsome — a younger brother of Vlad, who had been a hostage with the Porte since their father's reign.

Skirmishes with those troops continued throughout the summer of 1462, but they would have had no notable effect if a great number of Vlad's boyars had not decided to make peace with the Ottoman Empire and accept the terms of Mohammed II. The sultan gave up the idea of altering the status of Wallachia, but demanded the replacement of Vlad the Impaler-Dracula with his brother Radu the Handsome, who was faithful to the Turks. These terms were doubtless very favourable, considering the fate of the South-Danubian states, recently destroyed or absorbed into the Ottoman Empire. They were made possible only by the heroic, unflinching resistance of the Wallachian army.

However, Vlad the Impaler-Dracula thought that the war should be carried on till the liberation of the Balkans and Constantinople from Turkish domination. When Radu the Handsome was acknowledged ruler by most of the high boyars, he withdrew to southern Transylvania with the few men still faithful to him. There he waited for the help promised by his ally, King Matthias Corvinus, with a view to resuming hostilities by an offensive designed not only to bring him back the throne, but also to take him across the Danube.

Late, in October 1462, after a march which lasted over three months and whose very duration casts a first shadow of doubt upon the king's intention to open hostilities, Matthias Corvinus himself arrived

at Braşov, where he met the Romanian prince. Negotiations were held for about five weeks, the king constantly stating that he was prepared to carry out the plan suggested by Vlad the Impaler-Dracula. Nevertheless, when about the middle of November 1462 the Romanian prince began moving towards the mountain passes in order to enter Wallachia, accompanied by his own forces and by a vanguard of the Hungarian army, a secret order from King Matthias to the latter led to the apprehension of Vlad. Recent investigations have shown that the seizure of Vlad on a false charge of treachery was but a pretext to stop the „campaign” of the Hungarian king. In fact, Matthias Corvinus did not seek, for the moment, a confrontation with the Ottoman Empire — he would do that only in 1463 — since his attention was focussed on the conflict with Emperor Frederick III of Habsburg, who, backed by a strong faction of Hungarian magnates, threatened his throne from central Europe.

To justify the arrest of Vlad the Impaler-Dracula, whose efforts were watched by most of Europe's political circles (particularly in Rome and Venice), steps were taken in two directions: three “traitorous” letters were forged and presented as coming from the voivode who, allegedly, was in secret preparing to defect to the Turks in the thick of the forthcoming battle; on the other hand, the king's court at Buda launched a violent defamatory campaign against Prince Vlad's personality, using to this end the complaints of the Saxon merchants of Braşov and Sibiu.

After twelve years spent in Hungary as a prisoner of King Matthias Corvinus, Vlad the Impaler-Dracula once more participated in the wars with the Turks. Thus, in October 1475 he was in Bosnia, where he led a raid towards the town of Srebica; then, in August 1476, he fought in Moldavia, on the side of Stephen the Great, and at the end of 1476 he briefly occupied, for the third and last time, the princely throne of Wallachia. He was treacherously murdered from behind by a man the Turks had infiltrated into his retinue, while watching the progress of the battle with the Ottoman expeditionary force sent to overthrow him.

Elements of the agitated biography of Vlad the Impaler-Dracula were recorded and amplified in the anecdotes about him which circulated during the latter half of the fifteenth century.

The second part of the book, entitled *Lights and Shades of the Legend*, deals with the evolution of the hero's literary image from the Middle Ages to the present day. The exegesis starts from the very etymologies suggested in the course of time for the name of “Dracula”

(with meanings ranging from "evil, artful man" or simply "devil" to an endearing diminutive, "the loved one") and continues with a succinct presentation of the two versions, Slavonic and German, of the medieval stories about the Wallachian prince.

The Slavonic version, written probably in 1486 and diffused later on in Russia, where it circulated in many successive manuscript copies, is compared with the contemporary Byzantine and Turkish sources. The author finds a close connection between the views held by the anonymous writer of *The Story about Voivode Dracula* on the personality of the Wallachian prince and those of the Byzantine chroniclers, notably of Laonicus Chalcocondylas, who has left us the most copious information concerning Vlad's actions and movements. We are actually in the presence of a positive trend of opinion throughout the south-east of Europe, among the Orthodox Christian population, who eagerly and hopefully watched the Romanian prince's heroic struggle against the Turkish invaders. The folklore woven around the personality of Vlad the Impaler-Dracula, which described him as a strict, but upright, daring and gallant man, can be detected even in the Turkish chronicles, generally quite hostile to him.

This comparison leads to the idea that the text of the Slavonic version of *The Story about Voivode Dracula* is a literary product organically connected with the spiritual atmosphere of south-east Europe in the second half of the fifteenth century. In consequence, the earlier theory that its author was either Feodor Kuritsin, the ambassador of the grand duke of Russia to King Matthias Corvinus' court at Buda, or a member of his suite, must finally be discarded. Far more probably, the author should be looked for in the person of a Romanian Orthodox scholar of Transylvania — possibly a clergyman — as some Romanian historians and philologists have already suggested. Moreover, the present author has found a significant typological identity between the text in question and another medieval Romanian writing produced quite independently and until now regarded as unique: Ion Neculce's *A Number of Words* (the first half of the eighteenth century). This typological identity cogently proves that the idea of the Slavonic version of *The Story about Voivode Dracula* is a natural element of the stock of literary ideas prevailing in medieval Romanian culture. Together with *A Number of Words*, this text points to a class of writings which emerged on the foundation of medieval historical folklore and provides a highly fertile ground for considerations on the history of the old Romanian mentalities.

The German version of the stories about Voivode Dracula was produced also in Transylvania, earlier than the Slavonic one, already in the first part of 1462, by a Saxon scholar of Sibiu or, far more probably, Braşov. It perfectly reflects the state of mind then prevalent in these trading cities lying close to the northern border of Wallachia. In view, of the protectionist policy followed by Vlad the Impaler-Dracula in respect to trade on Wallachian territory and of his armed reprisals in support of that policy, the hostility of the author of the text towards the Romanian prince, whom he depicts as a cruel and barbarous tyrant, is fully understandable. But precisely because of this circumstance, one must proceed warily when using the German stories to reconstruct the true image of Vlad the Impaler-Dracula. In his novel, Bram Stoker drew inspiration only from late echoes of this negative side of the medieval legend. For that reason his portrait of the prince is particularly sombre, the "vampire" Dracula being in fact but a prolongation of the image of the "tyrant" as described in the German version of the fifteenth-century stories.

A major role in diffusing the negative literary image of the Wallachian voivode was played by the royal court at Buda, which from the autumn of 1462, when Vlad was arrested and the anti-Ottoman "campaign" discontinued, was highly interested, as mentioned above, in defaming his personality. This explains why the diffusion of the German version towards central and western Europe was strongly stimulated, the story being translated also into Latin in the chancellery at Buda and a copy of the translation being sent to Pope Pius II in Rome, along with one of the so-called "traitorous" letters allegedly captured in Transylvania by King Matthias Corvinus' men. Later on the German text was widely disseminated in Germany by printing, its first edition dating probably from 1488.

In the course of time, as the political interests which dictated the hostile propaganda of the Buda court dwindled in importance, the adverse literary image of the prince was also attenuated. The best example in this respect is the passage on Vlad the Impaler-Dracula included in the chronicle of Antonio Bonfini (c. 1427—c. 1502), written from January 1487, in which the official chronicler of Matthias Corvinus, the king of Hungary, came to mention Dracula's "unheard-of justice", at the same time utterly ignoring the treachery charge brought up in 1462. The same process can also be followed by comparing the successive variants of the German version, which while losing certain precise historical data and details, acquire anecdotal elements somewhat more favourable to the hero.

The relation between the two versions, the German and the Slavonic, points to the existence of an original folklore nucleus, adapted and oriented conformably to the milieux generating them. This is a highly interesting phenomenon of medieval culture, which once more illustrates the twofold opening of the Romanian space, to the western, Roman Catholic, cultural horizon and to the eastern, Byzantine-Orthodox, from which it received influences and towards which it then radiated (as in the case of the Dracula legend). It is obvious, in the author's view, that the starting-point in reconstructing the real image of the prince must be — in addition to the chronicles and documents — the Slavonic version of *The Story about Voivode Dracula*, which depicts him as acting in the spirit and under the impulse of the Byzantine imperial tradition.

The final judgment on Prince Vlad's personality, when all the various distortions and exaggerations have been removed, can only be a favourable one, confirming the impression that prevailed among the Orthodox Christian peoples of south-east Europe in the latter half of the fifteenth century and the conclusions of most of Romania's modern historians. Vlad the Impaler-Dracula remains an outstanding figure of the fifteenth century, an exemplary embodiment of the Romanians' aspirations for freedom and independence. By his political and military actions, supported with sympathy and great hopes by all the countries in south-east Europe, Vlad the Impaler-Dracula was indeed a most illustrious political personality of his time.

INDICE DE PERSOANE

A

- Adorno, Giovanni, podestat genovez din Focsea Nouă 160.
- Albert, vicecancelar regal și preposit al episcopiei de Eger 70.
- Albert de Istenmezö, vicecomite al secuilor 124.
- Albu, vistier 79, 82.
- Albu, Corneliu 16.
- Albu cel Mare, boier 81, 82, 83.
- Albul Toxabă, boier 82, 155, 158.
- Alexăndrel, domn al Moldovei 47, 48, 49.
- Alexandru Aldea, domn al Țării Românești 13, 82, 155, 268.
- Alexandru cel Bun, domn al Moldovei 18, 47, 48.
- Alfons V de Aragon și Neapole, rege 23, 97, 158.
- Alibeioglu Ahmed-bei, comandant în oastea otomană 113.
- Altenberger, Thomas, primar al Sibului 135.
- Andreeescu, Ștefan 18, 24, 41, 49, 58, 87, 149, 185, 187, 190, 240, 268.
- Apostol, postelnic 79
- Armbruster, Adolf 11, 14, 15, 230.
- Așik-pașa-Zade, cronicar turc 32, 113, 151.
- Avramescu, Aristița 187.
- Ayrer, Marcus, tipograf german 212.

B

- Baiazid II, sultan 151.
- Bakalopulos, A. 43.
- Balbi, Domenico, sol venețian la Constantinopol 108, 122, 123, 125, 128.
- Balderston, John L. 253, 254.
- Balea, paharnic 57.
- Balotă, Anton 171, 187, 189.
- Barbara, soția lui Sigismund de Luxemburg 156.
- Barbul, ban (Craiovescu) 60.
- Basarab (Basarabii), nume domnesc frecvent în Țara Românească 15, 17, 150.
- Basarab I, domn al Țării Românești 81, 128, 201.

- Basarab II, domn al Țării Românești 13, 33.
- Basarab cel Bătrîn sau Laiotă, domn al Țării Românești 78, 79, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 144.
- Basarab cel Tânăr, domn al Țării Românești 58, 99, 144, 150, 180, 216.
- „Barabas“, vezi *Bîrlăbaș*.
- Báthory, Ștefan, căpitan al trupelor regale din Transilvania 138, 139, 141.
- Bălcescu, Nicolae 22, 264, 265.
- Bărbulescu, Corneliu 187.
- Bătrîna, Adrian 90.
- Bătrîna, Lia 90.
- Beheim, Michael 80, 130, 132, 199, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 231.
- Bejan Roșul, boier 79.
- Benedict de Boithor, sol al regelui Matiaș Corvin 72.
- Bergier, Jacques 248.
- Berivoi, boier 79, 84.
- Berza, Mihai 41.
- Bianu, Ion 104, 113, 114, 118, 121.
- Binder, Pavel 66, 75, 76.
- Bistrițianu, I. C. 249.
- Bîrlăbaș („Barabas“), boier în suita pretendentului Dan 79.
- Bocignoli, Michael din Raguza 124, 127, 147.
- Bodin, boier 17, 87.
- Bogdan, Ioan 5, 7, 9, 27, 48, 52, 57, 58, 59, 64, 67, 69, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 99, 103, 111, 136, 138, 139, 140, 148, 153, 154, 155, 188, 191, 192, 196, 197, 201, 206, 207, 208, 212, 216, 239, 265.
- Bogdan II, domn al Moldovei 47, 48, 49, 50, 145.
- Bogdan, Dobăca, vornic 79.
- Bogrea, Vasile 158.
- Bojin, Al. 265.
- Boldur, Alexandru V. 195, 196.
- Bolintineanu, Dimitrie 264.
- Bonfini, Antonio umanist italian 24, 43, 130, 131, 226, 227, 228, 232, 261, 263.
- Bora, boier 84.
- Borgia, familia 269.
- Borgia, Cesar 242.
- Bran, boier 79.
- Branković, Gheorghe, despot al Serbiei 37, 39, 51, 54.
- Brata de la Cojoni, boier 130.
- Brata Supt Coastă, boier 130.
- Bratul de la Milcov, boier 85.
- Brătianu, Gh. I. 51.
- Breazu, Ion 259.
- Brînzeu, Felician 254.
- Browning, Tod 253.
- Buda, stolnic 65.
- Budai-Deleanu, Ioan 258, 259, 260, 261, 262, 263.
- Buonaccorsi-Callimachus Filippo, umanist italian 54, 213, 214.
- Buriu, spătar 86.
- Burton, Sir Richard 251.

C

- Cantacuzino, Constantin Stolnicul 271. 109, 110, 111, 112, 115, 116, 117, 125, 131, 137, 154, 159,
- Cantacuzino, Gh. I. 87, 88. 161, 163, 164, 165, 166, 167,
- Cantemir, Dimitrie 249. 171, 184, 185, 186, 233, 234, 261, 273.
- Capoianu, Maria 16.
- Caragiale, Ion Luca 259. Chase, James Hadley 246.
- Carol Quintul, împărat german 15. Chihaiia, Pavel 18, 58, 82, 83, 84, 85, 90, 145, 157, 220.
- Carol Temerarul, duce de Burgundia 267. Chircă, Haralambie 85.
- Casimir IV Jagello, rege al Polonei 45, 96, 109. Chirnoagă, Marcel 266.
- Catavolinos (Katabolinos), diac elin în slujba turcilor 100. Chițimia, I. C. 235, 241.
- Catina, Ion 264. Christie, Agatha 246.
- Cazacu, Matei 13, 25, 26, 27, 29, 31, 33, 34, 37, 54, 55, 56, 185, 211, 216, 231. Cîrstea, sto'nic 57.
- Cazan, Crețul, boier 57. Cîrștian, pîrcălab 135.
- Cazan al lui Sahac, boier 57, 64, 65, 86, 130. Codrea, vornic 64, 83.
- Câmpina, Barbu T. 8, 119, 120, 122, 123, 124, 126, 129, 130, 131, 172. Coica, vistier 35.
- Cândea, Virgil 241. Coica al lui Utmeș, boier 57.
- Ceaușescu, Nicolae 10. Colin, Vladimir 249.
- Cernica din Țara Făgărașului 52. Colțea, boier 35.
- Cesereanu, Domițian 259. Conduratu, Gr. C. 56, 59, 98, 130, 198, 199, 211, 220, 221, 223.
- Cessi, R. 96. Constantin, Coman, boier 79.
- Chalcocondil, Laonic, cronicar bizantin 19, 23, 24, 25, 37, 38, 39, 47, 62, 63, 81, 84, 86, 94, 95, 100, 105, 106, 107, 108, Constantin, Iosif 266.
- Constantinescu, N. 88.
- Constantiniu, Florin 127.
- Copoiu, N. 128.
- Costăchescu, Mihai 45.
- Craioveștii, familie de boieri 17.
- Creangă, Ion 259.
- Critobul din Imbros (Mihail Kri-topulos), cronicar bizantin 46, 61, 62, 105, 119, 154, 161, 166, 167, 168.

D

- Dabija, Eustratie, domn al Moldovei 192. Dan I, domn al Țării Românești 13, 14, 17, 81, 171.
- Dadul, boier 130. Dan II, domn al Țării Românești 13, 15, 17, 18, 19, 25, 27, 33, 38, 42, 78, 87, 171, 267.
- Dadul din Racoți, boier 130.

- Dan, boier în sfatul lui Radu cel Frumos 130.
- Dan, boier muntean, sol al lui Vlad Țepeș 70.
- Dan, nume domnesc frecvent în Țara Românească 150.
- Dan, pretendent, fiul lui Vladislav II 59, 62, 63, 70, 72, 73, 74, 78, 79, 82, 84, 93, 148, 153, 199.
- Dan, văr primar al lui Nicolaus Olahus 15.
- Dan, Mihail P. 22, 24, 32, 137.
- Dani, vezi *Dăneștii*.
- Dăneștii 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 25, 33, 38, 58, 74, 78, 81, 83, 84, 268.
- Deane, Hamilton 253, 254.
- Deatco, stolnic 130.
- Decei, Aurel 24, 25, 31, 40, 236.
- Delavrancea (Barbu Ștefănescu) 261.
- Delioglu Umur bei de Ianina, comandant în oastea otomană 114.
- Dimitru, vezi *Dumitru*.
- Dlugosz, Ian 18, 49.
- Donado da Lezze 92, 96.
- Doyle Sir Arthur, Conan 246.
- Dracea, armașul din Mănești (Vlad Țepeș) 151, 152.
- Dragomir, paharnic 79, 84.
- Dragomir, vornic 130.
- Dragomir Ruhat („Brostus”), boier 79, 84.
- Dragomir Țacal, boier 64, 85.
- Dragomir Udriște, boier 57.
- Dragulii, vezi *Drăculeștii*.
- Drăculeștii 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 33, 38, 74, 81, 83, 268.
- Duca, boier (din Greci) 64, 65, 130.
- Ducas, Mihail (?), cronicar bizantin 19, 33, 62, 101, 105, 109, 111, 148, 159, 160, 161, 162, 166, 167, 184, 261, 262.
- Dumitrescu, Gheorghe 266.
- Dumitru, logofăt 130.
- Dumitru, spătar 35, 57.
- Dușu, Alexandru 249.

E

- Ebendorfer, Thomas, cronicar austriac 230, 231.
- Efrosin, călugăr și copist de manuscrise 172, 190, 191.
- Elena, soră a lui Nicolaus Olahus 15.
- Elian, Alexandru 41, 42, 164.
- Elisabeta, soția lui Iancu de Hunedoara 69.
- Eminescu, Mihai 264.
- Enăceanu, Ghenadie, episcop 130.
- Engel, Johann Chr. 187, 201, 207, 212, 242, 261.
- Enveri, cronicar turc 113, 115, 116, 117.
- Eupraxia, monahia 50.
- Evrenosbeiglu Ali-bei, comandant în oastea otomană 114, 117, 118.

F

- Fedi, R., traducător în italiană al romanului *Dracula* 246.
- Feriz-bei 51.
- Filitti, I. C. 17.
- Firuz-bei, Mehmed fiul lui 31, 102.

Fisher, Terence 253, 254.
Florescu, Radu 212, 216, 247, 250,
251, 253, 254, 256, 257, 264.
Florian, Aaron 264.
Fochi, Adrian 171.
Fraknoi, Wilhelm 73, 97, 132.

Francken, Mathias, tipograf german 212.
Frederic III de Habsburg, împărat german 51, 73, 97, 131, 224.
Fugariu, Florea 258, 261.

G

Galeș, vornic 86.
Gattilusio-Paleolog, familie stabilită în insula Lesbos-Mitilene 160.
Gavril Protul, întîistător al Muntelui Athos 151.
Gheorghe Biró (Birăul) 76.
Gherghina, comis 86.
Ghibănescu, Gh. 7.
Giurescu, Constantin C. 8, 9, 13, 50, 58, 93, 99, 108, 119, 193.
Giurescu, Dinu C. 9, 67, 108, 119, 129.
Gide, André 254.
Giraud, Gianfranco 236, 237, 238, 242, 257.

Godard, Colette 254.
Grecescu, C. 33, 58, 83, 127, 149.
Grecu, Vasile 19, 23, 24, 37, 46, 47, 148, 154, 155, 160, 163, 164, 166.
Grigoraș, N. 64.
Grigoriević, Vuc, despot sîrb refugiat în Ungaria 136.
Gritti, Aloisio 236.
Guboglu, Mihail 26, 151.
Gutknecht, Jobst, tipograf german 212.
Guția Ioan 155, 158.
Gündisch, Gustav 26, 28, 35, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 76, 80, 153.

H

Hamza Ceakîrdjibași, beg de Nicopole 94, 95, 100, 102, 107, 108, 109, 161, 162.
Hans, călugăr catolic 223, 224.
Hasan-bei, Mustafa fiul lui 31.
Hasdeu, B. P. 171, 242.
Hermann von Sachsenheim 158.
Herodot 164.
Hoffman, Alfred 266.
Huber, Ambrosius, tipograf german 212.

Hugo, Victor 248, 249.
Huizinga, Johan 212.
Hunedoara, familia de 71, 73.
Huniade, vezi *Iancu de Hunedoara*.
Hunszár, Barbara, mama lui Nicolaus Olahus 16.
Hupfuff, Mathias, tipograf german 198, 212.
Hurmuzaki, Eudoxiu de 21, 22, 26, 28, 35, 48, 56, 71, 75, 76, 83, 98, 135, 138, 142, 144, 153, 199, 207.

I

- Iacob, călugăr** catolic 220, 223.
Iancu, Anca 32, 143.
Iancu de Hunedoara 14, 15, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 69, 70, 77, 138, 145, 152, 198, 260, 269, 272.
Ibn Kemal, cronicar turc 62, 151, 169, 170, 171.
Idris Bitlisi, cronicar turc 32, 40.
Ilie (Iliaș), domn al Moldovei 18, 47, 49.
Iliescu, Octavian 157.
Inalcik, Halil 43.
Inocențiu VIII, papă 213, 214.
Ioan, spătar 79, 84.
Ioan Fotea, boier 79.
Ioan Gereb de Vingard 48.
Ioan Pongrácz, voievod al Transilvaniei 138.
Ioan Sișman, țar bulgar 42.
- Ioan de Thurocz, cronicar ungar** 24, 58.
Ioan Țamblac, sol al Moldovei la Veneția 141.
Iordan, Al. 171.
Iorga, Nicolae 7, 8, 22, 28, 31, 33, 34, 36, 37, 39, 40, 43, 44, 45, 47, 49, 51, 53, 54, 58, 60, 61, 64, 74, 75, 76, 77, 79, 84, 90, 92, 94, 95, 100, 101, 102, 103, 104, 109, 110, 111, 112, 114, 118, 120, 121, 129, 133, 134, 135, 136, 142, 143, 144, 152, 153, 159, 160, 161, 167, 196, 198, 207, 210, 220, 221, 226, 230, 265.
„Iosuf”, dregător turc 116.
Iova comis, vistier 65, 85, 86.
Irving, Henry 247, 248.
Isaac, vizir 114.
Ispirescu, Petre 186, 187.
Ivan, paharnic 130.
Ivan III, mare cneaz al Moscovei 190.
Ivaicu, George 239.

J

- Jan de Puchov, arhiepiscop de Praga** 228.
- Jiskra, Jan, comandant în slujba regelui Ungariei** 132, 223.

K

- Karadja-bei** 31.
Karadja, Constantin I. 58, 69, 74, 80, 82, 104, 198.
Katabolinos, vezi *Catavolinos*.
Kogălniceanu, Mihail 264.
Kowalewski, Thaddeus (Tadeusz) 214.
- „Kure”, boier în suita pretendentului Dan** 79.
Kurițin, Feodor, sol la Buda al marelui cneaz al Moscovei 190, 191, 195, 233, 239.

L

- Ladislau V Postumul, rege al Ungariei 20, 27, 44, 52, 53, 55, 57, 59, 69, 70, 71, 73.
- Ladislau, Garai, palatinul Ungariei 44, 69.
- Ladislau de Hunedoara, fiu al lui Iancu 21, 59, 62, 69.
- Lal, vistier 130.
- Lancaster, familia de 267.
- Lapedatu, Alexandru 65, 89.
- Laszowska Gérard, Emily de 250.
- Lăzărescu, George 229.
- Le Fanu, Joseph Sheridan 247.
- Lee, Christopher 254.
- Lemon Balcombe, Florence Anne 248.
- Lhotsky, Alfons 226, 230.
- Lichońska, Irmina 214.
- Linart, stolnic 86.
- Luccari, Giacomo di Pietro, cronicar din Raguza 54.
- Ludovic II, rege al Ungariei 15.
- Ludovic XI, rege al Franței 267.
- Lugosi, Bela 253.
- Lupul (Lupea), onomastic vechi 152.
- Luria, I. S. 172, 192, 232, 233, 239.
- Lütfi-pașa, cronicar turc 30.

M

- Machiavelli, Niccoló 236.
- Mahmud-pașa Grecul, mare vizir 91, 107, 108, 109, 111, 114, 115, 162, 168.
- Malkocioglu Bali-bei, comandant în oastea otomană 114.
- Mamul (Mamulea), onomastic vechi 152.
- Manea, comis 57.
- Manea Udriște, boier 64, 65.
- Manolescu, Radu 67, 68.
- Manuil din Corint, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol 241.
- Maria, soția lui Basarab cel Tânăr 180.
- Maria de Habsburg, regină 15.
- Maria (Oltea), mama lui Ștefan cel Mare 49.
- Marina, soră a lui Iancu de Hunedoara, bunica lui Nicolaus Olahus 15.
- Marinescu, C. 37.
- Martínco (Martin), membru al suitei solului Feodor Kurișin 195.
- Matei, frate al lui Nicolaus Olahus 15.
- Matei, I. 40, 126, 127.
- Matei Corvin, fiu al lui Iancu de Hunedoara, rege al Ungariei 15, 16, 36, 43, 56, 71, 72, 73, 76, 77, 80, 83, 94, 95, 97, 98, 99, 105, 116, 120, 121, 124, 126, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 139, 143, 144, 145, 175, 176, 178, 179, 186, 190, 195, 208, 209, 210, 211, 217, 222, 223, 226, 227, 228, 236, 239, 262, 263, 268.
- Mavrocordat, Constantin 130, 192.
- Mavrodollu, G. 264.
- Mc Nally, Raymond T. 212, 216, 247, 250, 251, 253, 254, 256, 257, 264.
- Mehmet II „Cuceritorul”, sultan 38, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47,

- 50, 51, 59, 62, 91, 93, 95, 96, 97, 98, 107, 111, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 129, 133, 137, 138, 151, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 172, 186, 205, 217, 218, 219, 228, 229, 235, 262, 268, 273.
- Mehmet beg, pașă de Nicopole 126.
- Mehmet, Mustafa 26, 151.
- Mercati, G. 122, 209.
- Michel, călugăr catolic 223.
- Miclea, paharnic 35.
- Micu, clucer 79, 84.
- Mihai din Padeș, boier 130.
- Mihail I, domn al Țării Românești 13.
- Mihai Viteazul, domn al Țării Românești 11, 104, 106, 127, 128, 140, 171, 259, 264, 265, 267, 272.
- Mihail, logofăt 57, 79, 80.
- Mihailović, Constantin, de Ostrovița 96.
- Mihaloglu Ali-bei, comandant în oastea otomană 113—114, 115.
- Mihaloglu Iskender-bei, comandant în oastea otomană 114.
- Mihăilă, G. 16, 140, 154, 192.
- Mihnea cel Rău (Mihail), fiu al lui Vlad Țepeș 151, 152, 177, 188, 268.
- Milea, paharnic 65.
- Minea, Ilie 18, 21, 22, 23, 29, 33, 34, 35, 48, 50, 66, 155, 157.
- Mircea, nume domnesc frecvent în Țara Românească 150.
- Mircea cel Bătrîn, domn al Țării Românești 13, 14, 17, 20, 34, 40, 67, 79, 81, 102, 127, 171, 263, 264, 267, 272.
- Mircea Ciobanul, domn al Țării Românești 236, 268.
- Mircea, fiu al lui Mihnea cel Rău 151.
- Mircea, fiu al lui Vlad Dracul 32, 33, 36, 50, 84.
- Mitru, Al. 265.
- Mînzilă din Argeș, bunicul după tată al lui Nicolaus Olahus 15.
- Moiescu, Cristian 88.
- Moldoveanu, spătar 49, 64, 85, 86.
- Moravcsik, Gyula 166.
- Moroianu, Dinu 249.
- Murad I, sultan 42.
- Murad II, sultan 24, 27, 29, 30, 33, 36, 38, 47.
- Mureșan, Camil 44, 49, 51.
- Murgul, sol muntean 54.
- Murnau, Friedrich Wilhelm 253.
- Muzilo de Buczacz, castelan de Camenița și căpitan al Snyatinului și Colomeei 98, 108.
- Münster, Sebastian 227, 228, 229, 232, 251.

N

- Nandriș, Grigore 155, 157, 194, 195, 251, 255.
- Nanul, boier 35.
- Năstase, Dumitru 243.
- Năsturel, Petre Ș. 54, 55, 90, 103, 243.
- Neagoe Basarab 60, 112, 127, 150, 155, 157, 241.
- Neagoe, căpitan pus de Vlad Țepeș la Rahova 102.
- Neagoe de la Craiova, tatăl fraților Craiovești 60.

Negoe, Manole 261.
Neculce, Ion, cronicar moldovean 192, 193, 194, 240.
Negru Vodă, legendar întemeietor al Țării Românești 145, 157, 187.
Negrul (Negrea), onomastic vechi 152.
Nehring, Karl 97.
Neofit, mitropolit 130.
Nesuh-bei de Albania, comandant în oastea otomană 114.
Neșri, Mehmed, cronicar turc 32, 151.
Netea, Vasile 263.

Odobescu, Alexandru 264.
Olah, familia 15.
Olahus, Nicolaus 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 78, 82, 224.
Olteanu, Pandele 86, 89, 101, 103, 104, 112, 119, 124, 132, 135, 143, 148, 152, 172, 178, 187, 189, 228.
Onciul, Dimitrie 7, 53.
Oprea, logofăt 64, 85.
Oprîșa, paharnic 86.

Pahulea, vistier 57, 79 (?), 84.
Paleologul, Constantin XII, împărat bizantin 44.
Pall, Francisc 21, 22, 23, 26, 36, 39, 40, 43, 44, 50, 51, 53, 107, 269.
Panait, P. I. 88.
Panaitescu, P. P. 34, 64, 86, 89, 99, 100, 101, 104, 109, 110, 112, 116, 119, 124, 132, 134,

Nicolae V, papă 51.
Nicolae Alexandru, domn al Țării Românești 41, 81.
Nicolae de Knin, episcop 141.
Nicolae de Modrussa, episcop 122, 208, 209, 214, 216, 217, 218, 219, 231, 234.
Nicolae de Ocna Sibiului, vicegubernator al Transilvaniei, 27, 28, 48.
Nicolae, Ujlaki, nobil ungar 69.
Nifon, patriarh al Constantinopolului 151.

O

Orudj bin Adil, cronicar turc 26, 31, 144, 150.
Ostrogorsky, Georg 43.
Oswald de Rozgony, comite al secuilor și căpitan al trupelor regale din Transilvania 70.
Oswald Wenczel, primar al Sibiului 54, 55.
Oteșanul, Dan, boier 24, 87.
Oțetea, Andrei 9, 17.
Özgür, Isa fiul lui 31.

P

135, 143, 148, 152, 172, 178, 188, 189, 231, 232, 235, 240.
Papacostea, Șerban 11, 44, 45, 54, 64, 77, 96, 98, 131, 132, 208, 209, 210, 213, 214, 215, 221, 236, 257, 267.
Papiu-Ilarian, Alexandru 19.
Pardo, boier 80.
Paul-Marguéritte, E. și L., tra-

- ducători în limba franceză ai romanului *Dracula* 246.
- Pauwels, Louis 248
- Păcurariu, Mircea 190.
- Pârvan, Vasile 48, 49.
- Pertusi, Agostino 208.
- Petancius (Petančić), Felix, diplomat umanist 120.
- Petermann, mare negustor din Sibiu 66.
- Peters, Walter 219.
- Petru Aron, domn al Moldovei 45, 48, 63, 64, 77, 98.
- Petru II, domn al Moldovei 18, 19, 22, 37, 38, 47.
- Petru Rareș, domn al Moldovei 272.
- Petru, văr primar al lui Nicolaus Olahus 15.
- Petru Gereb de Roșia, mare negustor din Sibiu 66.
- Petrus de Thomasiis, ambasador al Veneției la Buda 104.
- Piccolomini, Aeneas Sylvius (papa Pius II) 13, 14, 15, 16, 17, 20, 34, 58, 96, 133, 208, 209, 210, 214, 219, 221, 230, 231, 239.
- Piru, Al. 258, 259, 260.
- Pius II, vezi *Piccolomini, Aeneas Sylvius*.
- Pîrvul, vornic (Craiovescu) 60.
- Pleșia, Dan 18, 87, 127.
- Polanski, Roman 254.
- Popescu, Radu, cronicar 127.
- Popescu-Spineni, Marin 14.
- Puiul („Pugul“). boier 79, 84.
- Purce!, țăran moldovean 193.

R

- Radu, nume domnesc frecvent în Țara Românească 150.
- Radu I, domn al Țării Românești 13, 81, 171.
- Radu II Prasnaglava, domn al Țării Românești 13.
- Radu cel Frumos („fratele lui Dracul“, „Dracula cel Tânăr“), domn al Țării Românești 8, 25, 32, 33, 36, 38, 46, 47, 50, 92, 99, 116, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 131, 154, 155, 156, 168, 216, 226, 262.
- Radu cel Mare, domn al Țării Românești 151, 187.
- Radu de la Afumați, domn al Țării Românești 106, 127, 240, 267, 272.
- Radu, logofăt 79.
- Radu, stratornic 57, 86.
- Radul al lui Borcea, boier 35.
- Radu Șoplea, boier 79.
- Reicherstorffer, Georg, sol și cronicar sas 19.
- Reudel, Johannes, preot brașovean 70.
- Reverella, Fl., sol al ducelui de Ferrara a Buda 120.
- Roman II, domn al Moldovei 18, 22, 49.
- Ronay, Gabriel 257.
- Rosetti, Dinu V. 145.
- Ruhî Çelebi Edernevi, cronicar turc 25.
- Runciman, Steven 41.

S

- Saadeddin, cronicar turc 25, 31.
 Sacerdoțeanu, Aurelian 15, 16, 49.
 Sadoveanu, Mihail 261, 265.
 Sambucus, J. 227.
 Samuil, episcop grec 54.
 Săndulescu, Al. 194.
 Schedel, Hartmann, umanist german 241.
 Schnaitter, Christoph, tipograf german 212.
 Schwandtner, I. G. 120.
 Sedelnikov, A. D. 173, 178.
 Seifi, Ali 254.
 Seman, stolnic 35.
 Shaw, George Bernard 247.
 Shelley, Mary 247.
 Sigismund de Luxemburg, împărat german și rege al Ungariei 156, 157, 158.
 Simeirea, Tit 151.
 Simonescu, Dan 33, 58, 83, 149.
 Skanderbeg, Gheorghe Kastriotul 43, 44, 97.
 Slav din Făgăraș 79.
 Smochină, N. P. 178, 188.
 Sorgo, Pasquale de 23, 24, 30, 31.
 Sporer, Hans, tipograf german 207, 212.
 Sorbul, Mihail 265.
 Sphrantzes (Phrantzes), Georgios, cronicar bizantin 159, 160, 161, 167.
 Stadtmüller, Georg 185.
 Stan, boier 35.
 Stan Aldeș, boier 79.
 Stan al lui Negre, vornic 57, 64, 65, 70, 85, 86.
 Stanciul, unchi după tată al lui Nicolaus Olahus 15, 82.
 Stanciul, vornic 57.
 Stanciul Honoi, boier 35.
 Stefano Magno, cronicar italian 120.
 Stepan Turcul, boier 85, 86.
 Stoian (Ștefan), tatăl lui Nicolaus Olahus 15, 16, 82.
 Stoian, spătar 57.
 Stoica, paharnic 70, 85.
 Stoica, vistier 35.
 Stoica al lui Vintilă, boier 130.
 Stoicescu, Nicolae 65, 86, 90, 229.
 Stoide, Const. A. 34, 36, 135, 138.
 Stojanović, Lj. 120.
 Stoker, Bram 9, 158, 229, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 265, 269.
 Striedter, J. 212, 231.
 Strîmbu, Dan 266.
 Süleyman II „Legislatorul“ (Magnificul), sultan 126, 127, 236.
 Szilágyi, Mihail 30, 69, 70, 71, 72, 79.

Ș

- Șemseddin Ahmed bin Suleiman Kemal-pașa-Zade, vezi *Ibn Kemal*.
 Șerban, stratornic 79.
 Șerban, boier 87.
 Șimanschi, Leon 18.
 Șincai, Gheorghe 261, 262, 263.
 Ștefan, domn al Moldovei 18.
 Ștefan cel Mare 8, 18, 36, 40, 47, 49, 50, 54, 63, 64, 65, 77,

98, 99, 104, 106, 108, 110, 111,
116, 129, 135, 138, 140, 141,
142, 177, 179, 180, 193, 194,
195, 213, 214, 221, 230, 236,

240, 241, 259, 260, 263—264,
265, 267, 272.

Ștefănescu, Ștefan 60, 99, 128.

T

Taeincoș, boier 35.

Tanașoca, Nicolae-Șerban 159.

Tappe, E. D. 107, 112, 115, 116,
118, 129.

Tatul, boier 84.

Theodosie, fiul lui Neagoe Basarab
241.

Thiriet, Freddy 97.

Tocsaba, stolnic 85.

Truchet, Jacques 249.

Tucidide 164, 167.

Turhanbeiolu, Omer-bei, coman-
dant în oastea otomană 113, 116,
117.

Tursun-bei, cronicar turc 62, 63, 93,
94, 112, 117, 118.

U

Uglješa, prinț sîrb 42.

Ulrich de Cilli 44.

Unrest, Jakob cronicar austriac 135,
139, 141, 143, 230, 232.

Ureche, Grigore, cronicar moldovean
64.

Ursu, I, 92.

Ursula, soră a lui Nicolaus Olahus
15.

Uzun Hassan, principe al Turkme-
niei 97.

V

Vaida, George 265.

Vambery, Arminius 249, 250, 251
255.

Vasilescu, Alexandru A. 29, 34.

Verancsics, Antonius, cleric uma-
nist și diplomat 19, 147.

Veress, Andrei 120.

Verne, Jules 249.

Viskovatîi, K. 172.

Vîrtosu, Emil 243.

Vlad cel Bătrîn, vezi *Vlad Dracul*.

Vlad Călugărul, fiu nelegitim al lui
Vlad Dracul, domn al Țării Ro-
mânești 50, 65, 70, 78, 150, 177,
179, 180.

Vlad Dracul („bătrînul Vlad voie-

vod Drăculea“, „Dracula“, „Dra-
culia“), domn al Țării Româ-
nești 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21,
22, 25, 26, 29, 30, 32, 33, 34,
35, 38, 40, 42, 48, 49, 50, 59,
62, 65, 67, 81, 82, 102, 103, 148,
150, 152, 153, 154, 156, 157,
158, 198, 232, 262, 267.

Vlad Vintilă de la Slatina, domn
al Țării Românești 236.

Vlad, fiu al lui Vlad Țepeș 145.

Vladislav I, domn al Țării Ro-
mânești 81, 171.

Vladislav II („Dan“), domn al
Țării Românești 13, 19, 23, 24,
25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 36,

37, 38, 39, 40, 47, 48, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 73, 78, 79, 84, 87, 198.

Vladislav III, domn al Țării Românești 127.

Vladislav de Dobca (Dobăca) 86.

Vlahuță, Alexandru 265.

Voico, vornic 35.

Voico Dobrița, boier 64, 75, 85, 86.

Volterrano, Raffaello Maffei, umanist italian 15.

Vostokov, A. H. 190, 191, 239.

Vrabie, Emil 191.

Vranoussis, Leandros 241.

Vukašin, prinț sîrb 42.

W

Warhol, Andy 255.

Wattenbach, Wilhelm 212.

Wavrin, Walerand de, cavaler burgund 102, 103.

Wey, William, pelerin englez 107, 112, 115, 116, 118, 128, 129.

Wirth, P. 163.

X

Xenopol, A. D. 6, 16, 17, 18, 34, 265.

Y

York, familia 267.

Z

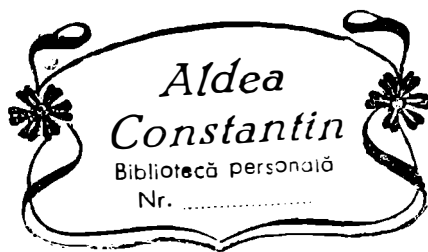
Zamfirescu, Dan 16, 140, 160, 161.

Zane, Elena G. 22.

Zane, G. 22.

Zub, Alexandru 264.

Zygmunt cel Țînăr 228.

SUMAR

<i>Cuvînt înainte</i>	5
---------------------------------	---

PARTEA I

VLAD ȚEPEȘ-DRACULA. PERSONAJUL ISTORIC ȘI EPOCA SA

<i>Capitolul I</i>	13
Lupta dintre Dănești și Drăculești (p. 13); Bătălia de la Kossovopolje și prima domnie a lui Țepeș (p. 20); Sud-estul european în preajma căderii Constantinopolului (p. 38).	
<i>Capitolul II</i>	46
Începutul celei de-a doua domnii (p. 46); Intervenția în Moldova — Criza relațiilor cu Sibiul și Brașovul (p. 60); Vlad Țepeș și boierii (p. 77).	
<i>Capitolul III</i>	91
Incursiunea la sudul Dunării (p. 91); Războiul cu turcii (p. 105); Cavaler al cruciadei târzii (p. 123).	

PARTEA a II - a

LUMINI ȘI UMBRE ALE LEGENDEI

<i>Capitolul I</i>	147
Numele „Dracula” (p. 147); Izvoarele bizantine și turcești (p. 158); Versiunea slavă a „Povestirii despre Dracula voievod” (p. 171).	

<i>Capitolul II</i>	19;
Versiunea germană a faptelor lui Vlad Țepeș (p. 197);	
Alte ecouri în literatura medievală occidentală (p. 213);	
Raportul dintre cele două versiuni (p. 231).	
<i>Capitolul III</i>	24!
Romanul lui Bram Stoker (p. 245); Vlad Țepeș în literatură română (p. 258); Efigia voievodului (p. 266).	
Cununa gloriei în numele dragostei de țară	27!
Summary	27!
Indice de persoane	28!

Lector: **GABRIELA OMĂȚ**
Tehnoredactor: **MINA CANTEMIR**

*Bun de tipar 30.09.1976. Tiraaj 10.115 ex. broșate. Coli
ed. 18,06. Coli tipar 19.*

Tiparul executat sub comanda
nr. 596 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București
Republica Socialistă România

În seria CONFLUENȚE au apărut:

- Al. Dușu — *Umaniști români și cultura europeană*
Mircea Angheliescu — *Literatura română și Orientul*
I. Ciuchindel — *Povestea lui Archirie filosoful...*
I. M. Rașcu — *Eminescu și cultura franceză*

Vor apărea:

- Ion Petrică — *Confluente culturale româno-polone*
Nicolae Balotă — *Arte poetice ale secolului XX*

Lei 10,50